

GURBANGULY
BERDIMUHAMEDOW

MERTLER WATANY BEÝGELDÝÄR

GURBANGULY
BERDIMUHAMEDOW

MERTLER
WATANY
BEÝGELDÝÄR

Aşgabat
Türkmen döwlet neşirýat gullugy
2017

Berdimuhamedow G.

B 50 **Mertler Watany beýgeldýär.** - A: Türkmen döwlet neşirýat gullugy, 2017.

Türkmenistanyň Prezidenti, Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň Belent Serker-debaşsy, türkmen halkynyň milli Lideri hormatly Gurbanguly Berdimuhamedow adamzadyň parahat we asuda ýasaýyş hakyndaky sowallaryna döwrebap seslenýän ideýalaryň we taglymatlaryň uly bir toplumyny özünde jemleýän gymmatly eserleri ýazmagyň ussady hökmünde-de uly meşhurlыga eýedir. Hormatly Prezidentimiziň «Mertler Watany beýgeldýär» atly bu eseri pähim-paýhasa ýugrulan döwrebap taglymatlaryň we pikirleriň özboluşly dowamydyr. Bu kitap ynsanyň gaýratlylygynyň we deňsiz-taýsyz döredijiliginin tebigy baglanyşygyndan söz açýan paýhas bossanydyr.

Eseriň esasy mazmuny Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň döredilmeginiň çärýek asyrlyk menzilinde durmuşa geçirilen işler hakyndaky buýsançly söhbetden ybaratdyr.

TÜRKMENISTANYŇ PREZIDENTI,
TÜRKMENISTANYŇ ÝARAGLY GÜÝÇLERINIŇ
BELENT SERKERDEBAŞYSY GOŞUN GENERALY
GURBANGULY BERDIMUHAMEDOW

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET TUGRASY

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET BAÝDAGY

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET SENASY

Janym gurban saňa, erkana ýurdum,
Mert pederleň ruhy bardyr köňülde.
Bitarap, garaşsyz topragyň nurdur,
Baýdagyň belentdir dünyäň öňünde.

Gaytalama:

Halkyň guran Baky beýik binasy,
Berkarar döwletim, jigerim-janym.
Başlaryň täji sen, diller senasy,
Dünyä dursun, sen dur, Türkmenistany!

Gardaşdyr tireler, amandyr iller,
Owal-ahyr birdir biziň ganymyz.
Harasatlar almaz, syndyrmañ siller,
Nesiller dös gerip gorar şanymyz.

Gaytalama:

Halkyň guran Baky beýik binasy,
Berkarar döwletim, jigerim-janym.
Başlaryň täji sen, diller senasy,
Dünyä dursun, sen dur, Türkmenistany!

**GAÝRATYŇYZ
EGSILMESIN,
MERTEBÄÑIZ
BEÝGELSIN!**

Garaşszlyk binasy

Eziz okyjym!
Edermen türkmen gerçegi!
Köňüllere sahawatlylyk ýaran bolsun!

Owal-ahyr dilimizde many, könlümizde nur, gorumyzdan bereket egsilmesin! Çünkü sözün nähili gudratynyň bardygyny sungat aýan etdi. Sözün güýjini dünýäniň pähimdar danalary durmuş tysalyna öwrüp, geljege miras goýdular. Mirasa sarpa goýmak, Watany özgertmek ýylynda halkymyzyň, asyl-ha külli ynsanyň şol baýlygyna uçursyz sarpasynyň bardygyny bolsa, il agzybirliginde durmuşa geçiren beýik işlerimiz aýdyň görkezýär. Watany özgertmegiň hatyrasyna rowaçlandyrylan döwletli işler mertebeli ýasaýşymyzyň beýanydyr. Garaşsyz, eziz Diýarymyz asyrlarboýy edilen arzuwlaromyzyň wysalydyr. XX asyryň ahyrynda öz döwlet Garaşszlygymyzy dünýä jar edip, il-halkymyzyň asyllı durmuş ýörelgesine öwrülen ynsanperwerligiň beýik taglymatlaryny hasda rowaçlandyrdyk.

Mähriban Watanymyza söýgi akyldarlaryň pähimdarlyk mülküniň göwheridir. Çünkü her bir dana sözün many ýuki onuň watansöýüjiligi ündeýänligindedir.

Iň gowy asyllı ýörelgeler Watanyň beýgelmeginiň hatyrasyna amal edilýändir. Watanyň goragy bolsa mukaddesligiň goragydyr. Wata-na söýgi daglarymyzdaky çeşme-çaýlaryň te-reňlidigidir, Asmanyň hem Zeminiň, deňzimiziň mawy giňişliginiň asudalygydyr. Bularyň barysy Watandyr, elýetmez gymmatlyklarymyzdyr. Watany goramak borjy Watanyň gadyr-gymmatyna çensiz uly sarpa goýýan il-halkymyzyň

emer-damarynda ýasaýar. Garaßszlygymyza eýe bolmak bilen, biz jemgyýetçilik-syýasy durmuşmyzyň ähmiýetli ugurlaryny aýdyň kesgitledik. Häzirki döwürde bolsa şol başlangylaryň netijeli esasda ösdürilýändiginiň şayady bolýarys.

Döwletlilik halkymyz üçin mertebe tugudyr. Halkymyzyň halk döredijilik eserleriniň süňňüne hem şu beýiklik eriş-argaç bolup siňip gidipdir.

Jygalybeg soltanyň üç oglunyň bardygy gadymy eposda beýan edilýär. Şu maglumata salgyylanýanlygymyň sebäbi, merdana gerçek, onda türkmen döwletliligini düzýän üç ugur hakyndaky tymsal bar. Her gezek şu eseri elime alanymda, şular doğrusunda oýlanýaryn. Halkymyzyň Watanyň berkararlygy hakyndaky garaýylary bu eseriň mazmunyny düzýär. Eserdäki üç ogluň keşpleriniň, olaryň häsiýetlendirilişiniň hem şonuň bilen baglydygy haýran galдыrýar. Sebäbi düýpli bir hakykat bolmazdan, adaty adam häsiýetlerini teswirleyän hekaýatlar halkyň aňyna beýle çuňňur ornamaýar.

Jygalybeg - ogullary bilen sarsmaz döwletiň eýesi. Bu ýerde onuň hakyky durmuşda nähili şahsyýet bolandygyny oýlanmakdan öndäki bir hakykat, ine, şu pikirden aňanylmaly. Ogully kişi - döwlet eýesi hasap edilýär. Indi şol döwlet nämelerden, nähili gymmatlyklardan jem bolmaly?! «Görogludaky» üç olluň keşbi şony anyk salgy berýär diýip pikir edýärin. Edebiýatçy alymlaram bu pikiri ret etmezler. Uly ogul Genjim beg - ähli çykajylary özi çekýär. Görogly begin ýygynna gerek harç onuň malyndan alynýandyr. Toý aladalary hem Genjim begin hasabyna çözülýär. Onda il-ulsuň döwletliliği

üçin gerekli ykdysady binýat alamatlandyrylyar. Adybeg – at üstünde, il-ulsunyň howpsuzlygyny goramak oňa degişli bolup durýar. Ol döwletliliğiň bir sütünü – syýasaty alamatlandyryýar. Ýurduň asudalygy goralýarka, mal-mülk üpjünkä, Mömin bege halk içinde bolup, özara agzybirlikli ýasaýsy üpjün etmäge gatnaşmak wezipesi düşyär. Onuň hemiše il-halkyň içindedigini okyjy duýýar. Syýasatyň, ykdysadyýetiň duruklylygynda medeniýet ulgamy göwnejaý ösýär. Bularyň barysy utgasyp, Jygalybeg soltanyň döwletini düzýär. Döwletlilik göni manysynda ogullardadyr, tysal manysynda döwlet syýasat, ykdysadyýet, medeniýet diýen üç ugruň ösdürilmeginden bina edilýändir. Ine, şu hakykat hiç haçan synman, ruhy mirasymyzda ýaşady. Watanymyz Garaşszlygyna eýe bolanyndan soň hem, esasy wezipämiz şu ugurlaryň özerkli ösüşini ýola goýmakdan ybarat bolup durýar. Ykdysadyýet, syýasat, medeniýet düşünjelerini «Tagan aýagy üç bolar...» diýen tysaldan hem aňlap bolýar.

Döwletlilik halkemyzyň özen-örkünde orun alypdyr. Döwletlilik garaýylary döwlet gurmagyň üç sütünü hakynda düşünjeler bilenem berkidilýär. Dünýäniň giňisliginde özünü ykrar etdirjek mynasyp döwlet gurmak üçin, döwletliliğiň üç sütüniniň ygtybarlylygy möhümdir. Syýasat – parahatçylyk söýüjiliğiň, ykdysadyýet – mal-mülk edinmek ukybyň, medeniýet – ruhy-intellektual derejäni aýan edýär. Çärýek asyrdanam köp menzili geçen Garaşsz Diýarymyz häzirki wagtda parahatçylygyň we rowaçlygyň mekanyna öwrüldi.

Biziň üçin Garaşszlygymyzyň belli bahasy yokdur, ol çäksiz uly gymmatlygymyzdyr. Ga-

Bitaraplyk binasy

raşsyz Diýarymyzyň daşynda gala bolup duran
merdana gerçek bolsa dünýä gymmatlygyny
goraýandyr.

Il-halkymyz üçin döwletlilik mukaddeslik
saýylýan baýlyklarymyza guwanmaga, olary
aýamaga haklydygymyzy aňladýar. Şol gym-
matlyklarda türkmeniň tutuş dünýäsi ýasaýar.
Bu hakykata pugta eýerýän merdana gerçekler
il-ulsunyň rahatlygynyň goragyndadyr.

Watan ogullary mähriban enelerimiziň hüw-
düleriniň ýakymly owazynyň – hemiše rahat
durmuşyň aýdymynyň goragyndadyrlar. Wa-
tan goragynda duran batyr gercegiň il-ulsuna,
ata-babalarynyň çuňňur pähimine sarpasy türk-
men öý-ojagynyň mukaddesligine daýanýan-
dyr.

Halkymyz ýaş nesillerini toprak, ene, öý-
-ojak, saçak... ýaly mukaddeslikleri hakyndaky
düşünjeler bilen kemala getirýär. Topraga, ene-
-ata, öý-ojagyna wepaly perzent Watanyňa hem
wepalydyr diýen ynam bilen ýasaýar.

Beýik işler asylly maksadyň durmuş beýa-
nydyr. Berkadar döwletimiziň bagtyýarlyk döw-
ründe amala aşyrylýan işler döwletimiziň her
bir raýatynyň könlüne guýlan şu pák niýetlerin-
den başlanýar.

Mähriban Watanymyzyň ykbalyna dahilly
pursatlaryň Watan ogullarynyň yhlasy bilen çuň
mana beslenýändigine taryh şayatdyr.

Könlüň nury pákize ertirlere bolan ynamy-
myzdadyr. Diňe köňli nurana ynsan öz iline
wepaly bolup biler, diňe şeýle ynsan gaýratly-
dyr. Köňli nurly ynsan Watanyň her gününde
özünü görýändir. Watanyň synasyndaky ýoňsuz
agyry onuň ýüregindäki sanjy, aňyndaky ünjü-

sidir. Şeýle ynsanylaryň merdanalygy, gaýraty il-halkynyň mertebesini gorap bilyänligindedir.

Ata-babalarymyz «gaýratly» diýen düşünjäni has işjeň ulanyp, gündelik durmuş wakalary bilen bilelikde, abraý-mertebelilik, synmaz ruhlulyk ýaly asyllylygyň jähetlerini aňladypdyrlar. Gaýratlylyk mertebeliliğiň nyşanydyr.

Merdana, edermen il-halkymyzyň eşretli durmuşda ýaşamagy köp ugurlardaky aladalarymyzyň netijeliliginin subutnamasy bolup durýar.

Türkmen öý-ojagynyň rysgallylygynyň aňyrsynda uly many bar. Sebäbi bu dowamly ruhy hadysanyň gözbaşynda kemala gelen düşünjedir, ynam-ygtykatdyr. Jemgyýetiň bähbidini birjik-de gözden salmaýan ynsanylaryň köňli nurludyr. Olar sabyrlydyrlar, sahawatlydyrlar, lebzihalaldyrlar. Olaryň kişä minneti bolmaz. Ine, şeýle ynsaplylyk ýörelgeleri hem rysgalyň, berekediň asyl sebäbidir. Diňe arassa gazanylan baýlyk dowamly bolýar.

Kanagatlylyk gaýratlylykdandyr, merdanalykdandyr.

XXI asyryň birinji çärýegi eziz Watanymyzda il-halkymyzyň ruhy taýdan durnuklaşýan, halkymyzyň döreden ruhy we maddy gymmatlyklaryna mynasyp durmuş keşbini kemala getirýän döwri diýip hasap edýärin. Biziň baş maksadymyz uzak möhletleýin döwlet maksatnamalaryna laýyk hereket etmegiň usullarynyň çuňňur pähim-paýhas bilen kemsiz özleşdirilmeginden ybaratdyr. Has dogrusy, Berkadar döwletimizde öňe sürülüyän maksatnamalar ömürleriň bagtyýarlygyny üpjün etmäge gönükdirilmelidir. Hut şonuň üçinem biz tutuş

dünýäniň ýüzünde parahat durmuşyň hatyrasyna döwlet syýasaty myzy rowaçlandyrýarys, üstünliklerimizi dabaralandyrýarys.

Dünýäde ykdysady, energetika, azyk howpsuzlygyny üpjün etmezden, ekologik, tehnogen häsiyetli töwekgelçilikleriň we howplaryň öňüni almazdan, halkara terrorçylygyna, guramaçylykly jenaýatçylyga, köpcülikleýin gyryş ýaraglarynyň ýaýradylmagyna, beýleki global wehimlere garşı netijeli göreşmezden, syýasy ýa-da harby howpsuzlygyň uzakmöhletleýin we doly derejeli bolmagyna gazanmak başartmaýar. 2006-njy ýylda Merkezi Aziýada ýadro ýaragyndan azat zolagy döretmek hakynthaky Şertnama gol çekilip, ynsanlaryň parahat ýasaýsyna gönükdirilen başlangyçlarymyz dünýäniň köp ýurtlarynyň meýillerine laýyk gelýär. Muňuň özi BMG-niň Baş Assambleýasynyň makullamagyna mynasyp bolup, ynsanperwerlikli taglymatlarymyzy has-da rowaçlandyrmagaly uly badalga berdi. 2007-nji ýylyň dekabrynda bolsa ýurdumyzyň paýtagtynda Birleşen Millitler Guramasynyň Merkezi Aziýa üçin Öňüni alyş diplomatiýasy boýunça sebit Merkezi açyldy. 2010-njy ýylda BMG-niň howandarlygynda Merkezi Aziýada we Hazar basseýninde ýaragsyzlanmak meselesine bagışlanan halkara maslahaty bolup geçdi. Eziz Watanymyza bolan çäksiz uly sarpamyzyň hakyky durmuş beýany döwrümiziň guwançly taryhy wakalary bilen aýrylmaz baglanyşyklydyr.

Watanyň ykbaly biziň hiç birimiziň durmuşymyzdan sähelçe hem üzne bolmaly däldir. Her bir raýatyň hususy aňlaýyşdaky durmuşnyň hözirliligi ýa-da «gününiň süýjüsü» hemem

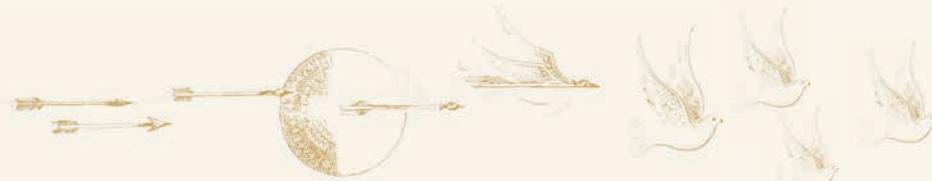
«gününiň ünjüsü» Watan diýlen ägirt uly giňişli-
giň bir künjünde duýulýandyr.

Biziň bar yhlasymyz, gaýratymyz Watany-
myzyň at-abraýyny mundan buýana hem beý-
geltmäge gönükdirilendir. Watanyň kuwwaty
türkmen öý-ojaklarynyň döwletliliginden göz-
baş alýar. Garaşsyz, hemişelik Bitarap döwleti-
miziň geljegi raýatlarymyz bilen bitewülikdedir.
Şu duýgynyň özi hem tizlikli asyryň başynda
ady dünýä dolan eziz Watanymyzyň goragly-
lygynyň, aýawlylygynyň borçlaryny gursagyňa
guýýar. Watanymyz bize ata-babalarymyzdan
miras galan bahasyz baýlygymyzdyr. Biz mäh-
riban Watanymyzy gözümiziň görevi ýaly go-
raýarys, oňa buýsanýarys. Garaşsyz, hemişelik
Bitarap Türkmenistanyň döwlet Baýdagы - dün-
ýäde hoşniyetliliğiň jarcysy bolup, belentde pa-
syrdaýar. Eziz Diýarymyzyň Garaşszlygynyň
çärýek asyrlyk baýramçylygyna bagışlanan da-
baraly harby ýörişde pákize Asmanymyzda pa-
syrdan Döwlet Tugumyz Watançylyk şygyrla-
rynyň heňi bilen sazlaşyklylykda, Zemine indi.
Şol şygyr setirleri mukaddes türkmen Tugunyň
dünýä yüzündäki belent abraý-mertebesiniň kö-
ňüllere müdimi ýazylan aýdymy bolup hyýaly-
ňa gelýär:

Baýdak ar-namysa des-deň bolýandyr,
Synyn öpen merdem esger bolýandyr.
Baýdak ömürlere saýa salýandyr,
Synlaň, Türkmen Tugy belende galýar.

Mähriban Watanymyzyň at-abraýynyň bar-
ha beýgelýändigine biziň guwanjymyz çäksiz-
dir. Garaşsyz Diýarymyzdə halkara ähmiýetli
çärelere giň orun berilýär. Döwletimiz iri halka-
ra guramalary, şol sanda BMG, dünýäniň dür-

li döwletleri bilen hem dostlukly gatnaşyklara, hyzmatdaşlyga uly ýol açýar. Bu halkara guramasyň Baş Assambleýasynyň mejlislerinde ýurdumyzyň bäsiniji gezek wise başlyklyga saýlanymagy hem, Watanymyzyň taryhyndaky iň bir ähmiyetli wakalaryň biridir. BMG-niň wekilhanasynyň paýtagt şäherimizde täze binasynyň gurlup, ulanylmaǵa berilmegi mynasybetli geçirilen dabara, Durnukly ulag ulgamy boýunça Ählumumy Maslahaty, ýurdumyzyň gündogar çetinden Owganystana sary çekilen Aziáa halkara demir ýol ulag geçelgesiniň birinji tapgyrynyň açylmagy - bular ýakyn döwürleriň täze taryhyň hakyda ýazgylarydyr. Şeýle taryhy seneler bu gün diňe bir eziz Watanymyzyň taryhyň buýsançly sahypalary bolman, eýsem, bu tutuş Zeminde ynsanperwerlikli meýilleri giňden rowaçlandyrýar diýip ynamly aýdasym gelýär. Atalarymyzyň mähiri bilen nurlanan eziz Watanymyzyň geljegi baradaky aladalary ynsan ömrüniň manysyna deňeýärin. Il-halkumyzyň bolelin ýasaýandygyny duýmak, Garaşsyz Watanymyzyň raýatlarynyň her biriniň durmuşynyň hözirliligine gönükdirilen çäreler - bular göwün göteriji iň ajaýyp pursatlardyr.

Eziz Watanymyzyň howpsuzlygy ähli zatdan ileridir. Türkmenistanyň Ýaragly Güýcleri islendik döwürde Watanymyzy gala bolup goramaga taýýarlygymyzyň kuwwatly binýady bolmalydyr. Watany goraýan gaýratly, merdانا harby gullukçylar gadymy hem müdimi halkumyzyň gerçeklik mekdebiniň mynasyp dowa-mydyr. Watan goragynyň biziň süňňümüzde, janymyzda ýasaýandygynyň güwäsidir. Yaş, merdانا harby gullukçylaryň uçganaklaýan

nazarlary, olaryň batyrgaý keşbi ata-babalaryň gaýratlylyk, mertlik, sabyrlylyk, asyllylyk, edep-lilik ündewlerine wepalylygyň alamatydyr.

Eziz Watany myzyň döwlet Garaşszlygyna eýe bolmagynyň yzysüre döredilen Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleri cărýek asyrlyk menzili geçdi.

Watan goragy – iýen halal duzuňy haklamakdyr.

Watan biziň her birimiz üçin elýetmez mer-tebedir. Munuň-da sebäbi, Watan söýgusi soň-lanýan däldir. Watana söýgi hemiše joşup duran mukaddes duýgudyr. Şeýle bolanlygy üçinem, diňe mertler, Watanyň mert ogullary Watany beýgeldýärler.

Halkymyzyň merdanalyk mekdebi – bu Watany söýgüsiniň heniz asla ýazylmadık sowadyny öwredýär. Çünkü ata-babalarymyzyň pähim-paýhasly terbiýe, edep-ekram hakyndaky nesihatlary, görüm-göreldekeri hakydalarymyzda ebedi ýaşaýar. Watanyň ykbalyna ykbalyny gatan mert ogullaryň gaýraty hiç egsilmesin!

Halkymyzyň merdanalyk, lebzihalallyk mekdebi dowamlydyr.

Köňli nurly Watan ogullaryna şöhrat bolsun!

Men ata Watany myzyň edermen gerçekleriň ata-babalarymyzyň ynsanperwerlik ýörel-gelerine wepaly, batyr hem-de gaýratly, döwrümiziň ylmy öňegidişliklerine eýermegi başarıyan zehinli bolmaklaryny arzuw edýärin.

Türkmenistanyň Goranmak ministrligi

RUHUŇYZ TUG DEÝİN BELENTDE BOLSUN

Begmyrat Akynow
«Alp Arslan»

**WATAN
GORAGY –
ATALARYMYZYŇ
MÜDIMI
PENDI**

Merdana il-halkym!
Mukaddes Diýarymyzyň asuda dur-
muşyny goraýan Watan goragçylary!

Watançylyk namasy biziň üçin gursagymyzda ata-babalarymyzyň gadymylykdan, mahlasy, ak säherleriň päkize arzuwlary ýaly adaja owaz bilen heňnam aşyp gelýän jadyly mukamydyr. Geljegin öňünde ynsanperwerligiň iň belent nus-galaryny miras goýmagy özüne borç saýyan türkmen nesilleri bu owazyň jadysy bilen kema-la gelendirler, gerçek ogullar, asylly gyzlar bolup ýetişendirler.

Watan goragy biziň üçin heňňamlardan aşyp gelýän täsin heň bilen sazlaşýan namadyr.

Her bir türkmen maşgalasynyň perzendine berýän öwüdi Watany eý görmekdir.

Watan söýgusi sazanda öň asla eşidilmedik, mahlasy, bilbilgöýäniň saýraýsyna meňzeş sazy döretmäge emir berýär.

Watan söýgusi kükreginde gürsüldeýän haly-cynyň goly jadylanýar. Ol täze bir eseri - heniz hiç ýerde görülmedik haly eserini döredýär. Bu eseriň gözelliginiň manysy syrly bolup, onuň manysyna diňe şol Watanda ilkinji aýak yzyny goýan ynsanlar düşünip bilyärler.

Watançylyk namasy bize Oguz hanyň galdyran parahatçylyk söýjilikli pentleridir.

Watançylyk namasy merdana gerçek Gorkut atanyň pähim-paýhasly tälümleridir.

Watançylyk namasy Jygalybegiň iliniň serdary, türkmen ojagynyň hany saýan eziz perzende ne atalyk pendidir.

Watançylyk namasy Magtymguly akyldaryň döredijilik äleminiň kuýaşydyr. Ine, şu namalar bilen ata-babalarymyz öz ogul-gyzyna ýüreginiň iň mähirli jümlelerini ýetirýär.

Gündogar edebiýatynda gadymy dünýäniň ruhy baýlygynyň ýyldyzlary bolup şugla saçýan «Kowusnama», «Syýasatnama» ýaly eserler öwüt-ündew, ýakymly nama bilen köňülleri nurlandyrýar.

Ruhı baýlygymyzyň halkymyzda sagdyn dünýägaraýşyň, jemgyýetçilik-durmuş kadalarynyň kemala gelmeginde hyzmaty bimöçberdir. Çünkü bu kadalar türkmençilik atly diýseň baý ýörelgede ýaşap, asyrlary aşdy. Ata-babalarymyzyň edep-tälime wepaly merdana ogullar şu berk kadalaryň we edim-gylýmlaryň, däp-des-surlaryň gözbaşynda polat ýaly berkedı.

«Kitaby dädem Gorkut» - juda gymmatly bu eserde beýan edilişi ýaly, ilin synagy we oňlama- gy bilen gerçek ýigitler at alyp, il ogly bolýarlar. Öz merdemligiňi, batyrlygyň we başarnygyň görkezmeseň, il kimligiňi aýan edýän at dakyp, il ogludygyň oňlamaz. Ine, bu Gorkut döwrüniň jemgyýetçilik düzgüni. Házırkı döwrümize çenli hem il-halkymyz ilin bähbidine çapmaýan ola hakyky ilogly diýmez. Onuň il içinde abraýy hem ýokdur.

Muhammet Babayew
«Oguz han Türkmeniň ogullaryna wesýeti»

Türkmeniň buýsanjy abraýly, mertebeli ýasaýyşdadyr. Ata-babalarymyzdan bäri dowam edip gelýän ynsanperwerlik ýörelgelerine ygärlädygymyzdadyr. Asyrlarboý durnuklaşan, berkän bu düşünjeler Garaşsyz, hemişelik Bitarap Watanymyzyň döwlet syýasatynda hem özüniň mynasyp beýanyna eýedir.

Häzirki döwürde eziz Diýarymyzyň dünýä ýüzünde ikitaraplaýyn bähbitli hyzmatdaşlyk kary alyp barmak babatydaky dost-doganlyk syýasaty giňden goldanylýar. Döwletimiziň daşary syýasatynda ynsanperwerlik ýörelgelerimiziň rowaçlanýandygyny dünýä döwletleriniň arasynda sazlaşykly syýasy, ykdysady we medeni giňişligi döretmekde gazanýan üstünliklerimiz hem subut edýär.

Biziň Garaşsyz, Bitarap döwletimiziň ýurdu-myzyň Ýaragly Güýçlerini ösdürmäge berýän ünsi we bu ugurdaky maksatnamalarynyň, has anygy, döwletimiziň Harby doktrinasynyň turuwbasdan goranyş häsiýetlidigini aýratyn bellemek isleyärin. Harby doktrinamyza laýyklykda, Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň we beýleki goşunlarynyň baş maksady Türkmenistanyň milli bähbitleriniň we harby howpsuzlygynyň kepil-lendirilen goragyny üpjün etmekden ybaratdyr. Şularyň aňyrsynda Jygalybegiň öz agtygyna berýän öwütleri ýatandyr, bu Oguz hanyň «Maslahat bar ýerinde urşa ýol bolmaz» diýýän sargydynda ýasaýandyr. XVIII asyryň türkmen durmuşynyň beýik akyldary, mertlik, gahrymançylık pentle-rini döredijiliginiň baş mazmunyna öwren Magtymguly Pyragy:

Bir-birini çapmak ermes ärlikden,
Bu iş şeýtanydyr, belki, körlükden –

Agzalalyk aýrar ili dirlikden,
Munda durmuş dönüp, duşmana gelgeý
- diýipdir. Şu ýerde yzygiderli aladalarymyz ne-
tijesinde YUNESKO-nyň Maddy däl medeni mi-
rasynyň sanawyna goşulan «Görogly» şadessany-
myzyň mazmunyndan atasy Jygalybegiň Görogla
berýän pendini doly mysal getiresim gelyär:

Ýalňyz balam, algyn pendim,
Ýurduň terk ediji bolma!
Özüňden gaýry namardyň
Minnetin çekiji bolma!

Gyratyň besle jul bile,
Oturyşgyn ähli il bile,
Ölinçäň bedasyl bile,
Mähriban bolujy bolma!

Ýaşulular geňeş etse,
Ýagsy-ýamana göz etse,
Il-halkyň bir iş tutsa,
Sen ondan galyjy bolma!

Tagam berseň, bergen aja,
Daýangyn egri gulyja,
Emma duran gury agaja,
Nähak gan çalyjy bolma!

Şat bol il-halkyň görende,
Sözün al geňeş berende,
Bir garyp aglap duranda,
Ýanynda gülüji bolma!

Jygalybeg, öwüş-öwüş,
Myhman gelse etgin söwüş,
Döwüşseň mert bilen döwüş,
Namardy kowujy bolma!

*Babasary Annamyadow,
Saragt Babayew,
Gylyçmyrat Ýarmammedow,
Nurmuhammet Atayew
«Görogly beg Türkmen»*

Ine, türkmeniň parahatçylyk söýjiligi! Ine, halkymyzyň öz Watynna bolan deňsiz-taýsyz söýgusi! Bu söýgi ebedi Watan söýgüsine öwrülip, ruhy baýlyggymyzda ýasaýar.

Watançylyk pendi türkmen durmuşynda juda uly mana eýedir. Hut şonuň üçin ol asyrlarboýy ýaşap, ruhy baýlyggymyznyň hazynasyna goşulan edebi eserlerimiziň içinden eriş-argaç bolup geçdi. Geçen asyryň türkmen edebiýatynda ynsan häsiýetleri, ynsaplylyk ýörelgeleri, adalatlylyk hakyndaky eserleriň yüzlerçesi döredildi. Il-halkymyzyň söýüp okaýan şahyrlarynyň biri Kerim Gurbannepesowyň döredijiliginden şu setirlere salgylanmak isleýärin:

Gum hem özi üçin hasyl berenok,
Suw hem özi üçin berenok tagty,
Bulut hem öz-özün ýuwundyranoň,
Gün hem özi üçin saçanok ýagty.
Hemmesiniň aladasy-gaýgysy -
Biri-biriniň bagty.

Ine, merdana Watan goragçylary, ata-babalarymyzyň dialektikanyň ösüş kanunlaryndan özleri üçin çykaran paýhasly netjesi.

Merdana Watan ogly! Seniň şulardan habarlylygyň hem ruhy taýdan kämilleşenligiň netjesi diýip düşünýärin. Saňa diňe öňe sary ynamly gitmegi, batyrgaýlygy, merdanalygy arzuw edýärin.

Watan bilen bagly ähli maksatlaryň hasyl bolsun!

Size pendim, ilki bilen, öý-ojagyňyza, ene-ataňyza wepaly boluň. Beýle diýdigim – seniň wepalylygyň ynsabyňdadyr, dogry sözlüligiňdedir.

Ene-ata şu dünýä baglanyşygyň örküdir. Watan gözelligi eneleriň kalplarynyň owadanlygy

ýalydyr. Ene-ata mähriban ogul-gyzlar Watanya-na hem ygrarlydyrlar.

Könlünde ýok zady dile getiriji bolma! Ýüregiňde diňe hakykat bolsun. Il-ul-suň, öý-ojagyň ykbalyna dahylly bolmadyk närseleri aňyňa, oýuňa, paýhasyňa getirme. Çünki sen beýik işler üçin dünýä inendigiňe, dünýäniň seniň ýaly ynsanlaryň yhlasyndan we söygüsinden gözelleşýändigine hemiše ynan! Durmuşyň iň güzel pursatlarynyň many diýlen pähimden doly ýuki gerdeniňde bolsun. Ol hemiše seniň ömrüni bezéyändir. Watan seniň ýaly merdana ogullaryň gerdeninde durandyr.

Eziz Watanymyz - elýetmez baýlyggymyz. Biz Watanymyzy başymyza täç edýäris. Oňa serpaýymyz oý-hyýallaryň many ýaýlasynadadır.

Merdana gerçek! Eziz Watanymyzyň taryhyň şu möhüm seneleriniň seniň ykbalyň bilen aýrylmaz baglydygyna berk ynanýaryn.

2008-nji ýylyň 15-nji awgustynda Türkmenistanyň Watan goragçylarynyň gününü döretmek we ony her ýylyň 27-nji ýanwarynda ýokary dejede guramaçylykly bellemek hakyndaky Permany çykarmak bilen, biz merdanalygyň mekdebiniň özen-örkümizden gaýdýandygyny ýene bir ýola ulus-ile aýan etdik.

2010-nji ýylyň 8-nji iýunynda ýokary we ýörite-orta bilimli harby-deňiz serkerdelerini taýýarlaýan Harby-deňiz instituty döredildi. Muňuň özi Türkmenistanyň Ýaragly Güýcileriniň maddy-enjamaýyn binýadynyň has-da pugtalandyrylmagynyň esasynda amala aşyryldy. 2011-nji ýylyň 6-nji ýanwarynda Baş raýat goranşy we halas ediş işleri müdirliginiň täze edara binasynyň gurlup ulanylmaǵa berilmegi bolsa

munuň has-da giň mazmunlydygynyň subutnamasydyr.

2011-nji ýylyň 6-njy ýanwarynda Türkmenistanyň Serhet instituty, Türkmenistanyň Milli howpsuzlyk instituty döredildi. Bu taryhy pursatlar hakyndaky senenama ýazgylary bilen ýüzbe-ýüz bolýaryn.

2016-njy ýylyň 25-nji ýanwarynda «Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistanyň Harby doktrinası hakynda» Permana gol çekipdim.

Watanymyzyň goranmak ukybyny pugtalandyrmak maksady bilen taýýarlanan täze Harby doktrinamazyň dünýäniň hiç bir döwletiniň garşysyna gönükdirilen däldigini bellemelidir. Harby doktrinamyzda halkymyzyň gadymdan gelýän hoşniýetli goňsuçylyk, parahatçylyk söýüjilik, goňsy döwletler bilen hoşmeýilli, özara bähbitli, deňhukukly gatnaşyklary saklamak, hiç bir döwletiň içerkى işlerine gatyşmazlyk, meseleleri çözmekde güýç ulanmazlyk ýaly asyllý ýörelgeleri, däpleri özbolmuşly beýana eýedir. Türkmenistan Bitarap döwlet hökmünde hiç bir harby bileleşiklere goşulmaýar, köpcülikleýin gyryş ýaraglaryny öndürmeýär we ýaýratmaýar, çäkli we sebitleýin uruşlara gatnaşmaýar. Biziň döwlet syýasatymyz halkymyzyň erkanalygyny, bagtly durmuşyny, ýurdumyzyň asudalygyny üpjün etmäge gönükdirilendir. Şonuň bilen birlikde, Ýer ýüzünde parahatçylygy berkitmäge, goňsy ýurtlar bilen, sebitiň we dünýäniň ähli ýurtlary bilen dost-doganlyk gatnaşyklaryny ösdürmäge gönükdirilendir. Harby doktrinamyz ýurdumyzyň döwlet syýasatynyň aýrylmaz bir bölegidir. Halkymyzyň erkanalygyny, abadançylykly ösüşlerini üpjün etmek baradaky tagallalarymyzy dur-

Konstitusiýa binasy

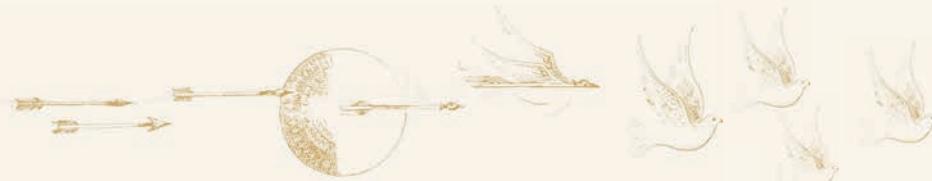
muşa geçirmegiň möhüm bir şertidir. Mukaddes topragymyzyň eldegrilmesizligini, halkymyzyň bagtyny goramagyň usullaryny, görnüşlerini kesgitleýän resmi garaýyşlaryň we düzgünleriň ulgamydyr. Harby doktrinamyz goranyş häsiyé-tine eýedir. Ol parahatçylyk söýüjilikli syýasaty ýoredýän döwletimiziň howpsuzlygyny, çäk bitewüligini üpjün etmegiň harby-syýasy, harby-ykdysady, harby-strategik esaslaryny kesgitleýän ýörelgeleriň, maksatlaryň we wezipeleriň ulgamydyr.

Bulary aýratyn belleýänligim, munuň düýp özeninde parahatçylyk babatdaky garaýyşlary-myz jemlenilendir. «Parahatçylyk sazy, dostluk, doganlyk sazy» atly kitabyň esasy maksadynyň parahatçylyk söýüjiliğiň milli ideýalaryny dabara-landyrmakdadygyna okyjy hem dykgat edýändir.

Häzirki döwürde tehnologiá juda ösdi. Bir sözde aýdanyňda, tehnika adamyň aňyndanam öňe geçdi. Tehnologiýanyň ýokary depginler bilen ösýän döwründe harby tehnikalaryň, ýaraglaryň, enjamlaryň täze-täze görnüşleri ýüze çykýar. Söweş hereketleriniň usullary tehnologiá mümkincilikleriniň hasabyna kämillesýär. Söweşleriň ýarag we enjam serişdeleriniň kämilleşmegi bilen, döwletlere abanýan wehimler hem täze görnüşle-re geçdi. Goranmak usullary düýpgöter özgerdi.

Häzirki zaman dünýäsi bäsdeşligiň güýçlenmegini, döwletara we sebitara gatnaşyklaryň dürli çygyrlarynda dartgynlylygyň ýitileşmegi, syýasy-ykdysady ösüşiň durnuksyzlygy bilen häsiyetlendirilýär. Dürli çaknyşyklar, köplenç, kadalaşdyrylmak galýar. Bu çaknyşyklary pähim-parasatyň, diplomatiýanyň güýji bilen däl-de, ýaraglaryň güýji bilen çözäge bolan köne

ymtylyşlar hem saklanyp galýar. Emma belläp geçişim ýaly, ýaraglar düýpgöter täzelenýär. Indi sähelçejik ýalňyş hereket uly ýitgilere getirip bilýär.

Hemişelik Bitaraplyk hukuk ýagdaýyndan gelip çykýan wezipelerine ygrarly döwletimiz harby çaknyşyklary, sebitiň we dünýäniň her bir çylşyrymly meselesini syýasy-diplomatik ýollar arkaly çözüäge gönükdirilen parahatçylyk söýüji daşary syýasaty ýöredýär. Şonuň bilen birlikde, islendik özygtyýarly döwlet ýaly, Türkmenistan öz harby howpsuzlygyna täsir edip biljek daşarky we içerkى wehimleriň güýçlenmegine asla ýol bermez. Harby howpsuzlyga wehimleriň döremegi, ýurdumyzyň özygtyýarlylygynyň we halkomyzyň rahat durmuşynyň ygtybarly goraglylygyny üpjün etmegiň zerurlygy Yaragly Güýçlerimizi, beýleki goşunlarymyzy we goşun düzümlerimizi bu wezipeleri ýerine ýetirmäge doly taýýar ýagdaýda saklamagy talap edýär. Harby howpsuzlygy üpjün etmek döwlet syýasatynyň ileri tutulýan ugrudyr, ol harby wehimleriň öňüniň alynmagyna gönükdirilendir.

Dünýädäki häzirki harby-syýasy ýagdaýy nazara almak bilen işlenilip taýýarlanylan, diňe goranmak häsiýetine eýe bolan, harby ulgamda bitewi döwlet syýasatyny döretmäge gönükdirilen Harby doktrinamyz döwletimizi öňe alyp gitmegiň, ösdürmegin esasy talaplaryna doly laýyk gelýär.

Türkmenistan Garaşsyz döwlet hökmünde häzirki zaman dünýäsiniň ösuslerini, abraýly halkara guramalaryň öňe sürýän ynsanperwer garaýyslaryny, öndebaryjy başlangyçlaryny, halkara hukugynyň kadalaryny doly nazara almak bilen, halkomyzyň we adamzadyň abadançylygy

ugrundaky tagallalarda öz ýoluny saýlap aldy. Türkmenistanyň saýlap alan ýoly dünýä bileşiginiň ýurtlary tarapyndan doly ykrar edilendir we doly goldanylýandyr.

Türkmenistan Birleşen Milletler Guramsynyň Rezolýusiýasyny öz Esasy Kanunynda beýan eden ýeke-täk döwletidir. Biz döwletimiziň Bitaraplyk hukuk ýagdaýyny Esasy Kanunymyzda berkitmegini maksat edindik, Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasy tarapyndan ýurdumyzyň hemişelik Bitaraplygy hakynthaky gaýtadan kabul edilen taryhy Rezolýusiýa aýratyn möhüm ähmiýet bermek isledik. Şeýlelikde, Konstitusiýamyzda ýurdumyzyň Bitaraplyk hukuk ýagdaýy täze, aýratyn maddada beýan edildi.

Ýurdumyzyň mynasyp bolan bu halkara de-rejesi diňe bir Türkmenistanyň Konstitusiýasında däl, eýsem, Türkmenistanyň hemişelik Bitaraplygy hakynthaky ýörite Konstitusion kanunda hem öz beýanyny tapdy.

Bu gün Garaşsyz, Bitarap Türkmenistan hoşniýetli goňsuçylyk, dünýä döwletleri bilen dost-doganlyk ýörelgelerine eýerip, daşary syýasatda parahatçylyk söýjilikli başlangyçlary bilen bütün dünýäde tanalýar we uly abraýa eýe bolýar. Beýleki ýurtlaryň içerkى işlerine gatyşmazlyk, güýç ulanmazlyk, harby bileşiklere goşulmazlyk, sebitiň we dünýäniň döwletleri bilen özara bähbitli gatnaşyklary ösdürmäge ýardam bermek ýaly, daşary syýasatymyzyň möhüm ýörelgeleri hem Esasy Kanunymyzda beýan edildi. Döwletimiziň abadançylykly ýasaýyş baradaky ýörelgesi, şol bir wagtyň özünde bu ýörelgäniň aýrylmaz özeni bolan Bitaraplyk syýasatymyz Harby doktrinamyz işlenip düzülende doly göz öňünde tutulandyr.

Harby doktrinamyz bitewi döwlet syýasaty-myzdan gaýdýar, bitewi döwlet syýasatymyzy amala aşyrmagá ýardam edýär, şoňa görä hem bitewi döwlet syýasatymyzyň möhüm bir böle-
gi bolup durýar. Döwlet syýasatymyz bolsa halk
kymyzyň bagtyýarlygyny üpjün etmäge, ýur-
dumyzy gülledip ösdürmäge, berkarar türkmen
döwletiniň şan-şöhratyny belende götermäge
gönükdirilendir. Dünýä bilen hyzmatdaşlyga,
adamzadyň abadançylykly ýasaýşyna gönükdirilendir.

Şoňa görä Harby doktrinamazyň düzgünleri-
ni, kadalaryny doly berjaý edýän her bir Watan
goragçysy döwletimiziň ýöredýän adalatly içeri
we daşary syýasatyny doly goldaýan, bu syýa-
satyň amala aşyrylmagyna goşant goşyan, belent
maksatlara gulluk edýän ynsandyr. «Türkmenis-
tan kanun esasynda hemişelik Bitaraplyk hukuk
ýagdaýyna eýedir. Garaşsyz döwletimiziň bu hu-
kuk ýagdaýy ilkinji gezek Birleşen Milletler Gu-
ramasynyň Baş Assambleýasynyň 1995-nji ýylyň
12-nji dekabryndaky «Türkmenistanyň hemiše-
lik Bitaraplygy» hakyndaky Rezolýusiýasy bilen
ykrar edildi. 2015-nji ýylyň 3-nji iýunynda bolsa
Bitarap döwletimiziň bu hukuk ýagdaýy Birleşen
Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasynyň
ýörite Rezolýusiýasy bilen gaýtadan ykrar edildi»
diýlen jümleleri her gezek hem uly buýsanç bi-
len okaýaryn. Şeýle hem Harby doktrinamyzda:
«Türkmenistanyň Prezidentiniň baştutanlygyn-
da Türkmenistanyň alyp barýan hemişelik Bitaraplyk
syýasaty Türkmenistanyň halkara ýagda-
ýynyň durnuklylygynyň, onuň milli we harby
howpsuzlygyny üpjün etmegin, onuň garşysyna
basybalyjylykly hereketleriň öňünü almagyň esa-
sy şerti bolup durýar» diýlip nygtalýar. Görnüşi

ýaly, Bitaraplyk syýasatymyz ýurdumyzyň abadançylygy we ösüşi, halkara gatnaşyklarymyz, harby-goranyş ukybymyz bilen baglanyşykly bütin išimiziň içinden eriş-argac bolup geçýär. Ol bize parahatçylyk arkaly ösüşlerimizi gazarımagá we ösüşlerimiz arkaly parahatçylygymyzy berkitmäge kömek edýär. Şol bir wagtyň özünde durnuklylygy, howpsuzlygy goramagyň, ýurdumyzyň garşysyna islendik basybalyjylykly hereketiň öňünü almagyň esasy şerti bolup hyzmat edýär.

Türkmenistan harby çaknyşyklary we sebit meselelerini parahatçylykly, syýasy-diplomatik ýollar arkaly çözmäge gönükdirilen parahatçylyk söýüjilikli daşary syýasaty ýöredýär. Türkmenistan öz döwletliliginı, döwlet sütünleriniň binýadyny berkitmek bilen, özge döwletleriň hiç birine hem öz garşydaşy hökmünde garamaýar. Ýöredýän syýasaty döwletimiziň milli bähbitlerine we howpsuzlygyna zyýan ýetirmeyän we Birleşen Milletler Guramasynyň Tertipnamasyna ters gelmeýän ähli döwletlere hyzmatdaşlar hökmünde garaýar.

Öz ýasaýsynyň iňňän gadymy döwürlerinden bări howpsuzlyk, howp-hatarlardan goraglylyk meselesi adamzady biynjalyk edip gelipdir. Adamzat jemgyýetçiliginiň döreýşiniň we ösüşiniň irki basgańçaklarynda onuň öz howpsuzlygyny üpjün etmegi, ilkinji nobatda, tebigy hadysalaryň her dürli täsirlerinden goranmak, ýasaýyş-durmuş zerurlyklaryna ýetmek, şeýlelikde, ölüp-ýitip gitmezlik üçin göreşmek bilen baglanyşykly bolupdyr. Onuň ukyby hem başaraygy, ozaly bilen, şu ugurlara gönükdirilipdir. Soňabaka jemgyýetçilik gatnaşyklarynyň institlaşmagy bilen, adamzat üçin diňe bir tebigy

howp-hatarlardan goranmak zerurlygy däl-de, eýsem, öz döredýän howp-hatarlaryndan goranmak zerurlygy hem döräpdir. Bir tarapdan, tebigy güýçlerden we dürli betbagtçylyklardan, beýleki tarapdan, adamlaryň rehimsizliginden we adalatsyzlygynadan döreýän howplary ýeňip geçmek adamzat jemgyýetçiliginiň howpsuzlygynyň zerur şertlerine öwrülyär. Bu howplardan goraglylyk adamlaryň esasy talaplarynyň birine, howpsuzlygy üpjün etmek jemgyýetiň we döwletiň esasy wezipeleriniň birine öwrülyär. Hätzirki zaman dünýäsinde hem munuň özi her bir döwletiň öňünde ilkinji nobatdaky wezipe bolmagyna galýar we üstesine, ol döwrüň çylşyrymlylyklary bilen gurşalandyr.

Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistanyň Harby doktrinası döwletimiziň harby howpsuzlygyny, çäk bitewüligini üpjün etmäge, jemgyýetimizde asudalygy, durnuklylygy saklamaga hyzmat edýär we bu meseleleri toplumlaýyn çözmeğlige gönükdirilen döwlet syýasatyny bitewüleşdirýär. Ýurduň harby howpsuzlygynyň üpjünçiliği bir-biri bilen berk baglanychykly bolan üç sany möhüm çygyrda – harby-syýasy, harby-strategiki we harby-ykdysady işleriň çäklerinde amala aşyrylyar.

Harby doktrinamyzda ýurdumyzyň milli howpsuzlyk konsepsiýasynyň, «Türkmenistanyň ýigrimi birinji asyrdaky hemişelik Bitaraplyk, parahatçylyk söýüjilik, hoşniyetli goňsuçylyk we demokratik ýörelgelere esaslanýan daşary syýasat ugry hakyndaky» Jarnamanyň düzgünleri ösdürilýär. Ol düzgünler emele gelen harby-syýasy ýagdaýy we onuň ösüşini çaklamagy, ýurdumyzyň harby howpsuzlygyny üpjün etmegiň zerur

bolan talaplaryny, şeýle hem häzirki zaman uruslarynyň, ýaragly çaknyşyklarynyň mazmunyna, häsiyetine ulgamlagyň seljermäni, harby gurluşyň, harby sungatyň ýurdumyzdaky we daşary ýurtlardaky tejribesini nazara alýar.

Häzirki wagtda ýurdumazyň harby howpsuzlygyny, çäk bitewüligini üpjün etmegiň harby-syýasy, harby-strategik, harby-ykdysady esaslaryny kesgitleýän Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistanyň Harby doktrinasynyň ýörelgele-rini, maksatlaryny we wezipelerini Watan goragçylarymyz gündelik harby gulluklarynda gyşarnyksyz berjaý edýärler. Olar harby ylmyň, harby sungatyň ýurdumyzda we daşary ýurtlarda toplanan tejribesini yzygiderli özleşdirýärler. Watan-söýüjilik, harby kasama we harby borja wepalylyk, ak ýüreklik bilen at-abraýa, belent mertebä mynasyp bolýarlar. Türkmenistanyň Prezidenti, Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň Belent Serkerdebaşsy hökmünde Berkurar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe milli goşunymyzyň harby gullukçylarynyň belent borja wepalylygyna, ata-babalarymyzdan gelýän ýokary ahlaklylyk, mertlik, çuňňur watansöýüjilik häsiyetlerine tüýs ýürekden guwanýandygymy hem bellemek isleýärin.

Garaşszlyk alnandan soňky ilkinji tapgyrlarda Ýaragly Güýçlerimizi döretmegiň we berkitmegin ýolunda köp işler durmuşa geçirildi. Bu censiz uly kuwwatly güýji sözüň doly manysyndaky milli Ýaragly Güýçlerimize öwürmegiň esasynda ýurdumazyň Bitaraplyk derejesi goýuldy. Türkmen döwleti az sanly, ýöne welin bolup biläýjek howplardan döwletimiziň bitewüligini, milli özygtyýarlylygymyzy gora-

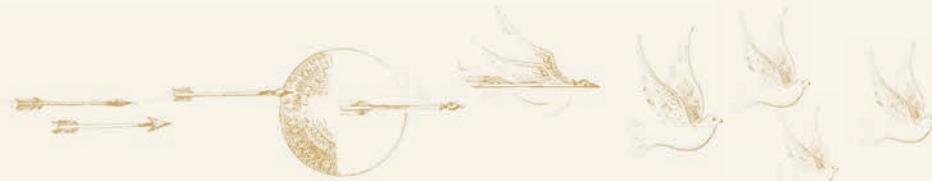

maga doly ýeterlik bolan goşuny döretmek ýoluny saýlap aldy.

Türkmenistan öz Ýaragly Güýçlerini, ozaly bilen bolsa, harby-howa güýçlerini, harby-deňiz güýçlerini, guryýer goşunlaryny häzirki zamanыň kämil ýaraglary, goranyş serişdeleri bilen üpjün etdi we üpjün edýär. Gysga taryhy döwürde milli goşunymyzyň dürli kysymalarynyň her taraplaýyn kämilleşdirilendigini arkaýyn aýdyp bileris.

«TürkmenÄlem 52°E» emeli hemra aragatnasygynyň kosmos giňişligine çykarylmagy ýurdumyzyň ylmy-tehnologiýa mümkünçiliklerini has-da giňeltdi. Mähriban döwletimiz dünýäniň kosmos ýurtlarynyň hataryna goşuldy. Munuň özi dünýäniň döwrebap ösüşleri bilen deň gadam goýmagyň çensiz uly mümkünçiligidir. Kosmos giňişliginde döwletimiziň emeli hemrasynyň bardygy hakynda oýlananymda, juda buýsançly hyýallar kalbyma dolýar. Çünkü bu döwletimiz üçin belent mertebedir. Şeýle hem munuň tehnologiýa-innowasion özgerişler bilen birlikde, döwlet syýasatymyza gelip çykýan adamlaryň asuda ýasaýsyny üpjün etmäge gönükdirilen aladalarymyzy durmuşa geçirmekde hem uly ähmiyete eýedigini bellemelidir. Halkymyzyň parahat ýasaýsyny goraýan Watan goragçylarynyň kämilleşmekleriniň binýady bolsa, döwrümiziň tehnologiýa we innowasion öñegidişliklerine dayanýar. Ýurdumyzyň milli Ýaragly Güýçlerini berkitmek strategiýasynyň esasy ugurlary Ýaragly Güýçleriň harby tehnikalarynyň kämiliğini gazanmakdan, ony dünýäniň iň öňdebaryjy harby tehnikalary, harby enjamlary bilen ýeterlik deejede doly üpjün etmekden, giň möçberli harby-

taktiki okuw-türgenleşiklerini geçirmek arkaly harby gullukçylaryň hünär ussatlygyny ýokarlan-dyrmakdan, olaryň nazaryýetde alan bilimlerini amalyýetde özleşdirmeklerinden, şahsy düzüme ýaraglaryň täze görnüşlerini öwretmekden, harby bölümleriň we birikmeleriň söweşeň tayýarlygyny mydama üns merkezinde saklamakdan ybarat bolup durýar. Berkalar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe milli goşunymyzyň goranyş ukyby barha berkeyär. Biz geljekde-de Türkmenistanyň Ýaragly Güýçlerini we beýleki goşunlaryny ýaraglanyşyň, harby we ýörite tehnikanyň häzirki zaman ulgamlary we nusgalary bilen yzygiderli döwrebaplaşdyrmaga, döwlet we harby dolandyryş ulgamynyň netijeli hem-de ygtybarly işlemegini üpjün etmäge aýratyn üns bereris.

Türkmenistanyň Bitaraplygy biziň gazanan deňsiz-taýsyz derejämizdir, köňülde baryny yn-sanperwerlik taglymatlary arkaly dabaralandırýanlygymyzdyr.

Türkmenistan halkara gatnaşyklarynda hemişelik Bitaraplygyna ygrarlylygyndan gelip çykýan ynsanperwerlikli ýörelgelerine we palydygyny iş ýüzünde subut edip gelýär.

Şonuň bilen birlikde Türkmenistan hiç bir ýurduň içerkى işlerine goşulmaýar. Munuň özi biziň goňşularymyz babatynda-da, dünýäniň bize ýakynu-alys islendik ýurdy babatynda-da şeýledir. Biz hemmeler üçin bähbitli, dünýäde giň goldaw tapýan başlangyçlary öňe sürýäris we ol başlangyçlary durmuşa geçirmeğin ýolunda taryhy işleri amala aşyrýarys. Geçilen şöhratly ýyllaryň sene ýazgysy taryh üçin pursatdyr diýýarin. Şol pursatlary uly bir eýýama, bagtyýarlyga we rowaçlyga beslemek il-halkymyzyň yhlasynyň netjesidir.

Akyldar Magtymgulynyň söz mülkünde «Ýüz namart bitirmez bir merdiň işin» diýen parasatly jümleler bar. Watanymyzyň asuda ertiri bolsa şeýle mert ogul-gyzlary terbiýeläp ýetişdirýänligimize baglydyr.

«Watan goragy» manysy teswirlenilmän, diňe durmuşa geçiren beýik işlerimizde aýan edilýän düşünjedir. 2009-njy ýylyň 30-njy awgustynnda «Harby gullukçylaryň hem-de olaryň maşgala agzalarynyň statusy we sosial taýdan goralyşy hakynda» Kanunyň kabul edilmegi Watan goragçylary hakyndaky aladalarymyzyň hukuk binýadyny berkitdi. Şol ýylyň 9-njy oktýabrynda Türkmenbaşy şäherine baryp, ol ýerde Harby-Deňiz Güýçleriniň döwrebaplaşdyrylyşy bilen tanşyp, her ýylyň 9-njy oktýabryny Harby-Deňiz Güýçleriniň günü diýip yglan etmek baradaky ýörite Permana gol çekdim. Bu wakanyň on gün yzysüre, Türkmenistanyň harby we hukuk goraýyjy edaralarynyň ýokary harby okuw mekdeplerine we harby bölümlerine söweşeň baýdaklary dabaraly ýagdaýda gowşurdyk.

Şu harby-watançlyk, bilim we terbiye ojaklarynyň häzirki döwürde hem şol söweşeň baýdagaga wepaly bolup, Watana wepaly gulluk edýän dikleri biziň üçin örän buýsançlydyr.

Şeýle taryhy wakalara şaýat bolan 2011-nji ýylda mukaddes Garaßszlygymyzyň 20 ýyllyk şanly toýuny uly dabara bilen belläp geçdik. Paýtagtymyzyň Baş meýdançasynda geçirilen dabaýraly harby ýorişe gatnaşyp, merdana gerçekleriň Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň hataryndaky buýsançly nyzamyny bezeýändigini has ýakyndan duýmak miýesser etdi. Sondan kän wagt geçmäňkä, Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň durmuşynda ýene bir şanly waka bolup

geçdi. 2012-nji ýylyň 27-nji ýanwarynda Türkmenistanyň Yaragly Güýçleriniň döredilmeginiň 20 ýyllagy we Watan goragçylarynyň günü döwlet derejesinde ýokary derejede bellenilip geçildi. Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň Beýik Saparmyrat Türkmenbaşy adyndaky Harby institutynyň nobatdaky binalar toplumyny, Merkezi serkerdeler öýüni we 600 orunlyk Ýöritelesdirilen harby mekdebini dabaraly ýagdaýda açyp, ulanmaga berdik. Şol Harby institutymyzda Ýokary serkerdeler düzümini taýynlaýan akademiki fakulteti bolup, indi bu ugry özbaşyna Akademiýa hökmünde ýaýbaňlandyrma makatlaryny hem göz öňünde tutýarys.

2012-nji ýylyň 24-nji fewralyndan başlap Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwrüne gadam basdyk. Munuň özi, belli bolşy ýaly, ýurdumyzyň welaýatlarynyň senagat taýdan ösüşiniň esasy ugurlarynda önümçiliği ösdürmegiň innowasiýa ýoluna geçilmeginiň üpjün edilmegini aňladýar. Şol ýylyň 6-njy iýulynda «Türkmenistanyň Döwlet lukmançylyk uniwersitetinde Harby lukmançylyk fakultetini açmak hakynda» Karary tassykladyk. Şol resminama laýyklykda lukmançylyk gullugynyň guralyşy we taktikasy, Harby meýdan terapiýasy, Harby meýdan hirurgiýasy, Harby gigiýena, epidemiologiýa we toksikologiya kafedralary açyldy.

Türkmenistanyň Yaragly Güýçleriniň soňky ýyllardaky taryhy giň mazmunlydyr we çuňňur ähmiyetlidir.

Türkmenistanyň Mejlisiniň 2014-nji ýylyň 7-nji ýanwarynda kabul eden Karary esasynda, Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň 1-nji Ýöritelesdirilen harby mekdebine Berdimuhamed Annaýewiň, Türkmenistanyň Goranmak ministr-

liginiň 2-nji Yöriteleşdirilen harby mekdebine beýik seljuk türkmenleriniň soltany Alp Arslanyň, Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň 3-nji Yöriteleşdirilen harby mekdebine beýik seljuk türkmenleriniň soltany Soltan Sanjaryň atlary da-kyldy.

2014-nji ýylyň 8-nji fewralynda «Türkmenistanyň «Oguzhanyň Ýyldyzy» ordenini döretmek hakynda» Türkmenistanyň Kanuny kabul edildi. Türkmenistanyň «Oguzhanyň Ýyldyzy» ordeniniň döredilmegi ýurdumyzyň Watan goragçylarynyň mertebesiniň mynasyp bahalandyrylmasydyr. Nesilbaşymyz Oguz hanyň ynsanperwerlik syýasatyny, agzybirlik ýörelgesini dabaralandırýan dowamatlary üçin bu sylag uly mertebedir. Milletimiziň gözbaşynda duran Oguz han harby işlerinde oglanlaryny üç-üçden iki topara bölüp, olaryň bir serkerdäniň aýdanlaryny dogry we doły ýerine ýetirenlerinde ýeňşiň gutulgysyzlygyny subut eden ilkinji goşunbaşydyr. Ol harby çaknüşklarda ýeňiş gazanaýanyňda-da ilata azar bermezlik we oba-şäherleri weýran etmezlik syýasatyň ýöreden ynsanperwer serkerdedir. Biz onuň Berkurar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründäki dowamatlarydyrys. Hut şonuň üçin hem Türkmenistanyň «Oguzhanyň Ýyldyzy» ordeni bilen sylaglanmak bagtyna eýe bolmagy her bir harby gullukçy arzuw etmelidir. Gürrüň sylag hakında däl, oňa mynasyp bolmak hakynda. Ähli mynasyplary bir günde we bir wagtda sylaglap bolmasa-da, edermenligi, merdanalygy bilen Watan mertebesini beýgelden harby gullukçylaryň hemmesi hökman sylaglanar. Watanyň asudalygy, durmuşymyzyň rahatlygy iň ilkinji we iň esasy sylagdyr. Türkmenistanyň «Oguzhanyň Ýyldyzy» ordeni bilen tabynlygyndaky harby gulluk-

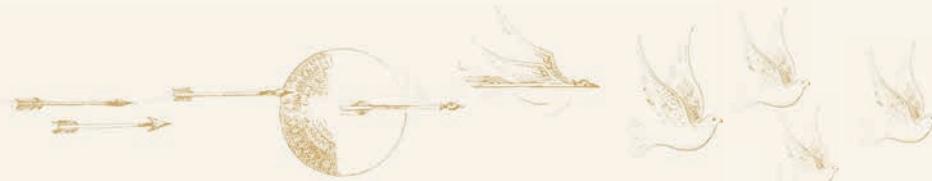
çylaryň harby borjy görelde berjaý etmegini gazanan serkerdeler, şahsy düzümiň harby gulluk borçlaryny birkemsiz ýerine ýetirmegini we söweşeň taýýarlykda ýokary görkezijileri gazanmagyny üpjün eden harby bölümler, göreldeý yolbaşçylyk etmekde bitiren aýratyn hyzmatlary we harby gullukda şahsy görkezijileri ýokary bolan harby gullukçylar sylaglanar.

2014-nji ýylyň 14-nji fewralynda Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň düzümlerini kämilleşdirmek maksady bilen döredilen täze harby böülümleriň şahsy düzümine söweşeň baýdaklary gowşurdyk. Bu dabaranýň «Oguzhan» köşkler toplumynda geçirilmegi hem, olara goýyan sarpamyzyň nyşanydyr.

Şu taryhy wakalaryň yzysüre paýtagtymyzda täze edara binalaryny we ýasaýys jaýlaryny açyp ulanmaga bermek dabarasy badalga aldy. Olaryň hatarynda Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň we Türkmenistanyň Milli howpsuzlyk ministrliginiň harby gullukçylary we işgärleri üçin gurlan ýasaýys jaýlarynyň bardygy Watan goragçylarynyň ýasaýys-durmuş derejesini ýokarladırmak işiniň giň gerimde dowam edýänligini ýene bir ýola ykrar etdi.

2014-nji ýylyň 6-njy oktýabrynda mukaddes Garaşszlygymyzyň 23 ýyllygynyň öňüsyrasynda, ata-babalarymyzyň asylly däbine eýerip, gojaman Köpetdagы etekläp oturan belentlikde bina edilen «Halk hakydasý» ýadygärlilikler toplumyny açyp, ulanmaga berdik. Ýadygärlilikler toplumynda döredilen Aşgabat ýertitremesinde şehit bolanlaryň hatyrasyna bagыşlanan «Ruh tagzym» ýadygärligi, 1941-1945-nji ýyllaryň urşunda Watanyň azatlygy, halkymyzyň erkinligi ugrundaky söweşlerde wepat bolanlaryň hatyra-

syna gurlan «Baky şöhrat» we «Milletiň ogullary» ýadygärlikleri milletimiziň ýeňislere beslenen şöhratly taryhyna, Watan gerçekleriniň deňsiz-taýsyz edermenligine we gahrymançyligyna her bir türkmeniň kalbynda buýsanç duýgusyny döredýär.

2015-nji ýylyň 3-nji sentýabrynda «Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň Harby-Deňiz Güýçleri serkerdeligini döretmek hakynda» Karar tassyklanyldy. Bitarap Watanymyzyň taryhynda ilkinji gezek döredilen bu serkerdelik Hazar deňzindäki serhedimizde parahatçylygy we howpsuzlygy üpjün eder.

2015-nji ýylyň 8-nji sentýabrynda Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň «Merdana» myhmanhanasynyň açylyş dabarası hem juda uludan tutuldy. Hazaryň owadan künjündäki bu özgerişlikleriň başyny başlan «Watançy» myhmanhanasynyň açylyşy hem 2009-nji ýylyň senenama-synda şöhratly sahypalara eýedir.

2015-nji ýylyň 9-nji oktýabrynda Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň Harby-deňiz institutynyň açylyş dabarasyna gatnaşdyk. Şol dabaraly waka mynasybetli, halkymyza «Watan goragy mukaddesdir» atly kitaby sowgat etdim. Onda men Watan goragçylary üçin döwrebap şertleriň döredilmeginiň yzygiderli ýola goýulmagynyň döwlet syýasatymyzyň mazmunynda giň beýana eýe bolup durýandygyny belledim. Şol gün «Ummán» atly täze gäminiň suwa goýberiliş dabarası hem-de ýurdumyzda ilkinji gezek geçirilen dabaraly harby-deňiz ýörişi köpleriň hakydasında ýakymly ýatlama öwrülendir diýip pikir edýarin.

2015-nji ýylyň 10-nji noýabrynda paýtagty-myzyň Oguzhan köçesiniň ugrunda täze binalaryň açylyp ulanylmaǵa berilmegi bilen, Wa-

tanymyzyň gerçeklik mekdebiniň ezberleriniň birnäçeleriniň maşgalalary agzybirlikde jaý toýunuň toýladylar.

Bu taryhy seneler beýik ösüşler bilen geljekde hem täze sahypalary açar.

Bu günüki berkarar türkmen döwletiniň ynsanperwerlige ýugrulan syýasatynyň bütin süñüne ata-babalarymyzdan gelýän pähim-parasat siňendir. Şeýlelikde, ata-babalarymyzyň ynsanperwerlik, dost-doganlyk, parahatçylyga söýgi duýgy-düşünjeleri türkmenistanlylaryň her biriň ýüregi-aňy, jany-teni, durmuşy-dünýäsi bolup ýasaýar. Men bu duýgy-düşünjeleriň Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistanyň içeri we daşary syýasatynyň many-mazmunyny düzmek bilen, dostlukly gatnaşyklarymyzda halkymyzyň abraýyna abraý goşýandygy barada buýsanç bilen aýdyp bilerin.

Ata-babalarymyz perzendine pent edeninde Jygalybeg bolup sözläpdirler, Magtymgulynyn sygyrlary bilen olara merdanalygy wesýet edipdirler. Şeýdip il-halkynyň agysyna aglan, begenjine begenen Görögly ýaly ärleri ýetişdiripdirler.

Jygalybeginň pentleri - halkymyzyň häsiýetidir, dünýägaraýsydyr.

Akyldar şahyrymyz Magtymguly Pyragy bu pikiri döwrüniň ýagdaýlaryna baglylykda do-wam etdiripdir. Şeýle terbiye bilen ösüp-ulalan perzent il-halka, adamzada söýgi bilen ýasaýar, belent ynsanperwer taglymatlaryň goragynda bolýar. Ýaş nesillerde hut şeýle häsiýetleri terbiýelemek biziň ebedi borjumyzdyr.

TÜRKMENISTANYŇ GO

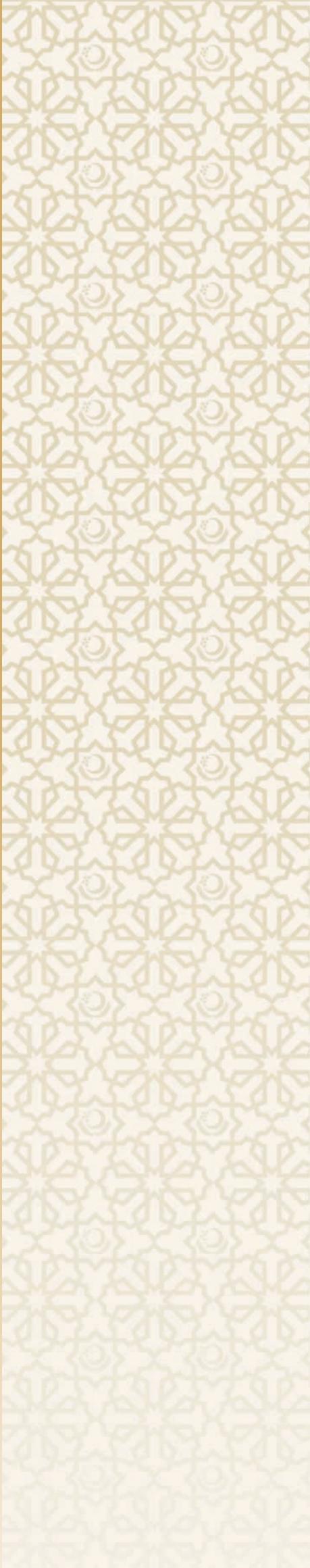
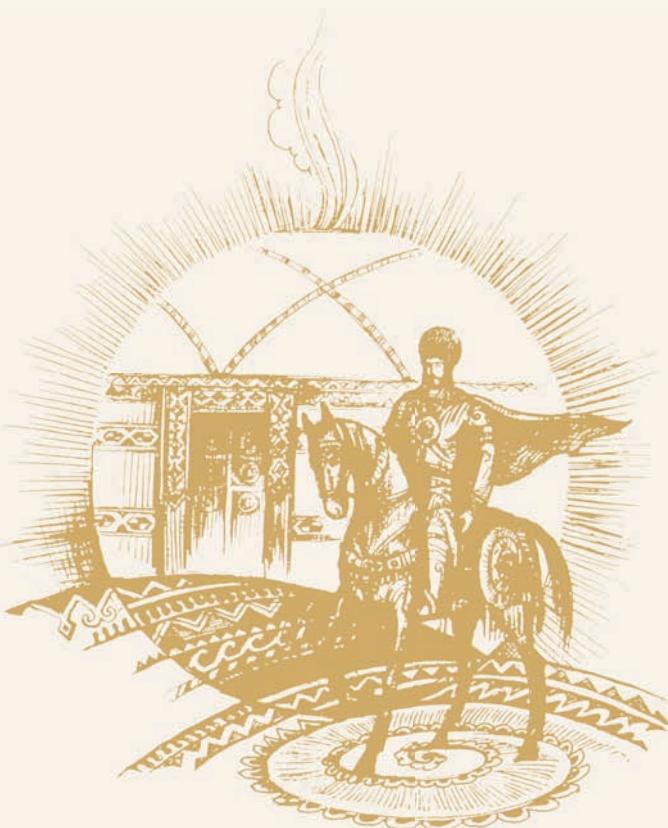

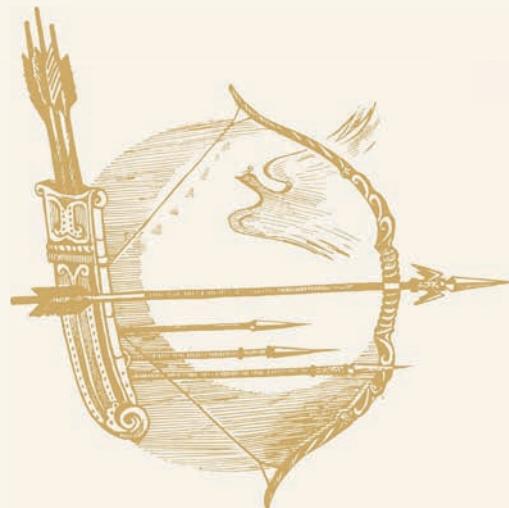

Bazar Gurbangeldiyew
«Seljuk esgeri»

ILINIŇ SERDARY, ÖÝÜNIŇ HANY

Halkymyzda kökleri müňýyllyklara baryp ýetýän terbiye ulgamy bar. Serdarlyk - täze doglan oglanjygyň geljegi hakynda süýji arzuwlardaky ene-atanyň göz-yetimindäki iň mertebeli pellesidir. Oglanlaryň serdarlygy gojalaryň, mähriban, sözleri keramata öwrülen eneleriň pák kalbynyň wysalydyr. Yaşulular eý görýän perzentlerini söygülänle-rinde hem, onuň asylky ady bilen bilelikde, oňa «Serdarym!» diýip hem ýüzlenýärler. Çünkü her bir türkmen ogly iliniň serdarydyr, öýüniň hanýdyr. Ol perzendiň ykbalynda Watanyň, il-halkyň mertebesini goramak borjy bardyr. Watan goragy - topragyňa tagzemyňdyr, Watan mukaddeslik, sen onuň daşyndaky galasyň. Şu perzentlik borjy, ilki bilen, maşgala agzalaryňa, halal öý-ojagyňa bolan gatnaşygyňdan başlan-malydyr. Türkmençilikde öye gelen myhmanyň habaryny almagam erkek kişilere mahsus bolup, käbir ýagdaýlarda, ýas oglanlara çenli myhmanyň möhümini bitirmäge taýýar bol-malydyr. Adaty durmuş pursady hakynda kelam agyz: myhman ardynjyrap, gelenini mälîm edeninden soň, öydäki zenan maşgalalaryň uly ýaşlysy: «Bar, oglum, daşary çyk! Bize kim ge-

lipdir, habar al!» diýip, oglana tabşyryk berýär. Enäniň aýdanyny gaýtalatmazlyk öýdäki ýaş oglanlaryň gulagyna kemsiz guýulýar. Maşgala meselelerinde hem, häli-häzire çenli, zandy terbiýeli zenan maşgalalar, ýaşdygyna garamazdan, ýaş oglanlaryň pikirini hem diňleme- giň möhümdigini duýýarlar. Ýaş oglanlara uly umyt bilen garaýarlar. Olara «Inerim!», «Köşe- gem!» diýip, mylakatly ýüzlenýärler. Kiçijik oglanjylarla guwanç bilen «Taýçanagym!» diýip aýdýarlar. Durmuşyň zerurlygynyň alajyny görmek - halkymyz üçin ýaş oglanlara berilýän mynasyp terbiye bilen baglanyşyklydyr. Türkmençilikde ogully öye «döwletli öý» diýilýär. Bu öýün rysgalynyň, mertebesiniň mizemejek- digine ynanylýar. Çünkü bu ýerde rysgallylyk, mertebelilik düşunjeleri il-halkyň ykbaly bi- len bilelikde göz önüne getirilýär. Ýaş oglanlar halkymyzyň asylzadalyk sypatlaryny: belent adamkärçiligini, ýokary medeniýetliliginı ýa- şadýan häsiýetleri özünde jemlemelidir. Şo- nuň üçinem oglan ýeterlik terbiye alýança, il- -günün, öz maşgalasynyň durmuş synagyndan geçýänçä, ol «oglandyr». Beýle diýyänligimem, onuň heniz juwanlygydyr, entek hakyky mer- danalyk keşbine eýe däldigidir. Halkymyzda kimdir biri babatynda «ýaş» diýmegiň ýerine, onuň entek oglanlygy hem aýdylaýýar. Käteler gyzjagazlaryň hem ulalmandyklaryny, ýagny ruhy we beden taýdan ýetismelidiklerini ýaň- zytmak üçin, «Ol heniz oglan» ýa-da «Ýaş og- landyr» diýilýär. Bu sypatlandyrma şular ýaly şertli ýagdaýda alanyňda, ýaşy kiçiniň gyzdy- gyna ýa oglandygyna degişli bolup hem dur- maýar. Bu hem terbiýäniň gyz-oglan diýmez-

den, köpugurlaýyn esaslara daýanýandygyny aňladýar. Yöne munuň tapawudynyň has magat ýuze çykýan ýeri, oglanylaryň durmuş synagy has uly giňišligi öz içine alýar. Oglan diňe bir öz öýünde özünü ykrar etdirmeyär. Ýa-da käbir ýagdaýlarda, şol oglanyň çykan öýüniň ululary oňa ýeterlik baha bermezlerem. Olar oglan näçe batyrgaý hem bolsa, ondan has köp erjellik tamakindirler. Olaryň talaby iliň talabyndanam güýçlüdir. Şonuň üçinem oglan ýetişse-de, atasy, agalary oňa «ýetişdiň» diýmezler. Oňa guwanýandyklarynam ýaşyryň saklarlar. Käteler öýün ýaşulusynyň süýjüdip, mähir bilen, «Bürgüdim!», «Batyrym!», «Serdarym!», «Gara dagym!» diýip ýüzlenmesinden, ol üns bermese-de güýç alýandyr. Oňa «Gara dag!» diýilse, çar ýany gala bolan rahat, imisala durmuşyň özeni ýalydyr. Oglan şol sözleriň aňyrsynda uly manynyň ýatandygyna düşünenligi üçin, bu ýakymly sözleriň uly borçdugynam duýar. Türkmen maşgalasynda hiç haçanam özükini özüň öwmek, taryplamak halanylýan däldir. «Özüň özüni öwme, goý, seni il öwsün!» diýip, ýaşlara hem hemiše öwüt edilýär.

Ýagşy sözi aýtmak, sypaýy gatnaşygyň mälim etmek bolsa adamkärçiliğiň asylly ýörelgesidir. Hätzirki zamanyň dilinde muňa «medeniýetlilik» diýilýär. Medeniýetlilik soň özleşdirilen düşünje däldir. Medeniýetlilik asylly kişiniň zandynda bardyr. Her bir türkmen perzendifinde, aýratyn-da, ýaş oglanlarda şeýle asyllylygy duýmak juda beýik derejedir. Ýaş oglanyň eý görülmeginiň aňyrsynda oňa ynanylan uly mertebe bardyr. Ol hem Watan gymmatyna bolan gatnaşygyňdan açylýar. Seni eý görýär-

ler, çünkü sen şu mukaddes Watanyň oglusyň, sen atalaryň ynama öwren ruhy baylygynyň eýesiň. Seniň gadam tozuňda mukaddeslik bardyr. Hut şonuň üçinem her ätlän ädiminde borç duýgusy bolmalydyr. Belki, seniň edil şu mahal duran ýeriňde togap edilen, ýasyryň bir duýgy ornandyr. Onda mähribanlyk, keramat hem güýç bolmaly. Sen çyndan, özüň bolup oýlansaň, muny duýarsyň. Watanyň adaty bir zat däldigine ynananlygym täsin oý-pikirler bilen hyýalymy ýakymly bossana öwürýär.

Iliniň serdary, öýüniň hany, çünkü durmuş synagydandan geçip, il ogly bolan serdardyr, öýünde bolsa, öý-ojagyň ähli meselelerini başyna alýanlygy üçin, ol handyr. Han bolup, öýüň asudalygyny üpjün etmelidir. İň esasy zadam, ol öýde adalatlylygy goráyanlygy üçin handyr.

Türkmen maşgalasynda oglanjyk üçin iň arzly sowgat münüş atydyr. Taýçanajyga özi ideg edip, ahyrynda hem ony özi seýisläp çapmak oglanyň uly arzuwydyr. Şertli manyda alnan «serdara» bedew juda ýaraşýar. Oglany bolsa göz öňüne getireniňde hem, ol hemise bedew atlydyr. Türkmen halk döredijilik eserlerindäki ýordumlar şeýle epizodlary hyýalyňa salýar.

Türkmen perzendi at dükürdisi bilenem huwwalanandyr. Türkmen perzendi üçin bedewiň toýnak sesi adaja owaz ýaly mylaýymdyr. Sebäbi ol şonuň bilen ulalandyr, şonuň bilen berkändir. Häli-häzirlerem aýasyny düýrüp, elini at toýnagynyň dükürdisine laýyk hereketlendirip, oglanjygyň hyýalynda onuň eý görýän bedewini janlandyryp oýun-henek edýän ýaşulalary, ýaşkiçileri göreniňde buýsançly ýylgyryarsyň. Bedew bilen bitewüligiň nähili çuňňur esaslydygy hakında ýene-de oýa çümýärsiň.

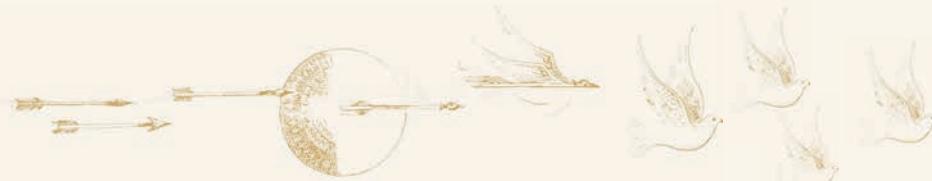
Täçjemal Gylyçdurdyýewa
«Awda»

Türkmen perzendiniň arzyly hyýallary bedew hakyndadır. Ol düýşünde bedew görse-de begener. Bedew diňe durmuş däldir, ol hyýalyň, arzuwyň, geljegiňdir. Şonuň üçinem Wat-an diýlen düşünjaniň nähili çuňdugy çagalar bakja-baglarynda öz «bedewine» atlanyp, hem-melerden «ozup geçýän» oglanjyklaryň aňyna ornaýar.

Türkmen obalarynyň amatly bir çetinden eneýap geçýändir. Şol ýabyň boýuna hem tut, söwüt ýaly agaçlar seteran ekilýär. Ine, adaty türkmen obasy şolar ýalydyr. Şol eneýapdan çekilen akarlardan nem alyp, hatar baglar ýetişer. Onsoň ýüpek gurçugy idedilýän döwründe, obadan uzaga gitmän, obanyň tutluguñdan öz paýyňy alarsyň. Ine, şeýle obalarda ösüp kemala gelen oglanlaryň oýnagy çybyk atlardyr. Kim özüne güýcli, berdaşly çybygy saýlap alyp bilse, şonuň «aty» hem ýörgürdir. Kimiň «aty» güýjüne tap getirmez, onsoň ol çybyk diňe tamdyrtowulyga ýaraýar. Ine, bu ýakymly pursatlar biziň çagalyggymyzdyr. Häzirki eşretli zamanamyzda hem türkmen perzendiniň edep-terbiýesinde şol özboluşlylyk aýdyň duýulýar.

Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe ýaş nesillerimize döwrebap bilim we terbiye bermek iň wajyp wezipeleriň biridir. Bu wezipäniň maksadalaýyk amala aşyrylmagynda gözbaşla-ryny gadymyýetden alyp gaýdýan milli terbiye ulgamymyzyň täsiri bimöçberdir. Halkymyzda ir döwürlerden bäri, ýaş oglanylary gerçeklige mahsus edim-gylýmlar, häsiýetler bilen terbiye-lemek juda möhüm hasap edilýär. Ýaş oglana bedew münmegi öwretmek aýratyn üns berilmeli

ýagdaýdyr. Üzeňňä aýagy ýetdigi, oglan bedew münmegi başarıyar. Ol ýaýyny, naýzasyny götermäge gurby çatanyndan, ýaş söweşijä öwrülýär. Munuň belli bir kesgitli ýaşy ýokdur. «Döwletliniň çagasy ýaşadygyça, baş bolýar...».

Wagt geçdigisaýyn, durmuşdan sapak almagy hem başarmalydyr. Ýaşyň, jemgyýetdäki ornuň, ine, şoňa erk edip bilşine baglydyr. Il-ulus durmuşdan tälim alyp ýetişýän, pähimdar, edenli ogullarynyň başy ýaş hem bolsa, olara hormat goýýar, olary aýaýar, olar il içinde uly abraýa eýe bolýarlar. Hut şeýle edenli kişilerem görelde edinip, ýaş oglanlar terbiýelenýärler, edep-tälim alýarlar. Olary il-ulus özüniň serdary, hany, gerçegi saýýar.

Şonuň üçinem Watanyň goragynda sarsmaz gala bolup duran türkmen ýigitleriniň dogabitti Watan goragçysydygyna, olaryň öňündäki iň mertebeli borjuň Watan goragydygyna men ynanýaryn. Kiçi ýaşly çaga kän agaberse, türkmençilikde halanylmaýar. «Çagadyr-da, aglar!» diýip, käte özümüz hem köşeşdirýäris welin, şonda-da aňsat ynjalmaýarsyň. Çaganyň kejigmesi ýa onuň nähoşlugydyr, ýa-da onuň kakabaş, ynjyk häsiýetliligidir. Bu häsiýetler, eger ol ulalsa hem, şeydip dowam etse, oglan, doğrudan hem, ejiz häsiýetli bolup ýetişjek. Oglanlaryň gowşaksy häsiýetliliği bolsa lapyňy keç edýär. Onsoň ene-ata gama batyp, nirede, nähili gowşaksylyga, ejizlige, biparhlyga ýol berendigi hakynda oýlanyp başlaýar. Aglak oglanjyk-lara wagtlagyńça «jögi» diýlip, jaýdar at hem dakylýar. Olaryň: «Aglama, aglasaň, daýyň başy kel bolar» diýip köşeşdirilýän halatlary hem bolýar. Türkmençilikde «Är - daýa» diýilýär. Halkymzyň gelin edinjek ýeriniň aňyrsyny-bär-

sini idäp ýörmesiniň hem şunda düýpli esas-landyrylmasy bar. Gowý maşgala bilen gatnaşyk açsaň, munuň seniň geljekki nesliň sagdyn, durnukly bolup ýetişmeginde uly orny bar. Ag-laýan oglanjygyň ýa gyzjagazyň halyna daýylarynyň gynanjakdygy bilen çaga duýduryş beriji öwüt aýdylýandyr diýip pikir edýärin. Elbetde, bu nähili düşündirilende hem, ejiz häsiýetliliği ykrar etmezlik ondan aňylar diýýärin. Sebäbi bir özüniň hususy aladalaryna döz gelip bilmeyän oglan nähili iliň derdine ýarasyn?! Ol onda Watanyňa nähili gala bolsun?!

Döwür asudamy, aladalymy, Watanyň dasyny perzentleriň gala bolup gallamagy topraga ygrarlylykdyr, mukaddeslige tagzemyň alamatlandyrylmasydyr. Ýaş watançyny terbiyelemek her bir türkmeniň emer-damaryndaky borjudyr.

Haçanda ýüregiň gürsüldeýärkä, kalbyňda mähir barka, Watanyň söýmelisiň. Bu aýdylyp öwredilýän terbiye däl-de, ynsanlygyň durky bilen özüdir. Watana söýginiň ynsanlygyň özüne öwrülip ýaşamagydyr. Adam, Watan – Watan, Adam – bu Zeminde ýasaýşyň ilki başlan gündünden bări dowam edip gelyän bitewi gymmatlykdyr. Watanyň, özen-örküni goramak müdimi borçdur. Türkmen maşgalasynda ýaş nesilleriň terbiyesinde öz-özüni, il-ulsuň bilner-bilinmez howp-hatarlardan goramak pikiri orun alandyr. Onuň üçin bolsa adamlary, adam häsiýetlerini öwrenmeli. Adamyň fiziki we ruhy taýdan güýçlülugini duýan-bilen ýaş oglan özüniň hem hut şolar ýaly bolup ýetişmelidigine düşünýär. Ol gujurly pälwanlaryň güýjüne baýry-nyp, käte özlerini ejizletmegine ýol bermeli däl. Ol durmuşyň şeýle halatlarynda hem gaýtawul

bermäge, goranmaga taýýar bolmaly. Käte bir gelip giden adam, eger ýanyňa dost göwni bilen gelmese, ertesi hojalygyňa, mülküňe belet bolup, «Ýurdy belet çapar» etmegi mümkün. Sen, ýaş türkmen gerçegi, ol ýagdaýlara hem taýýar bolmaly. Gelyäniň garaýsyndan onuň niýetini, hereketinden tilsim-alyny aňlamagy başarmaly. Bu hemiše hem möhümdir. Sebäbi wagt geçip, gerekmejek zady ata-baba gursagyňa guýup öwretmeýärler. Sen gündelik hajatyňa laýyk däl hem bolsa, bulary öwrenmeli mertebelilik saýmaly. Bu günüki gün möhümligi duýulmaýan ýaly hem bolsa, hakyky adamkärçiliğiň terbiýelenmeli üçin, şeýle häsiýetler, edim-gylymlar, edep-terbiýe wajypdyr. Watan özüniň gerçekleri bilen beýikdir. Watanyň abraýy merdana ogullary bilen beýgelýär. Bu zatlar ýürege ýazylgy heýkel ýaly müdimidir. Gerçek ogullary terbiýelemek parahatçylykly döwrümüzde hem hakyky merdanalygy terbiýelemegiň, durnukly şahsyýetleri kemala getirmegin möhüm bölegi bolup durýarlar.

Türkmenistanyň Ýaragly Güýçlerinde gulluk edýän harby gullukçylaryň, ýaş esgerleriň ata-baba merdanalyk mekdebine ygrarlydykklaryna ynanýaryn hem-de olara bimöçber guwanjym bar. Çärýek asyrlyk menzili aşan bu kuwwatly güýjüň kemala gelmeginde ata-balarymyzdan miras galan gerçeklik tälim-terbiýesiniň ähmiýetlidigini aýratyn nygtasym gelýär. Häzirki döwürde Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleri - watançy, mertebeli, gaýratly, asylzada, edermen türkmen ýigitleriniň, algyr laçynlaryň - merdanalaryň mekdebidir. Bu halkamyzyň namys-arly, il-gününe ygrarly nesilileriň öňündäki borjuna wepalylygydyr.

Mirasyň maddy hem-de ruhy gözbaşlary ha-kynda Mirasa sarpa goýmak, Watany özgertmek ýylynda çap edilen «Gadamy batly bedew», «Arşyň nepisligi», «Parahatçylyk sazy, dostluk, doganlyk sazy» atly eserlerimde giňden söhbet edildi. Şeýle-de bolsa, bularyň aňyrsynda özara sazlaşygyň, edep-ekram ulgamyndaky baglansygyň bardygyny bellemelidiris. Adaty durmuş zerurlygy mysalynda ündelen pähimden tysmal alanyňda, bu şeýledir.

Ynsan durmuşyň iň çylşyrymly ýagdaýlarynyň alajyny gözleýär. Ony tapanyndan soňam şol pursat, şol özleşdirilen kada üçin özüne-de, gol ýapan häsiýetlerine-de ygrarly bolup galýar. Şeýlelikde, durmuş tejribesi, ýagny başgaça aý-danymyzda, häzirki döwürde hem ýygy ulanylýan «durmuş sapagy» diýlen düşünje diňe bir derwaýys hereketi ele almakda, ony ýerine ýetirmäge ezberlikde däldir. Şol ýagdaýda eýe bolan ruhy halyň hem ýaşatmalysyň. Şu berk kada, ynsanlygyň şu berk düzgünine eýerilmegini wajyp saýýanlygym üçin-de, halkomyzyň kemala getiren ýüwrük bedewlerine, zenanlarymyzyň döreden haly sungatyna bagışlanan eserleri ýazmagy özüme buýrupdym. Çünkü öz-özüne, öz erkine buýurmaýan adam maşgalasyna, öz-geleriň erkine, tälîm-terbiýesine jogap berip bilmez. Türkmeniň batyr, merdana gerçegi bolsa hemiše il-ulsunyň gaýgy-ünjüsini, şatlygyny bir özi egninde, gerdeninde götermäge taýýar bolmalydyr. Şonuň üçinem türkmen ogullary elmy-dama, hatda asuda döwürde hem özlerini Wat-an goragçylary hökmünde duýmalydyrlar. Bu edil zenan maşgalalara ýaşlykdan el işiniň, keşde çekmegiň, haly dokamagyň, hojalygyny ownuk-uşak hysyrdylarynyň öwredilmeginiň mertebe-

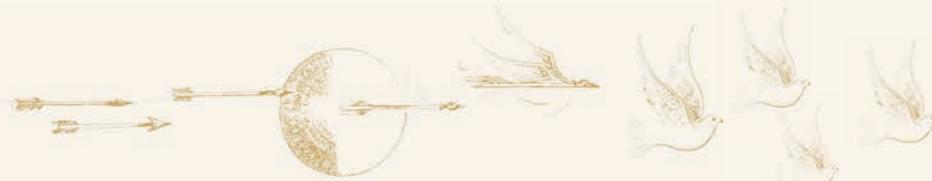

Jumamuhamed Ezizow
«*Yeňiş*»

lilik, dereje hasap edilişi ýalydyr. Ýaş oglanlar ýaşlykdan goranyş tälimleri bilen birlikde, ýeri gelende söwes tälimlerindenem baş çykarmagy başarmalydyrlar. Hut şular üçinem nähiliräk terbiye-tälimi wajypdyr öýden bolsalar, ata-balalarymyz şoňa laýyk hem hereket edipdirler. Ýaşajyk oglanjyklar kiçiliginden göreşe çykarylýandy. Uly adamlaryň biri iki sany ýaş oglany öňünde dikelder-de: «Hany, göreşiň, haýsyňyz ýeňersiňiz?!» diýer. Oglanjyklaram özlerini bu teklibe laýyk görlendikleri üçin begenýärler. Soň olar golaý-goltumlaryndaky özlerinden uly zenan maşgalalara göreşip görendiklerini gürrüň berýärler. Bu şeýle bir buýsançly ýagdaýdyr. Oglan göreşde ýeňilse-de, ýeňse-de bagtlydyr. Ony eýýäm merdana diýip, synap görýärler. Şeýle ýagdaýlarda ýaşuly zenan maşgalalar: «Ýumruk ýaly oglanlary näme göreşdirýärsiňiz? Bir ýerini agyrdar öýdeňzokmy?» diýip käýinjireýändirler. Yöne, barybir, olar şonda guwanýarlar. Olar ýene bir gercegiň ösüp, ýetişip gelýändigine buýsanýarlar. Türkmençilikde göreşde ýykylyp aglaýan oglana gatyrganýarlar. Göreşde ýykylsaň, aglamak bolmaýar. Bu berk kada. Ejizligiňi duýmak, taplanmak bilen ýola salynýar. Ak telpeklije, gyrmizy donluja oglanjyklaryň islendiginiň biline guşak guşasaň, göwnüme bolmasa, olar tälimleri hem öz-özünden biläýjekler ýaly. Mahlasý, gözümize yssy görünýän şol lybaslaryň özi öwüşgini bilen şol hili ýagdaýa getirýän ýaly. Göreşip, güýç synanyşmak - fiziki taplanmagyň ilkinji ädimleri. «Uruşmak ite-guşa ýaraşar». Bu uruş däl-de, göreşdir. Göreşde bolsa, halk nakylarymyzda hem teswirlenilişi ýaly, utulan utulanyny bilmeli. Bu ýerde ýeňiş özara ýakyn hem sypaýy gatnaşyklara asla bagly bolmaýar. Ýagsy

taplanan, fiziki taýdan gujurly oglanlar ýeňyärlər. Atasy oglundan, ini agasyndan güýcli bolsa begenýärsiň. «Ýkyylan göreşden doýmaz» diýilýär. Sebäbi hem göreş diňe bir fiziki rüstemligi bahalandyrýan dereje bolman, eýsem, ol durnukly häsiýetiň, erjelligiň hem terbiýelenmegini aňladýar. «Göreşde ataň hem bolsa sylama» diýen aýtgy hem ýone ýere dörän däl bolsa gerек. Sebäbi halkymyzyň islendik durmuş ýörelgelerinde diýen ýaly bitewi bir mazmun bardyr. Çünki onda maddy islegi aradan aýyrýan serişde hökmünde şol ýagdaýy ýeňmekde gerekli gylyk-häsiýetiň, gaýratyň, erjelligiň durnuklylygyna üns çekilmelidir. Ýeňilmezeklik, erjellik, sabyrlylyk, mertlik, gaýratlylyk hakyky gerçegе mahsus gylyk-häsiýetlerdir. Halkymyzyň gadymky söweş tälimlerinden, hakyky watançy gerçegiň häzirki döwürde eýermeli kada-tälimlerinden oňat baş çykarýan ýaş nesiller eziz Watanymyzyň ertiriniň synmaz galasydyr. Olar biziň könlümiziň nurundan nurlanan owadan türkmen sährasynyň ogullarydyr. Olar daglarymyzyň gaýalaryndan berkligi we durnuklylygy, gojaman deňzimizden, ady asyrlaryň taryhynda ýazylan Jeýhunyň gomlaryndan güýç, gaýrat, ezberligi öwrenen gerçeklerdir. Biziň olara guwanjymyz çäksizdir.

Türkmen maşgalasynda harby lybasly gulkucylara, ýaş esgerlere uly hormat, söýgi bar. Bu hem owaldan gelýän terbiýäniň gönezliginde bolup, Watanymyzyň gözelligini ruhy dünýämizde orun alan merdana keşpler bilen göz öňüne getirýäris.

Käteler, hususan-da, ýurdumyzda bilim we terbiýecilik edaralarynyň açylyş dabaralarynda milli oýunlara gümra çagalary görýärin. Olara

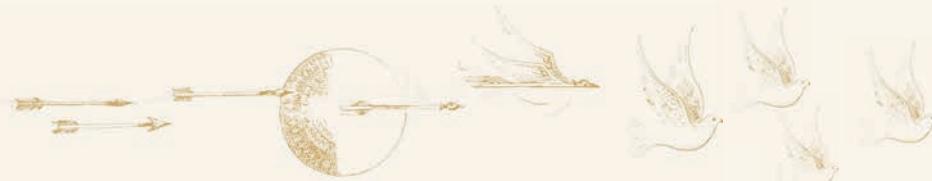
çensiz guwanýaryn. Sebäbi hem olaryň oýnaýan şol milli oýunlarynyň aňyrsynda düýpli tälim-terbiye okuwlarynyň ýatanlygynda. Türkmen öz perzendine öwüt berende, näme etmelidigi hakyndaky kadalary ündäp, olary köp gaýtala-
gan däl. Terbiýäniň iň ynamly gözbaşy görel-
dede. Şonuň üçinem biziň çagakak gahryman-
çulykly hekaýatlary, ýagsylyk we ýamanlyk
hakyndaky ertekileri, halaly-haramy seljeryän
rowaýatlary diňläp ulalmadygymyz ýokmuka
diýýärin. Bize dürli mazmunly halk dörediji-
lik eserlerini gürrüň berýärler. Biz muňa hemi-
še resmi mazmun bermän, käteler, ýöne «köne
gürrüňler» hem diýäýýäris. Oba ýaşulularynyň
iň ökdeligi, özüne çekijiligi, şol «köne gürrüňle-
ri» hakydasından ýitirmeyänligindedir. Olara
sala salsaň, elmydama göwnüňe hem jaý mas-
lahat alýarsyň. Yaşulularyň pikiri diňlenmezden
başyna barlan işiň, göwnüňe bolmasa, bir çig
ýeri bar ýaly görünýär. Şonuň üçinem türkmen
jemgyyetinde ýaşululara geňeş salmak gadym-
dan gelyän dessurdyr. Häzirki ösen döwrümiz-
de hem iň zamanabap çözgütlere gelinmeginde
ýaşulularyň hyzmaty çäksiz uly. Biz diňe şu gü-
ni, ýagny häzirki ýagdaýy bilip bileris. Olarda
welin, mundan owalky döwrüňem durmuş sa-
pagy bardyr. Yaşulularyň, şol sanda her bir kä-
milleşyän jemgyyetiňem wezipesi halkyň ruhy
baýlygynyň geljege ýetmeginde köpri bolmagy
başarýanlygy üçin bimöçberdir. Gorkut atanyň
keşbi şonuň bilenem halkymyz üçin legendar
şahsyýete öwrüldi. Gorkut ata halkyň pelsepe-
sini, akyl-paýhas belentligini geljege aşyrmagyň
mertebesine uýan şahs, onuň beýikligi halkyň
aňyyetinde ýasaýar. Gadymy pähimde jaýdar
bellenilişi ýaly, «Atalar öz perzentlerinde ýa-

şaýarlar». Men olar öz perzentlerinde müdimi ýasaýarlar diýesim gelýär. Hawa, döwür dyn-gysyz üýtgap durýar, ýone bir zady welin berk bellemeli: adamkärçilik, ynsanlyk üýtgemeyär. Seniň ünsden düşen ýaly bolup görünýän başar-nygyň hakyky adam bolmak, özüni ruhy taýdan hem taplamak, durnuklaşdyrmak üçin myda-ma derwaýydsyr. Tutuş Ýer ýüzüniň ähli jan-ly-jandaryna mahsus bolan ýasaýyış şertleriniň - Zeminiň beýik Ýaradylyşynyň Adam üçinem gereklidigine düşünmek üçin seriň garjaşma-ýar. Edil şu daglaryň, ondaky ösümlilikdir dürli jandarlaryň öz ýerli tebigatyna uýgunlaşandyklaryny görüşün ýaly, ynsanyňam bu özboluşly-lykdan sowa geçmejekdigine ynanmaly. Onsoň fiziki taýýarlygyň türkmen maşgalasynda owal-dan dowam edip gelşi ýaly, bedewe söýgüden, göreş tutmakdan başlanýandygyna göz ýetiril-ýär. Bu aýdýanlarym, adaty durmuşyň gözü bi-llen duýulýan edep-terbiýe, tälim-sapak. Ýone gözellik älemi bolan halylarymyzy Arşyň nepis-ligine deňänimizde bolsa, biz ynsanyň akyl ýet-mez başarnyklara eýedigini, ukybynyň çäksiz-digini zynharlamak isledik.

Türkmen maşgalasynda oglanjyklar ýaňy «at münmäge» ýaranyndan, özi ýaly birine, käte-ler özünden uluraga duş gelse-de, ykjamlanyp: «Göreşelimi?» diýip teklip edäýyär. «Göreşme, hazır ýeri däl» diýlenini hem ýokuş görýär. Kiçi oglan bolsa-da, göreşmegiň «oýundygyny», «bi-rek-birege hiç hili zeper bolmajakdygyny» dü-şündirýändir. Ine, şular türkmen durmuşynyň ýönekeýje mysalydyr. Ululardan: «Tüweleme, uly oglan bolupsyň!» diýen tarypy eşiden og-lanjyk ekezlenýär. Özünü çyndanam borçly ýaly duýýar.

Türkmen maşgalasynda gowularyň, asyllylaryň, ezberleriň durmuşy tymsal kysmydyr. Fiziki ýokluga ence ýyl geçendir. Gerçegiň ruhy barlygy welin ýasaýandyr. Ol hakynda ýygy-ýygydan gürrüň edilýär. Gerçekleriň ykbaly wagt geçdigice, bize has ýakyn ýaly duýulýar. Bir söz bilen aýdylanda, wagt olary bize ýakynlaşdyryar. Sebäbi gerçegiň ömür beýany hakyndaky söhbet barha ýaýylmak bilendir. Oguzly, Görogluly, Gorkut ataly we şolar ýaly ençe-ençe hekaýatlaryň diňe bir halkda däl, eýsem, birnäçe halkyň arasynda giňden meşhur bolandygyna şayatdyrys. Munuň üçin Gündogar halklarynyň edebiýatyny düýpli öwrenmek hökman däl. Haýsydyr bir halk barsynda sähel düşünjäň bolsa, olardaky gerçekleriň, gahrymanlaryň adyna hem belet bolýarsyň. Şol gahrymanlara söýgi halklaryň ykbalaryny birleşdirýär. Edebiýatçy alymlar halk döredijilik eserlerindäki şol Ölmez-ýitmez gahrymanlaryň keşbi arkaly halkymyzyň durnukly ahlak keşbi ni açyp görkezenlerinde, ylmy gözlegleriň örüssiniň giňeýändigi duýulýar. Ylym kesgitlilikdir, ol anyk deliller bilen anyklan maglumatyny jemgyýetçilige ýetirer. Edebiýatda bolsa duýgy has güýçlüdir diýip pikir edýärin. Ol häli-şindi nygtalýan adaty durmuş kesgitlemelerinden, ähtimal, rüstemdirem. Sebäbi halkyň gowy görüp, öz gahrymanyna öwürmegi üçin, onuň anda, könülde ezizlenilmegi gerek. Sonuň üçinem ol gahrymanlar mertlik, ynsaplylyk ýörelgelerine ygrarly, duýgudan heserlän, aýry-aýry zehinli adamlaryň dilinden, söhbedinden täze röwüş alandyr. Şeýle adamlar bu keşpleri baýlaşdyryp, olaryň legendar şahsyýetlere öwrülmegine getirendirler.

Halkymyzyň ady rowaýatlarda ýasaýan beýik gerçekleriniň ruhunyň öňünde biz tagzym

edýäris. Paýtagtymyzyň merkezindäki «Ylham» seýilgähine ýaşlaryň barýandyklarynyň şaýady bolanymda, men olara guwançly nazar aýlaýaryn. Häzirki döwürde geçmiş mirasyny öwrenýän, gadymyýetden şu güne çenli saklanyp galan milli gymmatlyklarymyza aýawly garaýan ýaşlar biziň mynasyp geljegimizdir.

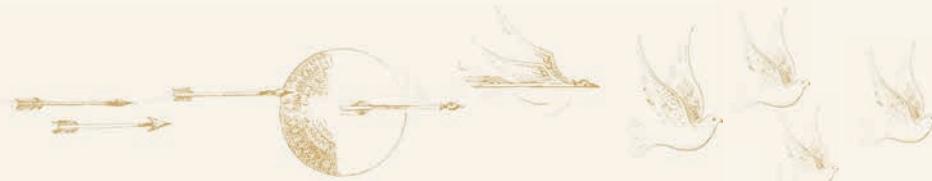
Çagalar ýaşlykdan dürli oýunlara imrinegen bolýarlar. Yöne hemme oýny, hemme kişi oňat oýnap bilmeýär. Ýaş oglanlarda gerçeklige mahsus sypatlary terbiýelemegi wajyp bilen ata-babalarymyz olaryň oýun oýnanlarynda hem taplanmaklaryny göz öňünde tutupdyrlar. Iň ýönekeýje bir mysal: aşyjak tapanyňdan soň, ony ýygnamak, köp aşyk toplabam ogluňy begendirmek ene-atalara diýseň ýaraýar. Bir däl, birnäçe aşyk berseň, oglanjyk özünü öte baý duýýar. Özünü ulalan ýaly duýýar. Sebäbi ulalmak - oňalmak. Ulalmak adam bolmagy, dünýä düşünmegi - eden işiňem gownejajlygyny aňladýar. Soň oglanjyk aşyk oýnuna höwesli girişyär. Köp aşygy bolan oglan özünü köp esgerli goşuna eýe ýaly duýýar. Her aşygam bir baş, ýagny bir söweşiji bolýar. Men aşyklaryň oglanjygyň göwnündäki hezillikdigi hakynda aýdýaryn. Olary şeýle göz öňüne getirenimde, şular ýaly netijä gelýärin. Aşygyň hem türkmen durmuşynda örän ähmiyetli alamatlandyrılmasyň bardygy bellidir.

Türkmen öýlerinde ýörite aşyk torbalary boldardy. Şonuň içinde oglanjygyň iň eý görýän oýunjagy - aşyklar ýüzlercedir. Aşyk oýnamak hem olary mergenlige taýýarlamagyň bir usuly-dyr. Aşygy dogry súlmek ünslüligi, çalasynlygy, dogry nyşana almagy ösdürýär. Biziň her birimi ziň çagalygymyzda ürç edip oýnan oýunlarymyz hakyky söweşijini, Watan gerçegini terbiýelemek

maksadyna gönükdirilendir. Milli oýunlarymyz hakynda «Türkmen medeniýeti» diýen kitabymda hem käbir maglumatlary beýan etdim. Milli oýunlarymyzyň çagalaryň we ýaslaryň bilim, terbiye ojaklarynda ünsden düşürilmeýändigini bellemekçi bolýaryn. Bu juda oňlanylmalý ýagdaý. Sebäbi milli oýunlarymyzyň her biriniň aňrysında häsiýeti, başarnygy terbiýelemegiň usullary göz öňünde tutulandyr. Gerçeklige, merdanalyga söýgi esasynda terbiýelenen perzentler ulalanlarynda özüne ynamlylygy, maksada okgunlylygy, erjelligi bilen tapawutlanýarlar. Merdanalyga buýsanç döredýän taryhy maglumatlar munuň anyk subutnamalarydyr. Şeýle maglumatlar haçan okasaň-da, hemiše könlüňde jadyly duýgular yýaratgoşyán ýalydyr. Öz ogluňa, agtygyňa-çowlugyňa guwanyp: «Görogly» diýersiň. Oňa: «Görogly begiň nesli» diýersiň. Bu pikir saňa ganat berýändir. Häzirem dogumyndan gözü uçganaklaýan oglanlary görüp, olara guwançly bakýarsyň. «Göroglynyň dowamy» diýýärsiň. Göroglynyň ady bilen türkmen il-ulsunda batyrlyk, namys-arlylyk, edermenlik, watanparazlyk müdimi ýasaýar. Görogly kimin gerçeklere durnukly häsiýet, geçirimlilik, gaýratlylyk mahsusdyr.

Gadymy Diýarymyz taryhyň iň gyzgalaňly döwürleriniň jümmüşinde bolupdyr. Beýik Ýüpek ýolunyň çatrygynda ýerleşen Türkmenistanyň dünýäde söwda we medeni gatnaşyklaryň rowaçlanmagynda uly orny bardyr. Bu hakykaty häzirkizaman dünýäsi hem ynamly ykrar edýär. Eziz Watanymyzyň ady dünýäde sazlaşykly logistika düzüminiň kemala gelmeginiň öňbaşçylarynyň biri hökmünde hem giňden

meşhurlıgyy munuň häzirki döwürdäki mynasybetidir. Şöhratly Watanymyzyň adyna dünýä taryhçylarynyň işlerinde ýygy-ýygydan duş gelýärin. Sonda bir hakykat aýan bolýar: biziň şöhratymyz, abraý-mertebämiz gowy adam, gaýratly adam, mertebeli adam bolmagyň kita-
ba ýazylmadyk, diňe aňda, süýegimizde ýaşa-
ýan düzgünnamasydyr. Türkmençilikde diňe
gaýratly kişilere gowy adam bolmak mertebesi
muwapyk saýylýar. Gaýratly kişiler – adalatyň
ýanbermezek goragçylarydyr.

Dünýe döräp, adamyň özür gözlegi adalat bolupdyr. Bular dogrusyndaky pikirlerimi si-
ziň bilen ilkinji sapar paýlaşmaýanlygym ähli-
ňize hem mälimdir. Hakykaty – adalaty her kim
bir zatda görýär. Her döwürde özboluşly gara-
ýışlar bolup, adalat hem käteler şol çäkde kes-
gitlenilýär. Şu ýerde bir mysala salgylanmagy
ýerlikli hasap edýärin. Gündogar edebiýatynda
sopuçulyk diýlip atlandyrylýan filosofiýanyň
sufizm akymynyň bir ugry bar. Alymlar onuň
döremeginiň asyl sebäbini adalatyň ýoýulma-
gыndan görýärler. Taryhy maglumatlar adalaty
goramaga hyzmat edýär.

Kada-kanunlary dogry beýan etmek, olar-
dan dogry peýdalanmak zerurlygyny islendik
jemgyýet hem içgin duýýar. Bu adalat babatda-
ky berk garaýyślaryň netijesidir. Kanun nähi-
li bolanlygynda hem kanundyr. Meniň aýtjak
bolýanym, asyrlarboýy ýaşap gelýän kanunyň
esassız bolmagy hiç delilsiz geň-taňlyk. Ka-
nun hemiše-de kanun, ol goralmaly. Halkymy-
zyň türkmençilik diýýän ýörelgesi hem jemgy-
yetimiz üçin kesgitli kada-kanundyr. Munuň
şeyledgedini geçen asyrlaryň ýasaýyş-durmuş

tejribesi subut etdi. Bizi ynam-ygtykat, jebislik döwletsizligiň külpetinden halas etdi. Halkymyz adalatly diýip uýan kada-kanunlaryny şol döwürlerde syndyrmadı. Olaryň özenini, asylky durkuny we matlabyny ýaşatdy. Şeýdibem öz ruhy taýdan durnuklylygyny saklap galdy. Durnuklylyk - bu her bir watançy gerçek üçinem eýerilmeli wajyp şertdir. Durnuklylyk - her hili çylşyrymly ýagdaýlarda hem öz zandyň halallygyna we palylyk, gaýratyň synmazlygydyr.

Türkmençilik ýörelgelerinde dünýäniň käbir ýurtlarynda resmi taýdan ykrar edilen ynam-ygtykatlar ýasaýar. Yöne olara biz gaýry söz tapmadyk ýagdaýymyzda «ýazylmadık kanun» diýýäris. Türkmen perzendi «Ýazylmadık kanunda şeýle diýlipdir» diýseň, şol bada näme hakynda gürrüň gidýändigine düşüner. Nygtamak isleýänim, kanuna eýermeklik, kanunuñ dogry teswirlemeklik hem danalyk paýhasyndan nyşandyr. Hata ýazyp, möhürläp, hökmanylyk ýagdaýyna öwrülen kanunlar jemgyyetiň ilerlemeginiň hatyrasyna demokratiýany, adalaty dabaralandyrmagyň möhüm ýagdaýyny göz öňünde tutup döredilen, dünýä inen bagtyýarlyk kanunlarydyr. Sebäbi jemgyyetde adalatyň höküm sürmigi, jemgyyetiň işjeňliginiň düzgünleşdirilmegi döwrebap kanunçylygyň işlenilip düzülmegi bilen aýrylmaz baglanyşykly bolup durýar.

Mirasa sarpa goýmak, Watany özgertmek ýylynda Türkmenistanyň Konstitusiýasynyň üýtgedilen we goşmaçalar girizilen täze redaksiýasynyň kabul edilendigini hem ýeri gelende belläp geçeliň. Ol il-halkymyzyň arasynda hem

gyzyklanma döretdi. Döwletiň kanunçylygy babatydaky özgertmeleriň raýatlaryň erk-isleginden ugur almalydygy her bir döwür üçinem hökmany şertdir. Biz il-halkymyzyň oý-pikirlerini, garaýylaryny düýpli öwrenmegiň möhümdigini hiç haçan-da ünsden düşürmeyeäris.

Ýurdumyzda giňden bellenilýän baýramçylık dabaralarynda, şanly senelerimiz mynasybetli giň gerim alýan dürli çärelerde raýatlarymyz bilen ýüzbe-ýüz bolýanlygym maňa çensiz uly hoşwagtlyk eçilýär. Adamlaryň garaýylary, döwür hakdaky pikirleri biziň üçin hemise gymmatlydyr. Ýurduň ykbaly hakydaky aladalarym bilen birlikde, Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň Belent Serkerdebaşsy bolmagym-da, meni hemise adalaty goramaga, adalaty yzygiderli öwrenmäge we rowaçlandyrmaga borçly edýär.

Il-halkymyzyň daşynda olary gala bolup goraýan türkmen gerçekleri adalatyň hem goragçylarydyrlar. Olar Watan goragy dogrusundaky öz şahsy borçlaryny birjik-de unutmaly däldirler.

Hakykat iň datly miwedir. Hakykatyň, adalatyň goragçysy bu datly miwaniň nähili hoşboýdygyna, şirindigine juda oňat düşünýär.

Il-günün serdary, öý-ojagynyň mertebeliligi-ne gezek gelende han bolup oýlanýan merdana kişiler nesilleriň ruhy dowamatydyr.

Il ogullarynyň at-abraýy ebedidir.

Biz hemise öz gahrymanlarymyza guwanmaga haklydyrys.

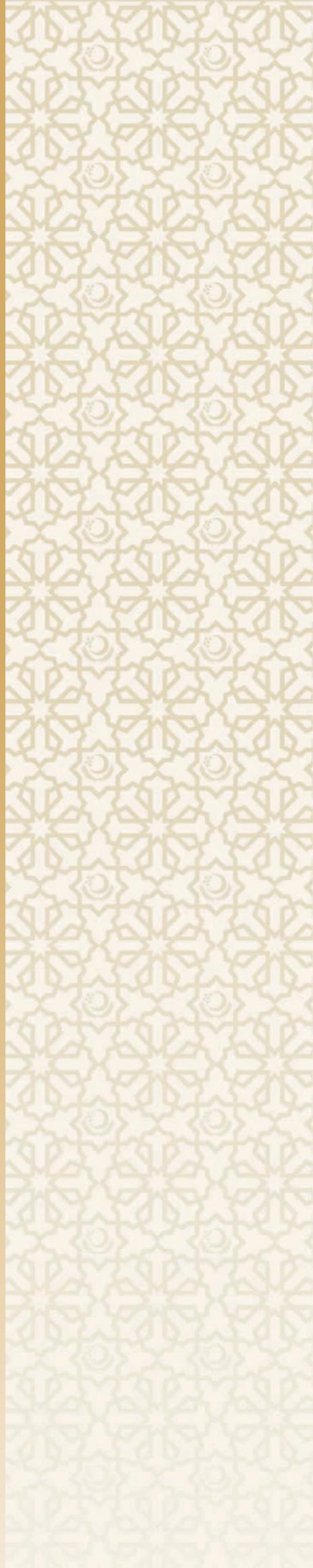

Döwlet Akyýew
«Gök börü»

ATLY GERÇEK

Mähriban Watanymyzyň döwlet Ga-raşsyzlygyna eýe bolanymyzdan kän wagt geçmäňkä, ýagny 1992-nji ýylyň aprel aýynyň soňky ýekşenbesinde ilkinji gezek il-halkymyz bilen agzybirlikde Türkmen bedewiniň baýramçylygyny belledik. Şondan bări hem Türkmen bedewiniň baýramçylygy ýurdumyzda uly dabara bilen bellenilýär. Türkmen bedewiniň baýramçylygy Diýarymyzyň iň şatlykly, üstünlikli günleriniň baýramydyr. Çünkü türkmen üçin şatlygyň gursagyňa sygmaýan, ömrüň ýatda galyjy pursatlary - bu bedewiň aýlawda ýeňen pursady «Atyň çyk-dymy?» diýilmeýärmى?!

Türkmen gerçeginiň hemrasy ahalteke bedewiniň şan-şöhraty mähriban Watanymyzyň abraýyny beýgeldýär. Bedewler hakyndaky söhbet hem şeýle ýakymly hem manyly söhbetdir. Ir zamanlardan bări, türkmen bedewiniň ady dessanlaryň, rowaýatlaryň, ertekidir hekaýatlaryň, şygylaryň mazmunyny baýlaşdyryp gelýär. Ýurdumyzyň taryhynda örän möhüm orny eýeleýän Ýapyk binalarda we söweş sun-gaty boýunça V Aziýa oýunlarynyň sanawy-na türkmen milli göreşi bilen birlikde sportuň

konkur görnüşiniň girizilmegi hem türkmen bedewiniň adyny has-da şöhratlandyrar. Biz öz bedewlerimizi ýeňişleriň ýarany, ýigidiň myrady, wepaly ýoldaşy, bagtyň alamaty hasap edýäris. Gadymdan galan surat şekillerinde, tapyndylarynda hem atlynyň keşbiniň görkezilmegi bu ynamyň has ir zamanlardan bări ýaşap gelýändiginiň diňe bir subutnamasydyr.

Türkmen gerçegi bedewi bilen myradyna ýetýär. Türkmen bedewiniň taryhy üstünlikleri barada dünýä alymlarynyň, atşynaslarynyň, syýahatçylarynyň işlerinde juda baý maglumatlar bar. Ine, ahalteke bedewlerimiz hakyn-daky maglumatlara döwletimiziň goranmak kuwwaty hakyndaky şu işde hem salgylanma-gy göwne makul bilyärin.

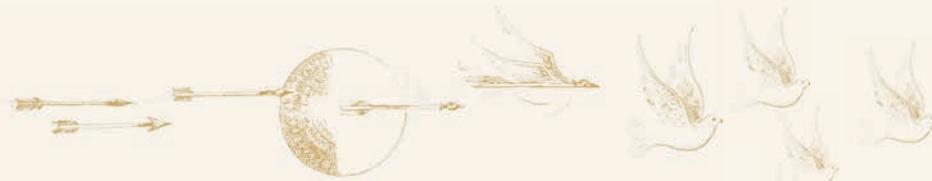
Gerçek ýigitler il-halkyň goragyna söweş atlary bilen gidipdirler. Merdana ata-babalarymyzyň ýagydan goranmak üçin, esasy harby güýji atly goşunlary bolupdyr. Göroglynyň öz Gyratyna atlanandan soň, nähili täsin tilsimdir oýunlara ezberligini göz öňüňize getiriň. «Göroglynyň at oýnadyşy» halk döredijilik eserlerimizde aýratyn orun aldy. Bedewi «ýow gününüň ýoldaşy, toý gününüň syrdaşy» saýan gademy ata-babalarymyz bedew üstün-däki oýunlara kämilleşip, çalasynlyk we çalt pikirlenmek endiklerini has berkidipdirler. Türkmen ýigidi bedewine atlanyp jeňe giden-de, onuň bedewi gerçegin göwnüne laýyk hereket etmegi ezberlik bilen başarypdyr. Ýara-ga gümra eýesine kynçylyk döretmezlik üçin, onuň aty-da haýsy ugra ýykgyň etmeli bolsa, göwresini şol ýana ugrukdyrypdyr. Bedew söweşiň ýagdaýyny eýesiniň sesinden, hereketin-

Zakir Babayew
«Gorogly»

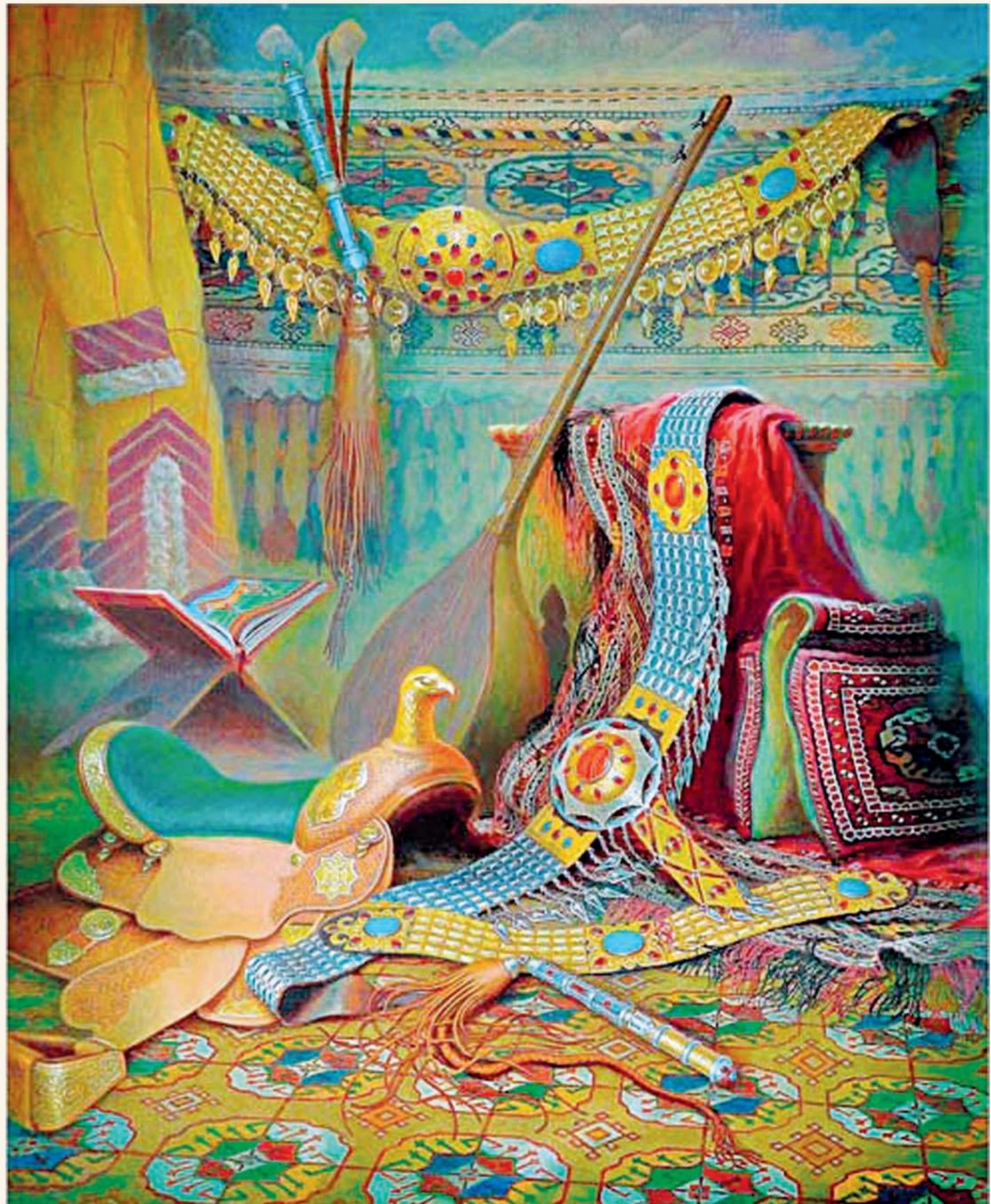

den aňypdyr we şoňa laýyklykda ýardam etmäge çalşypdyr. Jeňe «ar» diýip çykan atly hiç mahal ýeke bolmandyr, bedewi hem duşmana onuň bilen bilelikde gaýtawul beripdir. Onsoň bulary ýeňmek hiç kese hem başartmaýar. Bedew hemiše eýesini gorapdyr. Bedew ýanynda-ka, goç ýigit ýany janpenaly ýaly arkaýyndyr. Söweş atlary hem dürli ýagdaýlara laýyklykda taýýarlanlylypdyr. Gerçegin ýarag enjamý ýeňil bolan halatynda, olara kowsa ýetýän, gaçsa aldyrmaýan ýyndam atlar gerek ekeni. Şonda atly gerçekleriň sany iki jübütden başlap, on ikä čenli bolup, olar garşydaşynyň goşunyna darap, ýyldyrym ýaly, göz açyp-ýumasy salymda zarba urupdyrlar. Bu atylaryň ýaragy ýeňil diýilse-de, kem däl ekeni. Olarda gylyç, gama, ýeňil galkan, kiçi ýaý, sapan, zyňylýan ýaraglar hem bolupdyr. Atly ýigitler ýanlaryna «kement» diýlip atlandyrylýan uzyn syrtmakly ýüpi hem alypdyrlar. Bular ýaly atly söweşlere gatnaşmak il-gününüň asudalygy bilen dem alýan gerçek ýigitleri has-da taplapdyr. Olar öz aralarynda hemiše birek-biregi goldapdyrlar, parahat günlerde hem özlerine talapkärliklerini birjik-de gowşatmandyrlar. Olaryň uzakly günü at üstünde geçipdir. Atyň üstünde irkilmegem türkmen ýigitleri üçin adaty ýagdaýdyr. «Ýi- gitlik oýunlary», şeýle-de «Telpek aldy», «At bökdürme», «Ata bukulma we atly bukulma», «At çalyşma», «Gamçyny ber!», «Çybyk kesdi», «Syrtmak atma», «Altyn gabak» diýen oýunlar gerçekleri harby taýdan taplapdyr. Olar ýyndamlykda, algyrlykda, görgürlilikde laçyna dönüpdirler. Gerçek ýigitler duýgy-kabul ediş endikleri bilen ýiti synça, görgürlikde bürgüde, mertlikde gurda öwrülip bilipdirler.

Türkmen tebigaty üzül-kesil kontinen-tal howa şertleri bilen tapawutlanýar. Ine, şol «üzül-kesillik», ýagny ähli hili bolup bilmeklik häsiýetde hem bar. Ata-babalarymyzyň: «Gy-şy gyssyramadygyň, ýazy ýaz bolmaz» diýyän aýtgysy ýadyňa düşýär. Gyş sowuk bilen ýo-wuzlygy görkezmeli, durnukly häsiýetli, ýan-bermezekligi hyýalyňa getirýär. «Ýüzünden gar ýagýar» diýip, çeper meñzetme hem dili-mizde ýygy ulanylýar. Ine, şol «gar ýalylyk» ýa-da «ýagmazak buluda» meñzemek, «ýaz ýalylyk» - ine, bularyň hemmesi tebigata meñ-zeşlik. Türkmeniň agraslygam, alçaklygam edil şu pasyllaryň gelşi ýaly sahydyr. Her paslyň josup gelşi durnuklaşan ynsan häsiýetlerine çalym edýär. Şonuň üçinem bu eziz mekanyň mähriban, göwünleri ýaz, ähli ynsanlary açyk asman ýaly pæk ýürekli. Türkmen düzlerine gelýän bahar-ýazlar, ak garly, ýowuz gyşlar ýaly elinde baryny egismäge, paýlaşmaga taý-yardyrilar. Birden-bir tebil tapynyp, «Atlan-ha, atlan» boldugy, her kim öz bar esbabyny, bo-lanja harjyny jemläp, bedewi bilen ýola şaylan-ýandyr. Olaryň söweş esbaby doly bolmasa-da, ýeňil hem däldir. Ortaça ýaraglanan atylarda agyr galkan, kiçi söweş paltasy, naýza, uly ýaý hem bolupdyr. Atlaryny hem hiç bir ýa-rag howp salmaz ýaly, demirden gorag bilen örtüpdirler. Bu atlar ýeňil ýaraglanan gerçe-giň atyndan has berdaşly bolupdyr. «Ýigitlik oýunlary» bilen birlikde, bular «Ýüp çolama», «At süsňetme», «Çöggen», «Gök böri» ýaly at üstündäki oýunlary hem ürc edinipdirler.

Her bir oýnuň beden-ruhy taýdan ösüşlere täsir edýän anyk maksadynyň bardygy aýratyn bellenilmelidir. Her topar atylar özlerine laýyk

Gylyç Tatow
«Bedew batly beýik galkynyş»

oýunlar, tälim-sapaklar bilen yzygiderli taplanmagy derwaýslyk hökmünde hasaplapdyrlar. Gyzgalaň we şowhunly geçýän şeýle oýunlar ýaş ýetginjekler üçin hem görelde bolupdyr. Kimiň nähili tilsime, haçan, nähili derejede eýe bolandygy bolsa, obadan has alyslykdakalar aýan duýlar ekeni. Çünkü durmuşda öz emel-ukybyň, ebeteýliligiň, ýiti üşügiň, erjelligiň, dogumyň, batyrlygyň bilen gün görmeli has çylsyrymly pursatlar bolýar. Yarag enjamý kemsiz üpjünlenen ýigitler özlerini merdemsi, edenli duýupdyrlar. Atyň nähili enjamynyň bardagy, esasan, goç ýigidiň barlyrak, has gurplurak ýerden gelip çykyşyna bagly ekeni. Yöne atyny esbaby bilen kemsiz üpjünlemegi batyrlar özleriniň esasy borjy hasap edipdirler. Olar käte-ler özleriniň hanymanyny aty üçin sarp etmäge taýýar bolupdyrlar. Görogly ilki Gyratynyň ýarag esbabynyň aladasy bilen bolýar. Mally-mülkli bolmazdan öňürti, myrady - bedewini kemsiz üpjünlemek.

Ýow gününde düşmana garşıy kemsiz ýaraglanyp çykýan ýigitleriň atlary irimcik, daýaw, boldumly ekeni. Olaryň özleri-de söwes lybasly, bedewleri-de demirden maňlaýlyk, sagrylyk, boýunlyk dakylyp goralypdyr. Yarag enjamý jem bolan ýigitler at üstündäki oýunlar-da has-da taplanypdyrlar. Olar ezberligiň görä has çylsyrymly synaglardan geçirip taplaýan at üstündäki milli oýunlar arkaly birek-biregiň ezberligine, ussatlygyna göz ýetiripdirler. Şeýlelikde hem ökdeden tälim alypdyrilar. Gerçek ýigitleriň şular ýaly tälim-türgenleşikleri ýaş ýigitler üçinem batyrlygyň mekdebi bolupdyr. Kemsiz ýaraglanyp, söwes atlaryna atlanaý

gitleriň ähli söweş ýaraglary agyr bolup, gürzi, çomak, aýpalta ýaly ýaraglary hem ýanlaryna alypdyrlar.

Atly söweše hyýal edýän ýigitler ätiýaçlyk atlар hakynda hem aladalanypdyrlar. Çünkü söwesde atlary çalyşmaly bolan halatynda, ätiýaçlyk atlар kömege gelipdir. Olara ideg etmek, olary taýýarlamak, saýlamak meseleleri söweše gidilmezinden öň, atlylaryň serdary, şol obakendiň ýaşululary bilen maslahatlaşylypdyr. Bir özleriniň güýjüni egsik görseler, daş-töwerecoğe çapar ýollanylypdyr. Şeýle ýagdaýlarda uzak ýola tiz wagtda baryp geler ýaly, yssa, sowuga döz geljek hem ýyndam çapar atlary ýaramly ekeni. Haýsy bedewiň nähili işe ukyplydygyňa ähli oba belet bolupdyr. Dabara, çapuw, aw, oýun üçin ýöriteleşen atlaryň her biriniň özbolsruşly, şol ýagdaýa laýyk aýratynlygy bolýar. Aw atlarynyň hüsgärligine, saklygyna we ýyndamlygyna haýran galaýmalydyr.

Şan-şöhratly bedewlerimize türkmen durmuşynyň hut özi diýip bolar. Bedewler ähli ýagdaýlarda hem ynsana syrdaş, duýgudaş.

Häzirki döwürde döwlet baýramçylyk karymyzda geçirilýän dabaraly harby ýorişlerde Goranmak ministrligimize degişli bolan Atçylyk toparynyň harby lybasly düzümi meýdançada häzir bolýar welin, mähelläniň şowhuny önküden-de artýar. Türkmen atlalarynyň söwesde ussatlyklary hakynda örän köp çeper eserler ýazyldy. Yöne olar mundan hem uly tarypa mynasypdyrlar diýýarin. Seýkin basyp gelýän syrdam bedew sähel bijaý hereketi ýada ýakymsyz üýni duşundan ötürmez. Ol öte çakganlyk bilen, batyrgaý ädim ädýär. Bedew

kynçylykly günleriňde ýardamyny gaýgyrmajak hossaryň, toý gününde özün bilen deň begenýän, şatlanýan ýakyn hemdemiň. Türkmen atly söweşijileriniň ussatlyklary hakynda belli-belli daşary ýurtly ýazyjylaryň eserlerini hem okanyň ýadyma düşyär. Ata atlanan batyr türkmen ýigitleriniň söweş ussatlyklary görenleri haýran galdyrypdyr. 2010-njy ýylyň 9-njy maýynda Russiya Federasiýasynyň Moskwa şäheriniň Gyzyl meýdanynda Ýeňiş baýramçylygynyň uludan bellenilendigi, türkmen bedewiniň şol dabaraly harby ýorişdäki hereketi mähelläniň ýadyndan hiç haçan çykma. Bu dabaraly harby ýorişde Gyrat atly ahalteke bedewi ýoris sazyna görä hereket edip, köpçüligiň şatlygyna deň duýgudaş bolmagy başarypdy. Şonuň yzysüre, 2010-njy ýylyň iýulynda geçirilen Türkmenistanyň Döwlet howpsuzlyk geňeşinde Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň düzümünde Atçylyk toparynyň döredilmeginiň maksadalaýkdygy bellenilip, ine, türkmen gerçeginiň merdemsi keşbini bezeýän bedewler ýurdumyzyň Ýaragly Güýçleriniň hatarynyň hem bezegine öwrüldi. Harby lybasly ýigitler at üstünde gözüne önküsindenem yssy, özleri-de has gurbatly, haýbatly, gaýratly görünýärler.

Garaşsyz, hemişelik Bitarap Watanymyzyň döwlet Tugunda türkmen ahalteke bedewiniň keşbi müdimi orun aldy.

Türkmen atlary ir zamanlardan bări meşhurdyr. Dünýäniň iň kuwwatly ýurtlarynyň hökümdarlary türkmen atylary ýaly söweşijileriniň bolmagyny arzuw edipdir. Taryhy ýazgylarda oguzlaryň atylaryna «suär» diylendi

hem bellenilýär. Bu söz iki bölekden düzülip, «atly adam» diýen manyny berýär diýen pikirlerem ünsüni özüne çekýär. Gadymy eserlerde «su» söwes manysyny berýär. Käbir alymlaryň işlerinde «çapyksuwar» diýen sözün şundan gelip çykan bolmagynyň ähtimaldygy hakynda hem aýdylýar.

Göroglynyň atynyň wepalylygyny näçe taryp etseň hem azdyr. Halkymyzda uludan-kiçä «Göroglynyň Gyraty» diýseň, birsellem oýurganar. Bu sözlerde edil jady bar ýalydyr. Sonundanam özüne bir güýç gelen ýaly, bedewiň waspyny sözläberýändir.

Gadymda bina edilen Horezm şalygynyň hökümdarlarynyň biri Jelaleddin soltanyň Çingiz hanyň baştutanlygyndaky rehimsiz söwesijilere nähili zarba urandygyny bilýänsiňiz. Bu halkemyzyň buýsançly taryhydyr. Jelaledin soltanyň atly söwesijileri goşunyň içine böwsüp girip, urdum-gaçdy oýnuny edýärler. Güýcli hem taýýarlykly goşun yza çekilmeli bolýar. Halkemyzyň edermen gercegi Jelalediniň atylalary duşmana esli wagt, ýazylganlyk bermeýärler. Olary güýçden gaçyrýar, elinden gelenini edip, gahrymançlyk görkezýär. Ahyrynda az sanly urşujysy bilen möwçli derýanyň kert kenarynda galýar, duşmanlar ol näderkä diýip, heşelle kakmaga başlaýarlar. Batyr soltan özünü aty bilen derýa oklaýar. Mert bedew yüzüp, ony derýanyň beýleki kenaryna alyp çykýar. Ony synlap duran duşmanlar haýran galýarlar. Onuň yzyndan kowmaga bolsa olaryň hiç biriniň-de gaýraty çatmaýar. Jelaleddin gahar-gazap bilen, olaryň parahat oturan ilata sütem edýändikleri üçin, ýene söwesmäge hy-

juwlanypdyr. Ol tä ahyrky demine çenli para-
hat ýasaýşy, adalaty gorapdyr. Batyr soltanyň
ady rowaýata öwrülipdir. Jelaleddiniň ady ýa-
kynu-alyسا ýaýrapdyr.

Eýesine ýardam berip, söweşde duşma-
na onuň bilen deň gaýtawul berýän bedewleri
ýetişdirmek her kese başartmandyr. Mert ýi-
gitleriň özleri bilen bile olar hem hemiše tür-
genleşikde bolupdyrlar. Söweş atlarynyň jeňde
gorag esbaplaryna «atyň eşigi», «atyň zyrhy»
diýlipdir. Atyň maňlaýlygy duşman ýakyna
gelende, zarba urup bilmez ýaly, ony gorap-
dyr. Söweş atlarynyň başyna geýdirilýän bu
esbap käteler owadan haşamlanypdyr we be-
zelipdir. Boýunlygy dik boýun bedewleriň
boýnundan ýarag salynmaz ýaly edilip, olara
berkidilipdir. Dörtgyraň polat bölekleri demir
halkalar bilen seplenip, duşmanyň zarbasy be-
dewe kän howp salmandyr. At sagrylygy bolsa
atyň aýaklaryna çenli sallanyp, ony gorapdyr.
Söweş bedewleriniň şular ýaly polat lybaslary
agyr matalar, owadan seçenekler bilen örtülipdir.
Olar owadan nagyşlar bilen bezelipdir, kemsiz
haşamlanypdyr. Bedewlerimiz ýow gününde
hem toýa gidýän ýaly saýlanypdyrlar.

Türkmen toýlaryna daş obalardan pälwan
myhmanlar çagyrylýar. Bu toý däp-dessurla-
rymyz resmi häsiýete-de eýe boldy. Ussat päl-
wanlar sport bäsleşiklerinde üstünlik gazanyp,
öne saýlanýarlar. Toý-baýramlarymyzda özara
bäsleşyän ýaşlar haýsy ugra höwesleriniň has
güýçlüdigini ýüze çykarýarlar. Häzirki döwür-
de sporty we bedenterbiýäni ýaýbaňlandyrmak
döwlet syýasatymyzyň iň ileri tutulýan ugurla-
rynyň biri bolup durýar. Sport sagdynlygy hem

Saragt Babayew
«Jelaleddin Meňburun»

ruhubelentligi döredýär. Ýeri gelende, edil ruhy baýlyga teşne bolnuşy ýaly, beden saglygymyz barada hem aladalanmalydygymyzy nygtamakçy bolýaryn. Adamyň fiziki taýdan ykjamlygy onda düzgün-tertipliliği berkidýär. Düzgün-tertibem erkiňi terbiýelemegi hem aňladýar. 2017-nji ýyly «Sagdynlygyň we ruhubelentliğin ýyly» diýip yqlan etmek baradaky teklibi aýdanymyzda-da, hut şu pikirlerden ugur aldyk. Ýurdumyzyň sport taryhynda belli seneleriň biri – V Aziýa oýunlarynyň sanawyna sportuň konkur hem-de türkmen milli göreşiniň girizilendigini ýene-de ýatlap geçesim gelýär. Bu milli oýunlaryň ösdürilmegine aýratyn üns berilse, munuň sagdyn durmuşyň kemala gelmeginde örän uly täsiri bolar. Şu ýerde türkmen göreşiniň aslynda iki hilidigi hem bellenilmelidir. Biziň bilýän adaty göreşimiz bilen bilelikde, öňler atly göreşler hem meşhur bolupdyr. Bu göreşe gatnaşmazdan öňinçä, pälwan atyň eýeriniň berkligine doły göz ýetirýär. Eger eýer sähelçe gowşak bolsa, göreşe çykmak howply. Göreşyän atly pälwanlar bilen bäsleşigiň emini märekäni tanyşdyrýar. Soňra oýnuň düzgünləri mälim edilýär. Şu ýerde iki bedew hem biri-birinden kem oturmaly däl. Olar hem eýeleri bilen bile ýan bermejek bolup, çyr-çytyr güýç synanyşýarlar. Bu täsin tomaşa gatnaşýan märeke atyň we onuň eýesiniň adyny tutup, uly gowur turuzýar. Kimiň ezberligini anyklamak juda irnik mesele bolup, oýnuň düzgünlərine berk eýerilmelidir. Şonda märekäniň ýeňijä göhi gösterilip, oňa: «Halal saňa, berekella!» diýip gygyryşýarlar. Ýeňijiniň aty bolsa bäsdeşine tarap çarpaýa galyp, ýeňşini dabara-landyrypdyr. Şonda ýeňen atly pälwanyň aty

haýbat atsa-da, ýeňlen pälwanyň atyny hiç kim gorajak bolmandyr. Şeýdibem, ata-babalarymyz ýeňlişde taplanmagy öwredipdirler. Atyň üstündäki göreşde atlylar käte eginbaşlaryny özüne oňaýly bolar ýaly ýeňletselerem, olar aňsat başgapsyz bolmandyr.

Söweş endiklerini ösdürmäge ýardam edýän milli oýunlarymyzyň biri-de «ýüp çolama» oýnudyr. Bu oýun üçin daýaw, berdaşly atlar saýlanyp alnypdyr. Sebäbi oýnuň esasy maksady at üstünde çeýe hereketliliği ösdürmekdir. Bu oýun oýnaljak bolnanda, meýdançanyň ortarasında naw agajy dikilýär. Örän berk, togalak agajyň ýeriň üstüne çykýan böleginiň uzynlygy iki-iki ýarym metr çemesi bar. Örän berk oturan bu agaja deň uzynlykda iki sany tanap daňylýar. Tanapyň beýleki ujy eýeriň yzyna mäkäm berkidilýär. Atlylar öz bäsdeşleriniň atyna berkidi- len tanapy agajyň daşyna oramaga synanyşýar. Olar birek-birege hereket etmäge päsgel berýärler. Kim tanapy birinji orap bilse, şol hem ýeňiji bolýar. Bu oýunda atlylar dar ýerde çeýe hem çalt hereket etmegi öwrenýärler.

«At süsňetme» diýen milli oýun has-da täsindir. Bu oýunda uly öý ýaly edilip, tegelek çyzylýar. Bäslesýän atlylar şonuň içinde birek-biregiň atyny süsňedip, oýun edişýärler. Atlar bu oýunda örän oýunçyllygyny, düşbüligini, saklygyny, iň esasanam, güýçlüdigini görkezmeli. Bu oýna atlaryň islendigi gatnaşyp bilmez. Bäsdeşini tegelegiň daşyna çykaran atly ýeňiji bolýar.

Şular ýaly at üstündäki oýunlaryň dörän döwri örän gadymy bolup, halkymyzyň iň irki

döredijilik eserlerinde hem munuň bilen bagly pursatlar beýan edilýär.

«Telpek aldy» at üstündäki oýny at üstündäki oýunlaryň iň giňden ýaýran görnüşi bolup, bu oýna, esasan, ýaş ýetginjekler gatnaşypdyrlar. Ýaslaryň bu gyzykly şüweleňinde esasy hereket atly barýarkaň egilmek, ýerde ýatan telpegi ýa-da başga bir zady galдыrmak bilen amala aşyrylýar. Oýun üç tapgyrda geçirilipdir. Başky tapgyrynda telpek, soňky iki tapgyrynda oýun gitdigiçe çylşyrymlaşyp, düwünçek, kümüş-altyn teňneler ýere taşlanypdyr. Oýna gatnaşýanlaryň haýsysynyň has ezberligi olaryň ýerdäki goýlan telpeklerden, düwünçekden, teňnelerden näçe köpüsini alyp bilse, şoňa hem bagly bolupdyr. Atyň üstünde çapyp barýan ýeriňden eglip, ownuk teňneleri ele salmak - juda çus bolmasaň başartmaýar. Bu oýunda ýaş ýetginjekleriň çeýeligine bil baglanylýar. Söweş meýdanynda at üstündäki milli oýunlara gatnaşyp, özleşdirilen şeýle hereketleriň nähili çalasyn we magadyna ýetirip hereket etmäge esas boljakdygy gürrünsiz. Ata-babalarymyzyň Watanyň goramaly bolanda ýan bermejek, edermen gerçekleriň tälîm-terbiýesine örän çynlakaý garandyklary şular ýaly oýunlaryň mazmunyndan aýdyň görünýär. Söweş meýdanynda özünü ýitirmän, arkayın hereket etmäge ýigitlere, ýaş watançylara öwrenen endikleri hemise ýardam edipdir. Ýone aýdylyşy ýaly, gurt ýaly daramak üçin, gurt ýaly güýjüň-gaýratyň, ýüregiň hem bolmaly. Ýeri gelende, käteler ýowuzrak daramak bilen ata-babalarymyz öz perzentlerine batyrlygy, hiç bir zatdan gypynç etmezligi öwredipdirler.

Ahmet Hallyyew
«Daňdanakan söweşi»

Gerçeklik mekdebine kemsiz üns beren ata-balarymyzyň bu ugurdaky toplan tejribesine diňe haýran galýarsyň. Dünýäde «Atly polo» atly oýnuň muşdaklary kän. Bu oýun biziň gadymy çöwgen oýnumyza juda meňzeş. Munuň-da öz sebäpleri bar. Alymlar «Atly polo» atly oýnuň gadymy kökleriniň Orta Aziýanyň giňiş sähralaryndan, miladydan has öňki döwürden gaýdýandygyny ýazýarlar. Bu oýun häzirki döwürde dünýäniň köp ýurtlarynda oýnalýar. Beýik britaniýalylar XIX asyryň ortalaryna bu oýny Hindistanda öwrenipdirler. Olar çöwgeni «Altyn polo» diýen at bilen hem 1850-nji ýylda dünýä ýüzüne tanadypdyrlar. Ilki bilen söweş tälimlerine ezberlikden habar berýän çöwgeniň nämäni aňladýandygy gyzyklydyr. Çöwgen - ujy tommak taýak. Ýeri gelende «çöwmek» diýip gadymy türkmen sözüniň bardygyny hem ýatlalyň. Elbetde, filolog alymlarymyz bu sözüň kontekstde ulanylyşyna we manysyna degişli birnäçe mysallary getirip bilerler. Oýnuň ady hökmünde ulanylanda, «çöwgen» - urmak, depmek-gapmak manysynda gelýär. Munuň aňyrsy awçylyk bilen baglydyr. Sebäbi çöwgen taýaklar awçylykda gerek bolupdyr. Awuň possunlyk derisine zeper ýetirmezlik üçin, aw edilende türkmen ýigitleri çöwgen taýklaryndan peýdalanydpdyrlar. Çöwgenli awa çykmazyndan öňinçä, meşigi esgi-beýleki ýa başga bir ýumşak serişde bilen dolduryp, ony çöwgen bilen urup türgenleşipdirler. Yöne çemeçillik bilen awa gitmek halanylmandyr. Şeýle «awçylar» hemiše ýaňsylanypdyr. Bu oýun Türkmenistanda türgenleşik-tälimi hökmünde ir zamanlarda giňden ýaýrapdyr. Häzirki dö-

würde hem ýygy oýnalýan «Altyn polo» atly oýnuň gelip çykyşy hakyndaky ýazgylar halkymyzyň şu tälîm-türgenleşik oýunlary hakynda habar berýär.

Şu ýerde gadymy oýunlaryň biri «Gökböri» hakynda hem aýdasym gelýär. Bu milli oýnumyzyň hem gadymy gözbaşlary hakynda edebiýatçylaryň ýazuw çeşmelerinden dürli baý maglumatatlary tapjakdyklaryna ynanýaryn. Bu oýnuň ady meni has täsin galдыrdы. Gökböri diýen düşünjä Oguz hanyň taryhy, «Oguznamalarymyz» hakynda okan edebi hem-de ylmy kitaplarymda köp gabat gelipdim. Gökböri, umuman-ha, Asmanyň mawy reňki göge sežde edilen döwürleri ýatladýar. Men bular barasında öň hem köp belläpdim. Türkmen halysy, bedewi, gadymy saz sungatynyň güýji hakynda ky pikirlerimde bir sää bilen bu mesele meni özüne çekipdi. «Gökböri» oýnunyň miladydan öňki döwürden gözbaş alýandygy hakynda ikirjiňlenmeseň hem bolarmyka diýýärin. Nusaý tapyndylarynda şu oýundan bir pursady ýadyňa salýan şekilleriň bardygyny bilýärin. «Owlak gapdy» oýnuna bu oýun örän meňzeş bolup, oýun başlanmazynadan öňinçä, bir dowar soýlup, onuň iç-goşy arassalanyp, ýerine şol agramlykda duz guýulýar. Duz näçe diýseň tapdyrýan bolmaly-da! Duzy mukaddeslik hökmünde görýän ata-babalarymyz birje düwür duzuň aýak astynda galmagyny halaman-dyrlar. Olar asla hiç bir zadyň hem yrýa edilmegini, bisarpa tutulmagyny oňlamandyrlar. Gerek bolsa, özleri üçin welin, şular ýaly ýererde eläçyklyk edýärler. Ähli zady maksadalaýyk peýdalanmaly, hiç bir bahanasyz geleňsizlik-

den ünsden düşürlilmegine ýol berilmeýär. Käte otuz-kyrk metr aralykdan atyny süsňedip gelýän atlalaryň ýa atlynyň zarbyna döz gelmän, duza eýlenen läş bölünipdir. Şolar ýaly ýagdaýlarda oýunda ýigitleriň oýna gatnaşýanlarynyň hemmesi-de ýeňiji hasap edilipdir. «Gökböri» oýnuna gatnaşmak üçin, ýigitler atlaryny öňünden türgenlesdiripdirler. At «awuň» ýanyna gelende çala dyz epmegi, eýesi üçin amatlylygy döretmegi öwrenmelidir. Bu oýnuň toylarda ýigitleriň arasynda köpcülik bolup oýnalýan görnüşine «Owlak gapdy» diýilýär.

Şular ýaly oýunlar mertlik, batyrlyk, eserdeňlik, ýatkeşlik, zehinlilik ýaly asylly häsiýetleri terbiýelemäge itergi berýär. Çünkü pähimli ata-babalarymyz batyrlygyň hem zehinligiň özleşdirip bolmasy kyn terbiýedigine düşünipdirler. Şu ýerde olar diňe gowy görüm-göreländiň ýaýmak arkaly ýagşy ýörelgeleri rowaçlandymagyň wajyplygyna ähmiýet beripdirler. Il-halkymyzyň durmuş ýörelgesi, milli gymmatlyklary, gahrymançylygy hakyndaky taryhy ýazgylaryň az däldigini hem şunuň bilen düşündirmek dogry bolsa gerek.

Türkmen ýigitleri, bir tarapdan, şähdaçyk, özgäni bada-bat özüniňki edip bilyän sahawatly adamlar, beýleki bir tarapdan hem öte hüşgär, öwrenişmesi hem kyn, ýygra adamlar ýaly görünýär. Şu ýerde bir alymyň türkmen alymlary bilen iş tejribesinde bolan mahalynda aýdan sözlerini ýatlamak isleýärin. Gündogar halklarynyň taryhyna belet ýaşuly alym, türkmen ýigitleriniň haýsy obadan, kimlerdendigiň sorap, olara baha berip bilyän ekeni. Türk-

men halkyna juda uly hormatynyň bardygyny aýdyp, bu sebitiň taryhyны öwrenmegi yzygiderli dowam edipdir. Şol dürli ýurtlaryň alymlaryndan düzülen topardaky ýaş türkmen oglanylary hakynda beýleki kärdeşlerine: «Bular kän geplemezekdir, ýöne bir öwrenišeninden soň welin, janyňy ynanaýmaly adamlardyr» diýer ekeni. Olar hakynda: «Algyr gözli, şonuň üçin bular has gowy arheolog, öte ýatkeş bolanlary üçinem, taryhyň bir sahypasy-da ýadyndan çykma. Asyl şular ýaly häsiýet bularyň zandynda bar. Bilýänini «bilýän» diýmez, şony hökman biläýmelidirin diýip düşüner» diýip, gürrüň beripdir.

XIX asyrda Maryda, Garrygalada (hazırkı Magtymguly), Gökdepede bolan uruşlarda türkmen bedewine atlanan gerçekleriň görkezen batyrlygy, edermenligi, garadangaýtmazlygy, gjäniň tümlüğinde az sanly goşuny bilen duşmany gaplaň kimin daraýyślary diňe mertligiň asyrlara ýaň saljak deňsiz-taýsyz nusgasydyr. Halkymyzda mertligiň, batyrlygyň gaplaňa, gurda, laçyna deňelmegi töötänlik däldir. Pähim arkaly janly-jandaryň ezberliginden ynsan häsiýeti umumy keşpde düzülýär. Häsiýet tebigat bilen sazlaşykda gözelleşýär we soňsuz uly tysala öwrülýär. Bu häsiýetler gaýratlylygyň we ýanbermezligiň nusgası bolup, hakydaňa ýazylýar. Çünkü batyrlyk, mertlik ezelinde bolaýmaly tebigy häsiýetlerdir.

Ahalteke bedewine atlanan gerçekleriň az sözlüdikleri aýratyn bellenilipdir. Çünkü «Söz - amala şärik» diýen düşünje il-halkymyzda kemsziz orun alypdyr. Her bir sözün aňyrsynda anyk

Döwlet Akyýew
«Seljuk bürgütləri»

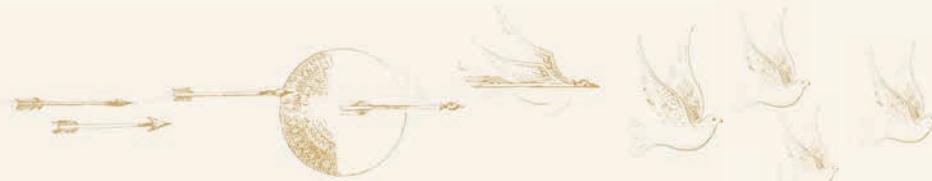
maksadyň bolmagy terbiýeçilik kadalarynyň esa-sylarynyň biridir. Söweşde ýeňmek – söweše girmegiň anyk maksady bolup durýar.

Türkmen atlylarynyň 1941–1945-nji ýyllaryň ursunda görkezen mertligi hem aýratyn belle-nilmelidir. Ümzügi ileri ahalteke bedewi ýeňsiň gazanylmagynyň ahyrky günlerine çenli söweş meýdanynda bolup, türkmen atly gerçeginiň gahrymançylygynyň taryhyny ýazdy. Ahal we-laýatynda düzülen 87-nji aýratyn Türkmen aty-jylyk brigadası, Mary welaýatynda düzülen 97-nji Türkmen atly diwiziýasy, Teke polkunyň dowamy hökmünde jemlenilen 88-nji Türkmen atly diwiziýasy we Lebap welaýatynda düzülen 98-nji aýratyn Türkmen atyjylyk brigadası şoh-ratly söweş menzillerini geçdi. 1941–1945-nji ýyllaryň Watançylyk ursunda görkezen eder-menligi üçin, türkmenistanly esgerleriň onlar-çası «Gahryman» diýen belent ada mynasyp boldular. Ozalky Soýuza giren respublikalaryň arasynda ilityň sanyna görä, Gahrymanlaryň sany hasaba alnanda, Türkmenistanyň öndäki orny eýeländigini bellemek hem ýakymlydyr. Çünkü gahrymançylyk, mertlik türkmen halky-nyň edermen ata-babalarymyzdan gözbaş alýan iň asyllı, iň ajaýyp häsiýetleriniň biridir.

Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe watansöýüjiliğiň, gahrymançylygyň şanly baýramy bolan Ýeňis günü il-günümüz tarapyn-dan egsilmez joşgun, uly dabara bilen bellenil-yär. Gahrymanlaryň ýoly ölmez-ýitmez şohra-ta beslenýär.

Türkmen bedewi ýigidi myradyna ýetiryär. Goç ýigidiň şohraty bedewi bilendir. Bedew

bagtyň ýaranydyr. «At-myrat» diýen ýörelgä halkymyz hemiše hem ygrarly bolupdyr we ahalteke bedewi bilen taryhda, ine, şeýle hakyda ýazgylaryny galdyryypdyr.

«Ýigidiň bolmasa aty, ýaragy,
Şony belli biliň, ýokdur gaýraty».

«Ýigidiň dünýäde üçdür myrady:
Mahbup ýagsy, ýarag ýagsy, at ýagsy!»

XVIII asyr Gündogar edebiýatynyň ussady Magtymguly akyldaryň şu jümleleri türkmen durmuşynyň özeninden szyzlyar. Ajaýyp bedewlerimiz hakynda «Paýhas çeşmesi» atly kitapda «Guş - ganaty bile, ýigit - aty bile», «Çyn bedewler meýdanynda bellidir», «At agynan ýerde toý bolar», «At garrar - meýdan garramaz», «At-ýaryşda, är-söweşde», «Aty baryň ganaty bar» ýaly nakyllaryň birnäçesi jemlenildi.

Göroglynyň ýygynyny göreninden susty basylan duşmany: «Özüňdenem atyň ýaman» diýýär. Görogly beg üçin Gyraty dünýe baýlygydýyr. Ol bedewine ýüzlenip: «Perzent dilemedim, seni diledim, hesretdeşim baş ýoldaşym, Gyratym» diýýär. XIX asyr türkmen edebiýatynyň ussady Seyitnazar Seýdi:

Müneňde şaý bolsa tükel-esbaby,
Tagty-Süleýmandyr üsti bedewiň...

- diýip, bedew atlarymyzy taryp edýär. Halkymyzda bedewe söýgi asyrlaryň dowamynda asyllı häsiýet bolup giňden orun aldy.

Ýaş ýigitlerde çeýeligi, çuslugy, edermenligi kemala getirýän at üstündäki oýunlarymyz häzirki döwürde hem dünýä turkmenleriniň arasynda giňden ýaýrandyr. «Galkynyş» milli at üstündäki oýunlar toparynyň ussatlygy bu tälim-terbiýe mekdebiniň döwrebap ösdürilýändigini aýan edýär. Häzirki döwürde Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň hatarynda gulluk edýän ýaş ýigitleriň beden taýdan polat ýaly berk, ruhy baý hem-de batyrgaýlygy ha-kyky watançynyň keşbine laýykdyr.

Men birnäçe gezek harby gullukçylarymyzyň harby hünär ussatlygyny ýokarlandyrmak üçin geçirilýän harby-okuw türgenleşiklerine gatnaşdym. Şonda Watan goragçylarynyň söweşeňlik ussatlygyny hem harby teknikalary synap görmeli bolupdym. Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň Belent Serkerdebaşsy hökmünde şeýle başarnyklar we ussatlyklar adaty bir wezipe bolaýmaly diýen berk ynamym bar. Şonuň üçinem turkmen bedewleri bilen geçirýän pursatlarym, sportuň we harby tälimiň dürli ugurlary boýunça türgenleşmegim-de kalbyma joşgunly duýgularы serpaý edýär. Ha-kyky durmuş, durmuşyň özüniň bize öwreden sapaklaryndadır diýip hasap edýarin. Siwili-zasiýany şolaryň belentligine galyp synlamagyň nähilidigini Mirasa sarpa goýmak, Watany özgertmek ýylynda il-halkyma serpaý eden kitaplarymda hemise göz öňünde tutupdym.

Häzirki döwürde atçylyk sportuna höwesli ýaşlaryň her biriniň arzuwy oňlanylmalydyr. Türkmençilikde bu hili ýagdaýlarda: «Aslyna çekermiş ýüwrük-çamanlyk» diýilýär. Ýurdu-

Saragt Babayew
«Arkadag» binasy

myzda atçylyk sporty barha pajarlap ösýär. Geljekde hem at üstündäki dürli oýunlara ezer ýaş türgenlerimiziň ýurdumyzyň şöhraty-na şöhrat goşjakdygyna bil baglaýarys.

At münmegi ýaňy öwrenenden, oglan «ýigitlik oýunlaryna» werziş bolýar. Ýaş watançy şeýle dürli synaglarda taplanyp, Watan keramatyny gaýraty, edermenligi bilen goráyar. Watanyň başyna bir iş düşse, ýigit jany bilen özünü onuň goragynda goýýar.

Hätzirki günde biziň Watana söýgimiz halal hem arassa ýasaýşymzdadır. Her bir türkmen gerçeginiň Watana wepalyllygy bilen, bu gady-my toprakda adalat müdimi dabaranýar.

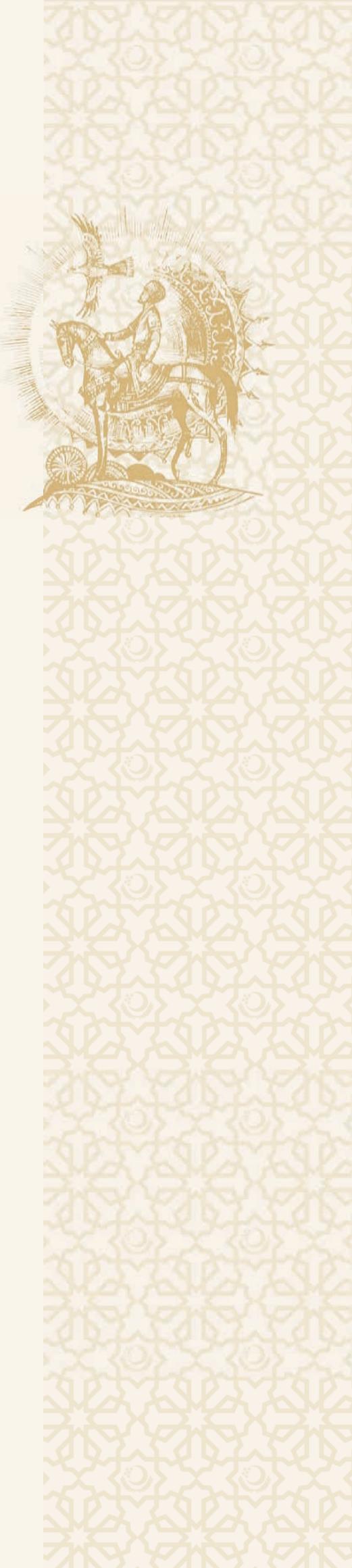
Gadymy akabalar ýene öz gözbaşyna dolanýar.

Merdana gerçek! Saňa Gorkut atanyň nesihatlary bilen ýüzlenesim gelýär. Gorkut atamyz diýýär: «At iýmeýän aýj otlar bitmese ýeg».

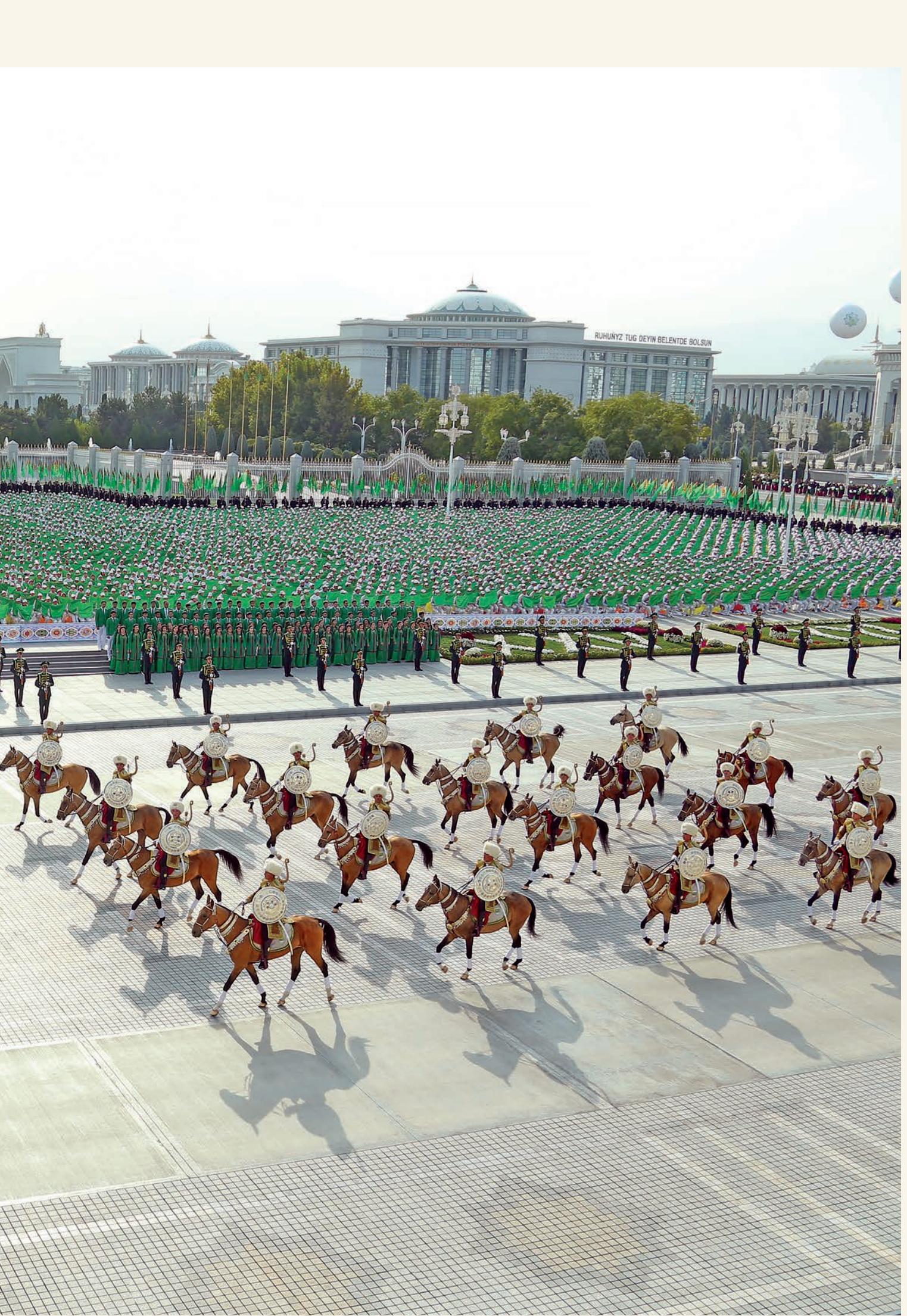
«Çaparman ak atyň büdremesin,

Çalyşaňda gara polat uz gylyjyň gädilmesin».

Atly gerçege müdimi şan-şöhrat bolsun!

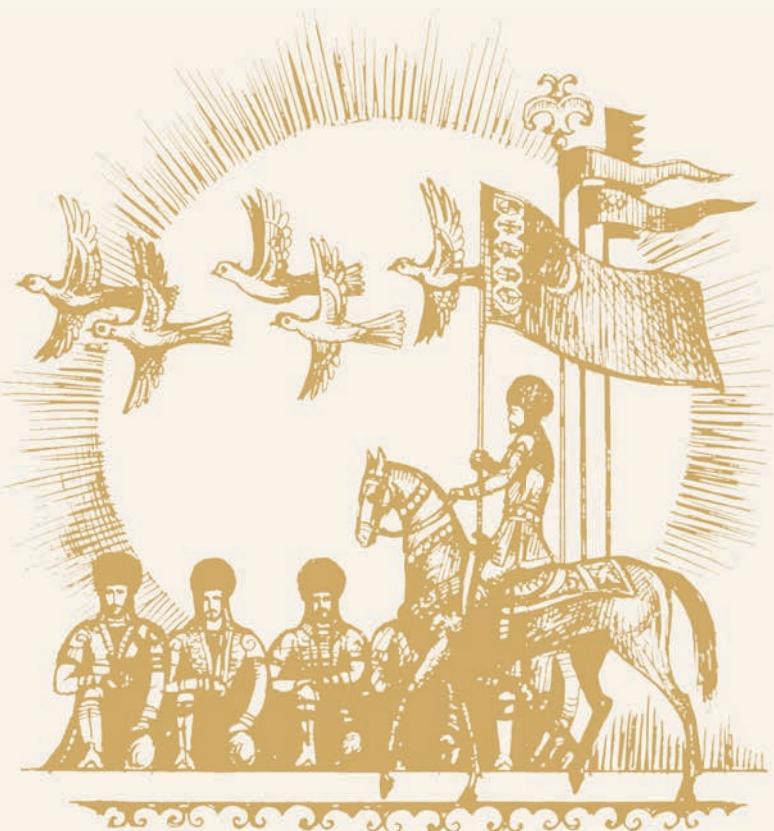

**GERÇEK
GAÝRATY
DEÝ
BELENTDIR
TUGUM!**

Ýeňsi bušlaýan çaparlar ýeňiş baýdagyny parladyp ýeňsi habar berýärler. Häzirki döwürde hem kükregiňe sygmaýan satlyk buşlananda, çemeli bir zady alyp galgadyň özüň-de duýman galýarsyň. Salamlaşmagyň, sypaýy gatnaşygy mälim etmegin alamaty hökmünde elini galdyrmak hem ýörgünli bolup galypdyr. Şularyň aňyrsynda gadymy söweş däpleriniň bardygy şübhесiz hakykatdyr diýýarin.

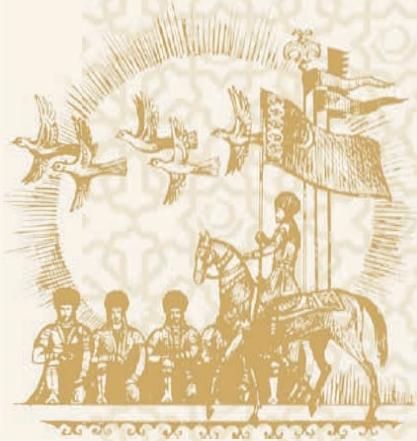
Tug her bir döwürde hem döwletliliğiň alamatydyr. Tugy bar kişi mertebelidir. Tug döwletlilik, şan-şöhratdyr.

Häzirki wagtda Watan goragyna täze gadam basýan ýaş esgerleriň harby kasamy kabul etmek dabarası ýurdumyzyň, halkymyz üçin taryhy ähmiýeti bolan ajaýyp ýerlerinde geçirilýär. Halkomyzyň asyrlarboýy baş arzuwynyň wysaly bolan Garaşszlygymyzyň şanyna gurlan Garaşszlyk binasy, Watan üçin söweşlerde gurban bolan gerçek ata-babalarymyzyň ruhuna hormat hökmünde gurlan «Halk hakydasy» ýadygärlikler toplumy, Eassy Kanunymyzyň hormatyna dikeldilen Konsitusiýa binasy, mukaddes ýaşyl Tugumyzyň

hormatyna bina edilen Baş baýdak meýdançasy ýaly aýratyn taryhy ähmiýeti bolan ýerlerde harby kasamy kabul etmek ýaş esgerlerde özboluşly täsir galдырыар. Ol täsir Watanyны jandan söýyän her bir ynsanyň başyndan geçýän ruhy ahwallar, kalbynda döreýän belent duýgular bilen berk baglanyşyklydyr. Çünkü ata-babalarymyzyň arzuwlan Garaşszylk, Bitaraplyk, Döwlet baýdagы, Döwletiň Esasy Kanuny ýaly halk üçin juda gymmatly bolan mu-kaddesliklerimiziň şanyna gurlan bu binalar kasam kabul edýän ýaş esgerlere taryh bilen şu günüň näderejede tapawudynyň bardygyny göz öňüne getirmäge mümkünçilik berse, Watanymyzyň gahrymanlarynyň ruhuna hormat hökmünde gurlan ýadygärlikler, olaryň taryhymyzyň öňünde ýene bir gezek baş egip, öz asuda hem bagtyýar döwrümize neneňsi ýeňişi we kynçylykly ýollardan geçip ýetilendigini duýmagyna ýardam edýär. Bulary duýup bilmek bolsa islendik ynsana kämillege sary, Watan goragçysyna bolsa, edermenlige, mertlige tarap gadam goýmaga mümkünçilikdir.

Harby kasamy kabul etmek dabarasında mukaddes Tuguň hem öz aýratyn orny bardyr. Çünkü çagyrys boýunça harby gullugyny geçmäge gelen esgerler ýurdumyzyň asudalygyny, halkymyzyň bagtyýar durmuşyny gözleriň göréji deýin gorajakdyklaryna äht edip, bu eden ähtlerine ömürbaky wepaly boljakdyklarynyň alamaty hökmünde mukaddes Tuga tagzym edýärler.

Ine, belent duýgularyň göze görünýän pur-sady! Her bir türkmen ýigidiniň durmuşynda bir gezek gaýtalanyan bu ahwalat ony Wata-

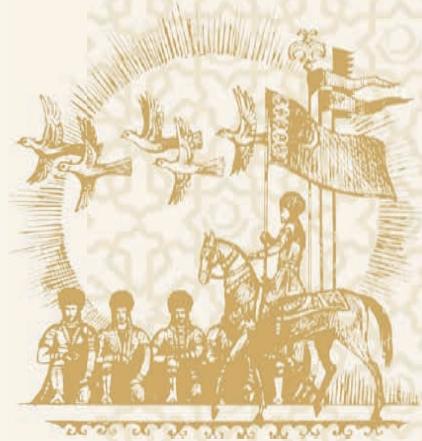

nyň mukaddes goragyna atarýar. Hut şol pursatlardan durmuş ony täze bir menzile, onuň beden hem ruhy taýdan taplanjak watançylyk mekdebiniň bosagasyna alyp gelýär. Ol indi mukaddes ýaşyl Tuguň öňünde wepadarlyk kasamyny eden Watan goragçysy hökmünde öz ýakynlaryny guwandyryrar.

Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň harby düzgünnamalarynda bellenişi ýaly, her harby böлümiiň hem öz söweşeň baýdagы bolýar. Goşunyň ykrarnamasy bolan söweşeň baýdaklar esger namysynyň, edermenliginiň, şöhratynyň nyşany hasaplanýar, ol her bir harby gullukça ata Watany goramagyň gahrymançylykly däpleri we onuň mukaddes borçdugynyň janly barlygydyr diýesim gelýär. Söwešeň baýdak şol harby böлümiiň söwešeň maksadynyň aýratynlyklaryny, taryhyny we bitiren hyzmatlaryny tapawutlandyrýan, şeýle hem onuň Türkmenistanyň Ýaragly Güýçlerine degişlidigini görkezýän aýratyn hormat nyşanydyr. Şonuň üçin ony gaýduwsyzlyk bilen mertlerçe goramak her bir Watan goragçysynyň mukaddes borjudyr.

2011-nji ýylyň 19-njy oktyabrynda «Oguzhan» köşkler toplumynda döwlet Garaşsyzlygymyzyň 20 ýyllyk şanly baýramynyň öňüsrysýnda, Türkmenistanyň harby we hukuk goraýyjy edaralarynyň ýokary harby okuw mekdeplerine we harby böлümllerine söwešeň baýdaklary dabaraly ýagdaýda gowşuran pursatlarymda batyr watançylaryň uçganaklaýan dogumly nazarlarynda Watany myzyň mertebesine çensiz uly buýsanjyň bardygyny duýmak meni örän guwandyrdy. 2014-nji ýy-

lyň 14-nji fewralynda Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň düzümlerini kämilleşdirmek maksady bilen döredilen täze harby bölümleriň şahsy düzümine söweşeň baýdaklaryň gowşurylmagy hem çuňňur mazmunly wakadır. Hut şeýle wakanyň – söweşeň baýdaklary gowşurmak dabarasynyň 2017-nji – Sagdynlygyň we ruhubelentligiň ýylynyň başynda bolup geçmegi milli goşunumyzyň taryhy sene-namasyny has-da baýlaşdyrýar. Bu söweşeň baýdaklaryň gowşurylmagy bilen, söweşeň baýdaga mynasyp bolan harby bölümiň abraýy, şöhraty hem-de Watanyň öňündäki borjy beýgelyär diýip pikir edýärin. Her harby böülümiň öz söweşeň baýdagы gulluk edýän ýaş esgerlerde Watana wepalylyk duýgusynyň has-da aýdyň ýüze çykmagyna we gullugynyň dowamynda bu belent duýgynyň barha kämilleşmegine kömek edýär.

Söweşeň baýdaklar Watan goragçylarynyň buýsanjy we şöhraty, ýurdumyzyň asudalygyny goramakda şahsy düzümiň söweşeň ruhunu has-da belende göterýän, berkarar Watanymyza öçmejek söýgi döredýän aýratyn hormat nyşanydyr.

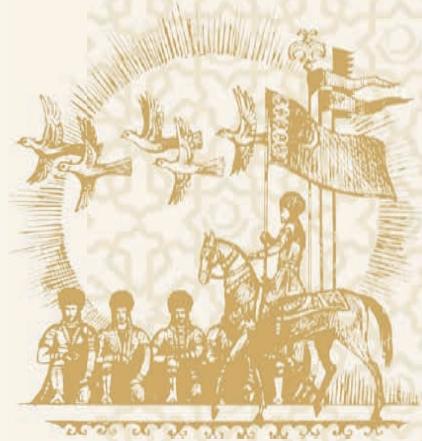
Baýdaga iň gymmatly baýlyk hökmünde garalypdyr. Goşunyň Tugy hemise ygtybarly ýerde, ynamly golda aýalyп saklanýar. Söweşeň baýdak watançy esgeriň hanymandydyr. Watan goragçysy üçin Tuguň goragy – mertebäniň, abraýyň goragydyr. Ata-babalarymyz muňa berk ynанypdyrlar.

Goşunyň buýsanjy hasaplanan söweşeň baýdaga tagzym edilýär, onuň öňünde Watana wepalylyk kasamy ýerine ýetirilýär.

Watan goragyna gelen ýaş harby gullukçy harby kasamy kabul etmek dabarasynda söweşjeň baýdagыň harby bölüm üçin neneňsi ähmiyetlidigine ilkinji gezek şáyat bolýar. Söweşjeň baýdagы göstermek hukugy hem harby gullukda aýratyn tapawutlanan, hormat nysanlaryna eýe bolan göreldei esgerlere ynanylýar.

Söweşjeň baýdagы dabara geçirilýän meýdança getirmek hem bellibir düzgünler arkaly ýerine ýetirilýär. Ondan başga-da aýratyn ähmiyetli çärelere söweşjeň baýdagыň çykarlymagy çäräniň dabarasyny we gymmatyny artdyrýandyr. Söweşjeň baýdak bilen hoşlaşmak dessury hem harby gullukçylarda ýatdan çykmajak täsir galdyrýar. Olar özleriniň gulluk eden wagtlarynyň dowamynnda wepalylyk, hüsgärlik, gaýduwsyzlyk ýaly Watan goragçysyna mahsus häsiýetlerini hut söweşjeň baýdagы gorap kämillesdirýärler we gullugyň dowamynnda oňa kemsiz düşünýärler, doly göz ýetirýärler. Şeýle däp-dessurlaryň harby böülümlerde yzygiderli geçirilmegi, Watan öňündäki göreldei gullugyň täsiri bilen jemgyýetimize kämil adamlar goşulýar. Ata Watanyň polat galkany bolan şır ýürekli merdana ýigitlerimiziň kalbynda mukaddes ene topragymyza bolan egsilmez söýgi, halkymyza bolan beýik buýsanç mydamalyk ýasaýar.

Harby bölümüň hereket edip durmagy günüden-göni onuň söweşjeň baýdagы gorap saklap bilmek başarnygyna baglydyr. Söweşjeň baýdagы gorap bilmedik ýa-da ony ýitiren harby bölüm dessine dargadylmaga degişlidir. Söweşjeň baýdagы gorap bilmezlik – Watanyň, halkyň ynamyny syndirmakdyr, eden

harby kasamyňa şek ýetirmekdir. Diýmek, harby böлümىň söweşeň baýdagynyň ygtybarly goralmagy, aýalmagy abraý-mertebäniň, ynam-ygraryň, ar-namasyň goralmagy bilen barabardyr. Her bir harby bölümde hemişelik saklanýan söweşeň baýdaklar harby gullukçylaryň söweşeň ruhuny, olaryň watansöýüjilik häsiýetiniň pugtalanmagyny, iň esasy bolsa harby böлümىň mukaddeslige ýugrulan gymmatlygyny äsgär edýär.

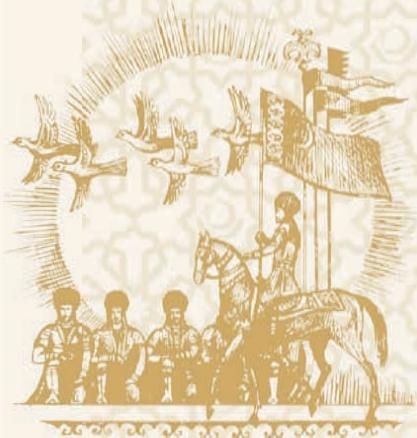
Hut şonuň üçin hem söweşeň baýdak gowşurylýan pursatlar harby ýokary okuw mek-depleriň hem-de harby böлümleriň şahsy düzümi üçin ýatdan çykmajak buýsançly wakadyr.

Edermen Watan goragçylary!

Watana baky wepalylygyň alamaty hökmünde gowşurylan söweşeň baýdaklar ygtybarly we ynamly gollarda saklanmalydyr, siz ony mukaddeslik saýyp, milli goşunumyzyň goranyş ukybyný we harby kuwwatyny pugtalandyrmalysyňyz! Siz söweşeň baýdagyn astynda eden watançylyk kasamyňza wepaly bolup, harby gulluk borjuňyzy abraý bilen, birkemsiz ýerine ýetirmelisiňiz!

Tug götermek mertebedir, derejedir. Tug ýaş watançynyň ruhunyň beýikligi, könlüniň nurlulygy, arzuwlarynyň päkligidir.

Halkymyzyň taryhynda Tug bilen bagly rowaýatlardyr tysallar juda kän. Gadymy Oguz ýaýlasyna eýe çykmak islän duşmana berk gaýtawul beren, Tug saklan gollaryna tyg salynsa-da, ony dişleri bilen saklap syndyrtmadık, iň soňky güýjüne çenli duşman bilen döwüşen oguz gerçekleri hakyndaky rowaýat

halkymyzyň gahrymançylykly hakyda gözba-synyň synmazlygydyr.

Biz hazır öz parahatsöýüjilikli, dostlukly ýörelgelerimiz, oňyn Bitaraplyk syýasaty myz arkaly dünýä ýurtlarynyň köpüsi bilen hoşni-ýetli, ikitaraplaýyn özara bähbitli gatnaşykla-ry saklaýarys. Dünýäniň çar künjünde döwlet Tugumyz pasyrdap, eziz Watany myzyň beýik abraýyny jahana ýaýýar.

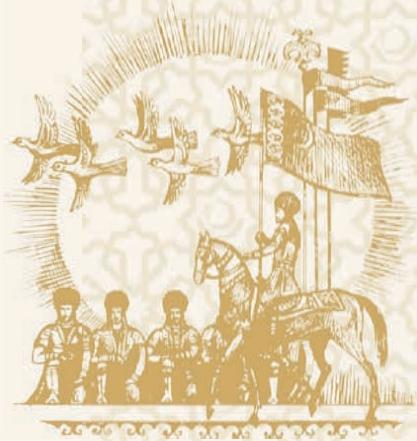
Türkmen ýaşululary sypaýy kişilere syn edip, olaryň asylly ýerden çykandygyna gu-wanýarlar. Ata-babalary myzyň asylly adam-kärçilik ýörelgelerine wepaly Watan ogullary bolsa Türkmeniň döwletlilik Tugunyň pa-syrdap, şol asylly, abraýly, sypaýy ýörelgeler hakyn daky hakykaty ýaýýandygyna, özleri-niň-de şonuň goragçysydygyna buýsanmaly-dyrlar. Çünkü mukaddes Watany myzyň beýik ykbaly Tugumyzda ýasaýandyr. Ýurdumyzyň paýtagtynda iň uly göterijili Ginnessiň Bütin-dünýä flagstoguň rekordlar kitabyna girizil-megi Tugumyzyň şöhratyny has-da beýgeldi.

Dünýäde ähli halklaryň, döwletleriň agzy-bir, ylalaşykly ýasaýsynyň netijesinde parahat-çylyk goralýar. Biziň Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistan myzyň hemise parahatçylykly ideýalara ygrarly bolmagynda galar. Türkme-nistanyň baş döwlet syýasatynda ynsanper-werlik ýörelgelerini yzygiderli rowaçlandyr-jakdygymyzy ynamly bellemekci. Bu her bir raýatyň könlündäki arzly maksady bolmaly-dyr. Çünkü eziz Watany myzyň döwlet syýasa-ty beýleki döwletleriň içki işine goşulmazlyk, taraplaryň bähbitlerini deň tutýan gatnaşykla-ry ýola goýmak ýörelgelerini öne sürýär. Biziň

üçin adam bähbidinden ýokarda durýan gymmatlyk bolup bilmez. Adamyň asuda durmuşy hemiše goralmalydyr. Zeminiň parahat ýasaýşy her bir döwletiň bu işe garaýşy we bu babatdaky gatnaşyklary bilen aýrylmaz baglydyr. Hut şu maksada laýyklykda, dünýä döwletleriniň işjeň gatnaşyklarynyň ýola goýulmagyna itergi berýän halkara çäreleri, halkara ähmiyetli tutumlar ýurdumyzyň durmuşynda uly orun eýeleýär.

Biziň parahatçylyk söýjilikli döwlet syýasatymyz dünýä döwletleri tarapyndan uly goldaw tapýar. Mirasa sarpa goýmak, Watany özgertmek ýylynda ýurdumyzyň halkara syýasatyna degişli amala aşyrylan işleriň her biriňiň aňyrsynda şu deňsiz-taýsyz ideýalarymız öz beýanyny tapdy.

Parahatçylyk halkymyzyň sag-amanlyk haýndaky arzuwlarynyň beýanydyr. Her gün irden birek-biregiň aman-esenligini soraşmagyň aňyrsynda parahatçylyga, rahat, asuda durmuşa tükeniksiz uly söýgi bardyr. «Gurgunlykmy?» diýen sowalyň aňyrsynda ak sähelerden öz maksat-myradynyň geljegine köňli ynamly ýaşululalaryň il-güni hakydaky aladası bardyr. Ata-babalarymyzyň paýhas bolmadık ýerinden gara güýjüne baýrynyp, ile höküm eden ýeri ýokdur. Türkmen söweşde hiç kimden artyk bolmasa, kem hem bolan däldir, ýöne urşaýyn-alaýyn diýen pikiri ýek-ýigrenendir. «Uruşmak ite-guşa ýaraşar» diýip, oğlan-uşagyna hem beden we ruhy taýdan hemiše taplanmagy ündeýän, göreldesi bilenem muny aýan edýän perzentlerine mertebeli ýaşamagy öwreder.

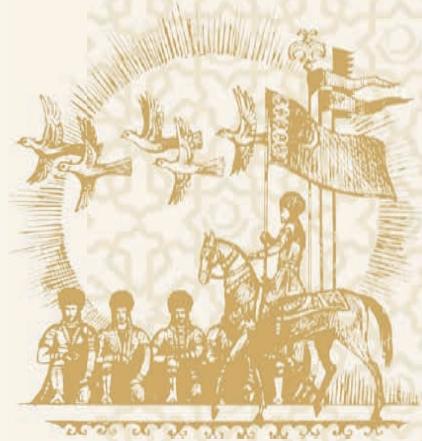
Hakyky adam hemiše beden taýdanam, ruhy taýdanam özünü kämilleşdirmegi başarma-lydyr. Sebäbi beden agzalaryna hem kämilligiň, tebigy buýrulan hereketine ukyplylygyny ýeterlik derejede saklamagyň möhümdigine düşümegin kökleri örän çuňdur. Ýene-de öňki ýazan işlerimize ýüzlenmeli bolýarys. Haly ýaly täsinligi, ahalteke bedewi ýaly gözelligi dünýä indermegin hem beden we ruhy taýdan kämilleşmäge güýçli ymtylmagyň netjesidigiň ýene belläsim gelýär. Ine, harby-türgenlesik tälimlerinde taplanyp, gerçek ýigitlerimiziň harby we hünär taýdan ýetişyänligi hem şondandyr. Bularyň ählisi-de halkymyzyň asyllygynyň, edenliliginin, zähmetsöýerliginiň mysalydyr. Biz ata-babalarymyzyň tälim-terbiye mekdebini hut şeýle nukdaýnazardan ösdürýäris we olara hemiše wepalydyrys. Taryhyň maglumatlary edenli, batyrgaý türkmen ýigerleriniň hiç haçanam baş-basdaklyga ýol ber-mändiklerini, ejize ganym bolmandyklaryny, uruşmak hakyndaky pikiri ilki bolup başla-mandyklaryny doly tassyklaýar.

Uruşmak diňe goranmak, halas etmek için gerek. Hut şonuň üçinem ata-babalarymyzyň guran döwletleri adalata sygnypdyr. Olaryň diňe adalata boýun synmagy bilenem döwletleri dowamat dowam bolupdyr. Adalatly bolmasaň, näçe kuwwatlydyryň, emellidirin öýtseňem, ahyryň utulyş pellehanasy gelýär.

Türkmen döwletleriniň adalatly syýasata gulluk edendiklerini meniň ýene guwanç bilen gaýtalap aýdasym gelýär. Şonuň üçinem ol döwletler şöhratlanypdyr we uzak döwür ýasapdyr. Taryhdan şeýle döwletleriň köp sanly-

syny mysal getirmek bolar. Watanyny jandan söýyän ildeşlerimiziň aglabasynyň şol maglumatlardan habarlydyklaryna pugta ynananlygym üçin, olary birme-bir agzap oturmaýyn.

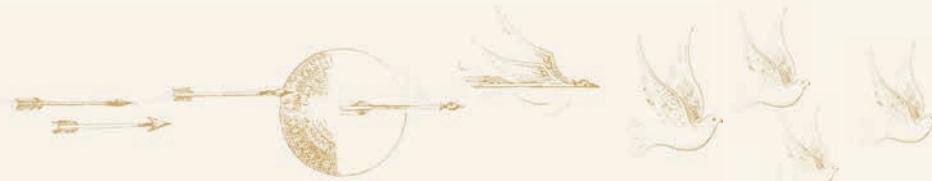
Meni, esasan, gyzyklandyran we özüne çeken taryhy ahwallaryň biri hem türkmen soltanlaryna we begzadalalaryna nähili tälim-terbiye berlenligidir. Haýran galaýmaly! Ýok, bu ýagdaýy diňe hakyky ynsanlykdandyr diýip häsiýetlendirmek bolar. «Uruş-dawa ynsanlyk däldir» diýen berk kada serediň. Şu ýerde «Parahatçylyk sazy, dostluk, doganlyk sazy» atly eserimdäki gahrymanymyň keşbine ýüzlensim gelýär. Şükür bagsy duşmanyň garssyna ýaragly çykmaga aýak depip, garşy durýar. Obadaşlarynyň käbirleriniň uruşmak pikirini janyna ünji edinýär. Uruşman, dawa etmän, özüňi goramaly, özüňi ezilmekden, ejizlikden halas etmeli! Şu ýerde türkmen soltanlarynyň öz perzentlerine nähili tälim-terbiye berendikleri barada kelam agyz aýdaýyn. Bu örän uly mesele. Türkmen soltanlyklarynda ýörite atabegler bolupdyr. Olar ähli ugurlardan okuwly, terbiýeli bolup, harby tälimleri çuňňur özleşdiripdirler. Ýazgylarymyzdə Jelaleddin soltanyň Çingiz hanyň ýeňilmezek goşunlaryny nädip haýran galdyrandygy hakyndaky rowaýat bolup galan gürrüňleri ýatlapdyk. Jelaleddiniň söweş ussatlygynyň özleriniňkiden rüstemlige goşundakylar göz ýetirýärler. Ýöne onda asyl-ha hiç haçanam emeline, tälimine, her bir ugurdan hem okuwynyň ýetikligine baýrynyň, kişä hemle atmak, ýeňil ýerden mal-mülkli bolmak meýli birjik-de ýokdur.

Rejepmuhammet Berdiyew
«Jelaleddin Meñburun»

Oguz sultanlarynyň taryhyны men köp wagtlap öwrendim, dogrusy, ony häzir hem öwrenýärin. Taryhda juda köp täsin wakalar bar. Olaryň öz ata-babalarymyzyň ýasaýyş-durmuş şertleri bilen birligini duýanymda, olara gyzyklanmam has-da artýar. Bular bardaky yzygiderli gözleglerimi bir esere jemläp, aýratyn kitap etmek pikirimem ýok däl. Ýöne bu örän jogapkärçilikli işdir. Halkyň taryhy hakyndaky pikirde jinnek ýaly bolsa-da, hakykatdan sowalyk ylymda juda uly tegmil bolup galmagy mümkün.

Taryhymyz hakynda az ýazylmandygyny ýene bir gezek ýatlasym gelýär. Türkmenistanyň Hormatly il ýaşulusy diýen hormatly ada eýe bolan zehinli ýazyjy, şu günün türkmen edebiýatyny eserleri bilen bezän Osman Ödäýewiň «Altynjan hatyn» atly romanynyň ähli jiltlerinem okap çykypdym. Sonda Togrul begiň, onuň wepadar maşgalasy Altynjan hatynyň keşplerinde hakyky adamy terbiýeleme-giň ýowuzdan gelen köptaraplaýyn şertlerini görýärin. Ýazyjy taryha örän belet, şonuň ýaly-da onuň čuňňur watançylygy wakalara düşünip, olaryň ähmiýetli tarapyny ýüregi bilen duýup bilyänliginde diýip hasap edýärin. Ýogsam, üstünden ençeme asyr geçen wakalarda nämäniň we haýsy zadyň nähili maksat bilen ýerine ýetirilendigini şeýle açyk beýan etmek kyn bolardy. Ine, ünsüñizi çekmek isleyänim, şol romanda Togrul begiň söweş ussatlygyn-dan söz açylýar. Bu romanda gerçek, ýanbermezek, batyr ýigitlere mahsus terbiye ulgamy zenan maşgalalar babatynda hem hereket edýär. Altynjan söweş oýunlarynda ýanýolda-

Döwlet Akyýew
«Altynjan hatyn»

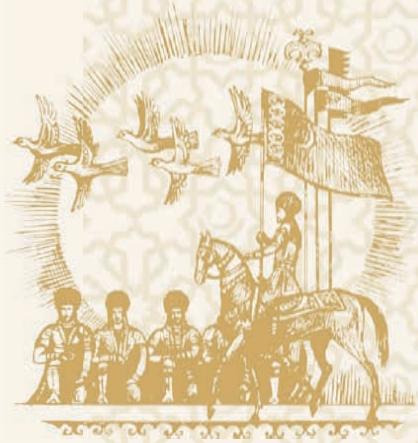

şy bilen deň gopmagy başarıyar. Onuň zenan bolanlygy üçin, ýáýdanjyramasy ýok. Özüni, mertebesini goramaly bolanda berk durup he-reket edýär. Togruldyr Çagry begiň, esasan, öz atalaryndan tälim alandyklary, olaryň juda ezber söweşiji bolandyklary hakynndaky mag-lumatlar siziň üçin täzelik däl. Altynjan hatyn, ine, şu hakyky türkmen maşgalasynyň asylza-da keşbidir diýyärin. Ol ejizlemäge, ýaramsak-lyk etmäge ömrylla ýol bermeýär. Yürekden gürlemeýänligi üçin, hatda öz akgyzlaryny hem saýgylaýar. Bu hem onuň olar babatyn-daky sypaýy gatnaşygy diýip hasap edýärin. Sebäbi adam bolana «adam şeýle bolmaly» diýip öwretmek geliksiz ahyryn. Ine, ol şu ýörelgä berk eýerýär. Adam özüne-de adalat-ly bolmaly, ejizlik, mekirlik oňa düýbünden mahsus häsiyetler däl. Adamyň özi aýtdyryp-diýdirmezden düşünmeli. Hawa, düşünmeli. Gör, nähili mertebelilik! Sypaýylygy mundan başga nähili beýik edip suratlandyryp, häsi-ýetlendirip bolar?! Olar ruhy ejizligiň duşma-ny, oňa garşı durmak üçinem sähel-mähel be-den yzasyna döz gelmek bolar. Beden szlap, ruhy taýdan kemter ýeriňi ýatlatmaly. Ine, ba-tırlaryň eýeren ýörelgesi şu. Olar hiç haçanam ähli hereket, söz göwnejaý bolsa, el galdyr-maýarlar. Altynjanyň özi hem ruhy tarapdan ejizdirin öýdeninde, bir ulanýan «emi» bar: öz-özüne fiziki güzap bermek, beden agyry-syna dözmek, şonuň bilenem öz adamlygyny wagtal-wagtal oýandyrmak. Size, XXI asyryň eşretli, gol zähmetiňi aýap ýaşalýan döwründe bu pikirler geň hem görünse gorner. Yöne bu taplanmak üçin hemiše eýerilen ýörelge: ili ynijytmazlyk üçin, ilki özüni taplamaly, özüni

ruhy we beden taýdan erkligi höküm etmeli. Magtymguly akyldaryň many mülkünde şeýle pähim bar: «Magtymguly, ilki özün düzetgil, Özüni sen özgelere göz etgil».

Ýogsam, adalatly ýaşamak kyn. Adam özüni nähili eziz görýär. Ony öz-özüne bolan söýgüsinden halas edýän «em» şu terbiye-tälim sapaklarynda. Ata-baba «men-menligiň» örän zyýanlydygy, ony köki-damary bilen gyryp taşlamalydygy söz sungatynda zynharlanyp dyr. Ýöne, size hem mälim bolsy ýaly, bu söz bilen aýdylyp, gulaga guýup ýerine ýetirilýän şert däl. Bu ýeke sözde aýdanyňda – terbiye, özi-de hiç haçan hem özenini ýitirmejek terbiye. Adamyň bar ýerinde hemise gerek boljak wajyp terbiye.

Men türkmen sultanlarynyň adalata sygnyp, dünýäde şöhratlanan döwletleri gurandyklaryny uly buýsanç bilen belleýärin. Dünýäniň ösen siwilizasiýalarynyň gözbaşlaryny adam köp ýyllar öwrendi. Gelinýän netije bolsa ylmyň, medeniýetiň ösusleriniň rowaçlananlygy bilen jemlenilýär. Ýöne siz aýdyň, heý, bir döwürler ýa-da haýsydyr bir kitapdan okadyňzemy, «Adalatly bolsaň, mal-mülküň köpeler, baýaýaň, hökümiňem güýcli bolýar» diýlenini?! Haýran galaýmaly! Taryhy öwrendigimçe, men bu hakykata has çuňňur göz ýetirýärin. Nâme üçin «adalatly şalar» diýýäris-de, olaryň döwletiniň dowamlylygyny şol häsiýet, şol terbiye bilen baglanyşdyrmaýarys?! In ýonekeýje, diýseň sadaja bir durmuş mysalyna salgylanalýň. Muny men öňem birnäçe gezek agzapdym we siziň bu düşünjä ünsüňizi çekipdim. «Döwletli» sözüniň manysyny hemmämizem bilyä-

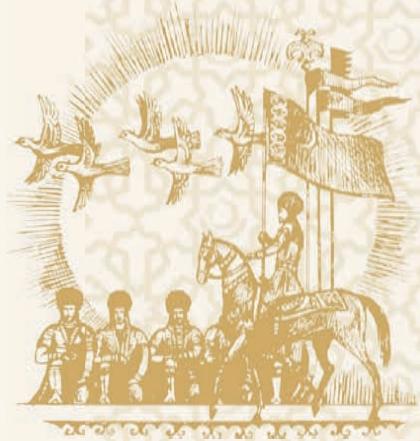
ris. «Döwletlilik» mal-mülküň, baýlygyň kökleriniň uzyndygyny – dowamlydygyny hem aňladýar. Haýsydyr bir maşgalanyň il içinde abraýlylygy hem bu düşünje arkaly häsiýet-lendirilýär. Eziz okyjy, merdana gerçek! Şu söze ýene bir üns ber! Şu sözüň ýone ýere şeýle giň manysy barmydyr?! Dowamlylyga bolan islegden gelmeýärmى šu?! Men öň bir gezek ruhy we biologiki dowamat diýip özüme belläp goýupdym. Ine, ata-babalarymız şuny unutmandyrlar. Sözüň doly manysynda dowamat galdyrmagy ynsanlyk borjy diýip düşünipdirler. Bu bolsa diňe adalatyň tarapynda duranyňda doğrudyr. Birsellem häzirkizaman paýhas ylymlaryna, has dogrusy, aňyýeti öwrenijileriň-de bu ugurdaky anyk kesgitlemelerine ünsüñizi çekeýin. Häzirki zamanyň ösen dünýäsinde üstünlik gazarmak üçin näme etmeli? Bu babatda ilkinji ädilmeli ädim haýsydyr? Ine, şu sowallara anyk jogap berýän işleriň ençemesini okap çykdym. Umuman-a, döwürdeşlerimi ziň tutuş Ýer ýüzi boýunça alanyňda hem şu hili kitaplara, şu jähetden ylmyň täze ugurlaryna ýykgyn edýändiklerini hem belläliň. Ine, alymlaryň, hünärmenleriň şonda berýän esasy maslahaty özüni aldamazlykda. Iň bärkisi, arzuw edeniňde hem öz tebigatyňda ýok zada, hamala, şol döwrüň endik edinilen nysagyna öwrüleni üçin ýykgyn etmek ýeňše eltip bilmeýär. Üstünlik gazarmagyň ýolunda adalatlylyk babatda örän hatyrjem bolmaly. Biriniň bähbidine göz ýumup, üstünlige ýetip bolmaýar. Hemme ýerde, hatda özüne ýakymsyz hem bolsa, adalat gizlenilmeli däldir. Bu elmydama berk tutulmaly ynsanlygyň kadasydyr. Özi-de,

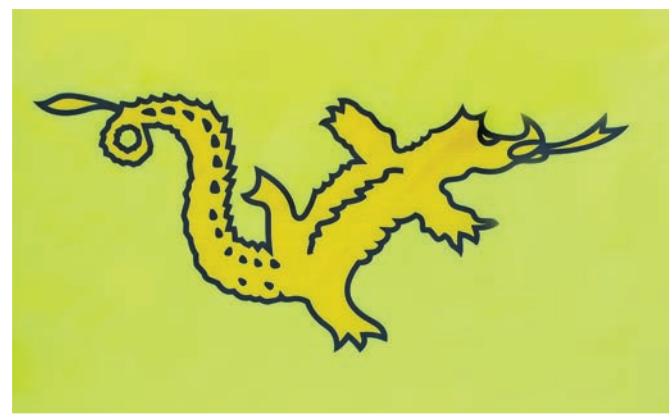
adam bolsa, ine, şu gojaman Zeminde Adam ýaşasa, ol hem ýaşamaly mizemez polat ýorelgendir. Meniňce, «adalat» diýen düşünje häsiýetlendirilip öwrenilmeli düşünje hem däl-de, ol her kimiň özünde ýaşamaly!

Adalat ynsanyň imany ýalydyr. Ol iň aýalmaly, eýerilmeli we hemiše ýaşatmaly düşünjedir. Adalat ýoýlan ýerinde şahsy jogapkärçilik aradan aýrylýar. Onsoň ol hem geleňsizligiň köküni şineledip, haşal ot ýaly örňeýär. Men bir ýorelgäni berk kada hasap edýärin. Eger adam özünü aldamaga ukyplı bolsa, onda ol özgelere, hatda iň mukaddes zatlara hem ýeterlik söýgi bilen garap bilmez. Aldaw bolsa basym özüne çekýär, ol içiňden çüýredýän tikendir. Men hemiše ýurdumyzyň döwlet syýasaty durmuşa geçirilende, ähli zady, asla ownujak ýaly bolup görünýän amaly hem gözden salmazlygy berk tabşyrýaryn.

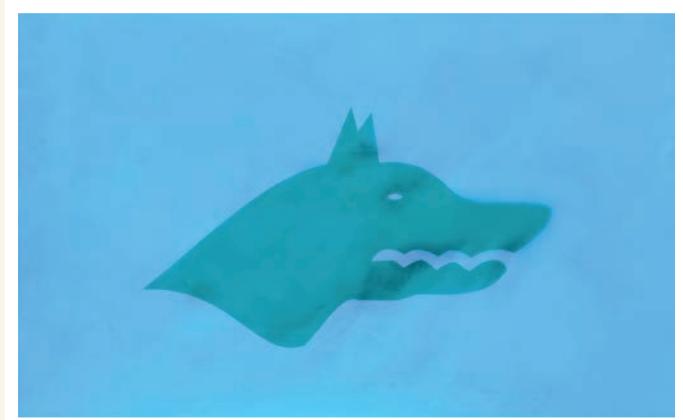
Hut şonuň üçinem türkmen maşgalalarynda mertligiň, batyrgaýlygyň tälim-terbiye sapallary juda berk ýerine ýetirilýär. Biziň eziz Diýarymyzyň geljegi hakyndaky aladalarymyzda şu ýorelgeleriň orun almagy hökmandyr.

Gadymy türkmen döwletleriniň döwlet nyşanlarynyň biri bolan tugralaryň taryhynyň üç-dört müňýillyklardan gaýdýandygy alymlaryň işlerinde giňden beýan edilipdir. Şöhratly türkmen döwletleriniň tugrasyndaky Aýyň we ýyldyzlaryň şekiliniň arap ýörislerinden has ir döwürlere degişlidigi hakynda sek-şübhe ýokdur. Ýewropa üçin häsiýetli hasap edilýän ujy egri haç şekili, atanak şekiller gadymy döwlet nyşanlarymyzdaky ýyldyzlardyr. Ola-ryň wagtyň dowamynda özgerendigi bellenil-

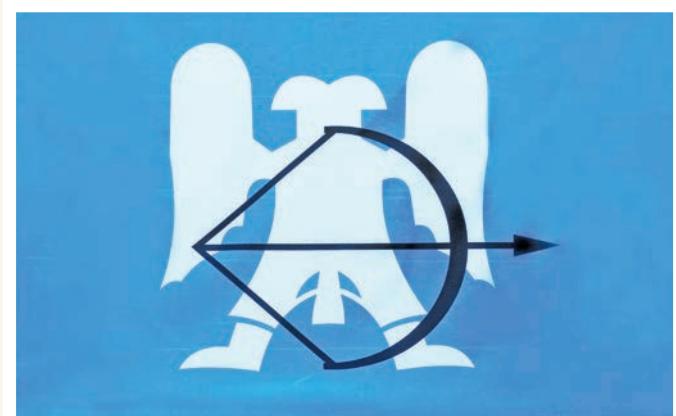

OGUZ TÜRKMENLERINIŇ BEÝIK
HUN DÖWLETINIŇ BAÝDAGY

GÖK TÜRKMENLERINIŇ
DÖWLETINIŇ BAÝDAGY

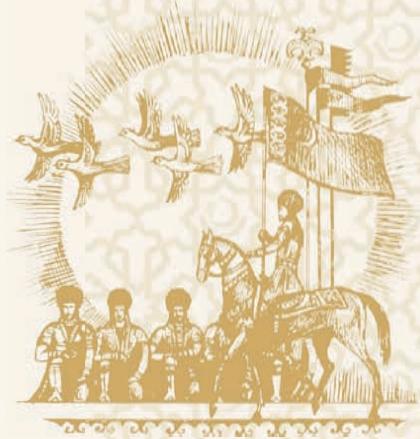

BEÝIK SELJUK TÜRKMENLERINIŇ
DÖWLETINIŇ BAÝDAGY

GAZNALY TÜRKMENLERINIŇ
DÖWLETINIŇ BAÝDAGY

melidir. Üst-üstüne goýlan iki sany ýyldyzyň sekizburçluga meňzeşliginiň kökleri hem Asman jisimlerine sežde edilen döwri öz içine alýar. Türkmenistanyň çäginde Aý, ýyldyz, Gün bilen bagly ýer-ýurt atlarynyň gözbaşlary örän gadymydyr. «Tak» sözünüň manysy hakynda-ky garayýşlarymyň çuňlugyna ynanýaryn, bu hem okyja tanyşdyr diýip pikir edýärin. Belli gündogarşynas W.W.Bartold öz işlerinde ýarymaý we ýyldyz şekilleriniň türki gelip çykyşy bolan halklara mahsusdygyny, bularyň has ir ýüze çykan düşünjedigini belläp geçýär. Ý.I.Smirnow özünüň irginsiz gözlegleriniň netijesinde, ýarymaýyň türkmenleriň nesilşalyk belgisi bolmagynyň ahmaldygyny çaklap ýazypdyr. Alymlaryň işinde bürgüdiň şekiliniň gözbaşlary hakynda gymmatly pikirler bar. Edil şolar ýaly, taryhda ata-babalarymyzyň guran döwletleriniň nyşanlarynda bürgüdiň, aždarhanyň we beýleki jandarlaryň şekilleri bolup, onuň ýaşyny üç-dört müň ýyl hasap etmek bolar. Ösümlilikler we dürli jandarlar halklaryň ýasaýyş-durmuşynda örän möhüm orun eýeleýärler. Şu ýerde käbir täsin maglumatlary ýatlap geçmeli göwne müwessa saýýaryn. Şeýle bir owadan tebigy görnüşi göz öňüňize getiriň. Ummanyň äpet gomlary gelip urulýan kenar. Hemiše adaja öwüsýän şemal uzakda-ky täsin ösümligiňem hoşboý ysyny özi bilen alyp gelýär. Şol ösümlik zefir ösümligi bolup, onuň ak gülleri kenara düşelip, bu ýerler kümüşden gar ýagana çalym edýär. Täsin surat eseridir! Ine, gözüni gamaşdyrýan şol güller bu ýere gelen ispanlary haýran galdyryýar. Olar täze gelip gören ýerleriniň adyna «kümişden

ot» diýýärler. Argentinanyň ady şolaryň hut şu kesgitlemesi bilen soňra tutuş Ýewropa giňden belli bolýar. Hawa, ýer-ýurtlaryň atlary, dürli döwletleriň milli alamatlary, döwlet nyşanlary, esasan, olaryň ynam-ygtykaty, ýasaýyş-hojalyk aýratynlyklary bilen aýrylmaz baglanyşyklydyr.

Biziň Döwlet Tugumyz, Tugramyz beýik özgerişiň we ebedi ynamyň Tugudyr, Tugrasydyr. Bu mukaddes Tug baky şöhratyň, asylzadalygyň we mertligiň Tugudyr.

Eziz Watanymyzda atalaryň öwüt-ündewine wepaly bolup, döwletimiziň şöhratyny has-da beýgeldýäris. Çünkü biziň ynsanperwerlige, baky dostluga we rowaçlyga synmaz ynamy-myzy bar. Şonuň üçinem biziň döwlet Tugumyz adalatyň beýik güýjüni ebedi dabaralandyrýan Tugdur. Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistanyň döwlet Tugy biziň ähli zatdan ileri görýän gymmatlyggymyzy alamatlandyrýan mukaddesligimizdir.

Eziz Watanymyzyň merdana goragçylarynyň wepalylyk Kasamy-da döwlet Tugumyz-a tagzym etmek bilen aýdylýar. Tuga tagzym etmek Watanyň ykbaly babatdaky borçlaryňa wepaly boljakdygyň alamatlandyrýar.

Watan gerçekleri Watanyň gahrymanlarydyr. Ýurdumyzda şanly dabaralarda döwlet Tugumyz belende galdyrylýar. Sonda arassa Asmanymyzda buýsançly parlaýan Tuga guwançly nazar salýarsyň. Gör, nähili belent de-reje! Gör, nähili buýsanç! Goý, geljekde hem türkmen Tugy diňe adalatyň jarçysy bolup, bize hemiše üstünliklere ýetmegimizde adalatyň ýaran bolýandygyny dünýä äsgär etsin.

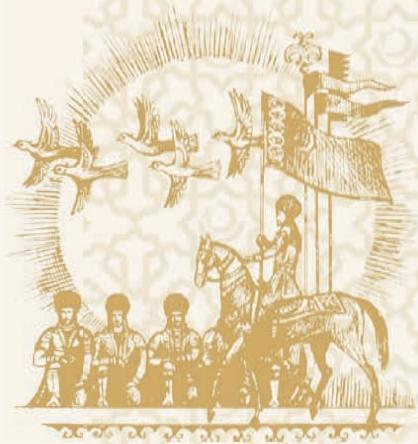
Eziz Diýarymyz 1991-nji ýylda özuniň döwlet Garaşsyzlygyna eýe boldy. 1992-nji ýylda türkmen gölleri, bedewi, ýarymaý we baş sany başburç ýyldyz şekillendirilen döwlet Tugumyz döredildi. Yaşyl Tugumyz Watanymyzda asyrlar aşyp, berkarar türkmen döwletiniň binýadynyň tutulandygyny belentden pasyrdap, düñýä aýan etdi. 1995-nji ýylda Türkmenistanyň taryhyndaky ýene bir wajyp waka bolup geçdi. Ýurdumyz Bitaraplyk derejesine eýe boldy. 1997-nji ýylyň 29-njy ýanwarynda bolsa döwlet Tugumyzda täze şekil - zeýtun agajynyň iki sany kesişyän baldagy peýda boldy. 2000-nji ýylyň fewralynda Türkmenistanyň Prezidentiniň Permany bilen, döwlet Tugumyz hakyndaky täze düzgünnama tas-syklanyldy. 2001-nji ýylyň 24-nji ýanwarynda bolsa Türkmenistanyň Prezidentiniň Karary bilen «Türkmenistanyň Döwlet baýdagы ha-kynda» Kanunyň täzeden işlenen görnüşini kabul etdik. Täze Baýdagymyzda reňkleriň sazlaşygy, beýan ediliş we ölçegleri öňküde-nem kämilleşdirildi.

Merdana Watan goragçysy!

Türkmeniň Tugy seniň könlüňde merdem-siliği oýarmalydyr!

Tugumyz üstünlikli sepgitlere ruhlandır-ýan ägirt uly güýcdür!

Mukaddes Tuga sežde edilip kabul edilen Kasam daşa ýazylan ýaly mäkämdir. Ol asyrlarboýy merdana gercegiň Watynyna we paly-lygynyň buýsanç aýdymyny geljekki nesillere ýetirer.

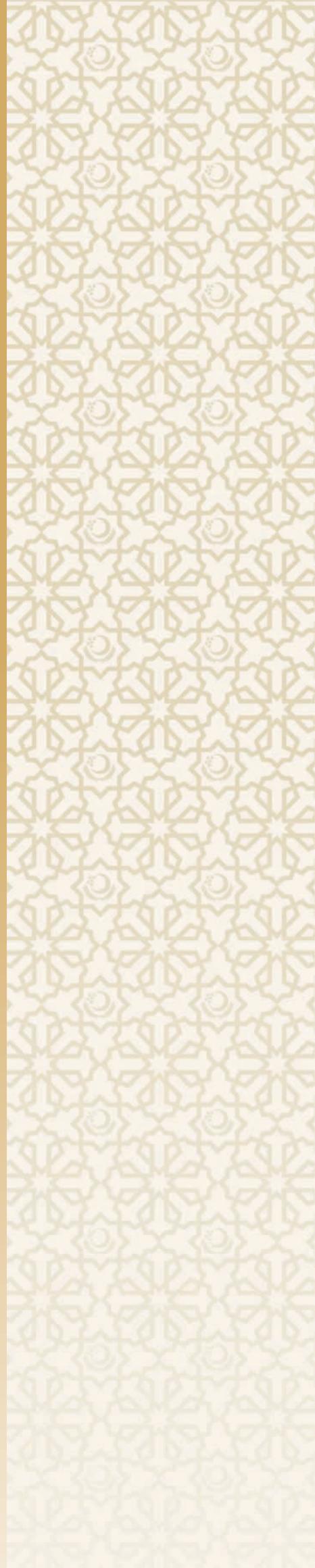
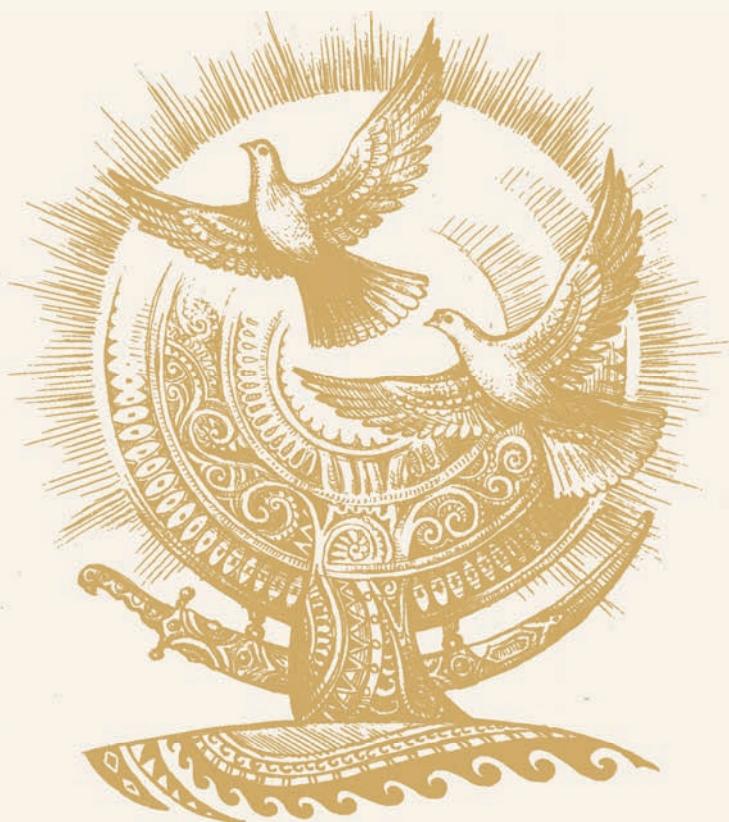

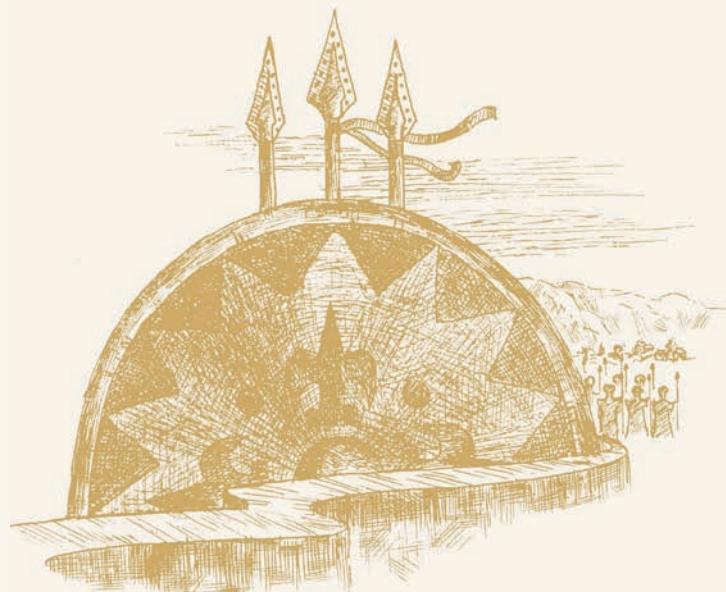

TOPRAGA TAGZYMYŇ ÖZEN-ÖRKI

Toprak mukaddeslik, onuň özen-örki bolsa ýasaýşyň manysyna many goşýan düşünjelerde. Oguz han türkmen ogullaryna ahyrky sargydynda üç zady aýamagy tabşyrýar. Olaryň birinjisi Watan, ikinjisi ata-ene, üçünjisi bolsa bedew atymyzdyr. Mukaddeslikler bilen biz kemala gelýäris, mukaddeslikler özen-örkümizi berkidýär. Şu mukaddes topragyň goýnunda kemala gelen gymmatlyklara özen-örkümiz baglanylgy. Şol duýgy hem aňymyzda, hyýalymyzda ýasaýar. Il-halkymyzda «iýen duzuňy haklamak», «halal ojagyňa ysnat getirmezlik» ýaly milli ýörelgelerimiz hem şulardan ugur alýandyr. Adamkärçiliğiň jemgyýetçiliğimiz üçin berk kada öwrülen şu ýörelgelerine biparh adamlaryň il-içinde abraýy bolmandyr. «Öz döwletine guwanyp, ony gorap bilmeýän» adamlar hökmünde baha berlipdir. Magtymguly akyldaryň pähime ýugrulan setirlerinde beýan edilişi ýaly, şeýle adamlar «ümbilmez», «nadan» diýen häsiýetlendirilmelere laýyk görlüpdir. Il-halkymyzda: «Özüni bilmeýän özgäni bilmez» hem diýilýär. Özüni bilmek juda giň düşünjedir. Şu duýgular berk ornanlygy üçin, halkymyz ahalteke bedewini, türkmen halysy-

ny dünýä berdi, «türkmençiligi» bilen döwletliliginiň sütünlerini berkitdi. Halkymyzda Watana söýginiň esaslary şu düşünjelerden gözbaş aldy. Watana söýgi ruhy mirasymyzyň mazmunoňna ornady. Watan - hiç haçan unudylmaýan ezizligiň. Watandan sähelce uzaga gideniňde, bu hakykaty süňňüň bilen duýýarsyň. Töwe-regiňi gurşap alan tebigy gözelliklerden mähriban topragyň güneşiniň ýylysyny duýmaga göwnüň telwaslanýar.

Mähire eýlenen gözellikler ýüregiň jümmüşinde ýasaýar. Seniň şähdaçyklygyň Watanymyzy nurlandyryan cogly güneše meňzeýär. Paýhasyň çuňňurlygy - çölüň ümsümliginiň aýdymy ýaly köp manyly. Öz borjuňa wepaly bolup, gaýym işe başlaýsynda daglardan inýän joşgunly sillere çalymdaş güýç bar. Eziz Diýarymyzyň her bir künji duýgularyny heserlendirýän gözelliklere eýe. Çünki bu gözelliklerden ata-babalarymyz dykgat bilen many aňlapdyrlar.

Bu Diýaryň goýnundaky gözelliklere taryhyň topragyň ýüzünde «keşdelän» yzlaryny, halkymyzyň baý ruhy mirasyny öwrenip, has çuňňur göz ýetirmek bolýar. Sonda döredijilik güýjuni ýüze çykarmagyň şertiniň şolarda jemlenendigini duýýarsyň. Watan gymmatynyň beýikligini süňni, aňy, jany bilen duýýan adam özgeler üçinem Watanyň nähili uly baýlykdygyna has gowy düşüner. Ýer ýüzünde hemmeler için asuda, rahat ýasaýsyň gymmaty hem olara has aýandyr. Eziz Watanymyzyň Bitaraplyk syásaty bilen rowaçlanýan parahatçylyk söýüjilikli taglymatlarymyz hem şu düşünjeler bilen berk baglanyşyklydyr.

Watançylyk terbiýesi türkmen maşgalasyn-da terbiýäniň gönezligidir.

Watan söýgüsinden kalby nurly adamlar döwlet eýeleridir. Halkymyzy jebisleşdirýän hem Watan söýgüsider.

Watan söýgüsü ynsan dünýä inen gününden başlanýar. Obamazyň ýaşulularyndan eşiden şu gürrüňlerim häzirem durmuşyň mähire eýlenen süýji pursatlaryny hyýalymda janlandyrýar.

«...Ol türkmen obalarynyň çet künjünde dünýä inipdi. Deryanyň şowhunly sesi, jeňneliň sybyrdysy, düzleriň ümsümligi onuň janyna hoş ýaraýan hezilliklerdi. Her gün ir säher bilen kän geplemeýän, nazarlarynda bolsa nähilidir bir syrlylyk gizlenilgi çal saç kakasynyň çala ardynamasy ony ukusyndan oýarýardy. Soňundanam uýalarynyň onuň üçin aýryp goýanja çig gaýmagyna meýil edýän ala-mula pişikleri ony dyngysyz biynjalyk edegendi. Oňa öz çöreginden bir bölek döwüp beräýse-de, ejesiniň gaşlarynyň çala çtytlýanyny ol aňlaýardy. Owadan gür saçlary ýelýyrtan ýaglyga gizlenilgi, gözleri üýtgeşik mähriban zenan oňa it-guşuň, ähli janly-jandaryň öz nesibesiniň bardygyny aýdardy. «O janawary ýaman öwretme, goý, öz hakyna kaýyl bolsun» diýerdi. Gaýmagyň bir damjası yrýa edilse, onuň mazasy alnardy. Onuň sonda keşbine ötüncli ýaly az-maz gussa çökerdi. Oglan gallaçlyk çekmejeklerini bilip durdy. Sonda oňa kakasynyň hemise ir turmagy we meýdana - Gün bilen salamlaşmaga howlukmagy ündäp durmagy, ejesiniňem ähli zady yrýa etmejek bolup çyr-çytyr bolşy düşňüksiz bolup galýardy. Onuň, näme üçindir, hiç zadyň aladasyny etmän ýaşasy geldi. Oňa öydäkileriň hemmesem durmuşyň has agyr, has çylşyrymly ýolunu saý-

lap alýan ýaly bolup göründi. Onsoň ol muňa düşünip bilmän, köp kelle agyrtdy. Ahyrynda hem obalaryndan uzak bir ýerlere gitmegi, özünü başga ýagdaýlarda synap görmegi ýüregine düwdi. Yöne kakasy oňa: «Gal, oglum! Haslyly birýüzli edýänçäk, ýardam et» diýmedi. Ejesem diňe gözünü ýaşlady. Ol bolsa öz ýanyndan ýene birnäçe ýyldan özünüň gaty uly adam, akyllı bir adam bolup dolanyp geljekdigure ynandy hem bu pursatlary hyýalyna salyp, adaja ýylgyrdy. Şeýdibem, ol bu ýerlerden ara açdy-da, daşlaşyberdi. Köp ýyllar obasyndan gaýry ýerde sergezdan bolandyr. Ol şol wagtky Soýuz diýilýän giňişligiň köp ýerinde, köp ýyllar okapmyş diýip oba bir habar düşdi diýäýmeseň, onuň şol gidişi-gidişi boldy. Yat ülkedäki uly şäheriň içinde ony tanamayánlar kändi. Obasynda wellin, oňa «ynha, geler» diýip garaşýardylar. Göz dikip, onuň ýoluna garaýardylar.

Ol obada topragy ýassanyp ýatyp, onuň demini alypdy. Soňundanam topragyň mähirinden döreýän gudraty öz gözleri bilen görüpdi.

Indi ony çaga basypdyr. Çagalaryndan aýrylmagam kynmyşyn. Ejesiniň: «Hemme adamam adamdyr» diýip, özünüň göwnünden turup, saýlan maşgalasyndan nägile däldigini bilse-de, obadan gaýdan yzyny ot-çöp basyp gitdi. Onuň indi bu ýerlere geljegi-de gümanady. Özünüň durmuşynda hakyky sazlaşygy, rahat we hözirli durmuşy tapandygyna ol sonda kemsiz ynanychy.

Şeýdibem, bir ýyl däl, onlarça ýyllar tirkeşip, onuň deňesinden geçip gitdi.

Ene garabagyr, gyzlaryndan soň dünýä ineni üçin, «ýeke dikrarym» diýip, süýji, mylaýym

sözler bilen ogluny ýygy ýatlamagy çykardy. Barybir, ol gelmedi. Ejesi garaşsa-da, kakasy ar-dynjyrap, törki tama näçe diň salsa-da, bu gün-ertede ol geljek däldi. Ol del dünýäniň hoş ro-yundan ganyp bilenokdy. Ol owadan dünýä ony, näme üçindir, şeýle bir goýnuna gysypdy welin, bu gurşawdan gozganmaga onuň gaýra-ty çatmady. Ahyrynda ol bir gün telbelän ýaly bolup, obasyna salam ýollady. Tiz wagtdanam oňa gözleri kütelişen enesiniň: «Gujurym-gaý-ratym barka gelen bolsa, men oňa öz ellerim bi-len tagam-duz bererdim. Indi näme, atasy hem meýdanda bolup, meýdandan örleyär. «Topra-gyň süňni ýylyja» diýip, üç gije bäri-hä öye ga-ra hem berenok» diýen habaryny eşitdi. Atasy hem oňa: «Näme ýazsa ýazybersin, obasyny unudany üçin, ol sowuk hasrata sezewar bo-lar. Ol meşhur hem bolup bilmez. Sebäbi topra-gyň tagamyny bilmeýän halyna, nädip toprak hakynda ýazýarmış?!» diýip, onuň özge dilde «Topragyň ysy» atly kitap ýazandygy hakynda aýdanlara jogap beripdir. Obadaşlary: «Biz oňa iň esasy zady, möhüm hem-de unudylmasyz za-dy öwretmändiris» diýip, ahmyr çekipdirler».

Şu waka maňa öý-ojagyň mähiriniň şeýle taýsyz ýylylygyny ýatladýar. Şol hakynda oý-lanmagam ýakymly!

Meniň bu wakany ýatlaýanlygym, asla bu wa-kanyň ýatda galar ýaly derejede gürrüň berlen-digem däl-de, perzende näme öwüt berseňem, nähili tälim öwretseňem, iň esasy terbiýäniň Watan terbiýesi bolanlygy üçindir. Ata Wata-nyny, onuň güllerini hem tikenlerini söýmeyän adam bagtly bolup bilmez. Süýji hem-de has-ratly pursatlarynda-da, Watan iň beýik buýsan-

jyňdyr. Hemme terbiýäniň gönezligi Watan terbiýesindedir. Nämé öwrenseňem, nähili ezber bolsaňam, Watan duýgusy deňziň gomlary ýaly joşgunly bolmasa, bularyň bary haýpdyr. Watan yzasy bir dertdir. Onuň emi ene topragymyzda-dyr. Şonuň üçinem Watanyň gymmaty çagalykdan her bir perzendiň maňzyna guýulmalydyr.

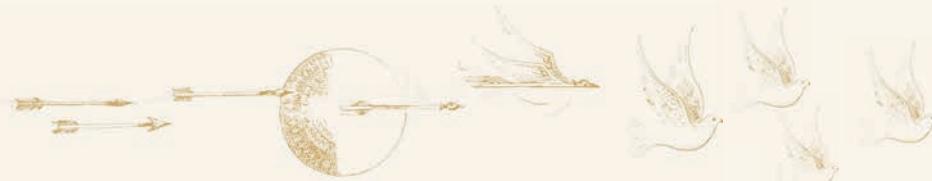
Men Watan hakda oýlananymda, durmuşyň dürli pursatlaryny, özümiň ýüzbe-ýüz bolan wakalarymy ýatlaýaryn. Watan goragçysy bolup ýetişen oglanyň öz ojagyna, mähribanlaryna wepalylygy maksadyň bitewüligini aňladýar. Sebäbi her kesiň ýüreginde Watan bar!

Watan goragyna doly taýýarlyk - bu köp zady öz içine alýar. Ol harby gullukçynyň häzirki zamanyň harby tär-tilsimlerinden örän gowy baş çykarmagyndan, bilim-düşünjesinden, tejribesinden, başarnygыndan ybaratdyr. Dowamly türgenleşiklerden, beden taýýarlygyndan, beýleki zerurlyklardan başga ýene bir zerur, onanda iňňän zerur zat bar. Ol zerurlyk watançylyk ruhudyr. Watan goragynda iň zerur zat watançylyk ruhudyr.

Watançylyk ruhy Watan goragynda ok geçmez galkandyr. Watançylyk ruhy Watanyň üstüne abanyp biljek islendik howpuň garşysyna iň güýcli ýaragdyr. Watançylyk ruhy islendik bela-beteri dyza çökerip, dargadyp, ýok edip bilýän gudratdyr.

Şu günüki Watan goragçylaryna merdana ata-babalarymyzyň watançylyk duýgy-düşünjesi gan bilen geçendir. Ata-eneleriň borjy öz perzentlerinde şol mukaddes duýgy-düşünjäni has doly oýarmakdan ybaratdyr. Çagalar baglaryndan başlap, ähli okuw-terbiýeçilik edarala-

rynyň, harby tälim-terbiye, harby bilim berýän mekdepleriň borjy nesillerde şol duýgy-düşün-jäni berkitmekden, ösdürmekden ybaratdyr. Bu meselede serkerdeleriň egnine hem uly jogap-kärçilik düşyär. Olar halkyň, Watanyň öňünde nähili belent borjunyň, belent wezipesiniň bardygy hakyndaky pikir-garaýyşlar, pákize duýgular bilen her bir esgeriň, her bir harby gullukçynyň kalbyna hem aňyna aralaşmalydyr. Her bir Watan goragçysy üçin Watana wepaly gulluk etmekden, oňa ak ýürek bilen hyzmat etmekden ýokarda hiç bir zat, şondan önde durup biljek hiç bir ynam ýokdur.

Bir ynamyň, bir maksadyň daşynda jem bolmagyň, agzybir bolmagyň, ata çykan ýigitleriň her biriniň döwletiň hem ýurduň ykbalyny öz ykbaly diýip bilmeginiň maksada ýetmegiň ýeke-täk ýoludygyny ata-babalarymyzyň durmuş tejribesi aýan edýär. Olar şeýdip, ýurt gorapdyrlar, şöhratly ýeňişler gazanypdyrlar, beýik döwletler gurupdyrlar. Olar serkerdelik ussatlygy, söweş tär-tilsimlerinden örän gowy baş çykaryşy, her işiň we her söweşiň ýagdaýyna görä täsin başarnygy bilen öz esgerleriniň ynamyny gazanmagy, olaryň güýjüne güýç goşmagy, duşman goşunlarynyň ynamdan hem güýçden gaçmagyny gazanmagy başarypdyrlar.

Milletimizi şöhratlandyran beýik serkerdelemiziň ömrüni, durmuşyny öwrenmezden, hakyky watançy bolmak mümkün däl. Olaryň ömri-durmuşy ile-ýurda söýgüden hem wepadarlykdan, mertlikden hem gahrymançylykdan, adyllykdan hem parasatlylykdan, ugurtapyjylykdan hem ygrarlylykdan, ynsany bezeýän ähli beýik häsiýetlerden ybarat. Şol beýikleriň geçen

ýollaryny öwrenmek her bir esgeriň, serkerdäniň synmaz watançylyk ruhy bilen gaýnap-joşmagyny gazanmagyň iňňän möhüm ugrudyr.

Biz merdana halkymyzyň taryhynda öçmejek yz goýan, mukaddes türkmen topragynyň Garaşszlygy ugrundaky göreslerde şöhratlanan, dünýä meşhur şahsyyetlerimiziň atlaryny ebedileşdirmäge aýratyn üns berýäris. Şunuň netijesinde Ýaragly Güýçlerimiziň täze döredilen harby bölümlerine Oguz hanyň, Seljuk begiň, Ärtogrul Gazynyň, Baýram hanyň, Mälik şanyň, Togrul begiň, Çagry begiň, Görogly begiň, Keýmir körüň, Jelaleddin Meňburnuň atlary dakylsy. Munuň özi milli goşunymyzyň harby gullukçylarynyň halkymyzyň taryhyna, baý milli mirasyna düşümegi we buýsanmagy, gaýduwsyz ata-babalarymyzyň gahrymançylyklaryny hiç mahal ýatdan çykarmazlygy, mertlik, watanşöýüjilik ruhunda terbiýelenmegi, watançylyk ruhunyň hemise belent bolmagy, öz jogapkärli wezipelerini birkemsiz ýerine yetirmegi üçin ähmiýetlidir.

Merdana watançy!

Adatça, mertler Watany beýgeldýär, Watan bolsa mertleri beýgeldýändir. Topraga - özen-örkümize tagzymymyz Watany myzdadır, eziz Türkmenistany myzdadır.

Watan biziň buýsançly geçmişimizdir!

Watan biziň buýsançly şu günümizdir!

Watan biziň buýsançly geljegimizdir!

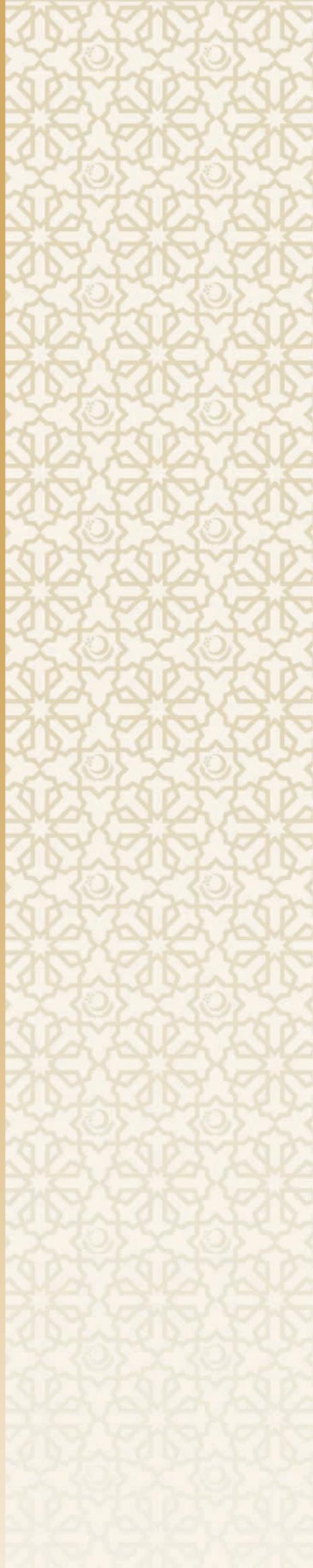
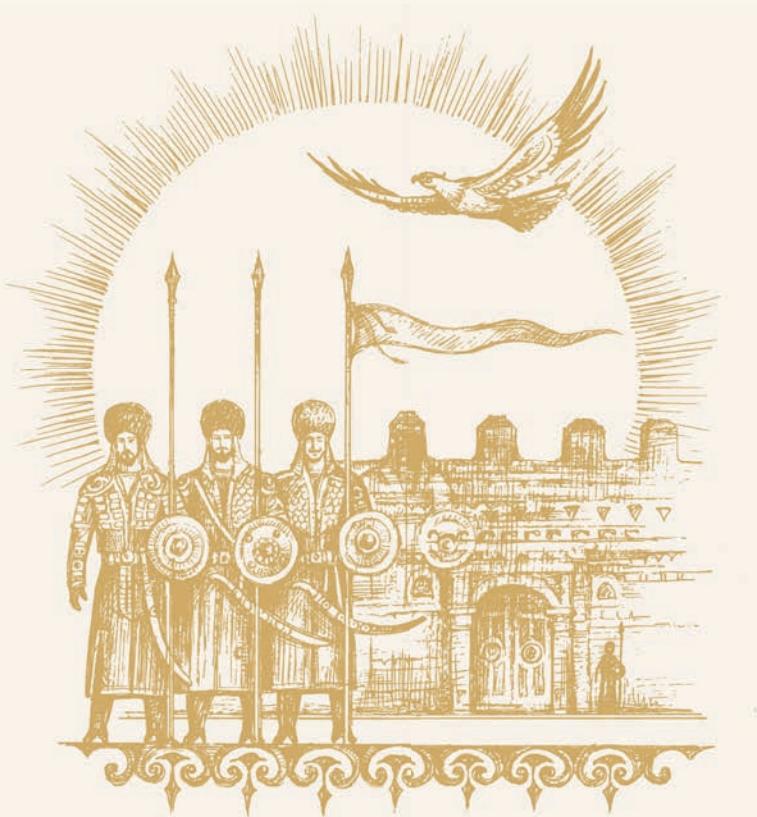

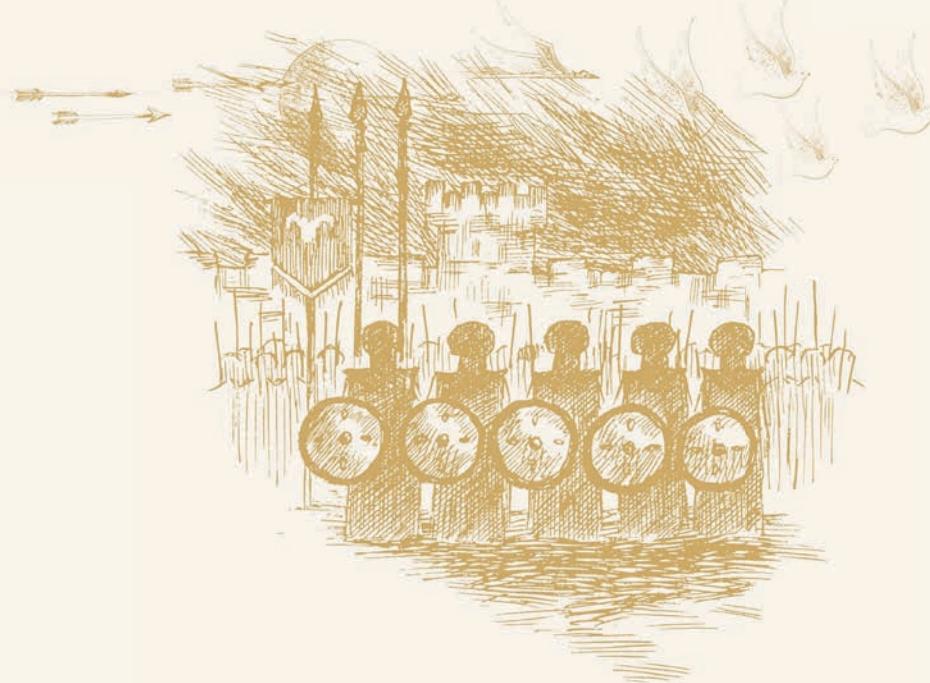

**GOÇ
ÝIGIT
DEMİR
GALADYR**

Biziň her birimiziň bitirýän işimiz, hereketlerimiz Watany beýgeltmegin, ýurdy gülletmegin hatyrasyna bolmalydyr. Meger, şundan ýokary wezipe, şundan uly borç ýokdur. Biziň çekyän zähmetimiz, zehinimiz, başarnygymyz ilimize-ýurdumya hyzmat etmelidir. Her kim öz ornunda, öz kesgitli wezipesinde şu ýörelgeden ugur alsa, ol ata-babalarymyzyň watançylyk ýörelgelerini mynasyp dowam etdirijidir. Şu beýik ynam, şu beýik düşünje bilen ýasaýan her bir raýat hakyky watançydyr. Halkymyz owalda-ahyrda özüne öý hem ojak bolan, duz berýän, rysgal-bereket berýän topragyň sarpasyny belent saklaýandyr. Şu beýik ynam, beýik düşünje bilen ýasaýan ynsan berkarar döwletimiziň şu günki maksatlaryna çuňňur düşünýän we ýüregi bilen uýýan ynsandyr.

Emma söýmek, halal zähmet bilen goşandyň goşmak hakyky Watan goragçylary diýlen düşünjeden az-kem tapawutlanýandyr. «Watan goragçysy» diýlen jümle nähili belent ýaňlanýar! Ol öz ýurdunyň ösüşine ählitaraplaýyn goşandyny goşýan raýatlaryň, Watanyň ähli çäginiň goragçysydyr. Türkmenistanyň Ýarag-

ly Güýçleri ýurt asudalygyny üpjün ediji döwlet harby guramasydyr. Watan goragynda harby gullukçynyň öz aýratyn borjy, wezipesi bar. Bu borç, bu wezipe onuň gullugynyň gönüden-göni döwletimiziň berkararlygynyň, ýurdu-myzyň abadancylygynyň, halkymyzyň rahat durmuşynyň goragy bilen baglanyşklydygyn-dan ybaratdyr. Ol özüne ynanylan bu mukaddes wezipäni doly amala aşyrjakdygyna kasam edýär. Watan goragçysy hökmünde onuň ykbalynda aýratyn jogapkärçilikli günler harby kasamy kabul etmekden başlanýar.

Mukaddes harby borjy berjaý edýänleriň ählisi muny bilýändir: harby gullugy ilkinji gezek geçmäge gelen raýat Türkmenistanyň Döwlet baýdagynyň hem-de harby bölümň söwes-jeň baýdagynyň öňünde dabaraly ýagdaýda harby kasam kabul edýär. Şeýlelikde, ol - Garassyz, Bitarap Türkmenistanyň raýaty, mähriban halkymyza we Türkmenistan Watany-myza, Türkmenistanyň hormatly Prezidentine - Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň Belent Serkerdebaşysyna wepaly boljakdygyna, Türkmenistanyň Konstitusiýasyny we Türkmenistanyň kanunlaryny, Türkmenistanyň Prezidentiniň namalaryny pugta berjaý etjekdigine, harby düzgünnamalaryň talaplaryny, serkerdeleriň buýrukraryny pugta ýerine ýetirjekdigine, harby borjy mynasyp berjaý etjekdigine, Türkmenistanyň azatlygyny, Garassyzlygyny we kons-titusion gurluşyny, mähriban halkymyzy we eziz Watanymyzy mertlerçe gorajakdygyna da-baraly kasam edýär.

Berkarar döwletimizde harby kasamyň «Harby borçlulyk we harby gulluk hakynda» Türk-

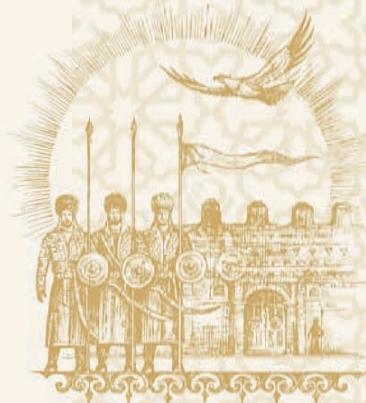

menistanyň Kanuny bilen berkidilmegi onuň ähmiyetiniň derejesini kesgitleýär. Harby gulluga girişyän her bir raýat üçin kasam kabul etmek kanunydyr. Çünkü Kasama tap getirmeßen, ilki bilen öz mähriban Watanyň öňünde günäkärsiň.

Akyldar şahyrymyz Magtymguly Pyragynyň: «Birew bilen aşna bolaý diýseňiz, owwal ykrarynda duruşyn görün» diýyän setirleri bize söz bermegiň we beren sözüne ygrarly bolmagyň, kasam etmegin, ant içmegiň mazmunyna düşünmäge kömek edýär. Çünkü söz bermek heniz ygrarynda durjakdygyň aňlatmayar. Ynha, hut şu ýerden hem harby kasamyň süňňune aralaşmaga mümkünçilik tapylyar. Harby gulluk Watan goragçylaryna beren sözünde durmagy öwredyän merdanalyk mekdebidir. Heniz bu mekdebiň bosagasyndan ätlemedik ýetginejekler, harby tälimleriň sapagyny özleşdireneninden soň, kämil ynsan bolup ýetişyärler. Borçnama boýunça harby gulluk Watana wepadarlygyň durmuş akademiýasydyr. Sonuň üçin borçnama boýunça harby gullukçynyň däl, eýsem, çagyrys boýunça harby gullugy geçen raýatlaryň hem gullukdan öňki häsiyetleri bilen soňky özünü alyp barşynyň arasynda ep-esli tapawut bardyr. Olar eýýäm kämiliň bosagasyndan ätländir.

Aslynda, kasam etmek däbi biziň halkymyzda gaty irki döwürlerden bări bar. Muňa däp diýsek hem, düzgün, kada, kanun diýsek hem bolar. Kasam etmek ähli däp-dessurlaryň, düzgünleriň, kada-kanunlaryň jeminden hasyl bolan milli ýol-ýörelgäniň süňňune siňipdir. Mukaddeslikleriň hatyrasyna halallyk, wepalylyk hakynda ant iç-

mek asyrlarboýy dowam edip gelipdir. Has dogrusy, ant içilende, şu mukaddeslikler öňe tutulyp-dyr. Kasam etmek düşünjesi din-imanyňa, ene süydüniň, duz-çöregiň mukaddesligine, öwlüyäleriň, pirleriň, erenleriň hormatyna ýanalypdyr. Onsoň türkmen olara hyýanat edip biljekmi?! Şu ýörelgeden ugur alynsa, kasam ata-babalarymyzyň çuňňur düşünjesi bilen baglanyşyklydyr, aýdan sözüňi berkitmek, oňa sek-şübhesiz ynanyl-magy bilen baglanyşyklydyr.

Ýene bir gezek nygtap aýtsak, kasam etmek müňýyllyklaryň jümmüsinden, ata-babalary-myzyň durmuş tejribesinden gaýdýandyr. Şol uzak asyrlardan bări halkymyzyň dilinde mu-nuň manysyny aňladýan sözler bolupdyr: kasam, ant, äht, peýman, şert, karar, wada, lebiz... Bularyň ählisi bir manyda, mukaddes işin hatyrasyna, ygrarlylyk, ähtibarlylyk, ynam üçin ulanylypdyr. Şol bir wagtyň özünde bu manydaş sözleriň hersiniň käte öz orny bar, şonda olar has düşnükli bolýar, has ýerine düşýär. Halky-myzyň: «Är lebizden, koý bogazdan» diýen sö-züniň aňyrsynda umman ýaly çuň many bardyr.

Men bulary näme üçin aýdýaryn?! Başdan-aýagyna çylşyrymly dünýäde biziň halky-myzyň durmuşdan baş çykaryp bilendigine, adamlary ýagsylyga ugrukdyrmak üçin jan çeken eždatlarymyzyň parasatyna nesilleriň has gowy göz ýetirmegi üçin aýdýaryn.

Halkymyzyň birek-birege ynam etmek hä-siýeti hemiše ant içilip ýörmek zerurlygyny aradan aýrypdyr. Ant aýratyn zerurlyk bolan ýagdaýynda içilipdir. Şonuň bilen hem gürrüň gutarypdyr. Ant içen adamyň sözüne hiç hili şübhe bolmandyr.

Mundan hem ötri men başga bir zady aýdaýyn: türkmen üçin dilden çykan her bir söz kasam ýaly görlüpdir. Ata-babalarymyzyň «dil» sözünü «ýürek» manysynda ulanandygyna göz ýetiren wagtyň «Ýürekden çykan söz ýürege ýeter», «Ýürekde ýok sözi dile getirme», diýen paýhaslara düýpli düşünýärsiň. Dilden çykan söz ýürekden çykan hasap edilipdir. Şu nuň bilen «söz», ýeri gelende, «kasam», «äht», «lebiz» ýaly sözleriň manysyny berýändir. Söz türkmen üçin kasamdyr, ähtdir, ähti-peýmandyr. Sözünden dänmek türkmen üçin wadaňda wepaň bolmazlygydyr, ähtiňden dänmekdir. Türkmen sözünde durmadyga «lebzini ýuwudan», «ygrarsyz» diýýär.

Watana wepadarlyk barada söz berip, oňa dönüklik edene diňe ili-ýurdy däl, duşmany hem bil baglamaýar, ony öz bähbidine ulansa ulanýar, emma hiç mahal oňa janyny ynanmaýar. Halkymyzyň jemgyýetçilik kadalary beýle hyýanata asla ýol bermeýär. Munuň özi diňe bir adamyň ömrüne däl, tutuş neberän bilen geçilmesiz hata etdigiňdir. Halkymyzda «Jan hem agyzdan çykar, lebiz hem» diýen paýhasly sözler bar.

Oguz han atamyz: «Eý, oguz begleri! Asman aşak inmese, Yer çöwrülmese, ýolumyzy-ýörelgämizi hiç kim bozup bilmez!» diýipdir. Beýik ynam bilen aýdylan bu jümle agzybirlik kasamy bolup ýaňlanypdyr. Ýoluňy-ýörelgäni, iliňi-ýurduň ähli gara güýçlerden agzybirlik bilen gorajakdygyňa kasam! Şu hem oguzlary wepa-ygraryň, merdanalygyň, oguz döwletini, oguz ýurduny goramak ýaly beýik ykbalyň daşynda jebisleşdiripdir. Bir maksada gulluk et-

*Babasary Annamyrdow,
Saragt Babayew,
Gylyçmyrat Ýarmammedow,
Nurmuhammet Atayew
«Sultan Sanjar Türkmen»*

mäge, il-ýurda ygrarlylyga, wadada wepadarlyga ruhlandyrypdyr.

Şöhraty jahana dolan seljuk türkmenleriniň durmuşynda hem ähti-peýman etmek ýörelgesi dowam edipdir. Seljuk sultanlarynyň döwletinde sultanlyga, onuň ynanjyna, maksadyna, wezipesine, işine wepadarlyk hakynda äht etmek kanuny bir ýagdaýa eýe bolupdyr. Olar nesilbaşylary Oguz hanyň agzybirlik, jebislik ýörelgesine eýeripdirler. Agzybirlik hakynda äht edipdirler. Seljuk döwletine wepadarlyk kasamyny edipdirler.

Beýik Seljuk türkmen döwleti 1040-njy ýilda Daňdanakan söweşindäki şöhratly ýeňišden soň döreýär. Merwde bu döwletiň ilkinji gurultayı geçirilýär we Togrul beg Beýik Seljuk türkmen döwletiniň soltany saýlanýar. Şonda türkmenler Oguz handan gelýän dessury gaýtalap, agzybirlik hakda äht edýärler.

Horezmşa Atsyz ibn Muhammedin 1141-nji milady ýylynda Soltan Sanjara resmi ýagdaýda ýazan wepadarlyk kasamy hem geçmişde gurlan türkmen döwletlerinde kasama nähili uly ähmiýet berlendigine düşünmäge kömek edýär. Horezmşa Atsyz bu kasamında «Älem-jahanyň Soltany Mälík şanyň ogly Sanjara bütin ömründe tabyn boljakdygyna, hiç mahal soltana we onuň döwletine zyýan ýetirýänler bilen bir bolmajakdygyna, Soltanyň dostuna dost, duşmanyna duşman boljakdygyna, egerde kimdir biri döwletiň garşysyna bir zat ýazsa, ýalan maglumat berse, gizlin dildüwşük gurnasa, bu barada salymyny bermän Soltana habar berjekdigine, döwlete zyýan ýetirjek bolup, pirim guraýan adamlary basyp ýatyrmak üçin

jany-teni, ýüregi bilen ýapyşjakdygyna, yhlas edip gulluk etjekdigine, mekirlikleriň, hilele-riň täsirine düşmejekdigure we hiç zady şübe astyna almajakdygyna, Soltanyň buýruklyaryny berjaý etmegi özüniň hökmäny borju hasap edýändigine, bu aýdylanlaryň ählisine wepalydygyna» ynandyryp söz berýär, bu barada «Alla-nyň öňünde kasam edýärin» diýip, üç mertebe gaýtalaýar.

Merdana Watan goragçylary!

Ata-babalarymyzyň örän çylsyrymly we şöhratly taryhyň öwreniň, ondaky iň gowy zatlary öz durmuşyňza nusga ediniň! Size näme üçin «Merdana Watan goragçylary!» diýip ýüzlenýärin? Munuň özi Watan goragy ýaly beýik, mukaddes işde siziň merdanalygyňza, kasa- ma wepalylygyňza çırksiz ynam bilen baglanyşklydyr. Ata-babalarymyzdan gan, pähim-parasat, öwüt-ündew, terbiye arkaly geçen iň ajaýyp häsiýetlere siziň mynasypdygyňz bilen baglanyşklydyr. Siz ata-babalarymyzdan bi- ze miras galan bahasyna ýetip bolmajak eser- leri okansyňyz. Olary gaýtalap okadygyňyzça, olardaky pähim-parasatlar siziň üçin has gowy açylar. Şonça-da siz damarda ganyňyz bilen aý- lanýan, tende janyňyz bolup ýasaýan ol beýik häsiýetlere has doly erk edersiňiz. Aslyňzy öwrenip, özüňize düşünersiňiz, nesliňize geçi- rersiňiz.

Men şu ýerde Gorkut atanyň käbir pähim- lerini getirmekçi. Bu pähimler size ýagşy bilen ýamanyň, mertlik bilen namartlygyň arasyň, wepa-ygraryň manysyny ýene bir gezek örän gowy açmaga kömek eder:

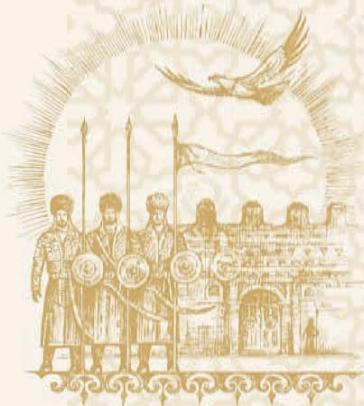
«Ata namart ýigit münebilmez, onuň müneninden münmedigi ýeg. Çalyp kesýän uz gulyjy muhanesleriň çalandan calmadıgy ýeg. Çala bilen ýigide ok bilen gulyçdan bir çomak ýeg...

Çapýan gyr atyň büdremesin! Çalyşaňda, uz gulyjyň gadilmesin! Söwešeňde, naýzaň ujy döwülmesin!.. Hak ýakan çyragyň öcmesin, Taňry seni namarda mätäç etmesin!».

Bu sözlerden her türkmen özüce čuň many alyp biler, özünü ýasadýan güýje sözüň doly manysynda eýe bolmaga hemayat alyp biler.

Watan goragçylary - serkerdeler, esgerler hem bulardan özlerine gereğini has doly alalar. Ata-babalarymyzyň durmuşynda ägirt uly ähmiýete eýe bolan, dilden-dile, nesilden-nesle geçirilip gelnen bu sözler şu gün has röwşenlenip, halkymyza hyzmat edýär. Siz bu pähimleriň her birini ýene we ýene dykgat bilen okap görün. Merdana Watan gerçekleri, bu sözler, hakykatdan-da, siziň üçin aýdylýan ýalydyr. Siziň mertligiňiz, harby hünäre ussatlygyňz barada, mukaddes borjuňyzy ýerine ýetirýär-käňiz, ykbalyň sizi ýalkamagy barada aýdylýan ýalydyr. Şu günüki beýik işde - berkarar döwletimiziň, asuda ýurdumyzyň, agzybir il-günümiziň goragynda size öten ärler, parasatly ata-babalarymyz ak patasyny berip duran ýalydyr.

Gorkut atamyz: «Atanyň ýurdunda galan ogluň döwletli bolany ýeg» diýipdir. Biz - bu günüki türkmenler ata-baba ýurdumyzyň doly ygtyýarly, döwletli eyeleri. Biz bu ýurtda, ata-baba ýurdumyzda berkarar döwletimi zi gurduk - Garassız, Bitarap Türkmenistany gurduk. Biz geçen asyrarda atalarymyzyň arzuw eden, akyldar Magtymgulynyn hem: «Ber-

*Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň
Merkezi serkerdeler öýi*

karar döwlet istärin» diýip arzuw eden döwletini gurduk. Biz – ata ýurdumyzyň döwletli perzentleri. Bu gün türkmen döwletini dünýä ykrar edýär. Türkmen döwletiniň ynsanperwerlige daýanýan syýasaty dünýäde oňlanýar. Türkmen döwletiniň dünýäde parahatçylygy berkarar etmek, dostana gatnaşyklary berkitmek baradaky başlangyçlary ýol alýar. Bu barada näce aýtsaň, aýdara zat kän.

Dünýäniň uly baýlygy parahat ýasaýşymyzdadır.

Ata-babalarymyz: «Ygrary ýoguň imany ýok», Görogly beg: «Är bolan lebzinde durar» diýipdir. «Mert bolan iki sözlemez, merdiň ygrary bir bolar» diýipdir. Magtymguly akyldaryň döredijilik mirasynda şeýle jümleler bar:

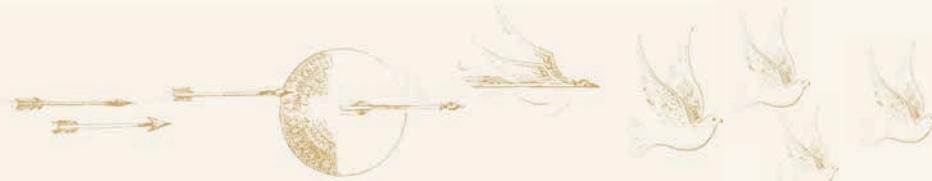
Ol ýigitler adam tilli haýwandyr,
Söz aňmasa hem ygrary bolmasa.

Akyldar şahyr ygtybarsyz ärden Hak hem, pygamber hem, halk hem bizardyr diýipdir. Watan goragyna çykan beýik serkerde şahyr Seýdiniň:

Kasam kyldym, ondan dänmenem, begler!
– diýen setirleri juda uly ynama we gaýrata ýugrulandyr.

Ata-babalarymyz mertlik, lebzihalallyk, kasama wepalylyk meselesini asyrlardan-asyrlara geçirip, nesilleri terbiýeläpdir. Şol terbiye bilen hem ilini-ýurduny gorapdyr. Ata-babalarymyzyň durmuşynda il-ýurdy goramak ilkinji orunda goýlupdyr. Şu mesele orta düşende, muňa hemmeler taýýar bolupdyrlar. Söweşeň, merdana ýigitler derrew at-ýaraglaryny şaylapdyrlar, «Janymzy bereris, emma ýurdumyzy bermeris» diýip kasam edipdirler.

Meniň bu aýdýnlarymyň ählisi şu günki Watan goragçylarymyzyň – Watany beýgeldýän mertleriň harby kasamy bilen aýrylmaz baglanyşklydyr, has dogrusy, oňa gös-göni degişlidir. Garaşsyz Türkmenistanyň Watan goragçylarynyň harby kasamy ata-babalarymyzyň belent watançylyk ruhunyň bu günki belent ýaňydyr. Ata-baba düzgüniň, kada-kanunyň, ýörelgäniň biziň günlerimizde mynapsyp dowam etdirilmesidir.

Harby kasamda Watana wepalýlyga, ony gözüň göreji ýaly goramaga çağyrýan uly güýç bar. Harby kasamy kabul eden adam öz işi, ja-ny-teni bilen Watany goramak ykbalyna birleşýär. Çünkü harby gullukçy üçin Watan goragy keremli topragymyza, mukaddes ýaşyl Tugu-myzy öpüp edilen harby kasamdan başlanýar. Kasam kabul eden gerçege uly ynam bildirilýändigi şu bentlerde jemlenipdir:

Kasam etdi öpdi-de ol,
Ýaşyl Tuguň bir ujundan.
Üstün çykmaž hiç güýç indi,
Ýaş ýigidiň hyrujyndan.

Kasam etmek üçin, del hem
Owadan söz gözlenmeýär.
Çünkü baydagyn synyndan
Ogşap, ýalan sözlenmeýär.

Ine, şu setirlerde hakyky watançy esgeriň keşbi bar diýip pikir edýärin. Käteler şahyryň döredijiliginiň özenine ýetmek üçin oýnam setir hem ýeterlik bolaýýar.

Mälim bolşy ýaly, harby gullukçy harby kasamy harby gullugyň ýa-da harby ýygňanşyklaryň geçirilmeli ýerinde başlangyç harby

taýýarlykdan soň kabul edýär. Diňe şondan soň ol harby wezipelere bellenmek, söweş wezipelerini (uruş hereketlerine gatnaşdyrylmak, söweş nobatçylygyny, söweş gullugyny, garawul gullugyny ýerine ýetirmek) we ýaragly çaknyşyklar şertlerinde wezipeleri ýerine ýetirmek mümkünçilige eýe bolýar. Diňe onuň harby kasamyndan, beren sözünden soň, oňa ýarag we harby tehnika ynanylyar. Ol indi Watanyň mukaddes goragy ynanylan adam. Zehini, başarnygy, yhlasy, wepasy bilen şol ynamy has berkitmek mümkünçilige eýe bolan adam. Ine, şundan hem harby gullukçynyň durmuşında harby kasamyň Watan goragyna tarap ädilen ilkinji ädimdigi düşnüklidir. Ilkinji ädim hem iňňän möhüm pursat. Muny Watan goragyna barylýan ýoldaky, harby gulluga girişyän adamyň ykbalyndaky taryhy ädim, taryhy pursat diýip atlandyrsak has dogry bolar.

Harby kasamy kabul etmek diýmek, türkmen halkyna, türkmen döwletüne wepalylyk diýmekdir, harby gullukçynyň Watanyň abraýy, güýç-kuwwaty we bitewüligi üçin, gerек bolsa, janyndan geçmäge taýýar diýmekdir. Harby tär-tilsimleri, harby bilimleri, harby teknikalary yhlas bilen öwrenmek diýmekdir. Harby gullukçydan edilýän talaplaryň ähli-sini berjaý etmek diýmekdir. Bu işde birsyhly kämilleşmek we netijede, ýurt goragyna doly derejede taýýar bolmak diýmekdir. Şeýlelik bilen, her bir Watan goragçysy harby kasam bilen mukaddes we jogapkärli wezipäni egnine alýar. Ýetginjek öz serkerdeleriniň, gullukdaş ýoldaslarynyň öňünde dabaraly ýagdaýda mukaddes kasamy kabul eden pursadyndan başlap - es-

ger, ol - Watan goragçysy, ol - ýow üstüne at goýan, ýurt goran şöhratly ata-babalarymyzyň bu günüki merdana nesli, ol - berkarar döwletiň uly ynamyndan peýdalanýan mertebeli kişidir.

Biziň döwletimizde harby kasam we Wata-na wepaly gulluk etmek babatda hukuk esasla-ry döredildi. Kasam ýeke gezek kabul edilýär. Onuň mazmunyny ýoýmak, üýtgetmek, oňa iki-lik etmek Watana dönüklik etmek diýmekdir.

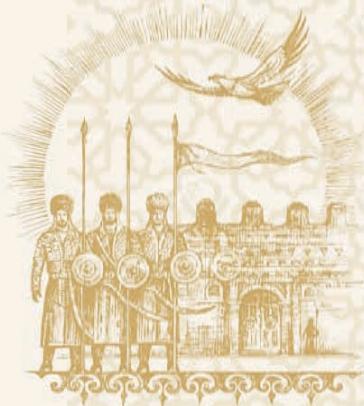
Merdana ata-babalarymyzdan gelýän ka-sam kabul etmek ýörelgesini mynasyp dowam etdirmek, harby kasama ygrarly bolmak Wa-tan goragçylarynyň mukaddes borjudyr. Berka-rar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe ösüp gelýän ýaş nesillerimiz harby kasamyň nädere-jede mukaddesdigini bilmelidirler. Heniz har-by gulluga çagyrylýançalar, olaryň bu barada ýeterlik düşünjesi bolmalydyr. Harby gulluga çagyrylmak bilen, harby kasamy kabul edýän-çäler, olara bu doğrusynda düýpli düşünje ber-mek üçin serkerdeler bilimlerini, zähmetlerini gaýgyrmaly däldirler.

Biz Türkmenistanyň harby we hukuk goraýjy edaralarynyň harby gullukçylary, işgärleri wezipä bellenende, döwlet sylaglary bilen sylag-lananda, olara harby we ýörite atlar dakylanda, hünär derejeleri berlende, olar hormat garawu-lynna girişende, beýleki aýratyn dabaraly ýag-daylarda kasam kabul etmegi girizdik. Bu gün ýurdumyzyň harby we hukuk goraýjy edara-larynyň harby gullukçylarynyň we işgärleriniň ellerini ýürekleriniň üstünde goýup: «Garaşsyz, baky Bitarap Watanymyza, mähriban halkymy-za, Türkmenistanyň hormatly Prezidentine - Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň Belent

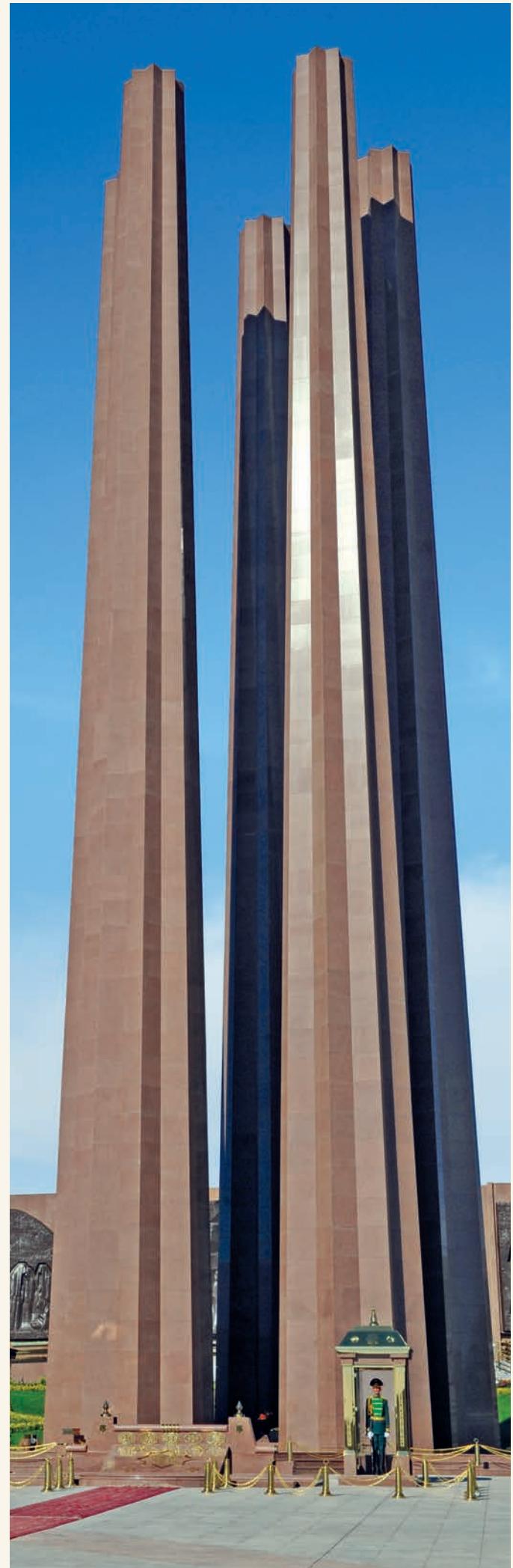
Serkerdebaşysyna gulluk edýärin!» diýip, kasam edýän pursatlaryny göreniňde, Watan goragçylarymyzyň merdemligine, synmaz ynamyna hem erkine ýürekden buýsanýarsyň.

«Halk hakydasy» ýadygärlilikler toplumý ýaş nesli watançylyk ruhunda terbiýelemek nukdaýnazaryndan örän gymmatlydyr. Ol halkymyzyň gahrymanlara hormat goýmak, atababalaryň ýagty ýadygärligine tagzym etmek bilen baglanyşykly parasatly däp-dessurlarynyň berjaý edilýän ýerine öwrüldi. Bular halkymyzyň ýeňişlere beslenen şöhratly taryhyna, her bir kynçylykdan baş alyp çykyp bilşine, deňsiz-taýsyz edermenligine we gahrymançylygyna her bir türkmeniň kalbynda, biziň ýaş nesillerimiziň kalbynda hem buýsanç döredýär. Bu ýere gelen her bir adam Ýer ýüzünde ençeme döwletleri gurup, umumadamzat gymmatlyklaryna ägirt uly goşant goşan türkmen halkynyň gaýduwsyzlygyna we edermenlige hemmetaraplaýyn göz ýetirip biler. Berkalar türkmen döwletinde halk hakydasyna, halkyň däp-dessurlaryna uly hormat goýulýandygynyň, milli gahrymanlarymyzyň hatyrasynyň belent tutulýandygynyň şayady bolar. Biz bu ýerde diňe öz nesillerimiz üçin däl, adamzat üçin mertligiň belent nusgasyny goýan, ýurdumyzyň Garaşszlygy, halkymyzyň azatlygy ugrunda jan çekip, wepat bolan milli gahrymanlarymyzyň, şeýle hem Aşgabat ýertitremesinde şehit bolan ildeslerimiziň synmaz ruhlaryny hatyralap, olaryň gaýduwsyzlygyna, deňsiz-taýsyz edermenligine hormat goýup, ählihalk hatyra çärelerini geçirýäris.

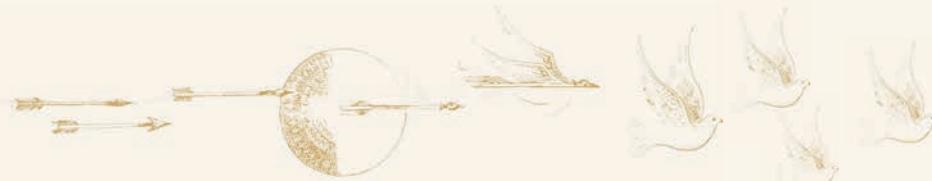
Watan mertebesiniň merdana goragçylarynyň hormatyna bina edilen bu ýadygärlilikler

«Halk hakydasy»
ýadygärlikler toplumy

toplumyna gadam basanymda, şahyr Gurban-nazar Ezizowyň:

Bu eziz howadan dem alan ýürek
Adam sesi bilen gürledi birden:

«Bu jepaly ýer astynda
Ýürek gaty kän.
Buýruk ýerine ýetirildi,
Ýoldaş kapitan!»

- diýen setirleri ýaňlanýan ýaly bolýar. Şonuň üçin hem bu ýadygärlikler toplumynda Türkmenistanyň «Edermenlik», «Harby gullugyň weterany» medallaryna, «İçeri işler edaralarynyň weterany», «Watan öňündäki birkemsiz harby gullugy üçin», «Watana bolan söýgüsi üçin» medallaryna, beýleki döwlet sylaglaryna mynasyp bolan harby we hukuk goraýjy edaralaryň harby gullukçylaryna, işgärlerine döwlet sylaglaryny dabaraly ýagdaýda gowşurmak çäresini geçirmek asyllı däbe öwrüldi. «Halk hakydasy» ýadygärlikler toplumynyň meýdançasynda harby we hukuk goraýjy edaralaryň wekillerine döwlet sylaglary, nobatdaky harby atlar dabaraly ýagdaýda gowşurylýar. Bu ýere gelenimizde, türkmen topragynyň ile-ýurda, anta-kasama wepaly, olse-de sözünden dänmeýän ygrarly, lebzihalal hem gaýduwsyz ogullarynyň ruhy ýadygärliklerine gül desselerini goýýarys.

Harby kasama wepalylyk juda uly bagtdyr! Öz öý-ojagyňa, halkyňa, ýurduňa, döwletiňe wepadarlykdyr. Hakyky adam bolup ýaşamakdyr. Müýnsüz, başyňy belent tutup ýaşamakdyr. Öz öýün eýesi, öz halkyň, öz ýurduň, öz döwletiň ogly bolup ýaşamakdyr. Siziň her bi-

riňiz şeýle çäksiz bagtyň eyelerisiňiz, merdana Watan goragçylary!

Türkmen halkynyň harby däp-dessurlary we ýurt goragçylarynyň şöhratly taryhy öz köklerini taryhyň çuňluklaryndan alyp gaýdýar. Nesiller üçin merdanalyk mekdebiniň harby-watançylyk sapaklary bolmagyny dowam etdirýän şol harby mirasdan ähli döwürlerde hem, gosuny gaýduwsyz we batyrgaý edip terbiýelemekde, onuň ruhy-ahlak derejesini söweşeň ýagdaýda saklamakda yzygiderli peýdalanylypdyr. Harby däp-dessurlaryň dowam etdirilmegi goşuna özüniň oňyn täsirini ýetirip bilýänligi üçindir. Çünkü harby däp-dessurlar harby gullukçylaryň özlerini alyp barmaklarynyň ahlak kadalarynyň umumylaşdyrylan düzgünleridir. Olar her bir harby gullukçynyň öz borçlaryny görelde berjaý edip, Watana ak ýürekden, batyrgaý we gaýduwsyz gulluk etmäge çagyryşdyr. Biziň harby däp-dessurlarymyz halk bilen goşunyň egin-egne berip göreşyň beýik maksatlarynyň ýeke-täkdigini beýan edýärler. Olaryň maksady her bir adamy hakyky watansöýüji edip terbiýelemekden ybaratdyr. Olarda esgerleriň ata Watana bolan çäksiz söýgusi we wepalylygy, birek-birege özara doganlyk kömegini bermek we söweşde goldamak däpleri jemlenendir. Olar esgerlerde häzirki zaman söweşlerinde ýeňiş gazar makda zerur bolan söweşeň-ahlak häsiýetleri terbiýeleýär.

Harby kasamy kabul edýän harby gullukçy döwletiň howpsuzlygyny we asudalygyny üpjün etmekde özüniň dahillydygyny duýýar. Kasamyňa wepaly bolmak, iň belent mertebeli sözüň eýesi bolmak ynsanlyk borjuňdyr.

Esgerleri watançylyk ruhunda terbiýelemekde baýdagыň, tuguň ähmiýetiniň ölçegi ýokdur. Goşunda baýdagы iň bir mukaddeslik derejesinde mertebelemek, onuň goragynda şirin janyň hem gaýgyrmazlyk däbi hemiše-de uly hormat bilen berjaý edilýär. Döwlet Garaşsyzlygymyzyň baýramy mynasybetli geçirilýän dabaraly harby ýöriş hem, ilki bilen, Türkmenistanyň Döwlet baýdagы we Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň goşun görnüşleriniň söweşeň baýdaklary bilen açylýär. Olaryň astyn-da harby kasam kabul edilýär we beýleki harby däp-dessurlar berjaý edilýär.

Ýurdumyzyň goranyş ukybyny we harby kuwwatyny pugtalandyrmakda, söweşeň we gumanitar taýýarlygyny ýokarlandyrma makda mynasyp goşantlary üçin harby gullukçylara döwlet sylaglary gowşurylýär. Munuň özi guramaçylykly geçirilýän dabaraly harby däp-dessurlaryň biridir. Çünkü ordenleri, medallary, söweşeň baýdaklary we beýleki döwlet sylaglaryny gowşurmak harby dabaralaryň örän ähmiýet berilýänleridir. Harby däp-dessurlaryň bu görnüşiniň terbiýeçilik ähmiýeti has-da uludyr. Ol harby gullukçylarda watançylygy terbiýeleýär, söweşeň ruhy kemala getirýär.

Harby gullukça onuň borjy barada ýadyna salýan we çuňňur täsir edýän dessurlaryň bri-de harby bölüme täze gelen esgerlere söweşjeň ýaragyň gowşurylmagydyr. Harby iş hem beýleki kärler ýaly ussatlygy talap edýär. Yöne harby ussatlygy aňsatlyk bilen gazanyp bolmaýar. Harby gullugyň ilkinji döwri, harby gullukçynyň özüne ynanylan ýaragy öwrenmekden başlanýar. Harby tehnika we ýaraga söýgi,

ony ulanmaklygyň sungaty merdana pederlerimizden miras galan şöhratly däplerdir.

Esgerleriň öz ýaraglaryna bolan söýgusi we söweş wagtynda başarıňlyk bilen erk edip bilmek däbi özüniň gözbaşyny Oguz han atamyzdan alyp gaýdýandyr. Şol zamanyň harby däbine görä, her bir goşuna kabul edilmeli esgeri, ilkinji nobatda, ýaý çekip (atyp) bilmek synagydan geçiripdirler. Has tapawutlanan esgerre synag ýaýyny özüne miras galdyrmak däbi giňden ulanylýpdyr. Ýa-da söweş hereketleri wagtynda gahrymanlarça wepat bolan esgerleriň ok-ýaýyny we onuň münýän bedew atyny iň göreldebatyr esgerlere berip, olarda gahrymanlaryň görkezen edermenliklerine, gaýduwsyzlyklaryna wepaly bolmak duýgularyny oýarypdyrlar.

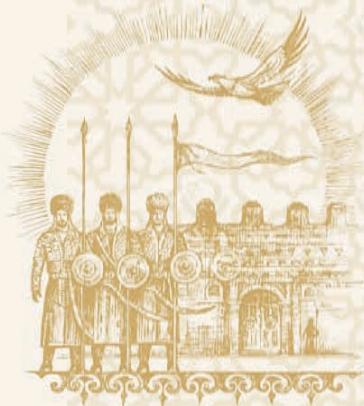
Söweşjeň baýdak bilen hoşlaşmak harby däp-dessury hem harby gullukçylarda ýatdan çykmajak täsir galdyrýar. Olaryň watançylyk duýgularynyň ösmegine ýardam edýär. 2017-nji ýylyň başynda Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň harby bölümlerine söweşjeň baýdaklary dabaraly ýagdaýda gowşurdyk. Her bir söweşjeň baýdak ýaş watançynyň buýsanç süttünidir. Ol seniň üçin ynamdyr, terbiye-tälimdir. Her bir ýaş watançy söweşjeň Tuga nazary düşende, ondan merdanalygyň milli mekdebiniň şöhratyny, şoňa hem özüniň wepaly gulluk edýändigini kalby bilen duýmalydyr.

Türkmeniň harby däp-dessurlarynyň arasynda beýleki halklarda duş gelmeýän däpleriň ýene-de biri hakda durup geçeliň. Ol hem bolsa goşunda türkmen bedewini söýmek, oňa guwanmak we buýsanmak hem-de ideg etmek

däbidir. «Atly gerçek» diýen bölümde hem belleyşimiz ýaly, türkmen bedewi taryhyň ähli döwürlerinde halkymyza, onuň ýurt goran gerçeklerine şan-şöhrat getirdi. Sonuň üçin hem bedew atlary Ýaragly Güýçlerimizde seýisläp ýetişdirmek iň bir asylly däpleriň biri hökmünde häzirki günde hem dowam etdirilýär.

Bedew – türkmeniň myrady, maksady, ynamy.
Watançy gerçek!
Aýdyň maksat bilen başlan işiň oňuna bol-
sun!

Iliňe, Watanyňa hemiše wepaly bol!

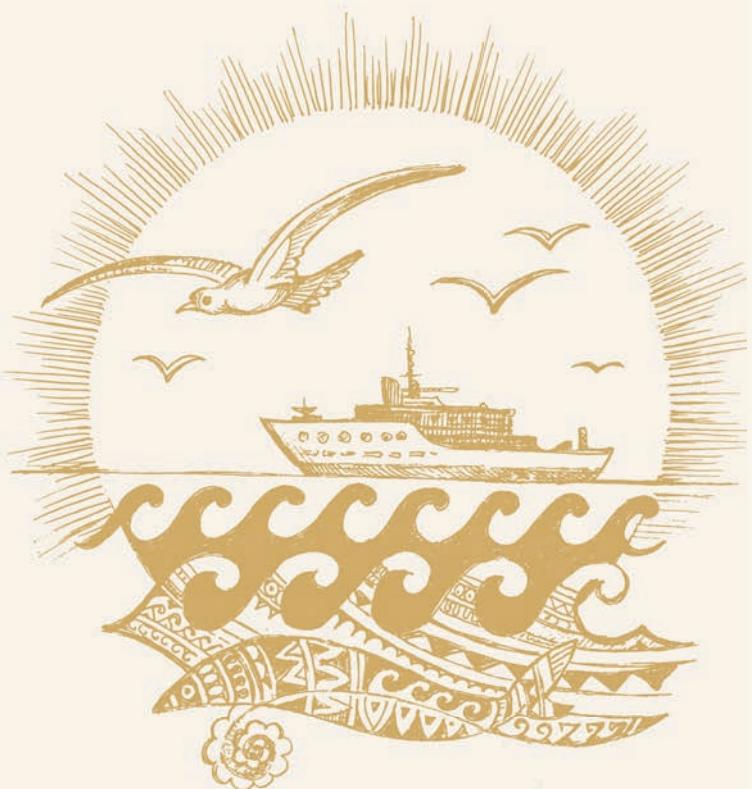

HAZAR – ASUDALYGYŇ MEKANY

Ata-babalarymyz ähli döwürlerde-de ata Watany, ene topragy, il-halkyň söýmegini, bu mukaddeslikleri dös gerip goramagy, ýurt üçin ata çykan gerçekleri aýratyn sarpalama-gy öz nesillerine wesýet edip gelipdirler. Çünkü her bir halkyň taryhy derýalaryň gözbaşszız, daragtalaryň köksüz bolmaýsy ýalydyr.

Türkmenler hem-de olaryň ata-babalary diňe bir pyýada ýa-da atly esgerler hökmünde däl, eýsem, deňiz çäklerinde hem Watany gorapdyrlar. Öz döwründe Türkmen-Osman döwleti güýcli harby flota eýe bolupdyr. Türkmen-Osman begleri beýik döwleti gurmak üçin diňe bir däbe öwrülen atly we pyýada goşuna däl-de, eýsem, birinji derejeli flota eýe bolmagyň gerekdigine akyň yetirip, bu wezipelere üstünlik bilen hötde gelýärler. Süleýman I tagta çykan pursadynda Türkmen-Osman şadöwleti dünýäniň kuwwatly deňiz döwletine öwrülýär.

Merkezi Aziýadan göç edip, Gara deňziniň, Ortaýer deňziniň, Egeý we Mermer deňizleriň kenarlarynda mekan tutan seljuk türkmenleri deňizçilik sungatyny ýokary derejä ýetiripdirler. Deňiz flotuny döretmäge aýratyn üns beren Seljuk türkmenleriniň deňizçiliği türkmen ta-

ryhynyň şöhratly sahypalarynyň biridir. Egeý, Mermer, Gara we Ortaýer deňizlerinde seljuk türkmenleri tarapyndan başlanan harby-deňizçilik işleri geljekde türkmen beglikleri hem-de Osman türkmenleriniň döwleti tarapyndan üstünlikli dowam etdirilipdir.

Seljuk türkmenleri derýa flotundan hem ýerlikli peýdalanmagy başarıypdyrlar. Seljuklar entek Gara deňziň, Egeý deňziniň kenarlaryna ýetmäňkäler hem, özleriniň guran ýörişlerinde esasy tebigy päsgelçilikleri döreden derýalar- dan birnäçe gezek geçmeli bolupdyrlar. Seljuk türkmenleri derýalardan geçmekde gaýyklary ulanypdyrlar, olary bir-birine daňmak arkaly köprüleri gurupdyrlar. Alp Arslan harby ýörişlerinde tebigy päsgelçiliklere duşanda, harby-inženerçilik desgalaryny we köprüleri gyssagly gurmagy başarıypdyr.

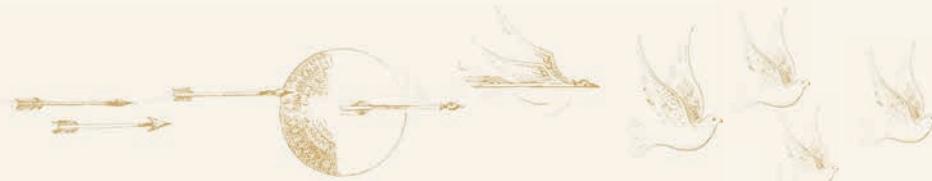
Seljuk türkmenleriniň Anadolydaky döwle- tinde deňizçilik ösen derejede bolupdyr. 1071-nji ýylda bolan Malazgirt söweşinden soňra, Anadoly (hazıırkı Türkîyäniň çäkleri) türkmenler tarapyndan täze bir Watana öwrülýär. Üç tarapy deňiz (demirgazygy - Gara deňiz, günbatary - Egeý we Mermer deňzi, günorta-günbatary - Ortaýer deňzi) bilen gurşalan bu ülke türkmenlere deňizçilik bilen meşgullanmaga ähli şartları döredipdir. Haçly ýörişler amala aşyrylan mahalynda Türkmen-Osman goşunlary söweş gä- milerinde olara berk gaýtawul görkezipdiler. Netijede, türkmenler haçylaryň gündogara ýörişiniň öňüni alypdyrlar.

Türkiye Respublikasynyň ozalky Prezidenti Süleyman Demireliň 1993-nji ýylyň dekabrynda Ankarada türkmen žurnalistleri bilen bolan söhbetdeşliginde eden çykyşynda: «Beýik Sel-

juk döwletini guranlar hem türkmenleriň kynyk taýpasyndandyr. Osmanly döwletini gurup, alty asyrlap Wena çenli türküligi we musulmanlygy ýöreden gaýy taýpasy-da türkmendir» diýen sözleri türkmenleriň gaýduwsyzlygyna berlen ýokary bahadyr. Halkymyz diňe bir häzirki Türkmenistanyň çäginde däl, eýsem, ondan alyslarda-da köpsanly döwletleri berkarar edipdirler. XIII asyrda on müňlerce türkmen mongollara boýun egmejek bolup, günbatara tarap süýşyär. Şeýle türkmen goşunlarynyň biri, Horasanda mongollar bilen köpsanly söweşlerden soňra, Kiçi Aziýanyň çäklerinde peýda bolýar. Türkmenleriň gaýy taýpasy hem şol göçüşlikde Anadola gelyär. Ärtogrul Gazy gaýy türkmenleriniň Anadola ýerleşmeginde we kök urmagynda örän uly hyzmatlary bitiren beýik şahsyyetdir. Kiçi Aziýadaky seljuklar döwleti on iki sany türkmen atabegliklerinden düzülipdir. Ýöne haçanda 1308-nji ýylda Beýik Seljuk Türkmen döwletiniň iň soňkusy - Anadoly seljuklarynyň döwleti ýkylandan soňra, olar kyrk iki sany türkmen begliklerine bölünýärler. Ärtogrul Gazynyň ogly Osman Gazy bolsa şol türkmen begliklerini ýygnap, Beýik Osmanly türkmenleriň döwletini berkarar edýär. Türkmen-Osman şadöwletiniň taryhynda köpsanly ýokary göterilişler we tesişler bolup geçýär. Emma muňa garamazdan, Osmanly türkmenleriň binýat eden Türkiýe döwleti häzirki döwre çenli beýik deňiz döwleti bolmagynda galýar.

Haçanda Türkmenistan Russiya imperiýasy-na birikdirilenden soňra, türkmen deňizçileriniň tejribesini ýerlikli peýdalanmak baradaky mesele ör-boýuna galypdyr. Hazar ýakasynda ýasaýan her bir türkmeniň diýen ýaly gaýygy bolup, olar

kenarýaka söwdasy, nebit we duz daşamak, balyk tutmak bilen meşgullanypdyrlar.

1936-njy ýylda «Krasnowodsk - Moskwa taý-mylly ýörişi» ady bilen taryha giren ýöriş has meşhurdyr. Haçanda ýönekeýje agaç gaýygy bolan taýmyllar bilen häzirki Türkmenbaşydan Moskwa şäherine çenli ýörişe gidilýändigi barada habar ýaýranda, elbetde, birbada bu täzeilik ömrüni deňiz bilen baglan ökde balykçylary hem geňircendirmän durmandyr. Emma edermen türkmen ýigitleri bu ýörişi üstünlikli geçýärler. Olar dogumlylygyň, gaýduwsyzlygyň ýokary nusgasyny görkezip, gojaman Hazaryň äpet-äpet haýbatly gomlaryna, deňizde gopýan harasatlaryna, joşup akýan Wolga derýasynyň batly akymlaryna döz gelip, öz berdaşly gollary bilen küreklerine erk edip, Oka derýasyna çykýarlar. Türkmen taýmylçylarynyň ençeme kynçyklara döz gelip, dürli howa şartlarında şeýle uzak ýoly taýmylda kürekläp geçirip görkezen bu taryhy ýörişi türkmenleriň islendik kynçylyga döz gelip bilýän merdanalygyndan nyşandyr.

Häzirki wagtda harby deňizcileriň Watan öňündäki mukaddes borçlaryny üstünlikli ýerine ýetirmekleri üçin ýurdumyzyň günbatar sebitinde toplumlaýyn deňiz ulgamy döredildi. Eziz Watanyemyzyň deňiz çäklerinde harby borju ýerine ýetirýän merdana harby deňizçilere mukaddes we jogapkärlı borç ynanylandyr. Ata-babalarymyzdan miras galan deňizciliğin harby sungatyny üstünlikli ösdürmek Harby-deňiz güýçleriniň serkerdeleriniň we esgerleriniň mukaddes borjudyr. Men deňizçi esgerler we serkerdeler bilen duşuşanymda, olaryň belent söweşeň ruhuna öz ýanymdan buýsan-

ýaryn. 2011-nji ýylyň 9-njy oktyabrynda Türkmenbaşy şäheriniň eteginde ýerleşýän harby birikmeleriň birine baranymda, baýramçylyk lybasynda hatara düzülen harby deňizçileriň gözlerinde uçganaklaýan dogumda, eziz Watanymyzyň mukaddes çäkleriniň eldegrilmesizligini, halkymyzyň parahat durmuşyny we döredijilikli zähmetini goramaga bolan yhlasy gördüm. Syrdam boýly deňizçileriň Watana bolan çäksiz söýgüsü, wepaly gulluklary mende çuňňur kanagatlanma duýgusyny döretdi. Şol maksat bilen ýurdumyzyň Harby-deňiz güýçleriniň harby gullukçylarynyň Garaşsyz Watanymyzyň deňiz çäkleriniň bitewüligini gorap saklamakda, ýurdumyzyň we halkymyzyň howpsuzlygyny üpjün etmekde hem-de Birleşen Milletler Guramasy tarapyndan Türkmenistanyň ykrar edilen Bitaraplyk hukuk ýagdaýyndan gelip çykýan hukuklaryny we borçlaryny berjaý etmekde, dünýäniň döwletleri bilen parahatçylykly we dostlukly ýaşamak syýasatyny amala aşyrmakda bitirýän hyzmatlaryny göz öňünde tutup, her ýylyň 9-njy oktyabryny Türkmenistanyň Harby-Deňiz Güýçleriniň günü diýip yglan etdik. Türkmenistanyň Harby-Deňiz Güýçleriniň gününüň döredilmeği mukaddes Garaşsyzlygymyzyň ajaýyp miwesidir.

Deňze çykalgasy bolan islendik döwlet ýaly, biziň ýurdumyza hem öz deňiz serhetlerine gözegçilik etmek, olaryň howpsuzlygyny saklamak we terrorçylyk, guramaçlykly jenayatçylyk, neşe serişdeleriniň bikanun dolanyşygy ýaly, häzirki döwrüň zyýanly hadysalaryna we wehimlerine garşy hereket etmek üçin gämiler zerurdyr. Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkme-

nistanyň Harby doktrinasynyň esasy düzgülerine laýyklykda, biziň Watanymyzyň deňiz serhetlerini ygtybarly goramak hem-de onuň howpsuzlygyny üpjün etmek maksady bilen 2015-nji ýyla çenli döwür üçin Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň Harby-deňiz güýçlerini ösdürmegin maksatnamasy işlenilip taýýarlanыldy hem--de bu Maksatnama esasynda göz öňünde tutulan ähli çäreler üstünlikli durmuşa geçirildi. Bu resminamanyň kabul edilmegi hem-de durmuşa geçirilmegi bilen Goranmak ministrliginiň düzümimde milli Harby-deňiz güýçlerini döremek baradaky has möhüm we jogapkärli işler başlandy, olaryň üstüne Hazar deňzinde biziň ýurdumyzyň milli bähbitlerini goramagy üpjün etmek boýunça wezipeler ýüklenildi.

Häzirki wagtda Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistanyň goranyş häsiyetine eýe bolan Harby doktrinasyna laýyklykda, ýurdumyzyň Ýaragly Güýçleriniň, şol sanda Hazarda Harby-deňiz güýçleriniň maddy-enjamlagyň binýadyny pugtalandyrma işi netijeli amala aşyrylýar. Iň täze gämiler bilen yzygiderli üpjün edilýän ýurdumyzyň flotunu kämilleşdirmek hem hut şu belent wezipeler bilen şertlenendir. Ýokary hünärlı harby gullukçylary taýýarlamaga hem milli howpsuzlygymyzy pugtalandyrmagyň we goşunyň ýokary goranyş ukybyny saklamagyň toplumlaýyn maksatnamasynda möhüm orun degişlidir. Mälim bolsy ýaly, 2010-njy ýylyň iýün aýynda Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň düzümimde ýene-de bir ýokary harby okuw mekdebini - Harby-deňiz institutyny döretdik. Ýurdumyzyň bu ýokary harby okuw mekdebinde okuw-terbiýeçilik işleri hemise döwrüň ösen talaplaryna laýyklykda al-

nyp barylmałydyr. Harby-deňiz institutynda bilim alan deňizçi harby gullukçylarymyz ýurdumyzyň deňiz çäklerini ygtybarly goramalydyrlar.

Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe harby deňizçileriň ýasaýyş-durmuş, gulluk we iş şertleri hem yzygiderli gowulandyrylýar. Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň ähli goşun görnüşleri bilen bir hatarda ýurdumyzyň Harby-deňiz güýçleriniň maddy-enjamlaýyn binýady barha pugtalanýar, dünýäniň iň kämil teknikalary we enjamlary, gämileri satyn alynýar. Deňizçilik harby ylmy we harby sungaty ösyär, milli harby hünärmenler bilen dolandyryş ukyby barha artýar. Muny ýurdumyzyň Harby-deňiz güýçleriniň harby kuwwatynyň we deňizçi harby gullukçylarynyň söweşeň ussatlygynyň özbo luşly gözden geçirilişine öwrülen «Hazar-2012», «Hazar-2016» atly görkezme söweşeň taktiki tälimleri hem aýdyň subut etdi.

Türkmenistan deňiz döwleti hökmünde geljekte hem ýurdumyzyň Harby-deňiz güýçleriniň maddy-enjamlaýyn binýadyny pugtalandyrmaga, deňizçi harby gullukçylaryň harby hünär ussatlyklaryny ýokarlandyrmagá, deňiz çäklerimiziň howpsuzlygyny we bitewüligini üpjün etmäge aýratyn üns berer.

Ýurdumyzyň deňiz serhedini ygtybarly gora mak, şeýle hem Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň we Türkmenistanyň Döwlet serhet gullugynyň harby gämileri üçin ýokary harby taýýarlykly deňizçi hünärmenleri taýýarlamak maksady bilen, 2015-nji ýylyň 9-njy oktýabrynda Türkmenistanyň Harby-Deňiz Güýçleriniň günü mynasybetli, Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň Harby-deňiz institutynyň dünýä ülňülerine laýyk gelýän täze binalar toplumy

gurlup ulanylma berildi. Şeýle-de, öň belleýşimiz ýaly, şol gün ýurdumyzyň günbatar sebitinde ilkinji gezek dabaraly harby-deňiz ýörişi geçiřildi. Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistan döwletimiziň deňiz kenar ýakasynyň ygtybarly ellerdedigini, ýurdumyzyň Harby-deňiz güýçleriniň goranyş ukybynyň we söweşeň kuwwatyň ýokarydygyny geçirilen dabaraly harby-deňiz ýörişi ýene-de bir gezek aşgär etdi.

Biz kabul eden harby özgertmelerimiziň çäklerinde milli harby hünärmelenleri taýýarlamak işini dowam etmek bilen, 2016-njy ýylda Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň Harby-deňiz institutynyň binýadynda Ýöriteleşdirilen harby-deňiz mekdebini hem döretdik. Eziz Watanymyzyň ýaş nesillerini çuňňur watansöýüjilik ruhunda terbiýelemekde, Watan goragçalarynyň harby-deňiz hünäri boýunça ussatlygyny ýokarlandyrmakda täze açylan Ýöriteleşdirilen harby-deňiz mekdebiniň ähmiýeti örän uludyr.

Hazar deňzi bilen baglanyşkly meseleler Türkmenistanyň daşarky syýasy strategiýasynda örän wajyp orny eýeleýär. Türkmenistan mundan beýläk hem Hazar deňziniň ekologiki abadançyligyny üpjün etmeklige, biologiki dürlülugini saklamaklyga we onuň baý uglewodorod gornaryny oýlanyşkly ulanmaklyga, parahatçylıkly, dostlukly, hoşniýetli goňsuçylyk gatnaşykly we netijeli hyzmatdaşlykly deňiz hökmünde onuň hukuk ýagdaýynyň berkidilmegine gönükdirilen yzygiderli ädimlerini dowam eder. Bu ugurda hoşniýetli goňsuçylyk gatnaşyklaryndan, birek-biregi hormatlamak we deňhukukly hyzmatdaşlyk esaslaryndan gelip çykýan wezipeleri durmuşa geçirmek we Hazar deňzini parahatçylıkly maksatlar

bilen peýdalanmak Harby-deňiz güýcleriniň harby gullukçylarynyň mukaddes borjudyr.

Hazar deňzi hemiše dostluk we ylalaşyk deňzi bolmalydyr. Türkmenistanyň ýoredýän Bitaraplyk, açyklyk we hoşniýetli goňsuçylyk syásaty şuny maksat edinýär. Bu goranyş häsiýetli Harby doktrinamyza hem-de biziň döwletimiziň halkara derejesindäki ähli hereketlerine, onuň öz goňşulary we dünýäniň beýleki ýurtlary bilen dostlukly gatnaşyklaryny pugtalandyrmaga çalyşyandygyna gabat gelýär.

Halkemyzyň ir zamanlardan bări dowam edip gelýän dostlukly ýörelgeleri Hazar deňziniň asudalygy babatda hem ähli döwürler üçinem ähmiýetlidir. Biz hemiše deňizçi esgerleriň we gullukçylaryň döwrebap durmuş sertleriniň, ylym-bilim binýadynyň üpjün edilmegini göz öňünde tutýarys. Hazar deňziniň ekologiýa arassalygyny, bu sebitiň haýwanat we ösümlik dünýäsini gorap saklamak gaýragoýulmasyz wezipämiz bolmagynda galýar. Çünkü her bir ýürekden yhlas bilen edilen iş öz ajaýyp netijesini berýär diýip guwançly belläsim gelýär. Gojaman deňziň türkmen kenarynyň tutuş durkunyň täzelenmegi ýurdumazyň syýasy-jemgyýetçilik özgertmelerinde öz beýanyny tapýan döwletli tutumlarymyzyň göwün göteriji ajaýyp miwesidir.

Hazar deňzi gyş paslynda hem öz tebigy gözelligi bilen ýakymly täsiri galдыryýar. Balkan we laýatynda 2017-nji ýylyň başynda iş saparynda bolan mahalymyzda, şol gözelliğleri ýakyndan synladyk. Deňiz çäklerimizde söweşeň gullugy alyp barýan edermen gerçekler bilen ýüzbe-ýüz bolup, olaryň gulluk we durmuş ýagdaýy bilen tanyşdyk. Özara ýakyn söhbetdeşlik maksadyň

birligini äsgär edýär, täze hyjuwlar bilen ganat-landyrýar diýip pikir edýärin. Şol ýerde Türkmenistanyň Döwlet serhet gullugynyň «Arkadag» gämisinde, soňra ýene Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň «Gaýratly» raketa gämisinde yüzüşi dowam eden halatymyzda, ýas watançylaryň zehinli, gujur-gaýratly täze nesliniň kemala gelýändiginiň şayady bolduk. Türkmenistanyň Harby-deňiz institutynda okaýan talyplaryň ýokary derejeli taýýarlygy bolan ussat deňizciler bolup yetişmegi üçin ýene-de aladalanarys. Harby gäminiň tehniki gurluşy we ukyby şu döwrüň yzygiderli kämillesýän şartlerine doly laýyk gelyär. Ata-babalarymyzyň deňizçilik kesbine ygrarlydygyny harby deňizcileriň işlerine ezberligi aýan edýär.

Deňiz çäklerimizde söweşeň gullugy alyp barýan «Gaýratly» raketa gämisiniň merdana deňizcileri bilen duşuşanymda, olaryň gullugyny talabalaýyk alyp baryşlaryny, edermenligini görüp, Hazar deňziniň ygtybarly gollardadygy-na çäksiz guwandym.

Halkymyzyň gaýratly gerçekleri deňiz ýollarý bilen alys illeri aşypdyrlar. Diňe türkmen gerçekiniň bir özi däl, eýsem, ahalteke bedewi hem suwda ýüzüp, eýesini derýanyň beýleki kenaryna alyp çykypdyr. Taryhyň bular dogrusyndaky söhbетleri göwün göterijidir. Ine, şol şöhratly taryhyň sahypalaryny täze döwrüň beýik ösusleri bilen baýlaşdyrjak deňizcileriň döwrebap nesline biz ygtybarly bil baglaýarys.

Hazar deňziniň geçmişde atlandyrylyşynyň nusgalaryna dil, edebiýat, taryh ylymlarynyň baý çeşmesi hökmünde garamak doğrudır. Itil derýasy bilen bu ýere ýüzüp gelyän täjirler üçin «Hwalin» ýa-da «Hwalis» - Hazar diýmek. Bu

sözüň gelip çykyşy «Horezm» ady bilen bagla-nyşdyrylýar. Şular ýaly şu günü gadymyýet bilen bir kökene düzýän maglumatlar başga hem köp-dür. Hazar deňzi il-halkymyz üçin baýlygyň, gö-zelligiň, asudalygyň deňzidir. Hem asuda, hem joşgunly täsin pursatlar bu ýerde tebigatyň hö-kümi. Hazaryň owadan tebigaty, bu ýeriniň baý ösümlik we haýwanat dünýäsi sebitde sagdyn ekologik gurşawyň döredilmegine öz täsirini ýe-tirýär. Hut şonuň üçinem Türkmenbaşy Halkara deňiz portunyň gurluşygynyň ýokary derejede, talabalaýyk alnyp barylmagyny biz hemiše üns merkezimizde saklaýarys. Türkmenbaşy Halkara deňiz portuny we türkmen deňiz sówda flo-tuny döwrebap ösdürmeklige gönükdirilen top-lumlaýyn çäreleri durmuşa geçirmek üstünlikli dowam etdirilýär. Gämi gurluşygy, gämi abatla-ýış zawodlarynyň gurluşygy, ekologik abzalla-ry we ekologik gämileri edinmek, ine, şular ýaly möhüm özgertmeleriň esasynda, Hazaryň türk-men kenarynda baý logistiki merkeziň kemala geljekdigini ynamly aýtmakçy bolýaryn. Biziň şu ugurdan häzirki wagtda durmuşa geçirýän işle-rimiz Türkmenbaşynyň Halkara deňiz portuny sebitiň iri üstaşyr geçelgesi hökmünde giňden ykrar eder. Bu iri deňiz porty Ýewropa - Kaw-kaz - Orta Aziýa halkara ulag geçelgesiniň üsta-syr merkezine öwrüler. Biziň ýurdumyzyň döw-rebap halkara demir ýollary, awtoulag ýollary, howa menzilleri arkaly yklymara ähtibarly gat-nawy üpjün etjek logistika düzümine nähili uly ähmiýet beryändigimizi halkara derejesindäki uly göwrümlü çäreler aýan edýär. Garaşsyz, he-mişelik Bitarap Türkmenistanyň ynsanperwer-likli halkara syýasatynda dünýäniň ählumumy wezipelerinden gelip çykýan möhüm ýörelgele-

ri öz beýanyny tapýar. Hazar deňziniň türkmen kenarynda durmuşa geçirilýän uly özgertmeler bu hakykatyň ykrar etjek mysallarynyň diňe biridir. Çünkü adamlaryň asuda ýasaýşynyň hatyrasyna durmuşa geçirilýän işler toplumlaýyn häsiýetde bolup, olaryň biri beýlekisi bilen aýrylmaz baglanyşyklydyr. Çünkü bu ýerde makatlaryň birligi jemlenendir.

Deňiz-derýa ulag düzüminiň uly geljeginiň bardygy buýsançly bellenilmelidir. Hazar deňzinde gämili gatnawyň ugurlary geljekde hasam giňeldiler. Munuň bolsa deňizçileriň işiniň has jogapkärçilikli ugurlaryny aýan etjekdigi gürrünsizdir.

Goý, mawy giňslikde hemise asudalyk höküm sürsün. Hazar asudalygyň, dostlugyň mekanydyr. Häzirki döwürde bolsa, deňziň ajaýyp künji dynç alşyň we syýahatçylygyň mekany hökmünde hem giňden meşhur bolýar. Biz bu ýerde «Awaza» milli syýahatçylyk zolagyny döretdík. Munuň özi dünýäde parahat we abadan durmuşyň hatyrasyna alyp barýan dost-doganlyk syýasatymyzy has-da rowaçlandyrar.

Asudalygy goraýan merdana watançy!

Saňa Watanymyzyň taryhy ykbalyndaky beýik ösüşler bilen öňe gitmek, uly sepgitleri eýelemek miýesser etsin!

Göwün maksadyň hasyl bolsun!

Saňa erjellik, batyrlyk ýarandyr!

Gaýratyň egsilmesin, merdana watançy!

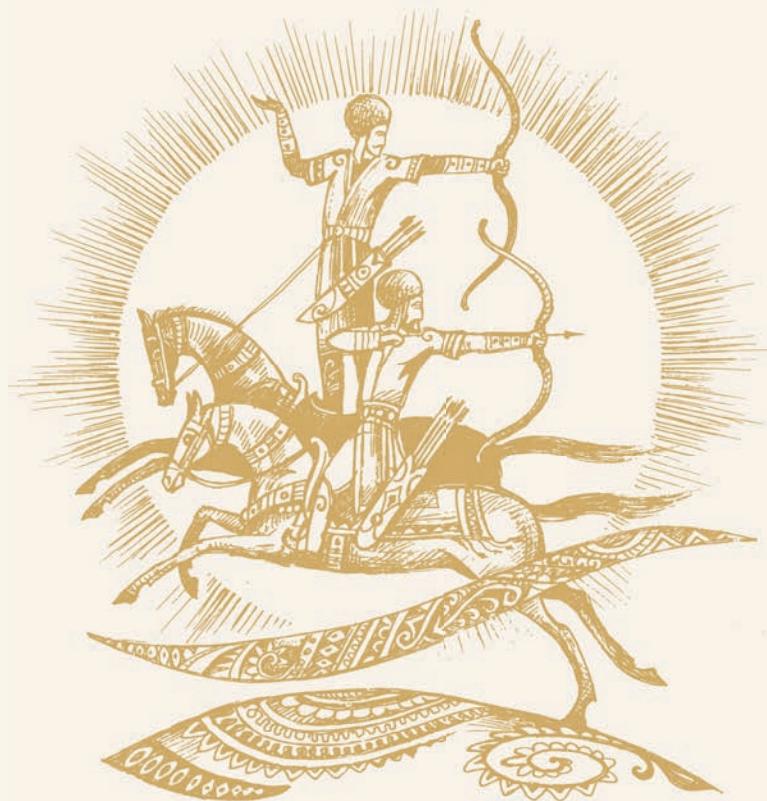

GADYMYÝETIŇ KÖKENI

Hormatly okyjym!
Watançy esger!
Sahawatly, merdana il ogullary!

Ruhý baýlygy, asyllylygy, ýerlikliliği, döwletliliği aýan edýän düşünjeleri bir sözde «ynsanperwerlik» diýip hem teswirläp bolar. Cünki düşünjeleriň many alyp, kämilleşip, many ugurdaşlykdaky sözleriň döremegine we giň gerim almagyna, şonuň bilen hem halkyň dil hazynasynyň göwheriniň has köpelmegine täsirinden «ynsanperwerlik» görünýär. Sahawatlylygyň, göwnaçyklygyň, hoşmeýilliliğiň, ynsaplylygyň, rehimdarlygyň özeninde adalat bolup, ol hem ynsanperwerlik ýörelgelerinde rowaçlanýar. Adalata ýeterlik derejede kesgitleme bermek mümkün bolmadık ýagdaýynda, ynsanperwerlik hakyndaky pikir ýöretmeler hem esasly däl diýip pikir edýärin. Ýöne, merdana gerçek, adalata düşünilişini aýdyňlaşdirmak islendik döwür hem kynçylygy döredýär. Bu hyzmaty we derejesi taýyndan, köplenç halatda, çözüji häsiýetde bolsa-da, köpleriň pikir edişi ýaly, bökdençlik döredýän şeýle çylşrymlylyk diýip kabul edilmese has ýagsydyr. Munuň sebäbi hakyndaky pikirler öňki kitapla-

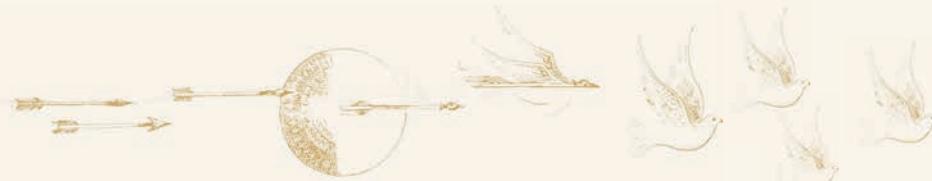
rymyň içinden hem köken bolup geçýär. Biz bu dünýäde hemiše many gözleýäris.

Gadymkylaryň dünýä bir adamyň kesgitli ömri manysynda garan halatlary hem bolupdyr. Onsoň bu ýerde manyny almak pähime baglymyka diýýärin. Bir pikiriň özünde ençe many bar.

Türkmençilikde «döwletli adam» diýip, manyny gowulyga, bähbidi aňlamaga gönükdirip bilen adama hem aýdylýarmyka diýýärin. Ha-kykaty, adalaty görmeli, ýöne oňarsaň, gowy zatlardan görmeli. Hiç bir adamyň beýleki bir adamyň ykbalyny çözmäge hukugy ýok. Biz öz ykbalomyzy özümüz guryarys. Haçanda doğruçyl, batyr, öwredilenini öwrenmek saňa kyn düşmeýän bolsa, bu maşgala terbiyesine ener-ataň, seniň üçin iň mähribanlaryň has jogap-kärçilikli çemeleşendikleridir. Olar saňa adalatly bolmagy, özgäniň hasabyna däl-de, diňe öz garyňa daýanyp, aýaga galmagy, mynasyp, merdana ýaşamagy öwretdiler. Siz hem öz perzen-diňize şularы öwredersiňiz. Siz bulary diňe bir ogul-gyzlaryňza däl, eýsem, ýakynlaryňzyň, tanyş-bilişleriňiziň ýaş oglan-uşagyna öwreder-siňiz. Sebäbi ýaş nesilleri adalaty söýüji şahsy-yetler edip terbiýeläp ýetişdirmek tutuş jemgy-yetiň aladasy we borjy bolup durýan meseledir. Ýaş ýigitlerimiz Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň hatarynda harby gullukçy, esger bolup gulluk eden halatlarynda, olar ata-babalarymyzyň gerçeklik dowamatynyň halkymyzyň emer-damarynda, süýegimize öwrülip ýasaýandygyny hemiše ýatlarynda saklamalydyrlar.

Türkmen bedewini söýyän, agras, sypaýy gerçek ýigitlerimiz owal-ahyr türkmen jemgy-

ýetiniň adalata bolan garaýyşlar arkaly kämilleşendigini durmuş ýörelgesi edinmelidirler. Adalatlylyk - öz ryskyňa kaýyllykdyr. Şonuň üçinem türkmençilikde «nesibe» diýlen düşünje has ýygjam ulanylýar.

Merdana gerçek! Size halkymyzyň jemgyyetiň ileri tutýan ýörelgelerini türkmençilikde ýaşadyp, onuň mazmunyny açmak üçin zerrur bolan pikir giňişliginiň ruhy baýlygymyzdadygyny ýene belläýin. Döwlet ýolbaşçysy, Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň Belent Serkerdebaşsysy hökmünde-de, halkymyzyň, tutuş türkmen jemgyyetiniň ählitaraplaýyn, maddy tarapdan-da, ruhy taýdanam baý bolmagy üçin, asylky gözbaşlaryň nähili ýagdaýda we nämäniň hatyrasyna kemala gelendigini içgin öwrenmeli bolýaryn. Nesibe - durmuşyň ähli meseleleriniň adalatly çözülip, herki zadyň ýerli-ýerinde goýulmagyny aňladýar. Oguz han hakynda köp maglumat toplandygyny, şol pikirlerimi özbaşyna belleşdirmek endigimiň bardygyny size ýaňzydypdym. Oguz hanyň goşunlarynyň düzgün-tertibi hakynda okap, göwnüň hoşuna gelýär. Nämeden diýyärsiňizmi?! Muňa ýeke sözde ýene «adalatlylyk» diýip jogap berip bolar. Sebäbi adalatly bolanlary, öz rysklaryna kaýyldyklary üçin, oguz-türkmen goşunlaryna hemiše ýeňiş ýaran boldy. Bular dogrusynda okap, öz hakyňa ýa-da nesibäňe kaýyl bolsaň, ejize ganymlyk etmeseň, üstünlik gazanyp bolýandygyny oý-hyýalyňda-da ykrar edýärsiň.

Dünýä ýagylyk şuglasynyçaýýan adalatlylykdyr. Biziň döwletimiziň syýasatynda hem adalatlylyk esasy ýörelgämizdir. Çünkü adalat-

ly bolmasaň, ynsanperwer bolmaýarsyň. Eger adalata geregiçe ähmiýet bermän, adam hakda alada etmäge ymtylmak, düşünişmezlik, ahyrynda hem çylşyrymly ýagdaýy döreder. Şulalary göz öňünde tutup, adalat hakdaky pikirlerime dolanasym gelýär. Sebäbi adalat diýip her kimiň bir zeýilli pikir edýän halatlary hem bolýar. Hawa, adalat diýip her adam aýry-aýry zatlara düşünip biler. Şeýdibem, biz adalat diýsegem, netije birmeňzeş bolmaz. Ynha, şu mesele dünýä döräp bardyr. Muňa türkmençilikde, bir sözde «gözün» diýlen düşünje bilen jogap bermek dogry bolarmyka diýýärin. Onsoňam, meniňce, durmuşyň okuw kitaby çeper edebiýat ýa-da başga-da köp-köp usullarda däl-de, öňürti durmuşyň özündedir. Durmuşyň özünde öwrenmedik adama, okany, gulgyna guýlany bilen öwretmek, ony başga bir pi-kire werziş etmek aňsat däldir. Şonuň üçinem halkymyzda «Adamyň zandy gerek» diýilýär. Bu düşünjeleri aýratyn teswirläp durmalyň. «Zandy bolsun!» diýilýän jümleleriň manysy düşünüklidir, muny birinji gezek hem eşidip gören dälsiňiz. Hawa, zandyň diýilýänem, bizi köp-köp zada borçlandyrýar. Şonuň ýaly hem öz ata-babalarymyzyň adalatlydyr diýen jemgyyetini dowam etdirmek, ýagny asyrlarboýy berçinlenen türkmençilik ýörelgelerini dowamat dowam etmek watançylygymyzdandyr. Türkmençilikde maşgalada özara birek-birege sylaşyk bolmasa, olaryň öz obadasyna, ýakyn-ýadyna sylaşyk edip bilmejekdigine yanylýar. Şol sylaşyk, her kimiň öz mertebesini saklamagy jemgyyetçiliğiň özara gatnaşygyny sazlaşdyrýar. Bir maşgalanyň asudalygy tutuş

Muhammet Gubyýew
«Gökdepe galasynyň gurluşy»

jemgyýetiň ýüzüdir. Şonuň üçinem halkymyzyň batyr gerçekleri dünýä ýüzünde meşhurdyr. Olaryň at üstündäki merdanalygy, ýarag göterýäniniň asyl sebäbi bolsa öýünden elkinlikde, awdan ryskyny gözleýanligi üçindir. Bu ýerde esasy maksat soldur. Ata-babalarymyz perzendine ýarag ulanmagy öwredenlerinde hem, olarda awa ussatlygy terbiýeläpdirler. Has wagşy haýwanlardan mal-garasyny gora-maly bolanda, bu başarnyklaryň, erjelligiň ge-rek boljakdygyny göz öňünde tutupdyrlar. Şonuň üçinem ata-babalarymyz ugurtapyjylygy, merdanalygy gündelik durmuşyň zerurlygy-na öwrüpdirler. Öz rysgallarynyň, berekediň tebigatdadygyna ynanypdyrlar. Özide aw edilende hem awuň şertlerine berk boýun sunupdyrlar. Iň ezber awçy hem, ekerançy hem tebigatda ösümlikleriň we dürli jandarlaryň sanynyň, bir durkunyň saklanmalydygyna dü-şünipdir. Aw etmegiň türkmen jemgyýetinde kabul edilen kada-kanunlary hakynda aýratyn gürrüň edip bolar. Sebäbi daga, çöle, deňze, derýa ýakyn ýerde ýasaýanlaryň özboluşly aw etmek kada-kanunlary bar.

Bu gürrüni gojaman deňzimiziň kenar ýakalaryndaky obalarymyzda dünýä inen ildeşlerimiziň birinden eşidipdim. Onuň: «Dädem ölemen awçydy. Awdan geldigi, öňünden çagalar ylgaşyp çykardylar. Şol gün obadaşla-rymyzy çagyryp, kiçiräk üýşmeleň ederdik. Bekre balygyň içgoşuna çenli arassalap, yrýa etmezdi. Goňşularyňam hersiniň balyk paýy bolardy» diýip gürrüň berýäni şu wagt ýadyma düşýär. Geçen asyryň ortalaryna Kesarkaç sebitiniň obalarynyň birinde Erleň tebip diýip

bir ökde tebip bolan. Şol hem her hili aw eder ekeni, ösümliklerden dermanlyk ýygnapdyr. Ýone özünden artygyny birjik-de almandyr. Alanynam töweregindäkiler, il-güni bilen paý-laşypdyr. Soň şu zeýilliräk wakalar hakynда metbugatda hem okadymmykam diýyärin.

Merdana gerçek! Saňa bu gürrüňleri aýdýanlygym adalatyň köküniň adamlaryň tebi-gata, birek-birege bolan gatnaşygyn dan gaýdýandygyny zynharlasym geleni üçindir. Asyl halkymyzyň harby sungatynyň ösendigininiň aňyrsy-da şondadyr. Adalatly söweşiji ýeňyär. Bular diňe ertekilerde çyn bolmaly däl ahbetin! Nâme üçin durmuşyň özünden çyn zady - hakykaty görmeli däl?! Hemme sowallaryň jogaby durmuşda, tebigy ýasaýşyň özündendir diýmek isleýärin. Adalat - nirede adamyň göwni ynjadylmaýan bolsa, ol şol ýerdedir. Ine, bir mysal getireliň. Aýdalyň, maşgalanyň bir agzasy diňe halk lukmançyligyna ynanýar diýeli, beýleki biri bolsa, döwrebap lukmançyligyn tarapynda. Indi bularyň hiç birine-de olaryň göwün söyeniniň nädogrudygyny aýdyp bolmaz. Olaryň ikisiniňki hem dogrudyr. Ýone bu ýerde ýene bir mesele bar. Eger adam özünden özgeleriň hem ykbalyna hor-mat goýýan, onuňam özbaşdak pikirlenmegini goldaýan bolsa, dogrudanam, hut şeýle bolsa, ol onuň garaýsy babatda garşylyklaýyn pikiri aýtmakdan saklansa gowudyr. Bu garaýyslar has ugruna goýberilen halatynda, onda diňe özükiniň dogrudygyny düşündirip aýdyp bilersiňiz. Oňa göwün diýeninden başga usula ynanmagy we bil baglamagy welin öwretmek juda gelşiksizdir diýip pikir edýärin. Hawa,

ýalňyşýan adama soň ökünmeli bolmazlygyny ýatlatmak bolar. Ýöne sen onuň garaýyşlary hakynda kesgitli pikir aýtmaga hukuklysyň diýmek, meniňce, nădogrudyr. Durmuşda oýlanyşykly bolunmagy hem şonuň üçindir.

Ata-babalarymyz ýörişe baran ýerleriniň il-halkynyň ynam-ygtykaty babatda juda hatyrjem bolupdyrlar.

Adalatly bolmak özge biriniň pikirini ret etmekde däldir, ony tassyklamakda hem däldir. Munuň özi öz garaýşyň gizlemegem aňlatmaýar. Özgäni ynjytman, öz garaýşyňa wepalı bolmak adalatlylykdyr. Munuň üçinem paý-haslylyk gerek. Howlukmaç oýlanyp aýdylan söz, oňlanylan pikir soňundan, köplenç, özüne sapak bolýar. Indi gadymky ata-babalarymyzyň dünýä ýüzünde meşhurlygynyň sebäpleri hakynda aýdyp geçmek isleýärin. Bu maglumatlary, belkem, taryh ylmyny söýyän bolsaňyz, özüňizem öň eşitseňiz-eşidensiňiz. Ýöne sonda-da, ýatlap geçesim gelýär.

Güýjüne baýrynp, asuda topraga gadam basan goşuna tarap türkmen atylary diňe ýeňsiň we parahatçylygyň hatyrasyna hüjüme geçiripdirler. Hut şonuň üçinem azatlyga, adalata howp abanan halatynda gerçekler öz ähli ussatlygyny aýan edipdirler.

Şunuň ýaly maglumatlar birinji gezek däl, birnäçe gezek nazaryma kaklyşdy. Şonda-da olary täzelik tapan ýaly okaýaryn. Mundan baryp baş müň ýyl owal dünýäniň giňişliginde turlaryň ady meşhur bolýar. Harby sungaty kemsiz batyr atly gerçekler Orta hem-de Ýakyn Gündogarda özleriniň gözsüz batyrlykla ryny aýan edýärler. 1901-nji ýylda rus ýazyjysy

Ý. Markow: «Türkmenler Turanyň tutuş durmuşyny – ganyny, ruhuny özünde saklap galypdyr» diýip ýazmak bilen, baran ýerleriniň bagy-bossanlygyna göz gyzdyrman, olaryňky ýaly asyrlaryň dowamynnda Diýaryna aýrylmaz baglanyşygyň duýup ýasamak üçin, tutuş süňňün bilen öz topragyňa bagryň badaşan bolmalydygyny belläpdir.

Syrak hakyndaky gadymy rowaýat agla- baňza çagalykdan tanyşdyr. Syrak, batyrgaý gerçek, öz mähiriniň ganan ýerleriniň gudraty bilen, bir özi tutuş goşuny ýeňýär. Oňa çöller, sähralar güýç berýär. Garagumuň çägesiniň gudraty Syrak ýaly watançylaryň edermenliginde, paýhasyndadır.

Türkmen sultanlary perzendiniň terbiýesine olar heniz kiçijikkäler girişipdirler. Şu ýerde il içinde dürli hili nusgalarda ýáýran bir rowaýata hem siziň ünsüňizi çekmek isleýärin.

Bir kişi dananyň ýanyna barypmyşyn. Perzende tälim-terbiye bermekcidigini, ýöne bu işe haçandan girişmelidigini anyklap bilmeyändigini aýdyp, danadan maslahat sorapdyr. Dana şonda onuň özüne sowal bilen ýüzlenipdir. Onuň perzendiniň näçe ýaşyndadygyny ondan sorapdyr. Ol adam: «Dokuz aý» diýip, oglanjygyň ýaşyny aýdýar. Şonda dana oňa: «Onda sen dokuz aý gjä galypsyň» diýip jogap berýär. Ine, şu hili ýörelgä örän seresap cemeleşen ata-babalarymız ussatdan tälim alypdyrlar. Ony öz perzentlerine hem öwredipdirler. Soltanyň goşunlarynda akyllı, gerçek ýigitler basym tanalyp, olaryň pähimdarlygy, ugurtapyjylygy, edermenligi sylag-sarpalanypdyr. Geljekki serkerdeler, köşkde terbiýelenýän ýaş

*Babasary Annamyrdow,
Saragt Babayew,
Gylyçmyrat Yarmammedow,
Nurmuhammet Atayew*

«Alp Arslan Türkmen we Mälik sha Türkmen»

ýetginjekler aýratyn üns bilen gurşalyp alnyp-dyr. Ýeri gelende ýene bir zady ýatlap geçeliň. Ylmyň diliniň, resmi diliň, harby leksikanyň, edebiýatyň diliniň her döwür bir milli çäkde agalyk edendigini aýtmak gerek. Şonda türkmen diline, esasan, harby-gahrymancylyk leksikasynyň degişlidigine taryh hem şáyatlyk edýär. Ine, häzirki döwürde hem Türkmenistan dünýä ýüzünde parahatçylygyň hatyrasyna çykyş edýär. Irki döwürler üçin bolsa güýjüň hyzmatynyň häsiýetlidigi aýandyr. Türkmen edebiýatynyň ussady Magtymguly ýone ýere «mertlik-namartlygy» ynsan häsiýetlerini kesgitlemek üçin esasy ölçeg derejesinde goýmáyar. Ol döwürlere fiziki güýjüň rüstemligi häsiýetli ýagdaý bolup durýar.

Türkmen soltanlarynyň köşklerinde söweş tälimleri bilen birlikde şol döwrüň dürli ylmlaryndan hem sapak berlipdir. Şeýle-de hyzmatdaşlykdaky ýurtlarynyň dilleri hem öwredilipdir. Käbir anyk mysallara salgylanalyň. Mälik şanyň köşgünde tälimçi serkerdeleriniň biri asly köşk hyzmatçylaryndan ekeni. Ýone pähimli soltan onuň ezberligini gözünden salmandyr. Başarjaňlygy üçin, oňa uly wezipe we soltanlygyň iň möhüm ugruny ynanypdyr. Şeýle mysallaryň birnäçesine ýene salgylanyp bolar. Bu ýerde başga bir ýörelge has ünsüni çekýär. Ol hem gerçeklik, merdanalyk terbiyesine zenan maşgalalaryň hem deň gatnaşandyklarydyr. Jelaleddin Meňburnuň ejesine Aýçecek diýipdirler. Ol örän parasatly maşgala ekeni. Oglunyň terbiyesini onuň özi aýratyn gözegçilige alypdyr. Ol ogluna kimiň harby-söweş tälimlerini we oňa haýsy ugurlardan

ders bermelidigini özi kesgitläpdir. Şonuň üçinem ýaňy on ýaşanda, şazada eýýäm öz harby tilsimleri bilen töweregini haýran galdyryp bilýän ekeni.

Beýik Seljuk türkmenleriň nesilşalygynyň ikinji hökümdary, oguz kowumynyň gaýduwsyz gahrymany, beýik soltan hem strateg serkerde Alp Arslan Türkmeniň durmuş beýany watanperwerligiň nusgasydyr.

Alp Arslan şazada, hökümdar bolsa-da, hemiše öz goşunynyň öndäki hatarlarynda goç ýigit, garadangaýtmaz esger hökmünde özünü tanadypdyr. Il-halkynyň at-abraýyny goran batyr, pähimli serkerdeler, akyldarlar haýsy ýurda barsalar-da, zandynda bar terbiýä çirk ýetirmändirler. Halallyk, wepadarlyk, pähimlilik we başarıjaňlyk bilen agzybir ýasaýsy gazanmaga çalşypdyrlar. Ynsanperwerligiň adalata ýugrulan beýik taglymatlaryny rowaçlandyrypdyrlar. Şeýle serkerdeleriň biri hem Baýram han Türkmenidir. Meşhur serkerdäniň ady ýurdumyzdan has alyslarda hem meşhurdyr. Men Deli uniwersitetiniň professory Ram Kişore Pandiniň «Muhammet Baýram han Türkmeniň ömri we edermenlikleri» atly işinden mysal edilip alınan şu setirlere ünsüňizi çekesim gelýär: «Başga serdarlaryň hiç biri-de batyrlykda, döwleti dolandırmak ussatlygynda, alymlykda, edebiýaty oňat bilmekde we söweş tejribesinde Baýram han bilen bäsleşip biljek däldi, çünkü ol mogol däl-de, türkmendi...». Hakyky türkmen gerçegi şeýle häsiýetlendirmä tüýs laýykdyr. Baýram han Türkmeniň Günbataryň geçen iki-üç asyrda şöhratly ýöriş eden meşhur serkerdeleriniň iň

gowy başarıjaňlyk häsiýetlerini özünde jemländigi hem bu işde aýratyn bellenilipdir. Meşhur serkerdäniň ömür beýany bilen bagly wakalar onuň juda adalatly, pähimli syásatçy we edermen serkerde bolandygyny aýan edýär. Baýram hanyň Humaýun şanyň mirasdüse-ri diýlip yqlan edilen ýaş Akbaryň terbiýeçisi edilip bellenilendigi size taryhdan mälimdir. Soň bolsa ýaňy on bir ýaşan Akbar şa tagtyna göterilýär. Baýram han şazada hemiše goldaw bermeli bolýar. Oňa «Akbaryň beýnisi» diýler ekeni. Şazada şol döwrün ylymlaryny öwretmegi, onuň berk bedenli hem-de sagdyn bolup ýetişmegini, kämil söweş endikleriniň kemala gelmegini meşhur serkerde ünsünden düşürmändir. Baýram han Türkmeniň aladasy bilen, şalykda adalat dabaranypdyr.

Halkymyzyň iýen halduňa ygrarlylyk ýorelgelerini merdana şahsyýetler öz ömürleri bilen miras galdyryrpdylar. Adalaty ýaýmaga hyzmat edýän asylly ýorelgäniň dowam etmegi şular ýaly anyk mysallar arkaly açylýar. Şöhratly serkerdeleriň ömür menzilleri kalbymyzy watançylyk ruhuna besleyär. Munuň özi milli goşunymyzyň harby gullukçylarynyň halkymyzyň taryhyna, baý milli mirasyna düşünmegi we buýsanmagy, gaýduwsyz ata-babalarymyzyň gahrymançylyklaryny hiç mahal ýatdan çykarmazlygy, mertlik, watansöýüjilik ruhunda terbiýelenmegi, watançylyk ruhunyň hemiše belent bolmagy, öz jogapkärli weziperini birkemsiz ýerine ýetirmegi üçin ähmiyetlidir.

Merdana Watan goragçylary!

Watançylyk duýgusy türkmen perzendiňiň öý-ojagyna söýgüsinden gözbaş alýar. Ýaş

watançy öz ýakynlarynyň, soňra obadaşlarynyň, tanyşlarynyň täsiri bilen kemala gelýär. Ýone öz öý-ojagyňdan başlanýan terbiýäniň gönezligi aňyrdandyr. Häli-hätzire çenli özüme has mähriban adamlaryň söýgüsü maňa uly güýç-gurbat berýär. Döredijilik işi bilen meşgullanýan halatymda hem olaryň pikiri, olar barasyndaky ýakymly ýatlamalar pikirlerimi ganatlandyrýär.

«Döwlet guşy» romanymy gaýtadan gözden geçirýärin.

«Adama Watany goramakdan mukaddes zat ýokdur. Türkmeniň beýik ogullary Watan gorap, ölmez-ýitmez bakylyk gazanandyrlar»;

«Dördünji depderden başlap, ýigrimi sekizinji depdere çenli diňe bir zat hakdady. Olaryň ählisiniň ýüzünde «Türkmen taryhyna degişli maglumatlar» diýlip ýazylandy»;

«Türkmenleriň käbir häsiýet aýratynlykla-
ry barada on sekiz depder bardy»;

«...ol ýazgylary okadygyňça, okasyň gel-
ýärdi. Türkmenligiňe, olaryň mert, gaýduw-
syz gahryman kişiler bolandyggyna buýsanjyň
artýardy»;

«Bizde guwanara milli gahrymanlarymyz
kän. Çünkü biziň halkymyz üçin harby sungat
ýat däl. Aty mydama eýerlengi, duly ýaragly
taýýar duran halk öz harby sungatyny arkaba-
-arka ýaş nesle öwredip geldi».

Men her gezek toplan maglumatlarymy
gaýtadan gözden geçirenimde, olardan täze
pelsepelere badalga alýaryn. «Näme üçin men
bu pikiri geçen gezek görmedimkäm?!» diý-
ýärin. Olar mende Watanymyň mukaddesligi,
pederlerimiziň merdanalygy hakynda täze bir

buýsançly pikirleriň döremegine esas bolýar. Her bir halkyň harby sungatynyň şol halkyň taryhy, tebigy şertleri we milli häsiýetleri bilen baglydygy hakyndaky ahwal maňa nesilbaşmyzyň döwürlerinden bir rowaýaty ýatlatdy. Ol rowaýat söweşiň harby strategýasyny kemsiz göwnejaý edýänçä duşmanynyň talap eden – namys damaryň saňgaty edibilyän şertlerine razy bolan Oguz hanyň ýurt parçasyny soranlarynda beren jogaby hakyndadır. Ony bilmeýän ýokdur. Bu rowaýat bize harby sungatyň milli äheňinde sowukganlylygyň ilkinji orunda duranlygyndan habar berýär. Gahar güýjüni gaçyrýar. Şonuň üçin hem ata-balalarymız: «Gahar kapyrdyr» diýýär. Oguz han egindeş begleri bilen biragyzdan jogap gaýtarypdyr: «Ýer berenden, ser bereris». Ynha, Watan parçasynyň gymmaty. Bolmasa, ki miň ýaşasy gelmeýär?! Kim üçin ömür gymmat däl?! Barmagyňa çümen ýekeje tiken janyň agyrtmaýarmy?! Kim şirin janyny jebir-jepala-ra, ölüm howpuna dözjek?! Emma gerek bolsa, şirin jandan hem gymmatly keramata bagış edip bolsa, özüňden soňky nesilleriň asudalygyny kepillendirip bolsa, Watan üçin gerek bolsa, ony her bir türkmen edip biljek eken. Bu bize bir hakykaty – Watana bolan söýginiň iň beýik söýgündigini kemsiz subut edýär.

Men üstünden heňňamlar dolanan Oguz hanyň mertebesini äleme ýaýýan, tutuş bir halkyň beýik başlangyçlarynyň hemişelik buşlukçysy bolup ýaňlanýan, uly mazmunly, emma gabarasy o diýen uly bolmadyk «Oguznamadaky» milli ruhly hakykata ünsüňizi çekesim gelýär. Halkymyzyň harby sungaty hakynda

Maksatmyrat Hojaimow
«Jygalibeg»

Oguz han pederimiziň guran başlangyç binýadynda aýratyn üns bermeli taryhy maglumatlar bar.

Aslynda, goşuny bir ýerden başga bir ýere göçürmekde ilkinji gezek tigirli ulaglary – arabalary ulanmak Oguz handan gaýdýan eken. Bu gün bolsa Oguz hanyň paýhasyndan gözbaş alan bu tilsim dünýä alymlarynyň tagallasy bilen, asmanda adamsyz hereket edýän harby gurallary dolandırmak derejesine çenli göterildi.

Oguz hanyň harby sungatynyň başlanyş tapgyry eserde gysgaça, emma örän ýerlikli sözler bilen beýan edilýär: «Oguzyň uruglarynyň arasynda agzalalyk agzybirlik bilen çalyşdy».

Ugradýan çaparlarynyň adyna häzirki dili-mizde sähel başgaçarak manyny, syýasy adalgany aňladýan «ilçi» adyny dakypdyr. Sebäbi olar Oguz hanyň ugradan ýerlerine onuň «Il bilen bolmak» teklibini gowşurypdyrlar. Şu ýerde ýene bellenilmeli aýratynlyk, Oguz hanyň ýöriş edip baran ýurdunda diňe adalatly, asuda durmuşyň hatyrasyna öz pikirlerini we tekliplerini beýan etmegidir. Oguz hanyň aýdyň maksady onuň hemise adamzadyň parahat hem erkana ýasaýsynyň hatyrasyna iş alyp barýandygyny aýan edipdir. Özüne düşünip ylalaşnlary, öz iline kabul edipdir. Ylalaşmadylaryň garşysyna söweşmeli bolupdyr.

Oguz hanyň amala aşyran söweşleri gyrgynçylyk, paýhynlamak maksadyna gulluk etmändir. Illeri mümkün boldugyndan parahatçylykly, gyrgynçylyksız ýollar arkaly birleşdirmek Oguz söweşeriniň esasy maksady bolupdyr. Baran ýerinde esgerlerine gandöküşikli, gyrgynçylykly, kemsidiji, eziji kadala-

ry gadagan edýändigi üçin, tabyn bolan ýurtlaryň ekabyrlary tarapyndan oňa «Oguz aga» ady dakylýar.

Diýmek, halkymyzyň häzirki döwürde hem juda işjeň ulanylyp, özüňden uly erkek dogany aňladýan «aga» sözi rehimliliği, ýüregiň ýumşaklygyny aňladýar eken. Bu halkymyzyň milli häsiýetiniň süňňünde oturan taryhy hakykat ahyryn. Aga öz inilerine we uýalaryna ata-enäniň yz ýanyndaky rehimdarlygy ýüze çykaryp bilýän kişidir.

Oguz han Şam ýurdunyň sansyz derwezeli Antakiýa şäheriniň hökümdary Temirhandan (käbir ylmy çeşmelerde Tekfur atlandyrylyan hanyndan), oglanlarynyň şäheri talamandyklaryny hem-de çadyrlaryny hem şäheriň daşynda gurup, atalarynyň görkezmesine garasýandygyny eşidip, talańçylyk etmändikleri üçin Alla tagalla şükür edýär. Sol şükür Oguz hanyň Tekfuryň söweşmek ýoly saýlap alanadygy baradaky günäsini bagışlamagyna esas bolýar. Oguz hanyň bu ynsanperwerligi Tekfur handan Oguz hana iň wepaly maslahatçy ýasaýar. Magtymgly akyldarymyz: «Ýagsy gylyk duşmanyň dost eýlär» diýipdir.

Duşmanyň hanynyň Oguz handan onuň özi üçin, halky üçin iň gymmatly bolan bedew atyny, zenanyny we ýurdunyň bir künjegini sorandygyny ýatlalyň. Üns beriň, bu wakalar «Görogluda» hem gaýtalanýar ahbetin. Hüñkar Görogludan Gyratyny soraýar, Agaýunas perisini soraýar. Çünkü islendik döwür hem degnaňa degmek isleyän duşman iň derwáýys zatlaryňa şek ýetirjek bolar. Sebäbi gahary gelen hökümdar aljyraňnylyga ýol berse, ony

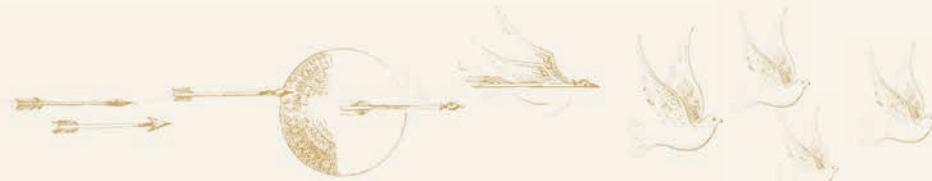
ýeňmek aňsat bolýar. Harby sungatyň milli äheňinde sowukganlylygyň ilkinji orunda durýandygyny bolsa öňem aýdypdym.

Edermen gerçegiň merdanalygynyň esasy-ny ynsanperwerligiň düzýändiginiň Göroglu-ly ülňüsine seredeliň. «It urşy», «Wellemsaha», «Gurt oýny», «Aýlantabak», ýekelikde duşman tylyna aralaşyp, ýolbars dowluny salmak ýaly harby tärleriň ussady, strategik serkerde, eder- men Görogly, batyr, gaýduwsyz Görogly dutaryny gulyjyndan öň ulanýar. Görogly dutar bilen, hoş söz bilen, sypaýyçylyk bilen, syýasat bilen alyp bolýan meselede gylyç ulanmazly- gyň tarapdary. Ynha, biziň şu günki ýurt syýasatymyzyň - hemişelik Bitaraplyk syýasaty- myzyň özeni, ine, şulardan gözbaş alýar.

Türkmenleriň söweşlerde ulanan harby til- simleri şu günki güne çenli harby sungatyň iň görünüklü nusgalary hasap edilýär. Mysal üçin, türkmenler ýalandan yza çekilmek we duşma- ny buka gabamak sungatyna örän ökde bo- lupdyrlar. «Görogly» şadessanynda «it urşy» diylende şu söweş tilsimi ulanylýar. Duşma- ny aldap duzaga salmak maksady bilen ýalan- dan gaçmak tilsimi babatda Görogly ogullygy Öweze şeýle nesihat berýär: «Menem bu urşy itden öwrendim, gähi gaçyp, gähi kowmagyň gerek». «Görogly» şadessany halkymyzyň har- by sungatyny öwrenmek boýunça möhüm çeş- medir.

«Oguznamaçylyk» ýordumlarynyň gym- matly hazynalarynyň biri hem «Kitaby dädem Gorkutdyr». Paýtagtymzda Metbugat öyi top- lumy açylyp işe girizilende, ilkinji neşir edi- len kitabyň «Kitaby dädem Gorkut» bolmagy

tötänlik däldir. Bu ajaýyp eserde halkymyzyň ynsanperwerliginiň we watanperwerliginiň mukaddes beýany saklanýar. Eserde esasy baş gahryman ýurduň hökümdary - hanlar hany Baýyndyr han. Esasy söweşiji gahryman begler begi Gazan beg. Şeýle-de bolsa eserde dili senaly dädem Gorkudyň ähmiýeti olaryňkydan peslär ýaly däl. Baýyndyr han bilen Gazan begiň özi dädem Gorkudyň öwüt-nesihatlaryny ýörelge edinyär. Bu hakykat bolsa çeper sözüň Watan mertebesini beýgeltmekdäki ähmiýetiniň juda uludygynyň subutnamasydyr. Eserde halkyň üç sany gudratly güýje sygnyp ýaşandygyny duýmak kyn däl. Ol gudratly güýçler - hanlar hany Baýyndyr hanyň adalaty, begler begi Gazan begiň - gaýraty, dili senaly dädem Gorkudyň paýhasy.

Şu üç gudratyň üçüsiniň hem ýekeje bir keramatyň - Watan keramatynyň goragyna bagış edilendigi bu eseriň ölmez-ýitmez edebi mirasa öwrülmegine badalga bolupdyr. Munuň özi Watana bolan söýginiň nähili beýikliginiň ýene-de bir taryhy beýanydyr.

«Kitaby dädem Gorkutda» oguz türkmenleriniň serhediň goralmagy üçin ýörite goşun düzüp, şol goşunyň maşgalasy bilen serhe-de golaý ýerlerde oba tutup ýaşandygy beýan edilýär. Bu häzirkizaman serhet goşunlarynyň başlangyç tapgyrydyr. Eserde, köplenç, söweše ýygnyň serkerdesi Gazan begiň bir özi çykýar. Duşman serkerdesine özünü äsgermezlik bilen kabul etdirmek hem bir söweş sungaty. Bu söweş tärleriniň ussady Gazan beg, ilki bilen, ýeke özi baryp, amala aşyrýan görkezme söweşi iň aýgytly derejä ýetende, eserde beýan edilişi

ýaly, «galyň oguz begleri» ýeke-ýekeden, yzly-
-yzyna «Çal gylyjyň, agam, Gazan, ýetdigim!»
diýip, dökülip ugraýar. Bu özboluşly söweş
sungatydyr. Duşmanda özüniň artykmaçdygy
hakyndaky duýgy döränden soň, birden how-
salaly ýagdaýy emele getirip, ýeňiş gazanmak
oguz-türkmen söweş taktikasy eken.

Mähriban okyjy, maddy däl medeni mira-
symzyň süňňune siňip, mazmunynyň içi-
den eriş-argaç bolup geçýän watansöýüjilik
we merdanalyk dogrusyndaky maglumatlar
taryhyň sahypalaryny baýlaşdyrýar. Bu mag-
lumatlar taryhda edermenligi bilen meşhurlık
gazanan şahsyýetleriň şöhratly özür beýany-
dyr. Halkymzyň taryhynyň dürli döwürle-
rindäki Harranyň söweşi, Daňdanakan söwe-
şi, Malazgirt söweşi ýaly uly söweşerde ýeňiş
gazanyp, türkmen Tuguny diken meşhur milli
gahrymanlarymyz Süren serdaryň, Tumar şa-
nyň, Togrul begin, Çagry begin, Alp Arslanyň,
Mälik şanyň, Soltan Sanjaryň, Jelaleddin Meň-
burnuň ulanan harby tilsimleri olaryň harby
sungatyň ussadydygyny subut edýär. Dünýä
taryhçylarynyň Mamlýuklar döwletiniň hö-
kümdary hökmünde tanaýan türkmen gerçegi
Zahyreddin Beýbarsyň mongol basybalyjyla-
ryna garşı aýgytly söweşleri harby sungaty-
myzyň taryhyny has-da baýlaşdyrdy.

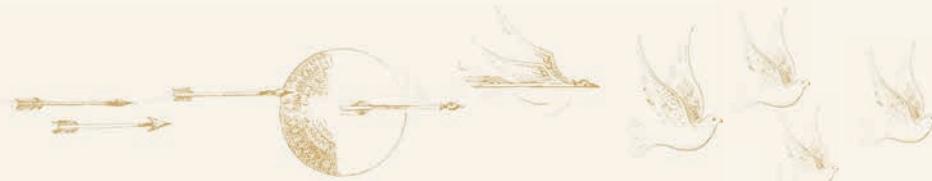
Biziň eýýamymyzdan öňki 530-njy ýyllar-
da döwrüniň güýcli döwletleriniň biri bolan
Ahemeni döwletiniň şasy Kir II Hazar deňzi-
niň gündogaryna uzap gidýän meýdanynda
mesgen tutan, köpüsi Oguzlaryň düzümünde
bar bolan massaget, skif, sak, dah ýaly birnäçe
gadymy kowumlaryň hökümdary Tumar (To-

Aman Amangeldiyew
«Daňdanakan söweşi»

miris) atly zenan patyşanyň hökümdarlygyna göz gyzdyrýar. Öň ençeme söweşlerde ýeňiş gazanan Kir II döwleti eýelemegiň täze tilsi-mine ýüz urýar. Ol ilki söweş teklibini däl-de, Tumara sawcy ýollaýar. Bu onuň döwletleri söwessiz birikdirmek islegi bilen oýlap tapan hilesidi. Bu hiläniň özenine düşünen şa zenany Tumar onuň teklibini inkär edýär.

Şa zenan güýjüni mahabatlandyrmaga gelen Kire juda mert teklip edýär: «Ýa biz derýanyň bări kenaryndan üç günlük yza çekileli, ýa siz derýanyň aňry kenaryndan üç günlük aňyrdı saklanyň». Kir II serkerdeleri bilen maslahatlaşyp, eger massaget goşunynyň derýadan geçip söweşmegine rugsat berilse we birden olar ýeňäýse, ýerlerimizi basyp alarlar. Şonuň üçin massagetleriň topraklarynda söweşme-li diýen pikiri goldaýar. Uzboýuň kenarynda massagetleriň Kire garşıy görlüp-esidilmedik söweşi bolupdyr.

Döwrüniň iň güýcli döwleti saýylýan Rim imperiýasy bilen beýik Parfiýa döwletiniň arasynda bolan, «Harran söweşi» ady bilen taryha giren çaknyşykda ata-babalarymyzyň harby sungatynyň kämilligi subut edilýär. Dünýäniň dürli künjeginde Rim imperiýasy bilen bagly iň meşhur wakalar sanalyp ugralsa, Sparta-gyň turzan gozgalaňy hökman sanalýar. Mark Krass şol gozgalaňy basyp ýatyrmagyň hötdesinden gelen serkerde. Spartagyň gozgalaňnyň hötdesinden gelen Mark Krass rimlileriň birnäçe gündogar döwletlerini aňsatlyk bilen boýun egdirmeginden gylawlanyp, paýtagty Nusaý şäheri bolan Parfiýa döwletini hem ýeňillik bilen tabyn etjekdigine ynanypdyr.

Emma şol söweše çenli diňe grek we makedon tilsimlerinde söweş alyp barýan goşunlar, ýagny düzümi gapdaldan hereket edýän uzyn naýzaçylardan, kömekçi ýaý atyjylardan, kiçi naýza zyňjylardan we ýeňil atly goşundan ybarat bolan goşunlar bilen çaknyşyklarynda gazanan tejribesi, olaryň Süren serdar bilen söweşinde puja çykarylypdyr.

Baryp-ha biziň eýýamymyzdan öňki birinji ýüzýyllygyň 53-nji ýylynda bolan bu çaknyşykda parfiýa goşunynyň öňünde ökjesinden depesine çenli demir sowut bilen örtülen atly söweşijiler - katafraktlar ýerleşdirilipdir. Bu tär Krassyň ilki naýza zyňyp, garşıydaşyny aljyraňnylyga salan badyna, ýüzbe-ýüz söweşe geçýän agyr pyýada söweşijilerden düzülen goşunynyň garşysynda uly kynçylyk bolup keseripdir. Sebäbi ilki zyňlan naýzalar boýdan-başa sowutly esgerleri asla aljyratmandyr. Şeýle hem rimlileriň söweş sungatyny içgin öwrenen Süren serdar olara bukudaky daýyanç goşunyny döretmäge mümkünçilik bermändir. Çaknyşyk açyk meýdançada bolupdyr. Parfiýalylaryň ýaragy olaryňkydan tapawutly ekeni. Şu ýerde ýarag enjamlarynyň iň irki nusgalary hakindaky maglumatlaryň Watanyemyzyň taryhy bilen baglanyşyklydygyny hem belläp geçesim gelýär.

Rim goşuny örän uly bolupdyr. Süren öz goşunyny ýygnap, rim goşunynyň cozuşyna gaýtawul bermäge doly taýýarlanypdyr. Süren serdaryň atly peýkamçylaryna rim goşuny päsgelçilik döredip bilmändir. Süren serdaryň goşunynyň taýýarlygy we ýanbermezligi şöhratly rim söweşijilerini haýran galdyrylpdyr.

Ahmet Hallyyew
«Jarçy»

Plutarh parfiýalylar hakynda şeýle ýazýar: «Birmeňzeş ýeňilik bilen ata towsup münmäge we zerurlyk ýüze çykanda, göze ilmez çaltlyk bilen çar ýana pytrap gitmäge ezber parfiýalylar duşmany peýkam bilen päsgelçiliksiz gyrgyna salmak üçin atly goşunlaryny bölek-bölek ýerleşdirýärler». Süren serdar öz goşunyny Güne tarap bakdyryp ýerleşdiripdir. Söweş ýerini saýlamakda artykmaçlyk gazandym diýip hasap eden rimlilere garaşyp, goşunyň birinji hataryna ýeňil atly goşuny düzüpdir, beýleki hatarlardaky agyr atly goşunlarynyň ýaraglarynyň ýalpyldawuk bolmagyny gaza-nypdyr we olaryň ýalpyldawuklygy duşmana görünmez ýaly üstüni ýeňiljek ýapynja bilen ýapypdyr. Haçanda rimliler golaýlanda, parfiýalylar nagara kakyp, ýapynjalary aýrylan ýalpyldawuk tuwulgalaryny we sowutlaryny günüň şöhlesine ýalpyldadyp, duşmanyň gözlerini gamaşdyrypdyr.

Gadymy Gündogaryň meşhur serkerdeleriniň ýazgylarynda şeýle jümleler bar: «Hileler gurap we mekirlik edip, duşmany öjükdirmeli. Urşuň öňüni almak üçin ugurtapyjylyk we mekirlik etmeli. Eger şuny gazanyp bilseňiz, siziň bagtyňyz geler. Eger uruş gutulgysyz bolaýanda-da, hile we mekirligi hökman ulanmalydyr, sebäbi «Uruş - aldaw» diýilýändir».

Şeýlelikde, söweş strategiýasyna kiçijik bir täzelik girizip, uly ýeňiş gazanmagy başarısan Süren serdar rimlileriň bu ülkäniň goragçylaryna bolan garaýsyny düýpgöter üýtgedipdir, olary ätiýaçly bolmaga mejbür edipdir. Agyr söweşiň netijesi Parfiýa döwletiniň serkerdeleriniň strategiýasynyň kämildigini yk-

rar edipdir. Ynha, şuňa taryhy söweş sungaty diýip bolar.

Ýokardaky agzalan söweşleriň taryhy uzaklygy bilen ölçeseň, Malazgirt söweşiniň taryhy biziň günlerimize has ýakyn we bu hakdaky maglumatlar has elýeterli. Bu söweşde türkmeniň şöhratly serkerde hökümdary, Seljuk begiň agtygy, Dawut Çagry begiň oglы, beýik Seljuk nesilşalygynyň 2-nji hökümdary hakyky ady Muhammet bolan Alp Arslan Wizantiýanyň imperatory Romanos Diogenosyň 200 münlük goşunynyň garşysyna bar bolan 50 münlük goşunyndan şol wagt ýanynda galan 15 müň esgeri bilen alyp baran söweşinde gazanan ýeňsi, şol ýeňsi gazanmaga mümkünçilik beren harby strategiýasy hakyky harby sungatdyr. Ol sungat 1071-nji ýylyň 26-njy awgustynda Malazgirtde bolan söweş taryhynyň sahypasyna altın harplar bilen ýazylandyr. Alp Arslanyň bu ýeňsi türkmen taryħçasy Bedreddin Bektutyň: «Söweşde ilki urgy urmak oňaýly hem bolsa, ilki bilen duşmanyň urgusyny serpikdirip, soňra hüjüme geçmek has oňaýlydyr» diýen sözleriniň taryhy amal edilişidir. Taryhdan hem aýan bolşuna görä, söweşde ýeňiş goşunyň sanynyň artykmaçlygy bilen dälde, eýsem, serkerdäniň goşuna aňly-başly ýolbaşylyk etmegi, onuň söweşi gowy göz öňüne getirip, harby hereketleri dürs guramagy, onuň harby tejribesi, ýagdaýdan oňat baş alyp çykmagy we her bir amatly pursady öz wagtynda peýdalanmagy bilen gazanylýar.

Türkmen halkynyň deňsiz-taýsyz edermenligini bu güneşli ülkä goşun sürüp gelen kese ýerli basybalyjylar ykrar etmäge mejbur bolupdyrlar. Mongol hany Çingiz han Hind

derýasynyň boýunda bolan söweşde, Jelaled-din Meňburnuň gahrymançylygyny görüp, öz gözügidijiliginı we duşmanyna bolan pynhan buýsanjyny şeýle sözler bilen daşyna çykaryar: «Ine, atanyň ogly şeýle bolmalydyr. Iki girdabyň odundan geçip, halas boluş kenaryna özüni atdy. Ol uly işleri we sansyz tolgunuşyklary amala aşyryp biler. Şeýle akylly adamdan da-na adam nädip gapyl galsyn!»

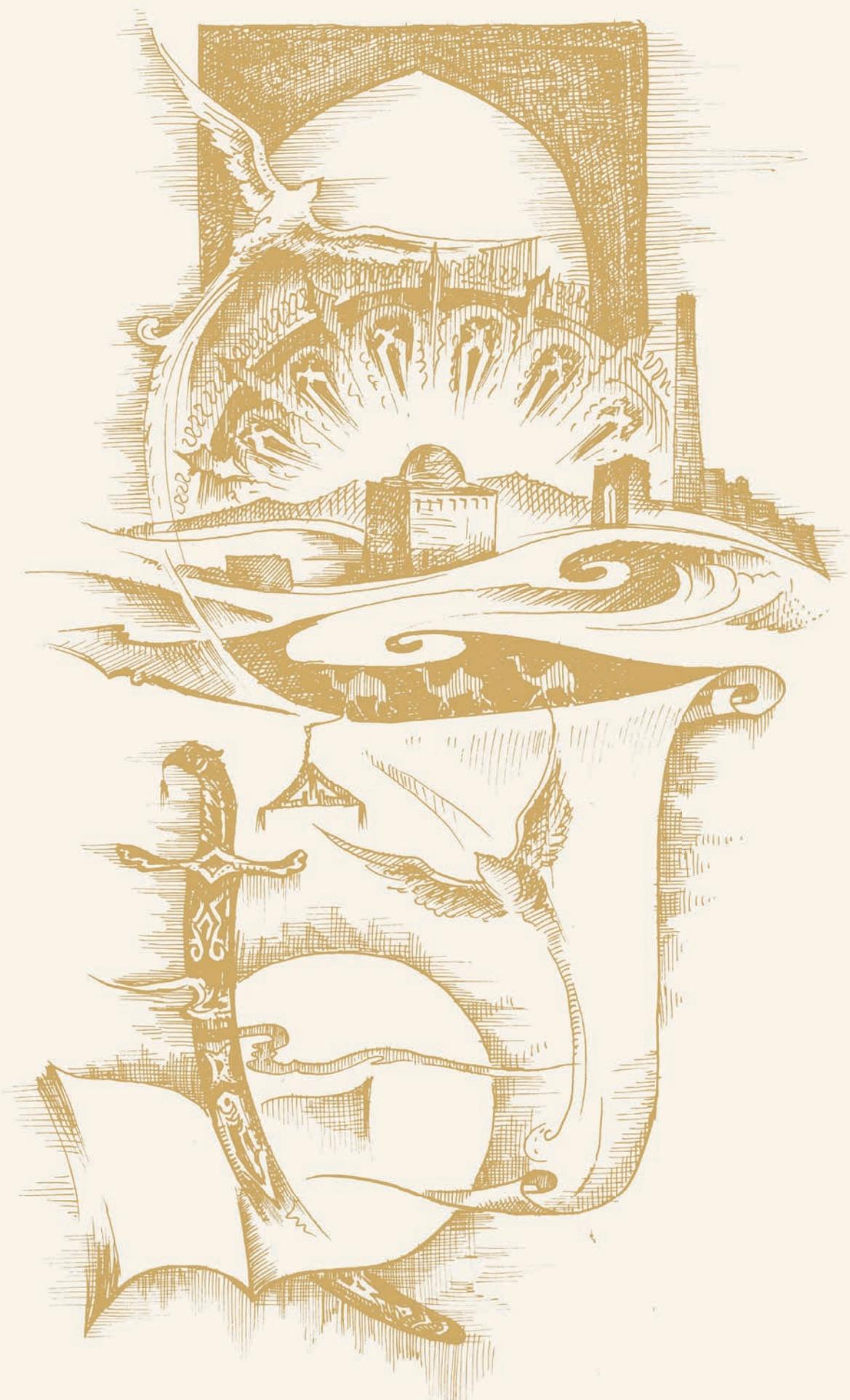
Gyljyny gynyndan diňe öz ýurduny duşmandan goramak üçin çykaran türkmenler asyr-larboýy Watan, ene toprak, kasam diýen düşüncelere mukaddeslik hökmünde garap geldiler.

Mähriban ildeşler, eziz watandaşlar, biziň pederlerimize buýsanmaga hakymyz bar. Emma ol buýsanç biz taryha öz edermenligini möhür eden gerçeklerimiziň mynasyp nesli bolma-lydygymyz baradaky talap bilen utgaşýandyr.

Türkmen halkynyň şöhrata beslenen gahrymançylykly taryhynda özlerini öndengörüji (strateg), söweşiň ykbalynyň gysga wagtyň içinde çözülmegine düýpli täsir edýän çözgütleri kabul ediji, harby mekirligi, ugurtapyjylygy jaýdar ulanyp, az sanly goşun bilen duşmanyň agyr ýygynny yeňmegi başaran Oguz han, Togrul beg, Çagry beg, Alp Arslan, Mälík şa, Soltan Sanjar, Jelaleddin Soltan, Görogly beg, Baýram han, Keýmir kör, Gowşut han kimin ezber serkerdeler diňe bir halkymyzyň däl, eýsem, dünýä taryhynyň harby sungatynda mynasyp orun eýelemegi başaran şahsyýetlerimizdir. Türkmen gerçekleriniň peýkamda we naýzada ussatlygyny gören günbatarlylar galkany oýlap tapýarlar.

Dünýäniň taryhynda köp söweşler bolup-dyr. Pidalar zerarly ilitayň halys ýagyr bolan

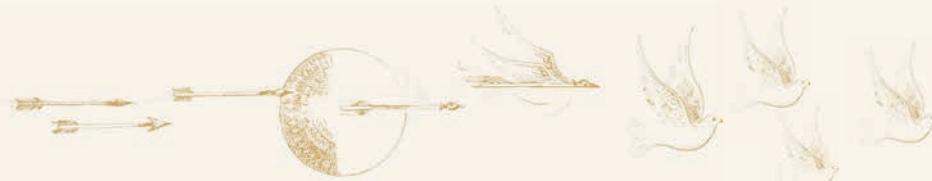

döwürleri batyrlyk, ýeňiş hakyndaky aýdym-sazlar, şygyrlar adamlaryň göwnüni göterip, olary ýasaýşa ruhlandyrypdyr. Agyr-agyr ýitgilere sebäp bolan serkerdeleriň, söweşijileriň atlary hem il arasynda durmuşyň agyr synagy hökmünde ýaşapdyr. Uruşmazdan ýaraşyga ýol goýmagy akyllı, edenli serkerdeler başarypdyrlar. Olar diňe bir güýjüne däl, eýsem, akyla daýanyp özara gatnaşyklary sazlamagyň mümkünçiliginı hemiše ilkinji orunda goýupdyrlar. Adam pidalarynyň öňüni almaga çalşypdyrlar. Ýöne «Söweş pidasyz bolmaýar» diýilýär. Şol pida öwezini dolup bolýan pida bolsa, ahyry haýyrlydyr.

Magtymguly Pyragy öz goşgusynda: «Hile hem bir batyrlykdyr ýerinde, ony başarmaga kişi gerekdir» diýýär. Beýik hytaý serkerdesi Sun Szy özüniň harby traktatynda: «Garşydaşyň goşunyny söweşsiz ýeňmek – harby sun-gatyň täjidir» diýip belläpdir. Türkmen serkerdesi Keýmir kör serdar bolsa: «Al bilen arslan tutular» diýýän eken. Bu häsiýetiň taplamak bilen baglydyr, gözsüz batyrlygy, ýanbermezligi öwrenen gerçek pähimli hereket edip, gerек ýerinde döwletli netije çykarmaga hem taýýar bolmalydyr.

Men «Parahatçylyk sazy, dostluk, doganlyk sazy» atly kitabymda Oguz hanyň franklaryň ilcilerini garşy alşy barada gürrüň beripdim. Oguz han ilcileriň öňünden goşun iberip, atly-ýaragly türkmen ýigitleri ilçilere dabaraly ýagdaýda goşulyp, barjak ýerilerine čenli olaryň ýanynda bolupdyrlar. Franklaryň ilcileri Oguz hanyň goşunynyň beýikligi we ägirt uly güýjuniň bardygy barada ýurtlaryna gaýdyp baran badyna, öz hökümdaryna aýdýarlar.

Oguz hanyň kuwwatly goşuny baradaky täsi-riň netijesinde franklaryň hökümdary «tabynlyk guşagyny guşanmaly» bolýar.

XIII asyryň taryhy ýazgylarynda Çingiz hanyň goşunlarynyň ýorişi barasynda juda köp maglumatlar bar. Harby taýdan örän güýcli, mäkäm şäherler bukuda durup söweş etmek, halkyň ýüregine gorky-dowul salmak usuly arkaly boyun egdirilýär. XII asyrda döräp, XIII asyryň başynda taryhdaky iň kämil yslam gurluşy bolan Köneürgenç şadöwleti ilkinji sarsgynda ýan berýär. «Hem-ä Türkmen şadöwleti ýkyldy hem-de yslamyň Gündogardaky ýyldyzy söndi» diýlip, bu barada dünýä alymlarynyň işlerinde beýan edilipdir. Çingiz hanyň goşuny gelmäňkä, onuň ýyrtyjy, wagşy goşunynyň hiç zady äsgermeýändigi, olara ýaragyňam, peýkamyňam, asla hiç bir zadyň kär etmeýändigi baradaky myş-myşlary, ýalan maglumatlary gelip ýetýärdi. Şeýle eýmendirişi habarlar halkyň, şol sanda Köneürgenjiň şasy Muhammet şanyň hem ýüregine dowul saldy.

Dürli döwürlerde ýaşap geçen taryhçylaryň bellemeklerine görä, şol wagtlar Muhammet şanyň ygtyýarynda has köp goşun bardy. Mongol ilçi toparynyň gelmezinden öň bolan harby mejlisinde mongol goşunyny Syrderýanyň kenarynda garşy almak hakda öne sürülen teklibi Muhammet şa kabul etmedi. Ol Mawerannahrda garşy almak baradaky harby pikiri kabul etdi. Goşunyny uly şäherlere we galalara dargadyp böleklän Köneürgenç şasy bu goşunlaryň başynda durmaga hem gaýrat tapman, olary aýry-aýry serkerdeleriň buýrugyna berip, özi Horasana aşdy. Duşmanyň ýagdaýy, goranyşy we söweş meýilleri hakynda dogry maglumat alan Çin-

giz goşunyny dürli toparlara bölüp, Maweran-nahryň esasy ýerlerini ýeke-ýekeden gola saldy. Garşylyk görkezen ýerleri aýylganç ýagdaýda gyrgynçylyga berdi. Çingiz han harby tilsimi - maglumat täsir ediş çärelerini netijeli ulanmak bilen, azym-azym galalary ýer bilen ýegsan ed-ýär. Akyldar Magtymgulynyň aýdyşy ýaly:

«It hem arryklygyn gurda bildirmez,
Elbetde, duşmana syýasat ýagsy».

Şeýle wehimleriň häzirki döwürde-de öz ähmiyetini ýitirmändigini, onuň harby we parahatçylyk döwürde-de işjeň alnyp barylýandygyny her bir Watan goragçysy bilmelidir.

Watan hakyndaky durmuş tysallary ro-waýata öwrülipdir. Gahrymançylygy, namys-jaňlygy, batyrlygy, ugurtapyjylygy, mertligi, halallygy geljekki nesillere aşyrýan güýç şol gözbaşlarda ýasaýar. Geçmişin kökeni şonuň bilen berkäp, mizemezlige öwrülýär.

Türkmen taryhy ýeňsiň we gahrymançylygyň taryhydyr.

Taryhyň gahrymanlary, ýanbermez gerçeklere şöhrat-şan bolsun!

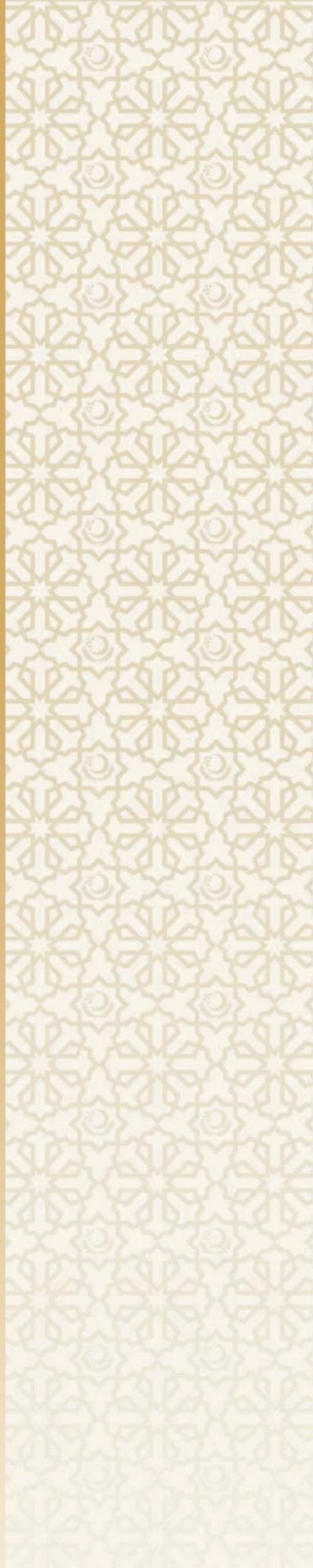
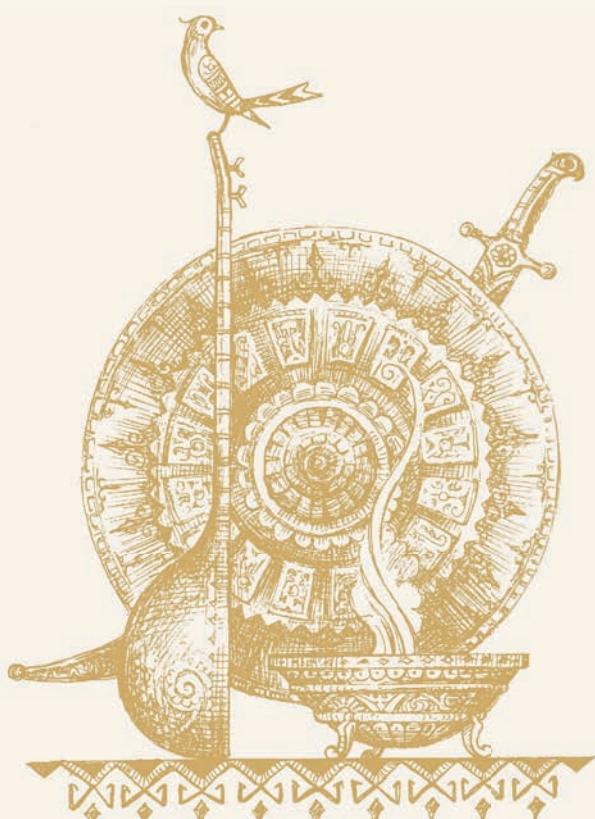

Abadançylyk binasy

MASLAHAT
JAÝ YERİNDE
SÖWEŞ
BOLMAZ

Türkmençilikde «öýün töri» diýen bir düşünje hazır hyýalyma gelýär. Muny «tör» hakynda pikirlerimi özboluşly teswirlemek üçin hem bellemeýärin. Bu ýerde diňe ýekeje bir zada ünsüñizi çekmekçi bolýaryn. «Tör» - iň arzyly adamlaryň oturdylýan ýeri bolmaly. «Tore geç, çekinme» diýlip, myhmana teklip edilýär. Bu häli-hazirem diýilýär. Ýogsam, häzirki öýlerimiziň ähli künjem myhman üçin edil ak öýün töรünde oturan ýaly ýakymly bolup biler diýip pikir edýärin. «Tör - göni daşaryk çykýan gapydan sowarak, amatly ýer. Ine, «amatlylyk» barasyndaky gowy kesgitleme hem şu düşünjededir. Eziz Diýarymyz bolsa Aziýadan Ýewropa, Ýewropadan Aziýa çenli bolan giňislikde iň amatly ýer. Bu ýere gelseň, deňizden yüzüp geçip bolýar. Dagly bolsaňam dag ýodasyny geçseň, ýene bir ile, soň ýene bir ýurda baryarsyň. Birnäçe halklary, ýurtlary, dürli şäherleri görýärsiň. Sowda üçin örän amatly. Edil şonuň ýaly ýöriş ugurlarynyň kesgitlenilmeginde hem üns berilmeli amatly künjek. Ine, şu aýratynlyklar hem ata-babalarymyzyň dünýäniň yüzündäki meşhurlygynyň esasy sebäbidir. Házırkı wagtda Garaşsyz döwletimizde bu

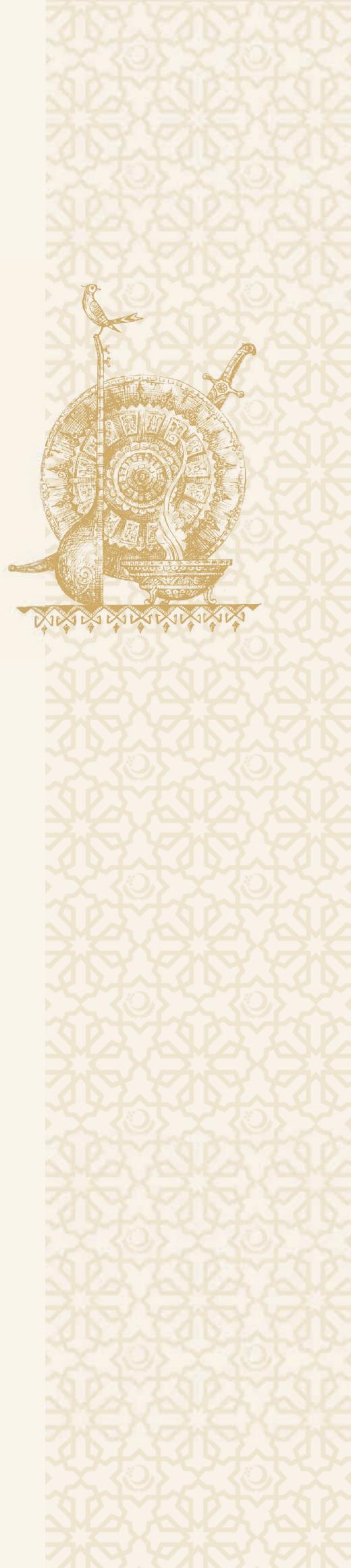
mümkinçilikleri ykdysadyýet we döwletimiziň beýleki jemgyýetçilik pudaklary babatda işjeň ulanýandygymyzy bellemek isleyärin. Munuň geljekde hem yzygiderli rowaçlandyryljakdygyna hem ynamly bil baglaýarys. Sebäbi bu ýerde Ýaradylyşyň öz kanunlary hereketdedir. Ýaradylyşdaky şertleri her kim saýlap almaýar. Watany hem her kim saýlap almaýar. Ýöne könened «Towşana dogduk depe» diýlip aýdylýar. Elbetde, tòweregidäki tebigat, ähli Ýaradylyş aýdyň maksadyň bilen gözelleşýär.

Bu dünýä söweşip ýeňilýän dünýä däl! Dünýäde ynsanyň paýhas baýlygy rüstem. Biz gadymy ata-babalarymyzyň söweş ussatlyklary hakynda aýdanymyzda hem, olaryň döwrüň zerurlygyna laýyk hereket etmegi juda ezber başarandyklaryny nygtamagyň hatyrasyna taryhy maglumatlara salylanýarys. Biz Bitaraplyk döwlet syýasatymyzy dostlukly gatnaşyklarymyz bilen rowaçlandyrýarys. Şu günüň ähmiyetli möhüm meseleleriniň ähli babatda dogry hem maksada laýyk çözülmeginiň hatyrasyna taglymatlary işläp düzýäris. Ählumumy parahatçylyk, dünýäde energiýa howpsuzlygy, azyk howpsuzlygy, ykdysady çökgünligiň öňüni almak ýaly wezipeler biziň döwlet syýasatymyzda öz mynasyp beýanyna eýe bolýar.

Mähriban il-ulsum!

Merdana gerçek!

Asudalyk, abatlyk ähli halklara gerekdir. Bir özüň parahat oturanyň bilen, özgäniň ojagynda gam-hasrat bolsa, sen hem arkaýyn oturyp bilmersiň. Çünkü ol hem seniň daşyň däldir. Adatça, köpcülükde «Barymyz Adam atadan» diýilmesi hem bardyr.

Munuň özi edil sap manyda bolmasa hem, biologik taýdan öz baglanyşygyňa hem az-maz ýikgyn etdigiň bolaýýar. Elbetde, tebigatyň kanunlary ýaradylyşyň özünde bar. Ýöne bu duýgy bize käteler adalatly bolmaga päsgel hem berýän ýaly diýip oýuma gelýär. Jemgy-yetiň adalatly bolmagy ösen intellektual gatnaşyclara örän baglydyr. Saňa öz perzendiň, öz ýakynlaryň näçe yssy garaýyışda hem bolsa, iş manysynda, jemgy-yetiň bähbidi manysynda bu pikirleriň üstaşyry nazar aýlamagy başaramagyň hökmandyr.

Atalarymyzyň hemiše zynharlaýany: «Iller ýaly, ile meňzeş» bolmaklykda. Eli açyklygyňam, sypaýylygyňam il-günün bilen bilelikde gadyry bilinýär. Irki döwürlerden mysallary hyýala getirmekçi bolýaryn. Ýurduň soltany, ýurduň, iliň öňüne düşyän danalary öz perzentlerine gezek gelende, has talapkär bolupdyrlar. Olar oglan-gyzlaryna mynasyp bilim we tälim bermek bilen, olaryň il-ulsunyň goragynda bolmagyny adaty ýagdaýa öwürmegi ussatlyk bilen başarypdyrlar. Gerek ýerinde dözümlü, öte talapkär bolupdyrlar. Şonuň bilenem ýaş ne-sillere söýgülerini aýan edipdirler. Sabyrlylyk, kanagatlylyk ýörelgelerine eýermegi olaryň zandyna guýupdyrlar. Adamy hormatlamagy, ilkinji nobatda, onuň barlygyna gadyr goýmagy başarmagy öwretmegi wajyp saýypdyrlar. Iliniň serdarlary, hanlary ili bilen bir saçagyň başynda oturyp, ýurduň ösüşlerine, Watanyň goragyna öz goşandyny goşýan ildeşlerine guwanmagy, şeýle adamlaryň göreledesini ýaýmagy dowam etdiripdirler. Adamlaryň özara gatnaşyklarynyň gadyrly bolmagyny esasy şert

hasaplapdyrlar. Halkyň sylag-sarpasy olar ha-kyndaky dürli rowaýatlaryň döremegine sebäp bolupdyr diýip pikir edýärin.

Aýdyslaryna görä, Nedir şa bilen Keýmir serdar ýakyn dost bolan. Nedir şa özüniň şeýle derejä göteriljegini oglanlykdan duýan ekeni. Bu barada ol şol wagtlar Keýmir serdara aýdyp berýär. Keýmir serdar hem örän ýiti akyly bilen özüni tanadypdyr. Bu hakynda halk içinde aýtgylar, dürli rowaýatlar örän kän.

Keýmir serdar bir gün tamdyrtowulygyň aladasы bilen daş çykypmyş welin, bir nätanşam gelip, ondan Keýmir serdaryň öýüni sorapdyr. Pähimli serdar oýlanyp oturman, oňa öz öýüni salgy beripdir. Bir salymdan ony tanan nätanyş ýanyna gelip:

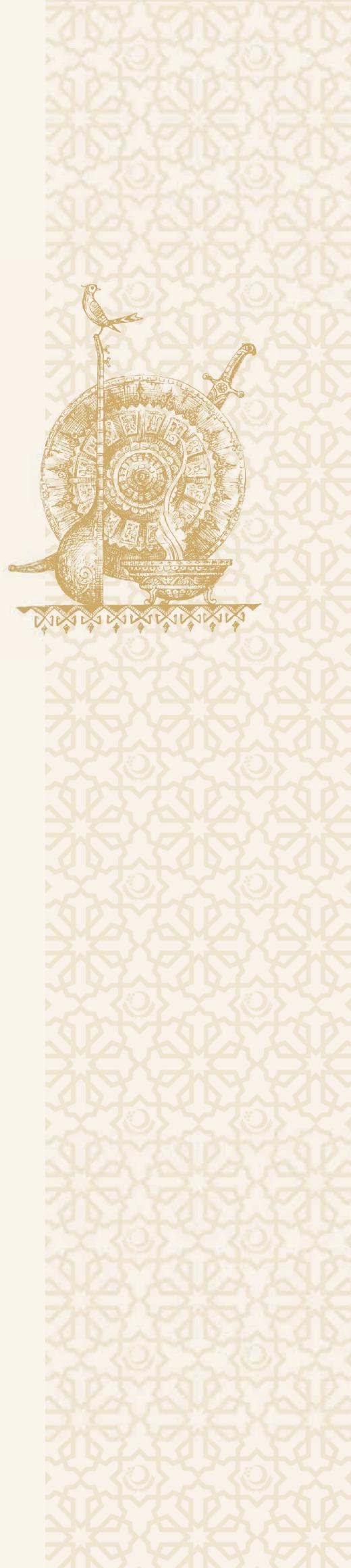
- Nämé üçin sen özüň kimligiň maňa aýtmadyň? - diýip, sowal berende bolsa:

- Sen menden öýumi soradyň, menem saňa salgy berdim. Bu ýerde geňlär ýaly zat ýok - diýipdir. Soňra myhman geň galyp:

- Bir akyllы serdar, han diýip mertebeläp ýördük welin, bu-ha öýünde tamdyrtowy daşap ýören biri ekeni - diýip, ýaňsylý gepläpdır.

- Men ilimiň serdary bolaýyn, öz öýumiň hemise hyzmatçysydyryň. Öz maşgalasynyň aladasyny etmeýänden iline serdar bolmaz - diýipdir.

Ine, gadymyýetden galan şeýle edim-gylim-
lar arkaly hem ynsanperwerlik garaýylarynyň
özbuluşly ulgamy kemala gelipdir. Hakyky ynsanperwerlik, seniň gelip çykışyňa, aslyňa se-
retmezden, hakyky adam bolmakdadır. Bular
dogrusynda ata-babalarymyzyň «Alym bol-
mak aňsat, adam bolmak kyn» diýýänlerine

Baba Owganow
«Togrul begiň Bagdatda dabaraly kabul edilişi»

gaýtalap salgylanmakçy bolýaryn. Adam bolmak adama mahsus häsiýetleri özünde jemläp bilmekdir. Şonuň üçinem ursuň öňüni almak ýa-da onuň getirýän pidalaryny, weýrançylyklaryny mümkün olan çäge çenli azaltmak ugurnda dyngysyz aladalanypdyrlar. Şu maksat bilen XIX asyryň ikinji ýarymyndan başlap, adamlar uruş alyp barmagy düzgünleşdirýän bellibir kadalary, kanunçylyk namalaryny işläp düzüpdirler. Ol kadalarda, esasan, uruşýan taraplaryň söweş hereketleri wagtynda berjaý etmeli düzgünleri, mysal üçin, uruş wagtynda parahat ilaty, çagalary, ýaralylary, ýaragsyz bosgunlary, ýesirleri oka tutmazlyk, taryhy-medeni we beýleki harby däl desgalary hatardan çykarmazlyk ýaly düzgünler bellenipdir. Elbetde, uruşlar wagtynda bu düzgünler mydama ýerine ýetirilip durulmandyr. Şeýle-de bolsa bu uruş kadalary pidalaryň, ýitgileriň, weýrançylyklardyr tozguncylyklaryň bellibir derejede az bolmagyna täsir edip gelýär. Bu halkara uruş kada-kanunlary kabul edilmezinden has ozal, söweşleri alyp barmagyň ýazylmadyk kanunlary – söweş edebi hereket edipdir. Ol kanunlar boýun egen, aman dilän garşıdaşyň günäsini geçmek, ýaragsyz, ejiz adam bilen söweşmezzilik, gaçany kowmazlyk, ýeňsi parahatçylyk ýoly bilen gazanmagyň usullaryny gözlemekden ybarat bolupdyr. Bu edep-kadalary öwrenmekde edebi mirasymyz gymmatly çeşme bolup durýar.

Adamzadyň durmuşdaky orny, köplenc, gara güýji bilen däl-de, akyl-paýhasy, gözýetimi bilen kesgitlenýär. Munuň özi, size-de mälim bolşy ýaly, haýyrly we zyýanly güýcleriň, ýag-

şylygyň we ýamanlygyň, haýryň we seriň özara gapma-garşylygyny çözmegiň ýeke-täk serişdesi bolup, ruhy gymmatlyklarymyzda ýasaýar. Watanyňa, il-ulsuňa, halal ojagyňa howp abanan mahalynda, adamyň akyly, güýç-kuwwaty ony özüne getirýär. Ine, ol şonda özünü tanadýar, onuň bar başarnygy, gaýraty ýüze çykýar.

Türkmenlerde garşydaşyň parahatçylyga çagyryp töwella etmek başarnygy serdarlary, han-begleri iň parasatly syýasatçy hökmünde tanadypdyr. Şu ýörelgelerden ugur alan ata-babalarymyz nesillerini ýaman häsiýetlerden, ejize ganym bolmak endiginden gaça durmaga çagyrypdyrilar. Bu däbe öwrülen edep-kadalar şu günki ýaş nesillerimizi adamkärçilik, mertlik, watansöýüjilik ruhunda terbiýelemekde hem möhüm ähmiýete eýedir.

Şu taryhy maglumatlara ýene dolanmak isleýärin. Beýik türkmen serkerdesi Alp Arslanyň Malazgirt söweşinden soňra huzuryna getirilen Wizantiýa imperatoryny salgyt tölemek şerti bilen günäsini geçip, ony azat edip, öz ýurduna ugratmagy ata-babalarymyzyň özboluşly terbiye mekdebinde kemala gelen aýratynlyglymyzdyr.

Beýik seljuk türkmenleriniň döwletleri haýnda taryhy ýazgylar, edil şonuň ýaly ýeterlik maglumat almaga itergi berýän edebi eserlerem bar. 1040-njy ýylda Beýik Seljuk türkmenleriniň döwleti berkarar edileninden soňra, ol iki bölekden ybarat bolup, jübüt hökümdarlyk şeñkilinde ýöredilipdir. Gündogar bölegi Çagry beg Türkmen hem-de onuň oglu Alp Arslan Türkmen tarapyndan edara edilipdir. Togrul

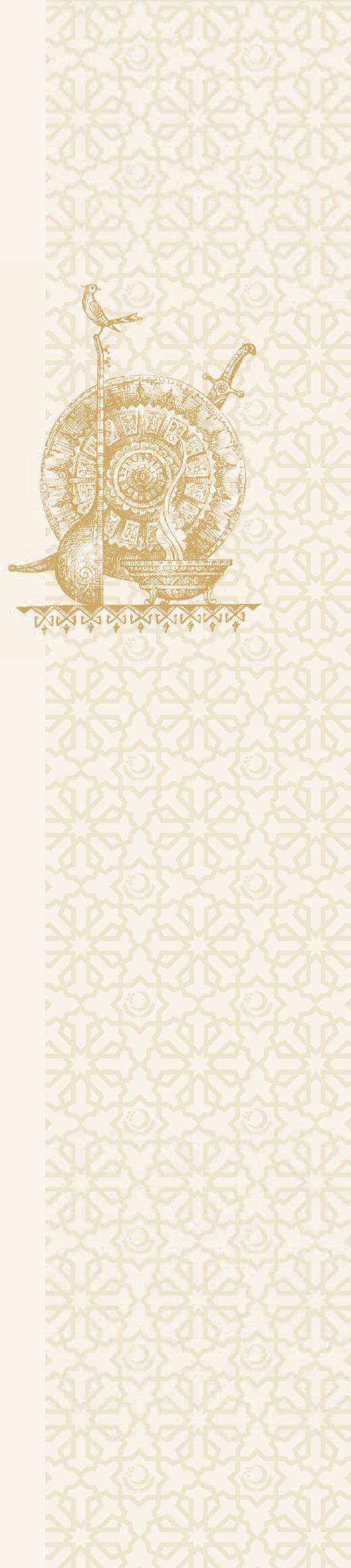
beg Türkmen bolsa günbatary öz edarasy astynda saklap, bütin döwletiň soltanlyk işlerini amala aşyrypdyr. Seljuklaryň iki başly bürgüt şekilindäki tugrasy hem döwletiň iki bölekden - gündogar we günbatar bölekden ybaratdygyny beýan edipdir. Soltanlar türkmen döwletini agzybirlikde dolandyrypdyrlar.

Syýasatyň çözüp bilmedik düwünlerini ýarag bilen çözäge synanyşyk edilmese ýagşy. Iň kyn ýagdaýlarda, paltaň daşa degende hem bir alaç tapylýar. Parahatçylyk, ylalaşyklylyk, hoşniýetlilik, dostluk hemiše üstün çykýar.

Hätzirki zaman dünýäsinde Ýaragly Güýçleriň tutýan orny we ähmiýeti üýtgedi. Hakykatda häzirki döwürde olaryň esasy wezipesi ynandyrmak we düşündirmek ýollary arkaly uruş hereketleriniň öňüni almak bolup durýar. Ýaragly Güýçleriň uruş başlanan ýagdaýlaryndaky wezipesi bolsa onuň has giň möcberlerde ýaýramagyna ýol bermezlikden ybaratdyr. Oguz hanyň parahatçylyk taglymatlaryny ösdüren beýik türkmen serkerdesi Baýram han Türkmen şeýle diýýär: «Kımdir birini ýeňmekden, onuň bilen ylalaşykda we agzybirlikde ýاشamak has güýcli sungatdyr».

Bu gün Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistan «Ösus arkaly parahatçylyk» diyen ýörelgäni öz daşary syýasatynda esasy ugur edinýär. Döwletimiz bu halkara derejesine laýyklykda hiç bir ýagdaýda harby bileşiklere we harby hereketlere goşulmazlyga, harby hereketlere gatnaşýan taraplara günüden-göni harby goldaw bermezlige borçlanýar.

Türkmenleriň harby taryhyň Türkmenistanyň Bitaraplygyny öwrenmekden başlanýan-

dygy töänleýin däldir. Türkmenistanyň goşunuň hiç haçan başga ýurda cozuşly söweşlerde ulanylmaz, ol diňe öz döwletiniň çäklerini goramaga niýetlenilendir. Munuň özi harby taýýarlygyň, esgerlere söweş tärleriniň öwredilmegiňiň gowşadylmagyny asla aňlatmaýar. Bitarap döwlet howp abanan halatynda özüni we öz halkyny goramagy başarmalydyr. Türkmeniň milli goşuny ýokary hünär taýýarlygynyň we şahsy medeniýetliliğiň nusgasы bolmalydyr, sebäbi ol dünýäde BMG tarapyndan ykrar edilen ýeke-täk Bitarap döwletiň goşunydyr.

Döwletimiziň halkara syýasy gatnaşykla-ry babatda iň möhüm ýeňişleriniň biri Birleşen Milletler Guramasy tarapyndan Aşgabat şäheriniň Merkezi Aziýa üçin Öňüni alyş diplomatiýasy boýunça sebit merkezi hökmünde saýlanyp alynmagydyr. Sebäbi sebitde bütin dünýä ähmiýetli, wajyp wezipeleri berjaý etmek maksady bilen döredilen merkeziň ştab-kwartirasynyň paýtagtymzda ýerleşdirilmegi, dünýäniň döwletlerini özüne birleşdirýän Birleşen Milletler Guramasy tarapyndan, Türkmenistanyň sebitdäki we dünýädäki syýasy ornuna juda ýokary baha berilýändigini we döwletimiziň bu guramanyň maksatlaryny durmuşa geçirmekde agramly we möhüm wezipeleri ýerine ýetirýän abraýly agzasydygyny görkezýär.

Öňüni alyş diplomatiýasy halkara gatnaşyklary babatda dürli sebäplere görä döreýän gapma-garşylykly, çylşyrymlı ýagdaýlaryň ýa-ragly çaknyşyklara, uruşlara ýa-da gaýry betbagtçylyk hadysalaryna ýazmagynyň öňüni almak maksady bilen, açyk gapma-garşylyga giren taraplaryň arasynda gepleşikleri geçir-

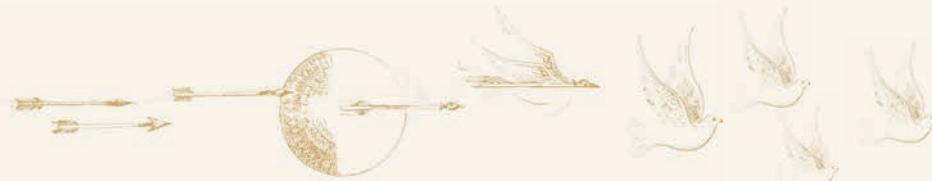
mek, olaryň ylalaşmaýan meselelerinde «altyn ortalygy» tapmawlaryna ýardam bermek, garşydaşlaryň ählisi üçinem ýaramaz netijelere getirjek dartgynly ýagdaýlardan çykalga tapmak üçin, taraplaryň bähbitlerini utgaşdyrýan, syýasy-hukuk ýagdaýlaryny deňagramlaşdyrýan şertleri işläp düzmeýk ýaly birnäçe ynsanperwer wezipeleri ýerine ýetirýär.

Türkmenler beýleki halklar bilen gatnaşyklarynda mydama özara düşünişmek we ynaňşmak ýörelgelerinden ugur alypdyrlar. Türkmen halky hemise-de islendik jedelli meseläni çözmegiň, ilki bilen, parahatçylykly ýoluny öne sürüpdir. Adamkärçiliğiň sypaýy gylyk-häsiyetleriniň, edim-gylymlarynyň, däp-dessurlarynyň ulgamyny «türkmençilik» diýen bir sözde jemlapdir. Asyrlary aşyryp, sypaýylygy, ylalaşyklylygy gazanmagyň durmuş tejribesini saldarlapdyr.

Türkmençilikde «töwella» diýen düşünje häli-häzirem uly mana eýedir. Töwella etmek ylalaşyga çagyryşy aňladýar. Töwella etmek oba-kendiň iň sylagly ýaşulalaryna ynanylýar. Töwella bilen dostlaryň, doganlaryň ara tow düşen gatnaşyklary dikeldilýär. Bu türkmençilik ýörelgesi halklaryň arasynda özara ylalaşygyň gazanylmagyna, meseläniň asuda çözülmegine itergi beripdir. Biziň döwlet Bitaraplygymyzyň milli nusgasy şol ulgamdan gözbaş alýar.

Ata Watany goramak mukaddes borçdur. Ilini-ýurduny gorajak goç ýigitleri - mertleri terbiýeläp ýetişdirmek parz işdir. Sebäbi döwletiň berkararlygy, ýurduň goragy, halkyň asuda, abadan durmuşynyň üpjün edilmegi hemise ilkinji nobatda, il-günün agzybirligine, jemgy-

ýetiň jebisligine, pähim-parasatly, adyl-adalaty, atly-abraýly, sylagly-sarpaly, batyrlykda nusga bolup bilýän serdaryna, Watany goraýan mertlere baglydyr. Şonuň üçin eneler hüwdülerinde, pederler pentlerinde öz perzentleriniň il derdine ýarajak, ýurduny gorajak mert ýigit bolup ýetişmeklerini arzuwlapdyrlar, sargyt edipdirler, şahyrlar şygylarynda, aýdyjy-bagsylar bolsa aýdymalarynda-dessanlarynda mertligi we mertleri wasp edipdirler.

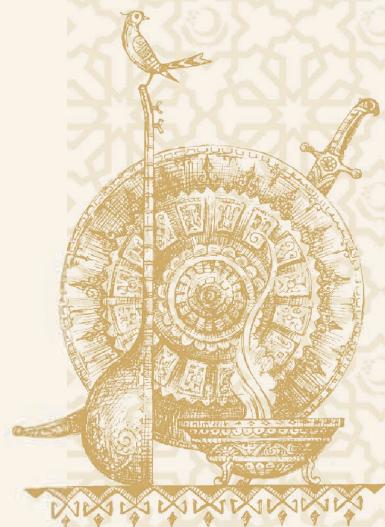
Taryhy maglumatlar, harby-gahrymançylyk sapaklary - bular, meniň pikirimçe, öwüt-ündewiň özeninde ýaşamalydyr.

Esasy wezipe haýsy döwür üçin nämäniň wajyplygyny duýmakdadır. Dykgat etseň, batyrlygyň ähmiyetiniň has güýcli duýlup, fizi ki güýjüň agalyga eýe bolan zamanya hem ata-babalarymyz ony öz peýdasyna öwrenmedi, özlesdirmedem. Diňe ýeri gelende, tejribesini, bilimini, tälimini ussatlyk bilen ulanmagy başardy. Häzirki döwürde hem biz bu taryhy wakalary ýatlamak bilen, durmuşda nämäniň ileri tutulýandygynyň, nämeleriň has wajypdygynyň tejribesi bilen tanyş bolýarys. Şu maglumatlary okadygymsaýyn, ýene bir pikir maňa ynjalyk bermeýär. Ol hem nesilleriň öňündäki borçlaryň talabalaýyk berjaý edilmegidir. Meniň perzendif, iň ýakynlarym ulus-iliň perzendifdir. Çünkü türkmen üçin esasy maksat ile wepaly ogullary terbiýeläp ýetisdiirmekdedir. Il-gününe wepaly, merdana gerçekleriň ýarany bolsa behişdi bedewlerimizdir. Bedew münmek halkymyzyň gerçeklik edebiniň bir tälimidir. Häzirki döwürde ýurdumyzda at münmäge höwesek ýaşlaryň hatarynyň giňeyändigi bu

kesbe halkymyzyň ebedi ygrarlylygyndandyr.
Gerçek ýigit bedewi bilen gaýratlydyr, göze ge-
lüwlidir, merdanadır. Çünkü bedew münen he-
miše myradyna ýetyär.

Ýaş watançylaryň gaýraty bolsa il-ulsuň
mertebesidir.

Mertebäň beýgelsin, merdana gerçek!

Berdimyrat Toyçyýew
«Jygaly begiň patasy»

**-DOWAMAT DOWAM BOLSUN ...
NESILLER BAGTYÝAR DURMUŞDA ÝAŞASYN!**

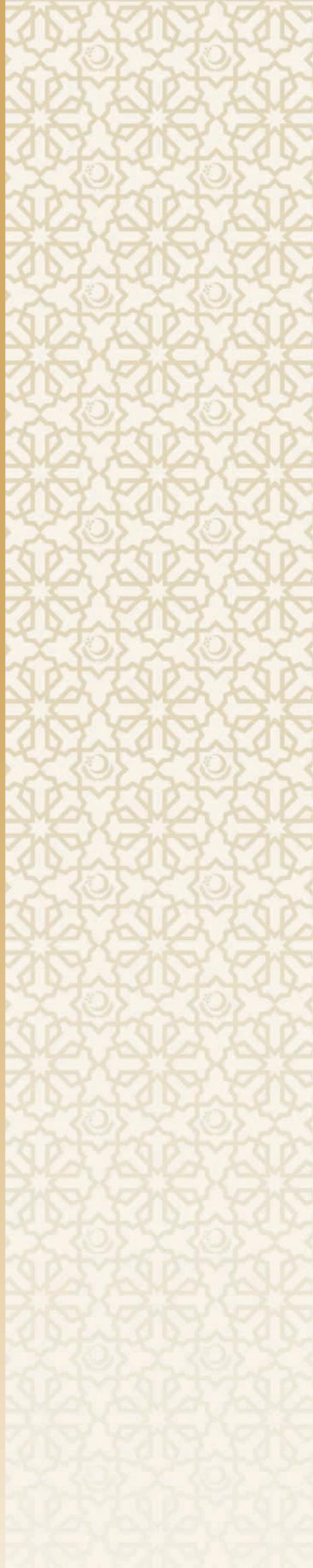
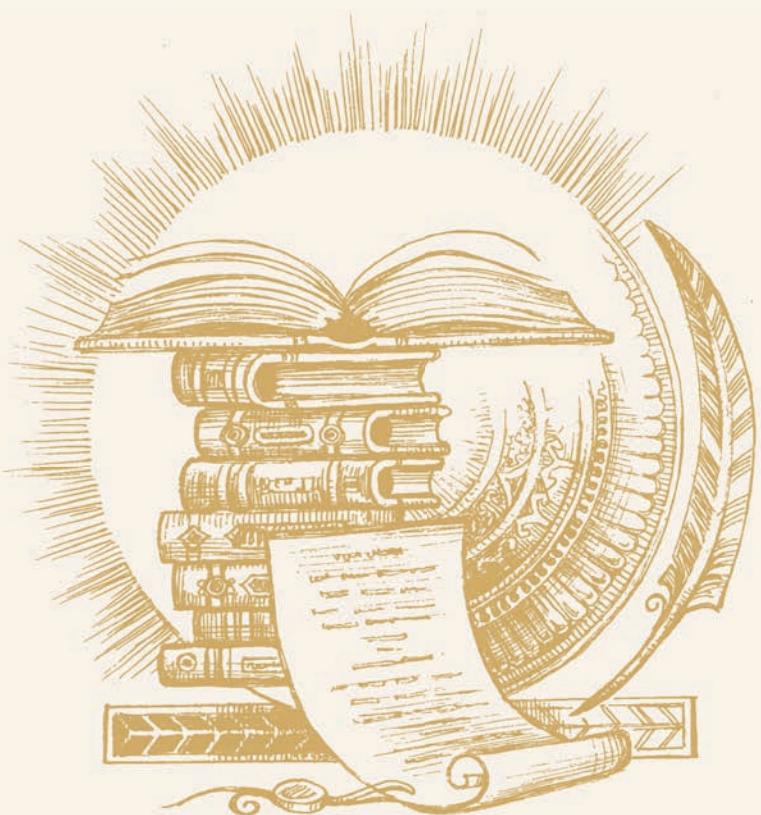
BERDIMUHAMET ANNAÝEW

Berdimuhamet Annayew

1904 - 1948

MERD ANALYGYŇ MILLI MEKDEBI

Adam mekdepde sowat alýar, mekdep seni durmuşyň uly ýoluna atarýar. Mekdep - ynsanyň kämilleşmeginiň ilkinji basgançagy. Soň ýörite okuw mekdebinde, ýokary okuw mekdebinde hem tälim alynýar. Ýone iň esasy mekdep - maşgala mekdebi diýesim gelýär. Maşgalada gowy göreldeleri ýaýmaga we rowaçlandyrmagá pursat döredilýär. Bu her bir döwrebap şahsyýetiň mynasyp kemala gelmeginde örän möhüm orny eýeleýär. Biz öz döwlet syýasaty myzyň raýatlaryň durmuş ýagdaýyny gowulandyrmagá gönükdirilen ähli ugurlarynda şu aýratynlyga ähmiýet berýäris. Häzirki döwürde nesillerimize mynasyp tälim okuwyny öwretmekde we ylym-bilim bermekde türkmen maşgalasında kemala gelen ýörelgelerimiz terbiye işiniň jemgyýetçilik mazmunlylygyny äsgär edýär. Türkmen maşgalasynda täze dünýä inen ogul perzendiň Görögly beg ýaly gaýratly, Keýmir beg deýin ýiti akyllı bolup ýetişmeginde, gyzjagazlaryň Tumar şa ýaly edermen, Aý ene, Altynjan hatyn ýaly edenli bolmagynda şol türkmençilik ýörelgeleriniň täsiri juda uludyr. Yaş oglanlaryň kemala gelmeginde «Görögly»,

«Dädem Gorkut» eserleri çuňňur mana eýedir. Olary okamadyk oglandan hakyky watançy ýetişmez. Çyn watançy Göroglynyň namalaryny, Gorkut atanyň boýlaryny bilmelidir. Bular diňe bir edebi eser däldir. Olary okamak seniň mukaddeslik bolup kalbyňa guýlan borjuňdyr. Görogly her bir türkmen ýigidiniň hyýalynda ömürlik orun alan gerçekdir. Halkymyzyň bahasyz uly baýlygy - ruhy baýlygymyzdyr. Ruhy baýlygyň çeşmesi her türkmen perzendiniň watançylyk terbiýesiniň, görüm-göreldesiniň binýadýnda bolmalydyr.

Çagalykda oglanylaryň öz atalaryna, gyzjagazlaryň öz enelerine meňzemek hakyndaky arzuwlary olaryň ýürekleriniň päkligidir. Her bir nesil şol isleg-arzuwyň ebedi ýaşamagy üçin, özünden öňki nesilleriň galdyran ruhy we maddy baýlyklaryna mynasyp eýe bolmagy başarmalydyr. Göräymäge ýasaýşyň ebedi hökümi ýaly bolsa-da, bu juda uly wezipedir. Ata-babalarymyz bir özünüň däl, eýsem, tutuş dowamatynyň arassa ahlaklylygynyň, merdanalygynyň arzuwlary bilen ýaşapdyrlar. Çünki «Älem içre at gezer». Özüňden soň at-abraýyň ýaşar. Şonuň üçinem öz öten ýakynlaryň hakyndaky ýagşy sözler, ýagşy ýatlamalar hem seni borçlandyrýar. Öz aňrymy yzlap, köp maglumatlar bilen tanyşýaryn. Sebäbi hiç bir taryh hem diňe bir adama ýa maşgala, ýa bir halka degişli bolmaýar. Biziň halkymyzda ilbiri bolmak ynanjy has güýclümikä diýýärin. Bar görelde, nusga, at-abraý şol ilbiri bolunýanlygyn-da. Garry atam Anna aga öz döwrüniň sowatly adamy, ony ýaňy-ýaňylaram obadaşlary häli-şindi ýatlardylar. Ol Gökdepe galasyny keseki

basybalyjylardan dös gerip gorapdyr. Gökdepe söweşinde görkezen batyrlygy we edermenligi üçin, onuň adyny Anna serdar diýip tutupdylar. Atam Berdimuhamed Annaýew bolsa mu-gallym we gaýduwsyz esger. 1941-1945-nji ýyllaryň Watancylyk ursunyň ýalynly ýyllarynda arza berip, günbatarda gopýan aldym-berdim-li söweş meýdanyna gidýär. Ol halkyň ykbalyň çözülýän ýerinde - söweş meýdanında bolmagy hökmanlyk hasap edipdir. Yzynda galan maşgalasy şonda öz başyny özi çaramaly bolýar. Maşgalada zenan gaýraty, ýigidiň asyllylygy şular ýaly ýerde ýüze cykýar. Şol ýyllaryň kynçylykly, hupbatly wakalaryna kakam diňe adam häsiýetlerini - merdanalyga, gaýratlylyga, halallyga guwanjyny paýlaşmak üçin ýüzlenýärdi. Häzirem şeýle. Biziň maşgalamyz üçin gahrymanlaryň, watançylaryň tälim-terbiye mekdebi hemişelik nusga. Bu her bir türkmen maşgalasy üçinem şeýledir diýip pikir edýärin. Kakam Mälíkguly Berdimuhamedow 26 ýıldan gowrak wagtlap İçeri işler edaralarynda gulluk edip, uly serkerdelige çenli şöhratly ýoly geçdi. Ol tabynlygyndaky gullukçalary söweş hem-de syýasy taýdan taýýarlamaga, olaryň medeniýetliligine diýseň uly üns beripdir. İçeri işler ministrliginiň edaralarynda işläñ ýyllary kakam Daşoguz, Mary, Aşgabat şäherlerinde dürli wezipeleri alyp barypdyr. Bu maglumatlar bilen okyjy tanyşdyr. Watan goragynyň ykbalyň gönüden-göni şejerämize dahilly eden beýik wezipesidigine guwanýandygymy bellemek isleyärin. Geljekde hem, goý, uly hem wajyp aladamyz, maksadymyz Watan goragy hem asudalygy bolsun diýesim gelýär.

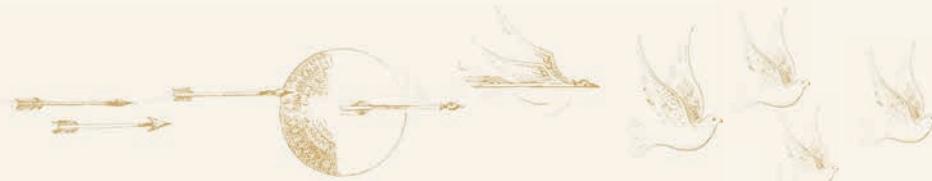
Watanyň ezber goragçylary – olar ata-babalarymyzyň döwletlilik arzuwlarynyň goragçylary. Goý, siziň synmaz gaýratyňyz, polat erkiňiz, ýokary söweşeň ruhuňyz baky bolsun! Görögly beg kyrk ýigidine öwüt edende, olaryň biriniň müňe taý bolmagyny sargapdyr. Şol ynam bilenem türkmen gerçekleri duşmany yzyna serpikdirmek, pälinden gaýtarmak üçin bedewe atlanýarlar. Magtymguly akyldarymyz «Watan!» diýip, bedewine atlanan türkmen gerçekleriniň ýygynyny «Tartsa ýygyn erär topraklar, daşlar» diýip, buýsançly teswirleyär. Biziň milli goşunymyzda şu egsilmez gaýrat bardyr.

Her bir işiň üstünligi ynama bagly. Ýeňmäge, gaýrata bolan ynam gerçegi ýasadýar. Ol halal ojagynda rahatlygyň höküm sürjegine ynanýar. Şol ojakda onuň hözirli ýasaýyş hakyndaky arzuwlary hasyl bolmaly. Onuň arzuwlarynyň myradyna gowuşmagyna hiç bir närse zelel ýetirip bilmez. Goç ýigit gurt bolup, ýygna daraýar. Laçyn bolup, bet pygyllylara dyrnak urýar. Ol tä nazaryndaky dogum buýsanja öwrülip, ot bolup ýanýança söweşýär. Ýeňiň bilenem halal ojagyna dolanýar. Ýene öz perzendine Watan mukaddesligi hakynda öwüt bermäge, oňa ezberlik tälimini öwretmäge başlaýar. Şeýdibem merdanalygyň milli mekdebi aşyp dowam edýär, şeýdibem nesilleri arkama-arka aýlaýar. Bularyň merdanalygynda eneleriň öz ogly hakyndaky hüwdülerinde şirin duýga öwrüp aýdan arzuwlary hasyl bolýar.

Merdana Watan gerçekleri!

Gerçekligiň mekdebi atalarymyzyň Watana ygrarlylygynyň mekdebidir. Bu mekdep kişi

hökmünde seniňem, islendik ýagdaýda Wataný goramaga güýjüni we gaýratyň, iň esa-sanam, ussatlygyň äşgär edýän ylym-bilimiň, tälim-terbiýäniň toplumydyr.

Watanymyzyň goragynyň iň belent hem mertebeli borçdugy biziň üçin ebedi hakykatdyr.

Hiç haçan synmajak, ynsan kowumynyň Zemininiň goýnundaky asuda ýasaýsyny alamat-landyrýan hakykat Watana bolan söýgimizde ýaşaýar. Diňe adalatlylyk ýörelge edinilen hala-tynda gerçek hakyky maksadyna ýetýär. Ada-latlylyk gerçeklik ýörelgeleriniň iň belent nus-gasydyr. Çünkü hakyky Watançy gerçek häzirki zaman ylym-bilimlerinden hem habarly bolma-lydyr. Bu oňa häzirkizaman ösen tehnikalaryna ezber erk etmäge mümkünçilik döreder.

Merdana Watan goragçylary!

Ilki bilen size harby ylym-bilim dogrusyn-daky esasy binýatlyk düşunjeleri beýan etme-gi göwne makul bilyärin.

Mälim bolşy ýaly, gadymdan bări her dürli ylymlaryň gözbaşlary döredilipdir. Aýry-aýry ylym-bilimleriň özbaşdak ylym hökmün-de ykrar edilen öwrülişkli zamanyndan soň hem, bu hadysa juda tizlikli ösdi. Ylymlar şaha ýaýyp, öz içinde aýry-aýry ylymlaryň täze şahasyny kemala getirdiler. Häzirki zaman üçin olaryň her biriniň öz wajypliggy hem-de anyk jemgyýetçilik ähmiýetliliği bar.

Ensiklopediyalarda, sözlüklerde we okuw gollanmalarynda bolsa «ylym» diýen düşün-jä dürli kesgitlemeler berilýär. Meselem, «bilimiň görnüşi ...», «adamlaryň ýerine ýetirýän işleriniň görnüşleri...», «düşunjeler ulgamy ...», «jemgyýetçilik akyl ýetirişiniň çygry ...», «adam-

zadyň tejribesi ...» başga-da şular ýaly birnäçe kesgitlemeler «ylym» diýen düşünjäni aňlatmakda giňden ulanylýar. Şu günüki güne çenli dünýä edebiýatlarynda bu kesgitlemeleriň ýüzlerçesi bardyr.

Ylmyň häzirki döwürdäki hyzmatyny asla hiç bir zada deňemek mümkün däl. Ylym-bilimiň ösüşleri ýurdumyzyň durmuşynda kesgitli mana eýedir. Bu asyr ylmyň we tehnologýanyň asyrydyr. Ösüşleriň şu şertli häsiýeti häzirki zaman üçin has wajyp bolup durýar.

Häzirki döwrüň nukdaýnazarynda harby ylym ylmyň bir düzüm bölegi bolup durýar hem-de ol döwletiň howpsuzlygynyň üpjün edilmegine gönükdirilen adamlaryň ýerine ýetirýän işleriniň çygryny öz içine alýar.

Harby ensiklopedik sözlüklerde harby ylym diýlip urşuň harby-strategik häsiýeti, onuň öönüni almagyň ýollary, ýaragly göreşiň kanunuňlygy, Ýaragly Güýcleriň gurluşy, döwleti we Ýaragly Güýcleri urşa taýýarlamak, ýurduň basybalyjylykly hereketleri yzyna serpikdirmek mümkünçilikleri we ýaragly göreş alyp barmagyň usullary baradaky bilimler toplumyna düşünilýär.

Harby sungat harby ylmyň bir möhüm pudagydyr, düzüm bölegidir ýa-da başgaça aýdylanda harby ylmyň özenidir.

Harby sungat - bu gury ýerde, suwda we howa giňisliginde harby hereketleri taýýarlamagyň hem-de alyp barmagyň nazaryýeti we amalyýetidir.

Strategiýa, operatiw sungat we taktika - bular harby sungatyň düzüm bölegidir.

Merdana Watan ogullary!

Şu düşünjeler seniň ylym-bilimliliğiň binýadydyr. Seniň harby taýýarlygyň, ilkinji nobatda, şu düşünjeleri kemsiz özleşdirmegiňe baglydyr. Harby sungatyň bir-biri bilen özara berk baglanyşykly üç bölümünüň içinde harby strategiýa iň esasy orny eýeleýär.

Strategiýa adalgasynyň asyl manysy «*stratos - goşun*» we «*ago - alyp gidýärin*» diýen grek sözündendir. Bu düşünje, bir söz bilen aýdanynda, «söweş sungatyny» aňladýar. Ýurduň ýaragly güýçlerini harby hereketlere taýýarlamagyň hem-de gönüden-göni söweş alyp barmagyň ýollarynyň öňünden, ählitaraplaýyn oýlanyşykly we ahyrky netijelerini hasaba almak esasynda işlenilip düzülýän meýilnamalaryň we şol esasda ýerine ýetirilýän hereketleriň toplumydyr.

Harby strategiýa döwletiň Harby doktrinasy bilen berk baglanyşyklydyr. Çünkü goranys we howpsuzlyk meselelerini iş ýüzünde çözende, harby strategiýa Harby doktrinanyň düzgünlerinden ugur alýar, olary gollanýar. Şol bir wagtyň özünde ýurduň Harby doktrinasy işlenip düzülende, döwletiň syýasy hem-de harby ýolbaşçylary tarapyndan ähtimal garşıydaşyň söweş hereketleriniň häsiyetleri we harby strategiýanyň çaklamalary, teklipleri, maslahatlary göz öňünde tutulýar. Garaşsyz döwletimiziň Harby doktrinasy halkymyzyň parahatçylyk söýüjilikli ideýalary, watansöýüjiliğiň milli taglymatlary bilen binýat alan polat kada-kanun ýörelgämizdir. Her bir ýaş watançynyň dünýägaraýsy, ylym-bilimi, başarnygy hut şu ýörelgeler esasynda berkeýär.

Harby strategiýa operatiw sungata, taktika daýanmak bilen, olaryň mümkünçiliklerini öw-

renýär hem-de strategik wezipeleri çözmekde olaryň gazanan üstünliklerinden peýdalanýar.

Strategiýa adalgasy durmuşyň köp ulgamnda ulanylýar. Özi-de ol haýsy ulgamda ulanylýandygyna garamazdan, giň möçberli, haýsydyr bir möhüm bähbitlere gönükdirilen maksatlary, geljekki netijelerine bil baglanýan uzak möhletleyin işleri göz öňünde tutýar. My-sal üçin, «strategik hyzmatdaşlar» diylende haýsy-da bolsa bir ugur boýunça (yk dysady, syýasy, harby we ş. m.) bähbitleri bir-biriniňkä gabat gelýänligi üçin, hyzmatdaşlyk alyp barýan taraplara düşünilýär. «Strategik meýilnamá» diylende bolsa, uzak möhlete niýetlenen meýilnamalar göz öňünde tutulýar.

Harby sungatyň gurluşynda operatiw sun-gat harby strategiýa bilen taktikanyň arasyn-daky aralyk orny eýeleýär. Has takygy, harby strategiýanyň talaplary we düzgünleri opera-tiw sun-gat üçin esas bolup durýar, operatiw sun-gat bolsa öz gezeginde taktikany ösdürme-giň wezipelerini hem-de ugurlaryny kesgitleýär.

Harby ylmyň gazananlary şol bir durşuna saklanmaýar. Ýurduň çäginde we dünýä ýü-zünde syýasy ýagdaý, güýcleriň we islegleriň gatnaşygy üýtgeýär. Şonuň netijesinde har-by ylym kämilleşýär. Bu bolsa harby syýasat we harby doktrina babatda hem üýtgesme-leri girizmegiň zerurlygy bilen ýüze çykýar. Şeýle ýagdaylarda ylmy maglumatlaryň ge-regiçe köp jemlenmegi işiň oýlanyşykly dü-zülmegine täsirini ýetirýär. Şoňa görä döw-letiň howpsuzlygyny üpjün etmek we onuň goranyş ukybyny pugtalandyrmak wezipe-

lerine eýerýän harby sungatyň kämilleşmegi bilen, ýaragly göreşiň gidişine gönüden-göni täsir etmäge we aýgytly netijeleri gazanmaga mümkünçiligi bolan harby strategiýanyň orny aýdyň artdy.

Harby strategiýanyň esasy düzgünlerini bilmek serkerdäniň gözýetimini giňeldýär. Serkerde ýaş watançylara hemise görelde bolmalydyr. Ol taryhy, edebiýaty söýyän, her bir jümläni watançylyk nukdaýnazaryndan düýpli seljermäge ukyply şahsyýet bolmalydyr. Milli goşunyň serkerdesi halkymyzyň Oguz handan nusga alan merdana gerçekleriniň ykbalyny, durmuş ýörelgesini nusga edinmelidir. Görogly ýaly mert gahrymanlaryň ady bilen birlikde, ol olaryň ýeňilmezek batyrlygynyň esaslaryna hem aýdyň göz ýetirmelidir. Goşunyň düzüllişiniň aýratynlyklary, dürli söweş usullary, tilsimleri, söweş enjamlary, harby lybaslar haýndaky düşünjeleriň gözbaşy şolarda jemlenendir.

Harby ylym-bilimler asyrlaryň dowamında kämilleşyär. İň irki ýarag esbaplarynyň döredilen döwründen başlap, tehnikanyň durmuşdaky ornunyň düýpli häsiýete eýe bolan häzirki zamanya harby tehnikalar we olara ussatlyk bilen erk etmek başarnyklaryny hem özünde jemleyär.

Harby başarnyklılyk we harby ugurdan döwrebap ylym-bilimlilik her bir serkerde we ýaş esger üçin hökmany borçdur. Bu seniň harby derejäne we wezipäňe bagly bolmadyk durmuş ýörelgäň esasy mazmunyny aýan etmelidir.

Parahatçylykly döwürde, ähli adamlaryň asudalykda, agzybirlikde ýasaýan döwründe hem harby taýýarlyklylygy üpjün etmegiň fiziki we ruhy taýdan yzygiderli taplanmagy talap edýänligi tekrarlanmazdan düşnüklidir. Has dogrusy, hakyky watançy bu ýörelgeleri adaty durmuş bilen baglanyşdymaga endik etmelidir.

Hormatly Watan goragçylary!

Şu ýerde Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň esasy wezipesi hakynda belleme-gimiz hem gerekmikä diýýärin. Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň esasy wezipesi Ýaragly Güýçlerimizi hemiše söweşeň hem-de mobilizasiýa taýýarlykda, söweše ukyplý ýagdayda saklamakdan, Türkmenistanyň, onuň çäkleriniň bitewüligini hem-de eldegrilmesizligini, howa giňişlikleriniň ýaragly goralmagyny üpjün etmekden, ýaraglaryň we harby tehnikalaryň abat saklanmagyny, Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň serkerdeleleri we borçnama boýunça harby gullukçylary tarapyndan goşunda tertip-düzgüniň berjaý edilmegini ýola goýmakdan ybaratdyr.

2007-nji ýylyň maýynda Türkmenistanyň Mejlisiniň Karary esasynda maňa goşun generaly diýlen harby adyň berilmegini Watanayň goragynyň hatyrasyna amala aşyrýan işlerimiziň mazmunyny şahsy taýdan ýokary harby taýýarlyk we sowatlylyk bilen baylaş-dymagyň öňümdäki zerurlygy diýip kabul edýärin. Şu mukaddes duýgy hem meni harby mekdebiň tälimlerini her ugurdan ösdürmäge, ussatlygyň synagyndan geçip, yzygiderli taplanmaga borçly edýär. Häzirki döwrüň tiz-

likli ösusleri harby sungatda hem kämilleşmegiň möhümliginiň esasy şertleriniň biri bolup durýar. Harby tehnikalaryň täze görnüşleriň hakyky watançy gerçegiň kämilleşmegiň serişdesine öwrülmegi hem wajypdyr. Şeýle pursatlar hakyky watançyny batyrgaýlyga, gahrymançylyga hyjuwlandyrmalydyr. Harby taýýarlygy dürli ugurlar boýunça kämilleşdirmek maksadyna gönükdirilen pursatlarda muňa has ýakyndan göz ýetirdim.

2008-nji ýylyň 28-nji iýunynda MiG-29 ky symly sesden çalt uçýan söweşeň uçarda uçmaga hyýallananymda, munuň örän uly borçdugy maňa aýandy. Öwüt berenden, tälîm öwredeniňden hem hakyky durmuş ýagdaýynda özüň görelde görkezmek - bu hökmanlyk diýen pikirim şonda üstün çykdy. Uçuş mahalynda onuň nähili eserdeňligi we giňgöwrümliliği talap edýändigi aýdyňdyr. Söweş uçarynda uçuş mahalynda eziz Diýarymyzyň paýtagtynyň ileri - günbatar künjüni ýokardan synlamaga mümkünçilik boldy. Bu bolsa owadan surat eseriniň kalbyňa salýan heýjany bilenem göwnüňi göterýär. Şol mahal watançylyk söýgiň hem täze maksatlara badalga alar ýaly, täsin pikirleri hyýalyňda janylandyryar.

Harby okuw-türgenleşiklerde söwešeň taýýarlygyň ýokary derejededigini subut etmek, ilki bilen, öz-özüne bolan ynamy berkidýär. Çünkü öň hem tekrarlaýsym ýaly, öz-özüni ynandyrmak, öz dünýäni açmak has uly wezipedir. Şeýle-de munuň özi özüni hakyky adam, Zeminiň ertirini gurýan ýaradylyş hökmünde duýmagyň bir şerti bolup durýar.

2008-nji ýylyň 21-nji awgustynda Balkan welaýatynyň Serdar şäherinde ýerleşýän harby bölüme iş sapary bilen baranymyzda, esasy maksadymyz milli goşunymyzyň ygtyýaryndaky häzirkizaman tehnikalarynyň görnüşleri bilen tanyşmaklykdy.

Asuda, eşretli durmuşyň gazanylmagy Watanymyzyň goranyş ukybyna hem aýrylmaz bagly bolup durýar.

Serdar şäherine gelenimde, meniň ilki bilen şular oýuma geldi. Gahrymançylygyň we batyrgaýlygyň pursatlary hyýalymda janlandy. Bu ýerde mekdepde tälîm beren atam Berdimuhamed Annaýewiň durmuş ýoluny ýatlady.

Mähriban Watan ogly! Merdanalyk her bir türkmen ogly üçin kämilligiň milli mekdebi niň tälîm ulgamydyr. Batyrgaýlyk atalarymyza we palylygymyzyň mertebesidir. Şu sapar mahalynda harby esgerler bilen duşuşyp, olaryň dogumdan ýanýan nazarlaryndan men bu hakykatyň aýanlygyny görýärin. Esgerlerin harby birikmedäki okuw-türgenleşik meýdançasyna baryp, türgenleşýän tankçylaryň söwes atyşyklarynyň usullaryny synlaýaryn. Soň özümem tankçylaryň hatarynda ekipaža goşulyp, tankyň kabinasyndaky orny eýelän halatymda, önde nähili päsgelçilikleri geçmeli boljakdygymyzyň asla pikirini hem etmeyärdim. Suwuň aşagyndan söwes tankynda ýüzüp barýarkam hem, ýaş esgerler hakynda oýlanýaryn. Bu iş aňsat däl hem bolsa, ýaş gerçekleriň gaýduwsyzlyk bilen okuw-tälîmlerine hötde gelmekleri olaryň merdanalyklary, milli terbiye mekdebinde kemsiz kemala gelendikleri diýýärin.

Täze harby tehnikalaryň häsiýetnamasyna belet bolup, olara dogumly erk edýän ýaş gerçeklere örän guwanýaryn. Täze söweş tehnikalarynda tälim-okuwy özleşdirmek watançy gerçek üçin merdanalyk täliminiň ýene-de bir sapagydyr.

2016-njy ýylyň baharynda Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň taryhynda iň bir kesgitleýji waka bolup geçdi. Türkmenistanda ilkinji gezek milli goşunyň söweşeň taýýarlygyny duýdansyz barlamak çäresi yylan edildi. Şol pursady ýeňip geçmek üçin bir günüň, bir aýyn taýýarlygynyň dahylynyň ýokdugy nygtamazdan hem düşnüklidir. Bu ýerde bizi diňe Watanyň goragynda özümüz kemsiz taýýarlap, ýürekden işe girişmegimiz alyp çykýar diýip hasap edýärin.

Bu çäre tapgyrlaýyn amala aşyryldy. Milli goşunymyzyň harby bölümleri söweş hereketlerini sazlaşykly ýerine ýetirmek üçin, belle nilen tertipde okuw-türgenleşik merkezlerine tarap düzgün-teripli harby ýörişi amala aşyrdylar. Söweşeň tälim-okuwlary hakyky söweş hereketlerine ýakynlaşdyrylan şertlerde guraldy. Oňa Ýaragly Güýçleriň ähli kysymalary gatnaşdyryldy. Çünki hakyky söweş tebigy şertlere boýun egmeýär, olary ýeňýär. Nähi li ýagdaýda, haýsy şertlerde zarba urulsa-da, ondan üstün çykýar. Ýyldyrym bolup süýnýän sesden çalt uçýan söweşeň uçarlar, suw päs gelçiliklerine uýgun harby tehnikalar, şeýle-de dürli kysymly döwrebap harby tehnikalara erk etmek - bularyň hemmesi merdanalygyň milli mekdebinde kemala gelen ýaşlaryň harby taýdan taýýarlygynyň köpugurlaýyn jäheteriniň diňe bir ugrudyr.

Watanymyzyň taryhynda ilkinji gezek geçirilen milli goşunymyzyň söweşeň taýýarlygynyň duýdansyz barlagynda Ýaragly Güýçlerimiziň söwešeň ukybynyň we harby gullukçylaryň hünär ussatlygynyň ýokarydygyna aýdyň göz ýetirdik. Çünkü merdanalygyň milli mekdebinde diňe mertler kemala gelýär. Her bir gerçegiň şu mekdepde kemala gelmegi wajypdyr.

Şu ýerde ýene bir durmuş mysalyna ünsüñizi çekeýin. Bir ýeri bilen garyndaşlyk gatnasygyny açmaga hyýal edilende hem, ilki bilen, oglanyň harby gullugyny geçenligi bilen gyzyklanylýar.

Maşgalanyň ykbaly ynanyljak ýaş oglanyň gerçeklik mekdebini geçenliginiň uly manysy bardyr. Bu türkmen il-ulsunda owdan gelýän aňmyza ornan ýörelgelerdir. Her bir ýaş oglanyň Watan öňündäki gulluk borjuny öz wagtynda mynasyp ýerine ýetirmegi wajypdyr. Olaryň mynasyp taýýarlygyny gazanmak uly jogapkärçiliği talap edýär.

Mälim bolşy ýaly, Türkmenistanda milli goşunyň söwešeň taýýarlygyny duýdansyz barlamak çäresi serhetçileriň tälîm-okuwlaryny gözden geçirmek maksady bilen hem utgaşdy. Sarahs serhet birikmesiniň «Çilkeman» galasynda şol gün harby gullukçylaryň maşgalalarynyň birnäçesi jaý toýlaryny toýladylar. Bu dabaralara gatnasyp, ýakymly pursatlaryň şagydy bolduk. Häzirki wagtda hem ýurdumyza harby gullukçylaryň hem-de olaryň maşgala agzalarynyň ýasaýyş-durmuş şertlerini gowulandırmak döwlet syýasaty myzyň esasy ugurlarynyň biri bolup durýar. Ýaş esgerler

bilen duşuşyp, olaryň maksatlaryny eşitmek, Watana buýsançlaryny duýmak has hem göwün joşduryjydyr. Bu galanyň adynyň «Çilke-manlygam» ýöne ýere däl. Onuň rowaýatyny şonda ýaş watançylara aýdyp beripdim. Her bir sözi dykgatly diňleyän ýaş esgerleriň diňe merdanalygy kalplarynda besleyändiklerine hem guwandym. Rowaýatyň aňyrsynda hakykat hem bar.

Halkymyzyň asyrlary arka atyp ýasadýan rowaýatlary watansöýüjiliği ündeýän hakyda ýazgylarydyr. «Çil» - kyrk, «keman» - ýaý diýen manyny berip, Çilkeman - «kyrk ýaý» ýada «kyrk peýkam» diýmekdir. Şonda ýene bir taryhy waka salgylanypdym. Şol maglumatlara görä, Muhammet Togrul beg dagy 1000 - 1050-nji ýyllaryň aralygynda Mäne babadan döwlet gurmak we ýeňiş gazanmak üçin pata alýarlar. Olar duşmanlardan goranmak üçin, kyrk sany ýaý (keman) atýan mergenleri galada goýup gidýärler. Duşmanlar cozýar, kyrk mergen kyrk ýerden atyp, olary gala goýbermeýär. Duşmanlar galadakylar bilen gepleşik geçirýär. Olaryň serdary: «Kyrk mergeniňizi bize beriň, men siziň we mergenleriňiziň basyny aman goýjak» diýýär. Galanyň ýasaýjylary maslahat edýärler. Halk gyrlanyndan kyrk mergenimizi bereli diýen netijä gelýärler hem-de mergenleriň özlerine maslahat salýarlar. Mundan soňky wakalary siziň özüňiz hem bilýänsiňiz. Olar barmaklaryndan mahrum edilýär. Şol pursat Mäne baba gala ýany bilen ýag alyp gelýär. Olar şol ýagy gyzdyryp, mergenleriň ýaralaryny daglaýarlar. Şeýdip, kyrk mergeniň we halkyň başyny aman saklap galýarlar.

Bu rowaýat gadym döwürlerde parahat durmuşyň gadyryny bilyän halkymyzyň ene topragyny duşmanlardan goramak üçin, eline ýarag almaga mejbür bolanda, türkmeniň şöhratly ogullarynyň şirin janlaryndan geçip, gara başlaryny orta goýmaga taýýar bolandyklarynyň aýdyň mysalydyr. Watany jandan söýmegiň şunuň ýaly belent nusgasy nesilden-nesle geçip dowam edipdir, hakyky watançylar kemala gelipdir.

Watan goragçylaryny hakyky watançylyk duýgusynda we gahrymançylygyň, edermenligiň we gaýduwsyzlygyň nusgalaryny miras galdyran şöhratly ata-babalarymyzyň parasatly wesýetleri bilen terbiýelemek möhümdir.

Ýurdumyzyň çar ýanyndaky oba-kentleriniň her biriniň-de şeýle taryhy wakalary öz goýnunda wagtyň synagyna ýan bermän ýasadyp gelýändigine ynanýaryn. Bu hakykaty giňden dabaranan Mirasa sarpa goýmak, Watany özgertmek ýylynyň wakalarynyň aýan edenliginiň mysallary örän kändir. «Çilkeman» galasyň taryhy ady hem şolaryň biridir.

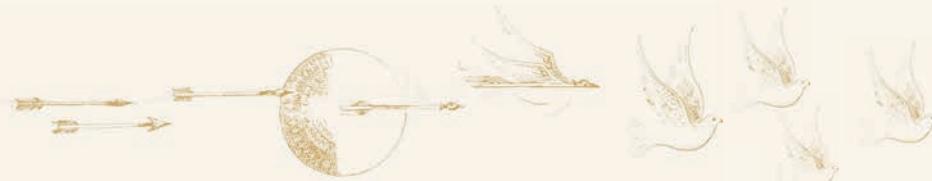
Taryh ruhy beýikligiň joşgunyny kalba guýyan wakalara baýdyr. Häzirki döwrümiziň özgerişlikleri bilen bolsa, biz şu günümüziziň beýik taryhyny ýazýarys. Şol taryhyň manysyny baýlaşdyrýan gymmatlyk bolsa watançylyk söýgimizdedir.

Yaş serhetçi esgerleriň söweşeň tälim-okulalaryndaky ezberlikleri olaryň merdana ata-babalarymyzyň gahrymançylygyna sarpa goýyandyklarynyň subutnamasy bolup durýar. Ol ýüregiň, ganyň, janyň bilen kalbyňa guýlan hakykatyň müdimi ýasaýanlygydyr.

«Çilkeman» serhet birikmesinde serhetçi esgerler bilen söhbet etdik, olaryň harby-okuw türgenleşikleri bilen tanyşdyk. Türkmen mermenleriniň ussatlyk mekdebine wepaly serhetçiler nyşana ok atmagyň usullaryny kämilleşdirýärler. Ok atmagyň aýratynlyklary, onuň usullary barada olar bilen pikir alyşdyk. Nyşana ok atanyňda, öni bilen ýeliň ugruny, onuň tizligini bilmek hökman bolup durýar. Çünkü ýeliň atylýan okuň nyşana dogry degmeginde bellibir derejede täsiri bardyr. Şulary aýdanymdan soň, munuň nähili ýerine ýetirilýändigini özümem synap görkezdim.

Nyşana ok atmak söweşeň uçara ýa harby tehnika erk eden ýaly çylşyrymlı dälmikä diýýärin. Hakyky watançy bu söwešeň okuwtäßilimleriniň ählisinden baş çykaryp bilse, tüýs göwnejaý bolýar. Özüň bulary birbada başarmasaňam, başarmak hakynda arzuwyň wellin hökman bolmalydyr. «General bolmagy arzuw etmeyän esgerden çyn esger bolmaz» diýlip ýöne ýere aýdylmaýar. Watany goraýan merdana gerçekler kämilleşmegiň arzuwy bilen ýetişýärler. Atarmanlykda, çaparmanlykda ezber bolýarlar, darkaş edenlerinde gurda dönýärler.

Biziň gaýratly esgerlerimiz islendik pursatda Watany myzyň howpsuzlygyna hem-de onuň raýatlarynyň asudalygyna abanyp biljek howpa mynasyp gaýtawul bermäge taýýardyr.

Her bir türkmen Watan goragynyň mukadesligiň goragydygyna pugta ynanýar. Watan goragçylaryny taplaýan türgenleşik okuwtäßiliminiň ýene biri hakynda kelam agyz aýdaýyn. Ol hem aňtawçylykdyr. Belli hytaý serkerdesi

Sun Szy: «Jansyzlardan peýdalanmaklyk – bu söweşde iň möhüm işdir, bu goşunyň hereket etmeginde bil baglaýan esasy daýanjydyr» diýýär. Men şular hakynda aýdýarkam, halkymyza ir döwürler meşhur yzçylaryň bolandygyny ýatlaýaryn. Olar bet niýet bilen oba giren nätanşy derrew yzarlap tapyp, ony pällinden gaýtarypdyrlar ýa-da ol ýaman niýeti üçin jezasyny çekipdir.

Häzirki wagtda ýurdumyzyň serhet goşnlarynda alabaý türkmen itleri bilen ýorite türgenleşik tälim-okuwynny geçýärler. Özüne berlen buýrugy boýnuna dakylan enjam arkaly alyp, ony ýerine ýetirýän itleri terbiye-läp, türgen edýän hem biziň watançy gerçeklerimiz diýip buýsançly bellemekçi bolýaryn. Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň Başraýat goranyşy we halas ediş işleri müdirliginiň düzümlerinde gulluk itleriniň bolmagy, adatdan daşary hadysalarda gözleg-halas ediş işlerini geçirmekde olaryň netijeli ulanyl magy hem buýsançlydyr.

Şu ýerde asyrymyzyň häsiýetnamasy bilen baglylykda dörän ýene bir ugur barada aýdasym gelýär. Ol hem maglumatlar söweşidir. Maglumatlaryň asyrynda bu wehimden halas bolmagyň ýoly hem ýene, esasan, maglumatlar bilen baglydyr. Söweşde mert ýeňmek üçin, fiziki güýje we pähime gol salynýar. Bu ýerde hem ýeňsi pähimiň, sowadyň, eserdeňligiň, ýiti üşükliliğiň bilen ölçüp bolar diýip pikir edýärin. Merdana gerçeklerimiz çylşyrymly pursatlarda ýanbermezekligiň we ezberligiň nusgasy. Olaryň her bir işinde täzeligiň, ösüşiň, şonuň bilenem ussatlygyň duýulmagy biziň guwanjymyzy artdyrýar.

Dünýädäki soňky harby hereketleriň tejribesi, indi harby maksatlara ýetmek üçin ummasyz çykdajylary talap edýän we köpsanly adam ýitgilerine eltýän sowutlanan harby tehnikalar we agyr ýaraglar bilen ýaraglanan goşunlary ulanmaklyga daýanýan adaty söweş usullarynyň ýerine, kiberhüjümleriň üsti bilen, garşydaşyň aýratyn wajyp döwlet desgalaryny, maglumat gorlaryny we dolandyryş ulgamlaryny hatardan çykarmak ýa-da işini bökdemek, köpcülikleýin habar beriş serişdelerinde we beýleki maglumat çeşmelerinde wagyz-ündew häsiýetli we ýalan maglumatlary ýaýratmak arkaly, halkara jemgyýetçiligiňe we ýurduň ilatyna ýakymsız maglumat täsirlerini ýetirmek ýaly maglumat giňišliginiň mümkünçiliklerini ulanmaklygyň ugurlaryny görkezýär.

Şunuň bilen baglylykda, dünýäde maglumat gapma-garşylyklarynyň ýitileşmegi Garassyz, hemişelik Bitarap Türkmenistanyň Harby doktrinasыnda hem häzirki döwrüň harby-syýasy ýagdaýynyň derejesini we geljegini esasy kesitleýileriň hatarynda görkezilýär. Goranyş häsiýetli Harby doktrinamyzda, «Türkmenistanyň maglumat we kommunikasiýa ulgamyna, Internet saýtlaryna ýa-da maglumat gorlaryna kiberhüjümleriň edilmegi» hem-de «Watany goramak çyglyndaky taryhy, ahlak we watansöýüjilik däp-dessurlaryny bozmak maksady bilen, ýurduň ilatyna maglumatlaýyn täsir edilmegi» döwletimiziň harby howpsuzlygyna abanýan esasy wehimleriň arasynda agzalýar. «Harby-syýasy maksatlar bilen, Türkmenistanyň döwlet özygyýarlyly-

gyna, syýasy Garaşszlygyna, çäk bitewüligine garşy gönükdirilen we halkara parahatçylgyna, howpsuzlygyna, sebit durnuklylygyna wehim salýan hereketleri amala aşyrmak üçin, maglumat we kommunikasiýa tehnologiyalaryny ulanmak töwekgelçiliginiň peselmegini üpjün edýän şertleri döretmek» bolsa şol wehimleriň garşysyna göreşmegiň esasy çäreleri hökmünde kesgitlenýär.

Goranyş häsiýetli Harby doktrinamyzdan ugur alyp, döwletimiziň harby howpsuzlygyny kepillendirmek boýunça wezipeleri birkemsiz ýerine ýetirmek, şol sanda maglumat täsir ediş usullarynyň we serişdeleriniň barha kämilleşýän we başgalaşýan hem-de diňe bir harby döwürde däl, eýsem, parahatçylk döwründe hem barha işjeň ulanylýan şertlerinde, maglumat giňişligindäki maglumat-tehniki we maglumat-psihologik häsiýetli töwekgelçilikleriň, howplaryň we wehimleriň öňüni almak, olara barabar gaýtawul bermek, bu ugurda harby gullukçylaryň umumy düşunjelerini ýokarlandyrmak hem-de ýörite harby hünärmenleri taýýarlamak maksady bilen, Türkmenistanyň Yaragly Güýçleri tarapyndan anyk meýilnamalar esasynda, ulgamlagyň çäreler yzygiderli durmuşa geçirilýär.

Garaşsz döwletiň hemmetaraplaýyn ösdürilmegini, onuň özygyýarlylygyny goramak, howpsuzlygyny üpjün etmek üçin her bir döwletiň öz milli goşunynyň bolmagy kanunalaýyk zerurlykdyr. Öň hem belläp geçişim ýaly, islendik özbaşdak döwlet özünü goramaga borçludyr. Şol borç hem ýokary söweşeň taýýarlykly, iň häzirkizaman harby tehnika-

lary bilen üpjün edilen, ata Watanymyzy is-lendik wehimlerden goramaga ukyplı milli Ýaragly Güýçlerimizi kemala getirdi. Şu iň-nän uly ähmiýetli wakalar bilen birlikde milli goşunymyzy döretmek, onuň üçin harby hü-närmenleri taýýarlamak meselesi hem Esasy Kanunymyzda öz beýanyny tapdy. Onuň 20-nji maddasynda «Döwletiň özygyýarlylygyny we howpsuzlygyny gorap saklamak üçin Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleri bardyr» diýlip beýan edilýär.

1992-nji ýylda Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň döredilmegi bilen ýurdumyzyň harby taýdan garaşsyzlygyna, özygyýarlylygyna hem giň ýol açyldy. Türkmenistan özünüň harby syýasatyny özbaşdak kesitleýär, çäkleriniň bitewüligini we Garaşsyzlygyny gorap saklamagy üpjün edýär, ýaragly düzümlerini döredýär. Türkmenistan öz çägini ýadro, himiki, bakteriologik ýaraglardan we köpçülük-leýin gyrýan ýaragyň beýleki görnüşlerinden azat diýip yylan edýär.

Ýurdumyzyň Ýaragly Güýçleriniň maddy-enjamlaýyn binýadynyň pugtalanmagy ha-kynda biz yzygiderli alada edýäris. Döwrebap öñegidişliklere eýermek üçin, tehnika-da, harby ylmyň nazaryýet esaslaryna hem belet bol-malydygyny bu ulgamda ýaýbaňlandyrýan özgertmelerimizde hemise üns merkezimizde saklamaga çalyşýarys.

Hut şonuň üçinem ýurdumyzda ýokary hünärli harby işgärleri taýýarlamaga uly ähmiýet berilmegini dowam ederis. Ýurdumyza häzirki wagtda ýokary harby mekdepleriň birnäçesi hereket edýär. Olarda harby talyplar

- geljekki serkerdeler seçip alan hünärini üstünlikli ele alýarlar. Soňky ýyllarda biziň köpsanly ýaslarymyz serkerdeleri, harby işgärleri taýýarlaýan okuw mekdeplerine girmäge höwes edýärler. Olar Watany myzyň mukaddes çäklerini hem-de türkmen halkynyň parahat durmuşyny goraýan edermen esgerleriň hatarýnda bolmagy arzuw edýärler. Berkalar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe Watan goragçylarynyň gulluklarynyň kämillik derejesi we at-abraýy has-da beýgelyär.

Zeminde parahat we abadan durmuşyň höküm sürmegi üçin, biz dünýäniň ýüzünde ynsanperwerlikli taglymatlarymyzy rowaçlan-dyrýarys.

Halkymyzyň merdanalygyň milli mekdebiňiň ezberleriniň görellesi il-ulsá ýaýylýar. Olar döwletli öýüň söyesidir, mukaddes ojagyň gaýasydyr. Olar halkymyzyň gahrymançylykly taryhyny Watany beýgeltmegin göreldesini ýaýyp baýlaşdyrýarlar. Çünkü parahatçylyk hem saglyk ýaly gymmatly baýlykdyr. Ony ýitirseň, yzasy janyňa şeýle bir batýar, hasraty tutuş nesliňe ýetýär. Parahat ýasaýyşda Zeminiň ebedi gözelligi duýulýar. Ol gözellik adamlara dünýäniň iň arzyly nygmatlaryndan paý ecilýär. Men öz halkymyň geljekde hem şonuň hümmetinden paýly bolmagyny isleýarin.

Howpsuzlygy üpjün etmek meýli bilen, öňler dünýä döwletlerinde öz daşary syýasatında harby kuwwatyny görkezmegi hem bir usul hökmünde öňe sürüpdirler. Gaça durup söweşmek usuly hakynda halkymyzyň taryhyndaky gahrymançylykly eserlerde täsirli maglumatlar beýan edilýär. 107-nji ýylda hytaý ilçeşi ilkinji gezek Parfiýa gelipdir. İlçini parfiýalylaryň ýigrimi

müň goşuny ýurduň serhedinde garşy alýar we tä merkezi şäherlerine barýança, onuň daşyndan aýrylmaýarlar. Haýbatly goşun myhmanyň janyna gezek gelende, parfiýalyalaryň aladasynyň näçe essedigini aňlatsa, beýleki bir tarapdan, onuň howuny basýar. Juda sypaýylyk bilen harby kuwwatyny äsgär edip, töweregindäki özlerine «göz dikýänleri» pälinden gaýtarmagy başarypdyrlar. Häzirki döwürde döwletara resmi saparlaryndaky umumy kabul edilen kadalarda bu usul döwrebap häsiýetde saklanyp galypdyr diýip pikir edýärin. Baýramçylyk lybasyndaky watançylaryň hatary gözüni dokundyrýar. Watan mertebeliliği hakyndaky pikirler şol pursatda tutuş durkuň eýeleýär.

Mukaddes Garaşszlygymyzyň şanly toýunuň uludan bellenilýän gününde paýtagtymyzyň baş meýdançasynda ýurdumyzyň Yaragly Güýçleriniň dabaraly harby ýorişlerini synlanymda, hut şu oýlar serime gelyär. Olaryň batyrgaý gadamy parahat ertirlere bolan ynamy bilen has-da batlydyr.

Watançy ogullar, Jygalybegiň pendini alan batyrlar!

Goý, siziň yhlasyňzdan dünýä parahat, il abadan bolsun!

Dünýä parahatçylyk nuruny çáýsyn!

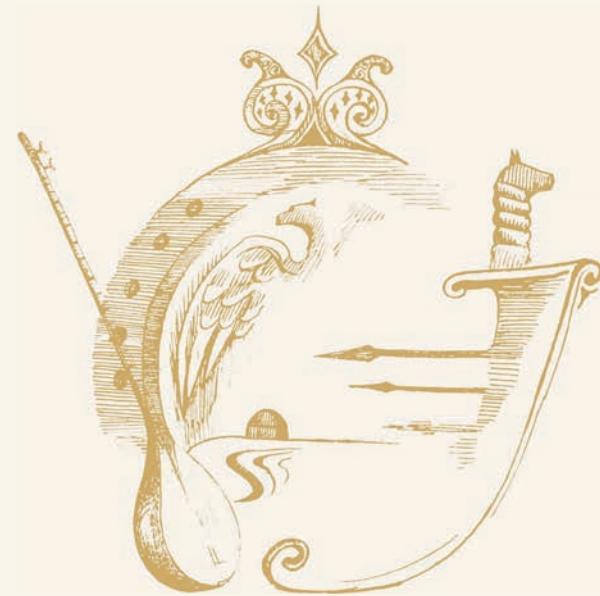

**SAZDA-DA,
KÖŇÜLDE-DE
WATAN
AÝDÝMY**

Urmuşyň müň bir dürli oýlary ýene-de Watan hakyndaky aladalar bilen jemlenilýär. Köňülde bary dilde - nama, sazda - heň. Watan hakyndaky oýlaram ýüregimizde ebedi ýaňlanýan mukamdyr. Heňňamlaryň adamzada miras galdyran ruhy baýlygynyň esasy gözbaşy-ny men Watan hakyndaky aýdym-sazlarda, edebi eserlerde görýärin.

Ynsanyň kalbyndaky güzel duýgulary aňladýan söýgi düşünjesiniň esasy özeni Watandadyr.

Watan genji-käniň çensiz uly gymmaty biziň oňa mynasyp gatnaşygymyz bilen açylýar. Watany bezeýän, Watany beýgeldýän Watanyň wepaly ogullarydyr, asyllı gyzlarydyr. Şonuň üçinem mähriban Diýarymyzdaky owadan baglardyr daglar, ondaky nurana, sahatly adamlar, asla ähli güzel närseler hakyndaky ýazgylarymyz Watan hakyndadır. Watan hakyndaky aýdymlar bolsa adalaty ýaýýan beýik heňlerdir diýesim gelýär. Alymlaryň «dowul tapmak», «tebil kakmak» ýaly söz düzümleriniň asyl köküni harby ýagdaýlar bilen baglanychsdyryandygy hakyndaky bize tanyş maglumat bolsa, sungat diýlen beýik güýjüň döreýiš gudratynyň Watan goragyndan gaýdýanlygy hakyndaky pikire hem esas berýär.

Watany goramak meýillerinde jebisleşmeklige çagyryş saz gurallarynyň hyzmaty arkaly ýerine ýetirilipdir. Söweše gidenlerinde ata-babalary-myzy: «Toýa gidýäris» diýipdirler. Köpüň başyna gelen işe «toý» hökmünde garapdyrlar. Şeýdibem agzybirligi ýola goýmagyň ruhy esaslaryny berkipidirler. «Watan» diýip ýola çykanlary aýdym-sazlar gahrymançylyga ruhlandyrypdyr. «Söwes» diýip çyksa-da, merdana gerçekler öz sazlaryny ýanlaryndan goýmandyrlar. Halkymyzyň beýik akyldar şahyry Magtymguly Pyragy:

Goç ýigide toýdur-baýram,
Her iş gelse il biläni

- diýip, il-halkyny gahrymançylyga ruhlandırýar.

Türkmen edebiýatynyň taryhy ösüşinde harby-gahrymançylyk barasynda ýazylan eserler möhüm orny eýeleýär. Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň «Göreldeli» harby orkestriniň toýbaýramlarymyzdaky joşgunly çykyşlary könülleri ruhubelentlige besleyär.

Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň Merkezi serkerdeler öýüniň «Merdana nesiller» aýdym-saz toparynyň çykyşlary hem halkymyzyň arasynda giňden meşhurlыga eýe bolýar. «Biz Watanyň esgerleri» atly Watan goragçylarynyň arasynda şygara öwrülen aýdymyň owazy eşidilenden, ondaky gahrymançylykly äheň süñňüni gurşap alýar. Bu aýdymyň ýaşlaryň arasynda watançylyk şygaryna öwrülmeginiň sebäbi hem sundadır diýip pikir edýärin.

Merdana gerçekler diňe bir göreldekeri, ýaşlara öwüt-ündewleri bilen däl, eýsem, joşgunly namalar bilenem il-halkynyň göwnüni göterýärler.

Görogly beg bedewe atlanyp, nama aýdýar. Şol nama bilenem öz-özüne bolan ynamyny ber-kidýär. Ýeňsi buşlaýan hem aýdym-sazlarymyz-dyr. Bu häzir hem şeýledir. Sungat biziň umumy işimiziň bir ugrudyr diýmek isleyärin. 2015-nji ýylyň 17-nji oktýabrynda metbugat sahypalary ar-kaly okyjylarymyza köpcülikleýin ýetirilen «Öňe, öňe, diňe öňe, Jan Watanyň Türkmenistan!» atly şygyr hem munuň aýdyň mysalydyr. Çünkü saňa iň ýakyn bolan oý-pikirleriň, düşünjeleriň, maksadyň her günüki durmuşyň bilen utgaşyp, olar gönüden-göni şolaryň beýany bolup, täze ideýalarda ýasaýar. Ol ideýalar il-halkymyza durmuş keşbinden, sözden we sazdan aýan bolýandyr diýip, ynamly aýtmak isleyärin.

Görnükli sazanda Mylly Täçmyradowyň «Ugradyş», «Ýeňiş» sazlary ýaly ýaş watançylary batyrgaýlyga ruhlandyrýan aýdym-sazlar türkmen aýdym-saz sungatynyň kämil nusgalarydyr. Sungatyň şeýle eserlerinde çuňnur uly duýgynyň, gaýratyň jemlenýändigine ynanýaryn. Mert watançynyň Watan hakyndaky eserleri ýürege gurbat berýän tenekardyr. Olary diňledigiňçe, gursagyň hyjuwdan dolýar.

Sungatyň ýeňiş gazanmakdaky ornuna garagyşlarymy «Parahatçylyk sazy, dostluk, doganlyk sazy» atly kitabymda beýan edenligimden okyjy habarlydyr.

Ir döwürlerde harby aýdym-saz topary goşunda uly ähmiýete eýe bolupdyr.

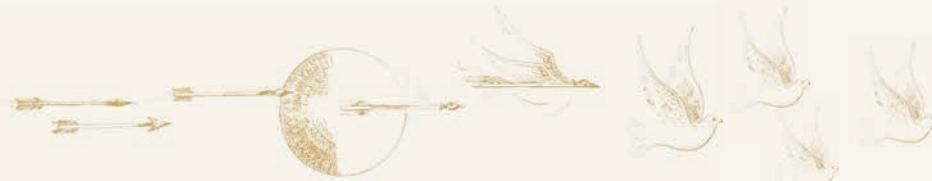
Türkmen serkerdeleri Görogly begiň, Seýitna-zar Seýdiniň söweše girmezden öň ýa-da söwes wagtynda esgerlerini watançylyga, batyrgaýlyga we edermenlige çağyrýan namalar aýdandyklaryny edebi mirasymyzdan bilýäris. Bu asylly däbi-miz hem şu günlerde goşunymyzyň umumy işiniň

aýrylmaz bir bölegidir. Harby bölümlerde ýörite harby orkestr toparlary döredilip, harby gullukçylaryň söweşeň ruhuny galdyrmakda olaryň ägirt uly täsirinden netijeli peýdalanylýar. Goşuny ruhy taýdan galkyndyrmakda aýdym-sazyň täsiri ni nygtamak bilen, belli serkerdeleriň biri A. W. Suworow «aýdymsyz nyzamy ýaragsyz esgere» deňäpdir.

Belli grek alymy, taryhçy Plutarh öz işlerinde, miladydan öňki 53-nji ýylyň ýazynda rimli-ler bilen parfiýalylaryň arasynda bolan söwesde parfiýalylaryň gazanan üstünliginde harby aýdym-sazlaryň ähmiyetiniň bardygy hakynda belläp geçipdir. Şol söwesde parfiýalylaryň on müň adamlyk atly goşunu rimlileriň kyrk müň adamlyk goşunyndan üstün çykýar. Harby ýolbaşçylaryň buýrugy boýunça olar (parfiýalylar) içi boş, ýüzüne deri çekilen, töweregine şygrydawuk halkalar - düwmeler asylan gurala - deprege urup başlaýarlar. Söwes meýdanında ýeri-gögi lerzana getirýän aýylganç güwwüldi ýaňlanyp, ýyrtyjy jandarlaryň uwlamasyny ýa-da gök gürlemesini ýatladýan, daş-töweregí alagopgun edip, endamyň tikenekledýän ses peýda bolupdyr. Şeýle etmek bilen olaryň, ýagny rimlileriň zähresini ýaryp, parfiýa atylary eginlerindäki ýapynjalaryny birden aýryp taşlaýarlar hem-de duşmanyň öňünde ýylpyldawuk mary poladıyndan ýasalan, göz gamaşdyryjy harby geýimde peýda bolupdyrlar.

Hun Türkmen döwletinde söweslerde dowul saz guralyna uly ähmiyet berlipdir. Bu saz guralynyň haýbatly we dabaraly sesi duşmany dowla düşürmekde uly orun eýeländigi taryhy çeşmelerde orun alypdyr. Hun Türkmen döwletiniň harby aýdym-saz toparynda her bir saz guralyn-

dan dokuz sanysynyň bolandygy hakynda hem anyk maglumatlar bar.

Göktürkmen döwletiniň harby aýdym-saz toparynda hem kös, dowul ýaly saz gurallary bilen birlikde, üflenip çalynýan saz gurallaryna hem uly orun berlipdir.

Beýik Seljuk türkmenleriniň döwletinde «Newbet» (newit – buşluk, hoş habar, söýünji) atly harby aýdym-saz topary bolupdyr.

Beýik Seljuk türkmenleriniň döwletiniň harby aýdym-saz topary 1035-nji ýylda gazonalyalar bilen seljuklylaryň arasynda bolan Nusaý söweşinde garşıdaş tarapy aljyraňny ýagdaýa salandygy we bu usulyň ýeňiš gazar makda uly ähmiýete eýe bolandygy hakynda taryhy çeşmelerde beýan edilýär.

Beýik Osman türkmenleriniň döwletinde ýörite «Mehter» (bu söz parslaryň «mihter» sözünden bolup, «beýik, uly» diýen manyny berýär) atly harby aýdym-saz topary hereket edipdir. Topar osman soltanlary tarapyndan barha kämilleşdirilipdir.agara, tebil, dowul, surnaý ýaly saz gurlaryndan düzülen bu saz topary esgerleri söweše ruhlandyrma bilen birlikde, garşıdaş tarapy aljyraňny ýagdaýa salmaklyga täsir edýän serişde hökmünde ýörişlerde ulanylypdyr. Mehter harby aýdym-saz topary goşuny tertibe salmakda, nyaza duruzmakda hem uly orun eýeläpdir. Olaryň haýbatly aýdym-sazlary wizantiýa goşunyna öz täsirini ýetiripdir.

Biziň häzirki günlerimizde hem harby aýdym-sazlar harby kasam kabul edilende, söweşeň baýdaklar çykarylanda, döwlet sylaglary gowşurylanda, dabaraly harby ýörişlerde çalynýar. Ýöriş sazy harby gullukçylarda şähdaçyklyk we keýpiçaglyk döredýär.

Merdana pederlerimiz her bir gowgaly söweslerde ar-namysa ýugrulan aýdymdyr sazlardan ruhlanyp, hüjüme girişipdirler. 1941-1945-nji ýyllaryň Watançylyk ursunda söweše ugran merdanalaryň öz ýanlary bilen saz guralyny alyp gidenleri hem bolupdyr. Söwes meýdanynda olar gahrymancylykly sazlar bilen merdanalary ýeňše ruhlandyrypdyrlar. Göroglynyň namalaryndaky ýaly:

Gyratym girse meýdana,
Çapar arlaýa-arlaýa.
Gylyç Göroglyň elinde,
Keser parlaýa-parlaýa

- diýen jümleler bilen söwesdes ýoldaşlarynyň göwünlerini göteripdirler.

Aýdym-saz söwesijileri parahat durmuşyň hözirliliği hakyndaky namalar bilen begendiripdir.

Saz söz bilen utgaşanda duýgularyň Aýy, Güni, ýyldyzlary bilen kuýaş çäýýan gözellik älemi emele gelýär. Ruhy baýlygyň merkezi şol älemdedir. Şonuň üçinem ýürek namaňy saza salmak türkmen durmuşy üçin häsiýetli ýagdaýdyr diýýärin. Halkymyzyň halk döredijilik eserlerindäki, halk eposlaryndaky ylham akabasynyň gözbaşında şu özboluşlylyk bardyr. Saz halkymyza gamly gündünde-de, şatlykly gündünde-de hemradyr.

Saz bilen göwünlere hoşwagtlyk çäýylýar. Men liriki, ynsanyň duýgularyny asman sary gal-kyndyrýan aýdym-sazlaryň hem gerçege uly güýç berýändigini bellemekçi bolýaryn.

«Watan» diýip bedewe atlanan gerçekle-riň öz yzlarynda intizar galan maşgalalaryny ýatlap, döreden aýdym-sazlary hem olary batyrgaýlyga ruhlandyrypdyr. Olaryň Agaýunus deýin göwün berenleri pähim-paýhasy,

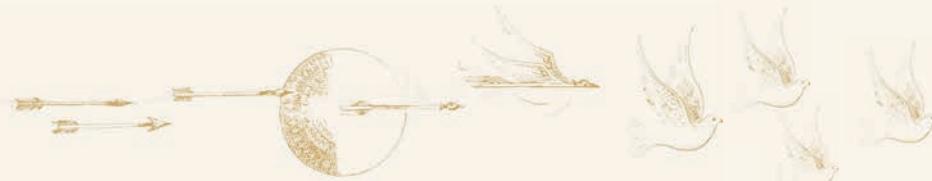
başarnygy we gaýraty, zehini bilen, olaryň ýeňjekdigue bil baglapdyrlar. Ýeňše uly umyt bilen garaşypdyrlar. Özi bilen ýürekdeş saýýan maşgalasyna bolan berk ynamy gerçekleri dar kaşlarda mizemezlige öwrüpdir. Olar hiç bir hüjüme ýan bermändirler. Maşgalalarynyň rahatlygyny goraýandyklary hemiše hakydalarynda bolandygy üçin, mert söweşipdirler. Mertler il-gününiň namysyny, mertebeşini şeýdip gorapdyrlar. Zenanlary bolsa olaryň guran şol beýik mertebe sütüni ýasadypdyr. Olar namys üçin ýaşapdyrlar. Gerçekler namys üçin janyny aýaman göreşipdirler. Bularyň arasyndaky göze görünmeýän baglanyşyk - ruhy ýakynlyk olary bir bitewülige öwrüpdir. Bu ýakynlygy biz watançylyk, mukaddeslik, söýgi aýdymalaryndan duýýarys. Men elime haýsydyr bir saz guralyny alyp, aýdym-saz etmäge hyýal edenimde, şu duýulgularyň ýakymlylygy hakynda oýlanýaryn. Şonuň üçinem aýdym-saz bilen göwnümdäki heserli duýgularymy egisýärin.

Gadymy döwürlerde ýörişe gidilende saz gurallaryny düýeleriň üstünde ýerleşdirip, olary jeňe barýan goşunyň merkezinden ýöredipdirler hem-de gümmürdedip, dowul kakyp başlapdyrlar. Bu, bir tarapdan, söweşijileriň ruhuny galkyndyrsa, beýleki tarapdan, duşmanlaryň sustuny basypdyr.

Ata-babalarymyzyň adalata bolan söýgüsini, durmuş gözelligi hakyndaky garaýylaryny daba ralandyran aýdym-sazlar merdanalygyň we gaýratlylygyň waspcysydyr.

Harby ýöriş aýdym-sazlarymyzyň örän ir döwürden gelýändigini bellemek möhümdir. Häzirki bagtyýar, rahat, erkana günlerimizde harby aýdym-sazlar göwünlerimizde merdanalyk kyssasyň ebedi mukamy bolup ýaňlanýar.

Eziz Diýarymyzda aýdym-sazlar döwrümiziň bezegidir. Bu gün harby watançylar eziz Watany-myzy wasp edýän aýdymalary bilen, mähelläniň köňlüne nuranalyk çäýýarlar. Bu aýdym-sazlar merdanalyk hakyndaky söweşeň taglymatlaryň many örküni giňeldýär, täsirliliginı artdyrýar.

Eziz Diýarymyzyň mukaddes Garaşszlygy bu aýdym-sazlary erkinligiň asmanynda pelpelletdi. Olar döwletliligimiziň joşgunly owazyny dünýä ýaýyp, asylzadalygyň we gaýratlylygyň mukamyny dabaralandyrdylar. Garaşszlygymyz aýdym-sazlarymyzda belentden wasp edildi. Garaşsz döwletli bolmagymyzyň özi ata-babalarymyzyň watançlyk pentlerine wepalylygymyzy durmuşyň ähli ugurlarynda aýan etmäge çensiz uly güýç berdi.

Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň düzüminde harby orkestriň döredilmegi türkmen halkynyň harby aýdym-sazlara uly ähmiýet berýändiginiň nyşanydyr. 1996-njy ýylda bolsa Türkmenistanyň täze Döwlet senasyny ilkinji bolup ýurdumyzyň Ýaragly Güýçleriniň «Görelde» harby orkestri ýerine ýetirdi. Döwlet Garaşszlygymyzy alanymyzdan soňra, Ýaragly Güýçlerimiziň harby orkestri ýurdumyza resmi sapar bilen gelýän daşary ýurt döwletleriniň döwlet we hökümet ýolbaşçylaryny dabaraly garşy alyş çärelerine-de gatnaşyp ugradylar.

Şunlukda, harby orkestr diňe bir öz Döwlet senamyzy däl, eýsem, daşary ýurt döwletleriniň hem Döwlet senalaryny ýaňlandyrýarlar. Bu jogapkärli wezipäni abraý bilen ýerine ýetirmek harby orkestriň sazandalary üçin uly mertebelilikdir diýip hasap edýärin. Olaryň çykyşlaryny diňlän halatyňda göwnüň göterilýär.

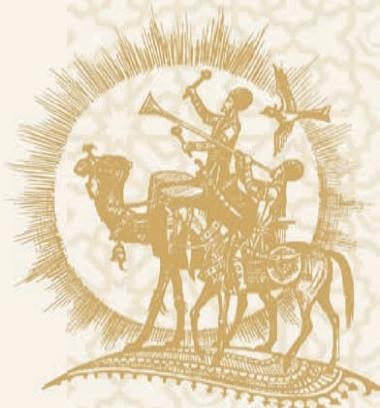
Harby orkestriň ussat sazandalary ýurdumyza döwlet derejesinde geçirilýän çärelerede işjeň

gatnaşyp, mähriban halkymyzyň söýgüsine mynasyп bolýarlar. Mukaddes Garaşszlygymyzyň şanly baýramçylyklary mynasybetli geçirilýän daba-raly harby ýörişlerde harby orkestriň sazandalary harby aýdym-sazlary bilen milli öwüşginli heňleri döredip, halkymyzyň we daşary ýurt myhmanlarynyň öňünde buýsanç bilen çykyş edýärler.

Harby orkestrde onlarça hünärlı ussat sazandalar gulluk edýärler. Şol sanda ýörite sazçylyk mek-deplerini hem-de Türkmen milli konserwatoriýasyny tamamlan hünärmən sazandalar bu ýerde çagyryş boýunça harby gullugy geçýärler. Olar bu ýerde öz hünär ugurlary boýunça tejribe toplamak bilen birlikde, türkmen saz gurallarynyň aýratynlyklaryny içgin öwrenýärler.

Mirasa sarpa goýmak, Watany özgertmek ýyly diýlip yglan edilen 2016-njy ýylда Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň «Göreldeli» harby orkestriniň Türkmenistanyň Prezidentiniň «Türkmeniň Altyn asyry» bäsleşiginiň ýeňijisi bolmagy harby aýdym-sazlarymyzyň halkymyzyň arasynda söylüp diňlenilýändigini aňladýar. Çünkü bu bäsleşik türkmen sungatyny we edebiýatyny, milli aýdym-sazlarymyzy has-da giňden ýaýmaga uly mümkünçilikdir. Harby gullukçylarymyzyň arasynda saz ussatlary bilen birlikde, söz ussatlarynyň hem bardygy buýsandyrýar. Biz harby we hukuk goraýyjy edaralarymyzyň ýörite gazetlerini, žurnallaryny döretdik.

Esaslandyryjysy Türkmenistanyň Goranmak ministrligi bolan «Esger» gazeti, «Milli goşun» žurnaly, Adalat ministrliginiň «Adalat» gazeti, İçeri işler ministrliginiň «Asudalygyň goragynda» žurnaly, Döwlet serhet gullugynyň «Serhet abat - Döwlet abat» žurnaly hakynda aýtmagy müwessa bilýärin. Çünkü şu neşirler ýaş watançynyň, ussat gerçegiň mynasyp kemala gelmeginiň binýadyna

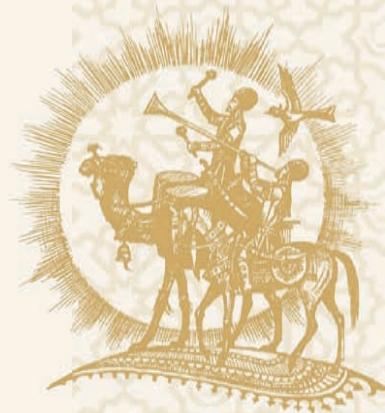

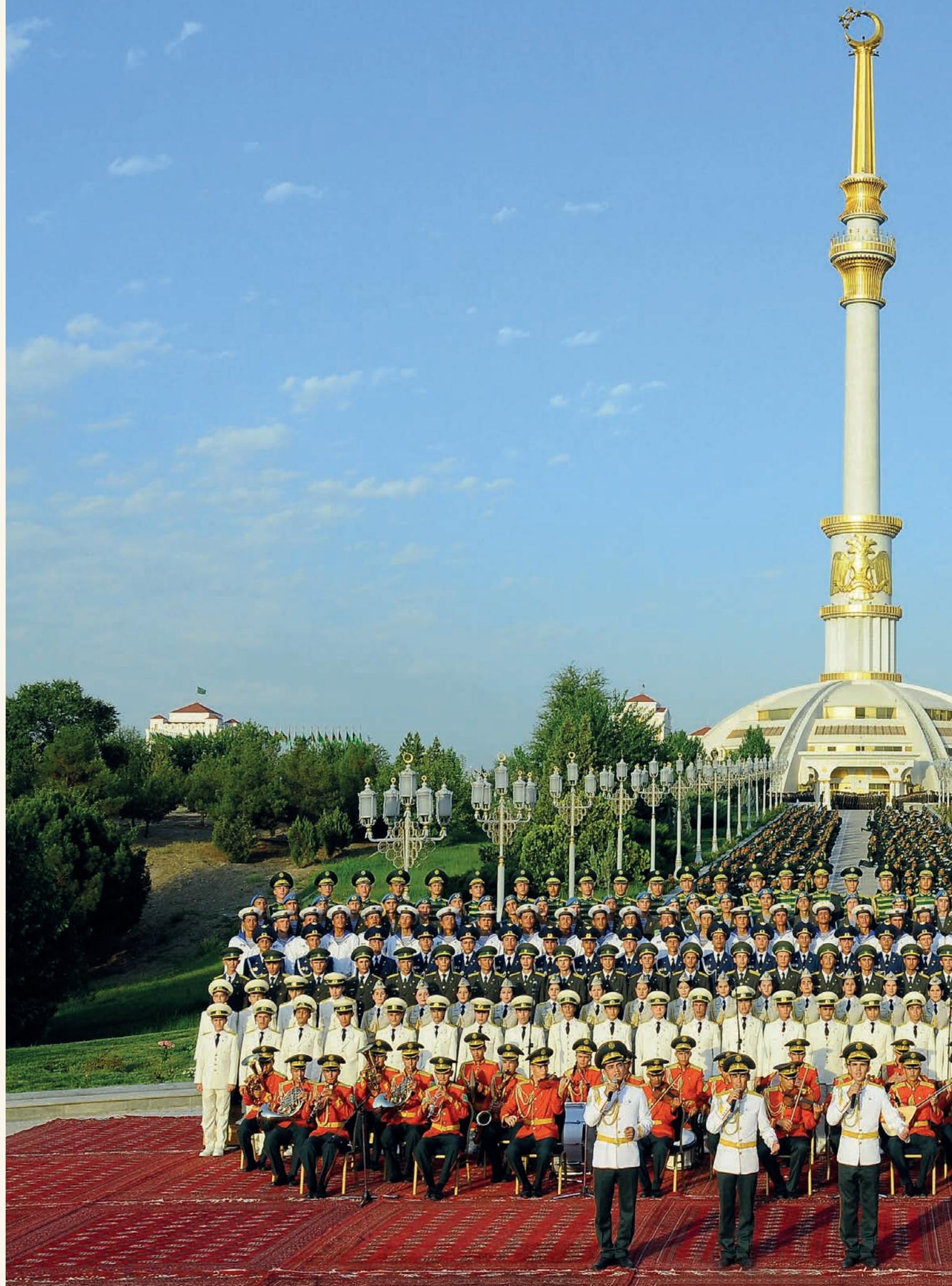
öwrülmelidir. Olarda watançy gerçege öz asylky içinde gollanma bolup biläýjek makalalaryň, dürli eserleriň çap edilmegi hem ünsden düşürilmeli däldir. Gerçeklik mekdebi bir döwrüň däl, gadymdan gelýän gahrymançylyk, edermenlik tälim sapaklarynyň jemidir.

Tälim sapaklarynyň bolsa çägi ýokdur. Ynsan üçin öwrenmegiň dowamly bolşy ýaly, ol hem do-wamlydyr. Ýaradylyşdaky ähli närseleriň bize ebedi syrly bolşy ýaly, öwrenmek, tälim almak, pähim etmek ynsanyň mertebesini beýgeldýär. Öwrenmek üçin giňişligiň, wagtyň, manynyň çägi ýokdur. Adam öwrrendigiçe, ýene bilmeli zatlaryň has köpdüğine düşünýär ahbetin. Ine, şonuň üçinem dünýäniň iri maglumat torundan peýdalanmak häzirki jemgyýetiň tapawutly tarapy diýip belläsim gelýär. Metbugat neşirleriniň sagdyn jemgyýetçilik garaýyşlarynyň kemala gelmeginde örän uly orny bar. Haýsy maglumata has üns bermeli-digine olar gowy düşünýärler. Sebäbi hem kimiň näme bilen gzyklanýandygy, haýsy zady ürç ede-genligi onuň asylky terbiýesine we ylym-bilimlili-gine bagly bolup durýar. «Milli goşun» žurnalyn-da halkymyzyň taryhy hakyndaky makalalaryň çuňňur mazmunlylgynyň sebäbi hem şondadır. Yaş watançy üçin elýeterli bolan «Esger» gazetiniň hem mazmun taýdan baýlaşmagy bu ulgamyň işiniň nazaryýet esaslaryny berkitmekde uly ähmiýete eýe bolar.

Watançylyk, edermenlik temasynda ýazylan kitaplary yzygiderli çap edýäris. Harby gullukçylaryň Türkmenistanyň Prezidentiniň yqlan eden «Türkmeniň Altyn asyry» atly bäsleşiginiň ýeňiji-leriniň hatarynda bolmagy buýsandyrýar.

Goý, aýdym-sazlarymyz belentden ýaňlanyp, seniň gaýratyňa gaýrat goşsun, merdana türkmen gercegi!

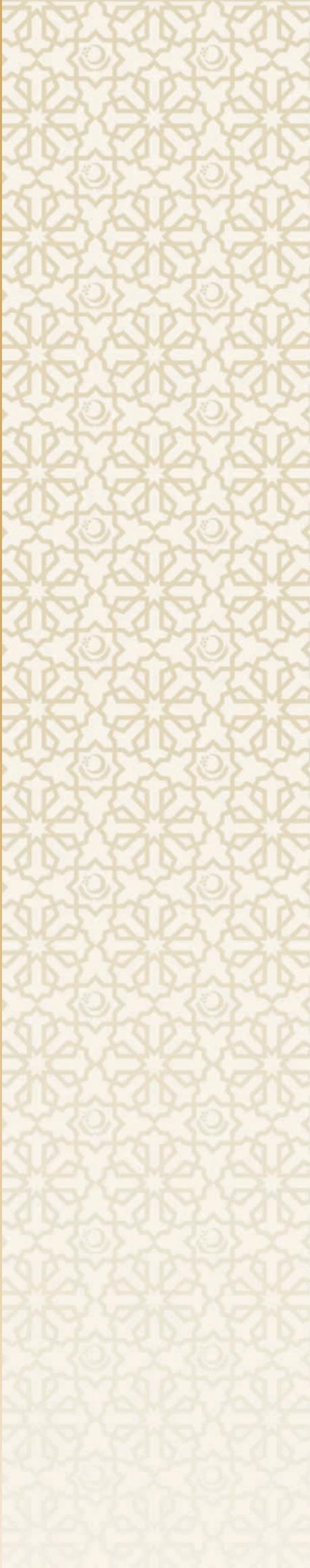
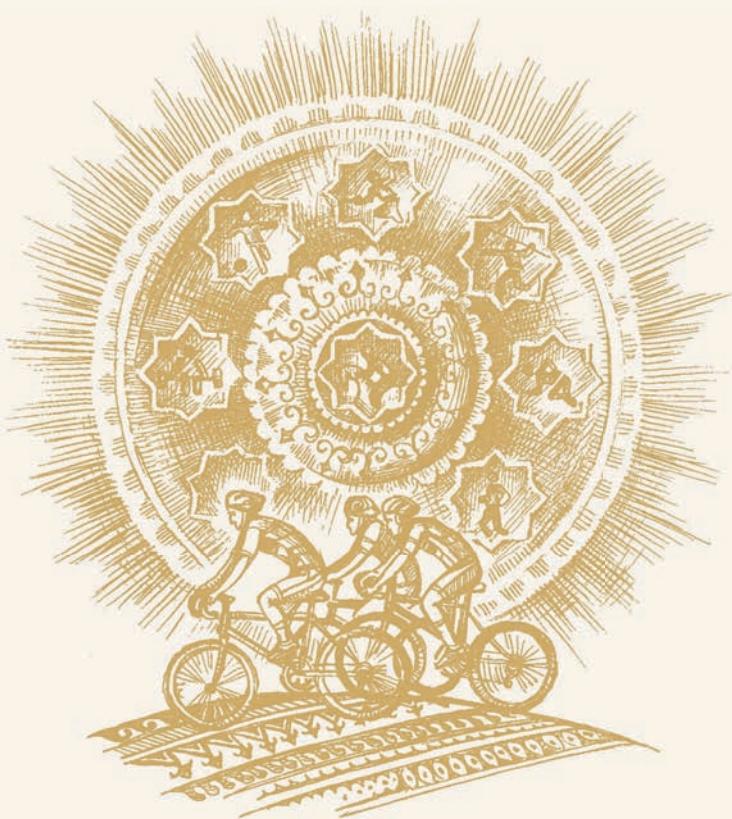

SAGDYNLYK WE RUHUBELENTLIK

Merdana watançy!
Sagdynlyk we ruhubelentlik asyrlarboýy adamzadyň ruhy mirasynda orun alan beýik taglymatdyr. Çünkü ýasaýşyň düzgünlilikini, mizemez sazlaşygyny ýuze çykarýan aýdyň kadalar akyldarlaryň, beýik filosoflaryň, ýazyjy-şahyrlaryň döredijiliginde ýaşapdyr. Munuň özi anyk düşünjelerde, garaýylarda, ideýalarda beýan edilýän durmuş ýörelgeleriniň ulgamydyr. Ýaradylyşyň sazlaşykly häsiýetine laýyk hereket etmek islegleriniň jemidir.

Durmuşyň özünde ahyrky maksadyň saýlanyp alnyşy dogry bolup, onuň goýluşy ýada ony hasyl etmegiň meýilleri dürlüce bolup bilýär. Munuň üçinem, halkymyzyň pähim bosanynda teswirlenilişi ýaly, köpi görmeli, köp zady bilmeli, ynsanyň aňy, paýhasy, zehini, başarnygy ýeter ýaly wagtyň dowamynnda haýsysynyň özüňe gerekligi saldaranylýar. Ynsan ýasaýşa nepi degen pikirleri, ahwallary hiç ýitirmän ýaşadýar. Olary özüçe taraşlaýar, şol döwrüň isleglerine laýyk özgerdýär. Nesilleriň arasyndaky baglanyşygy düzýän güýç hem şolardadır. Her bir nesil önkülerden nusga alma-

gy we ony geljege şol gymmaty bilen, asyl-ha ony baýlaşdyryp ýetirmegi başarmalydyr.

Halkymyzyň Oguz han, Gorkut ata, Görogly, Alp Arslan, Jelaleddin ýaly milli gahrymlary merdanalygyň nusgasydyr. Dünýä halklaryny parahat, agzybir, asuda ýasadýan beýik güýç hem şeýle gahrymanlaryň ornuna ähmiyet berilýänligindedir, olardan görelde alynýanlygyndadır.

Maslahat bolan ýerde söweše ornuň ýokdugyny zynharlan Oguz han, ýigidiň abraýyny onuň gahrymançylyggyna, pähimine garap kesgitlän Gorkut ata, dostlaryny dogan edýän Görogly beg adamzadyň medeni mirasynyň ady ebedilige öwrülen gahrymanlarydyr. Durmuş mekdebiniň şu taryhy sapaklary geljegin binýadynyň berkden tutulmagynda örän uly mana eýedir.

Men ruhubelentlik diýenimde, her hili ýagdaýlarda hem Watynna söýgüsini ýasadan merdana ata-babalarymyzyň ömrüniň mynasybeti hakynda oýlanýaryn.

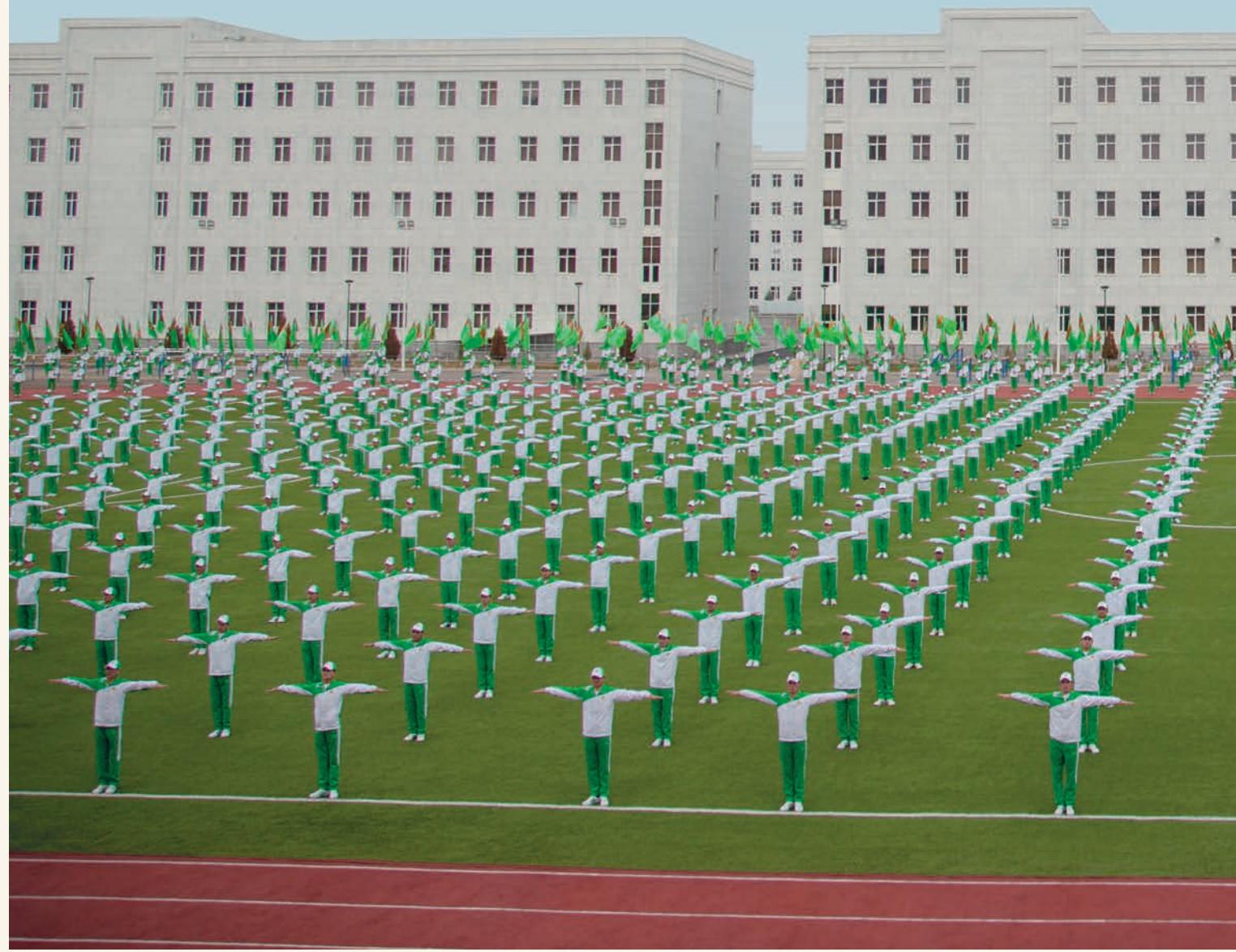
Ruhubelentlik diýlende bir bolup, müňe taý boljakdyggyna ynamy bilen jeňe özüni urýan Görogly beg kimin gerçekler göz öňüme gelýär.

Ruhubelentlik - ertirimiziň mundan buýana hem ýagtyljakdyggyna, durmuşyň öňküden has hözirli boljakdyggyna ynamymyzda ýasaýar.

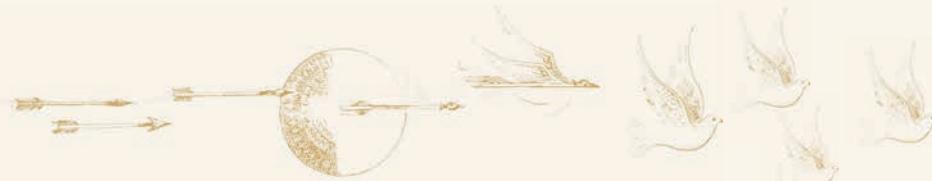
Ruhubelentlik - Watan öňündäki gulluk borjuny berjaý edýän esgeriň mukaddes Tuguň öňünde tagzym edip, berýän Kasamyndadır.

Ruhubelentlik - ählimiziň jebislikde birek-birege bolan sypaýy gatnaşyklarymyzdadır. Watany myzda uly dabara bilen belleýän

baýramçylyklarymyz ruhubelentligiň baýramydyr.

Ruhubelentlik – ata-babalarymyzyň bize ündän pent-öwütlerindedir. Biz ruhubelentlik bilen öz geljegimizi gurýarys. Aýdyň maksada barýan ýollarymyzy ruhubelentlik bilen geçýäris. Ruhubelentlik – sagdyn ýasaýşyň özenidir. Ruhubelentlik – beden sagdynlygyny gorap saklamagyň hem iň esasy şertleriniň biridir. «Parahatçylyk sazy, dostluk, doganlyk sazy» atlly kitabymda hem aýdyşym ýaly, ruhy baýyň ojagy asudadyr. Ruhy baý adam öz bedenini yzygiderli taplamagyň, hereketliliğiň özüne mahsuslygyna düşüner.

Merdanalygyň milli mekdebinde kemala gelen ýaş oglanlar her bir tälimiň aňyrsyndaky maksada hem aýdyňlygy bilen göz ýetirýärler. Şeýlelikde, ruhy we beden taýdan taplanmagyň asylky kadalary doly berjaý edilýär. Watançy gerçeklerimiz hut şu terbiye binýady bilen berkän, söweşeň taýýarlyk okuwlaryny ezber özleşdirýän, harby nazaryýet okuw-bilimlerini kemsiz ele alan, häzirkizaman ylmynyn öñegi-disliklerinden habarly merdana ogullarymyzdyr. Olar Watanyň guwanjydyr. Halkymyzyň durmuşynda pugta orun alan sagdynlyk we ruhubelentlik ýörelgeleri merdana watançylaryň durmuşynyň esasy mazmunyny eýeleýär diýmek isleýärin.

Sagdyn durmuş ýörelgelerini durmuşyna ornaşdirmak olar üçin taplanmagyň başlangyç pursady bolup durýar. Sagdyn durmuş hakyn-daky düşünjelerini, garaýyślaryny baýlaşdymak hem yzygiderli dowam edýän hadysadır. Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň hatarynyň

barha berkemeginden we kämilleşmeginden hem bu aýdyň duýulýar diýesim gelýär.

Merdana Watan goragçysy! Saňa hemiše sagdynlyk we ruhubelentlik ýaran bolsun!

Watanymyzyň goragynda gaýratyň egsilmesin! Atalarymyzyň pentlerinde zynharlaýşy ýaly, mert ýigitler köňli rehimli, dana, gaýratlydyrlar. Olaryň dowamaty, merdانا esger, ýaş harby gullukçy, seniň ganyňda, janyňda ýaşamalydyr! Sen merdanalaryň dowamatysyň, sen beýik ogullaryň ertirine ynamysyň. Seniň ertiriňe bolsa Watanyň bil baglaýandyr. Şu hakykaty hiç haçan unutmagyn! Seniň mertebäň il-güne, Watana ygrarlylygyňdadır. Seniň at-abraýyň Watanymyza bolan söýgiňdedir. Biz merdanalygyň milli mekdebine ygrarly ogullaryň gaýraty bilen rahat, abadan, asuda durmuşda ýasaýarys.

2017-nji ýylda geçiriljek Ýapyk binalarda we söweş sungaty boýunça V Aziýa oýunlary ýurdumyzyň adyny dünýä meşhur eder diýip, ynamly aýtmak isleyärin. Sport bäsleşiklerinde ýeňijileriň arasynda harby gullukçylarymyzyň hem boljakdygyna pugta ynanýarys. Bu iri halkara sport çäresi sagdynlyk we ruhubelentlik babatdaky garaýyślarymyzyň rowaçlanmagyna itergi berer.

Berkarar Watanymyzyň edermen gerçekleri!

Watan ogullarynyň mertebesi bilen Watan beýgelýär.

Watan goragynda synmaz gala bol!

Adatça, Watany mertler, mertleri bolsa Watan beýgeldýär.

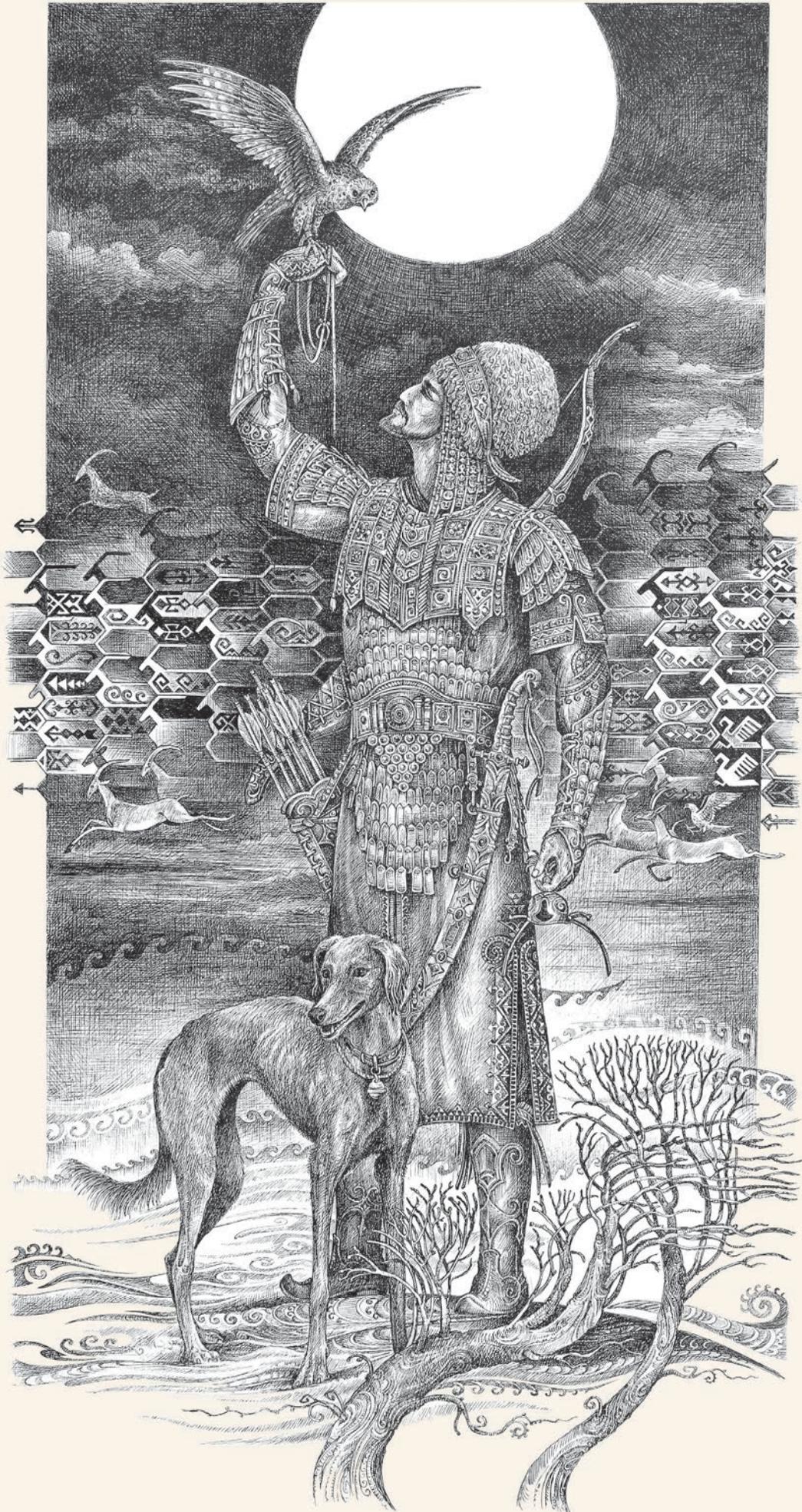

Turkmenistanyň Prezidenti
ÖNE, ÖNE, DIÑE ÖNE, JAN
FORWARD, FORWARD, ONLY FORWARD

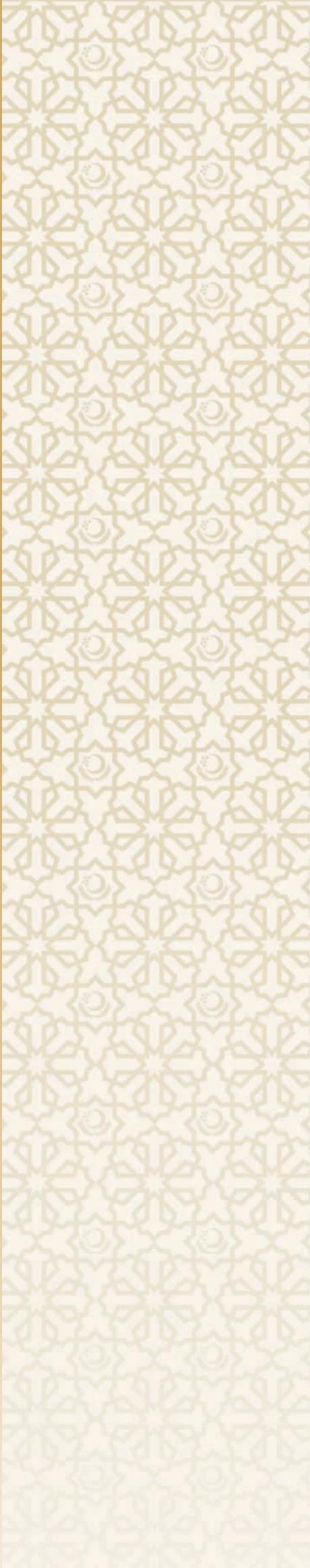
HOZALYK JEM
UGURLARY
TOY CAPİ

Cigidam
GÜL
UGURLARY
HOZALYK JEM

TARYHY RESMINAMALAR

Türkmenistanyň Prezidentiniň

PERMANY

Türkmenistanyň Watan goragçylarynyň gününü döretmek hakynda

Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň we Žyragly Güýçleriniň harby gullukçylarynyň Türkmenistanyň ilatyny, mukaddes Garaşsyzlygymyzy, ýurdumyzyň territorial bitewüligini gorap saklamakda, şeýle hem Birleşen Milletler Guramasy tarapyndan ykrar edilen Türkmenistanyň Bitaraplyk derejesinden gelip çykýan hukuklaryny we borçlaryny berjaý etmekde, ähli döwletler bilen parahatçyllykly hem-de dostlukly ýasa mak syýasatyny amala aşyrmakda bitirýän hyzmatlaryny göz öňünde tutup hem-de 1992-nji ýylyň 27-nji ýanwarynda Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň döredilmegi mynasybetli, şeýle hem Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň we Žyragly Güýçleriniň harby gullukçylarynyň towakganamalaryny nazara alyp, **karar edýärin:**

1. Türkmenistanyň Goranmak ministrliginiň we Žyragly Güýçleriniň harby gullukçylarynyň – Watan goragçylarynyň gününü döretmeli we ony her ýylyň 27-nji ýanwarynda belläp geçmeli.
2. Türkmenistanyň Goranmak ministrligi Watan goragçylarynyň gününüň ýokary derejede guramaçlykly bellenip geçilmegini üpjün etmeli.

**Türkmenistanyň Prezidenti,
Türkmenistanyň Žyragly Güýçleriniň
Belent Serkerdebaşysy
Gurbanguly BERDIMUHAMEDOW**

Türkmenistanyň Prezidentiniň

PERMANY

Türkmenistanyň Harby-Deňiz Güýçleriniň gününü döretmek hakynda

Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň Harby-Deňiz Güýçleriniň harby gullukçylarynyň Garaşsyz Watany-myzyň deňiz çäkleriniň bitewüligini gorap saklamakda, ýurdumyzyň we halkymyzyň howpsuzlygyny üpjün etmekde hem-de Birleşen Milletler Guramasy taraipyndan Türkmenistanyň ykrar edilen Bitaraplyk hukuk ýagdaýyndan gelip çykýan hukuklaryny we borçlaryny berjaý etmekde, dünýäniň döwletleri bilen parahatçlykly we dostlukly ýaşamak syýasatyny amala aşyrmakda bitirýän hyzmatlaryny göz öňünde tutup, şeýle hem Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň Harby-Deňiz Güýçleriniň harby gullukçylarynyň towakganamalaryny nazara alyp, **karar edýarin:**

1. Türkmenistanyň Harby-Deňiz Güýçleriniň gününü döretmeli we ony her ýylyň 9-njy oktýabrynda belläp geçmeli.
2. Türkmenistanyň Goranmak ministrligi Türkmenistanyň Harby-Deňiz Güýçleriniň gününüň ýokary dejede guramaçlykly bellenip geçilmegini üpjün etmeli.

**Türkmenistanyň Prezidenti,
Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň
Belent Serkerdebaşysy
Gurbanguly BERDIMUHAMEDOW**

**Türkmenistanyň Prezidentiniň
PERMANY**
**Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistanyň
Harby doktrinasyny hakynda**

Türkmenistanyň Garaşsyzlygyny we hemişelik Bitaraplygyny has-da pugtalandyrmak, ýurdumyzyň harby howpsuzlygyny we bitewüligini ýokary derejede üpjün etmek, döwletimiziň goranmak ukybyny mundan beýlakte ýokarlandyrmak maksady bilen, **karar edýarin:**

1. Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistanyň Harby doktrinasyny tassyklamaly (goşulýar).
2. «Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistanyň Harby doktrinasyny hakynda» Türkmenistanyň Prezidentiniň 2009-njy ýylyň 21-nji ýanwarynda çykaran 5272-nji Permanyny (Türkmenistanyň Prezidentiniň namalarynyň we Türkmenistanyň Hökümetiniň çözgütlərinin 2009-njy ýıldaky 1-nji ýygyndysynyň 51-nji maddasy) güýjuni ýitiren hasap etmeli.
3. Şu Permanyň ýerine ýetirilişine Türkmenistanyň Döwlet howpsuzlyk geňeşiniň sekretary, Türkmenistanyň Goranmak ministri, Türkmenistanyň Döwlet serhet gullugynyň başlygy, Türkmenistanyň Milli howpsuzlyk ministri, Türkmenistanyň İçeri işler ministri, Türkmenistanyň Sagdyn jemgyyet howpsuzlygyny gorayış döwlet gullugynyň başlygy, Türkmenistanyň Döwlet gümrük gullugynyň başlygy we Türkmenistanyň Döwlet migrasiýa gullugynyň başlygy gözegçilik etmeli.

**Türkmenistanyň Prezidenti,
Türkmenistanyň Ýaragly Güýcileriniň
Belent Serkerdebaşysy
Gurbanguly BERDIMUHAMEDOW**

TÜRKMENISTANYŇ KANUNY

Türkmenistanyň «Oguzhanyň Ýyldyzy» ordenini döretmek hakynda

1-nji madda. Türkmenistanyň «Oguzhanyň Ýyldyzy» ordenini döretmeli.

2-nji madda. Türkmenistanyň «Oguzhanyň Ýyldyzy» ordeniniň Statusyny we Ýazgysyny tassyklamaly (goşulýar).

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

TÜRKMENISTANYŇ KANUNY

Türkmenistanyň «Watan öňündäki birkemsiz harby gullugy üçin» medalyny döretmek hakynda

Watanyň Berkararlygyny goramakda we berkitmekde köp ýyl wepaly gulluk eden harby gullukçylaryň hyzmatlaryna mynasyp baha bermek maksady bilen:

1-nji madda. Türkmenistanyň «Watan öňündäki birkemsiz harby gullugy üçin» medalyny döretmeli.

2-nji madda. Türkmenistanyň «Watan öňündäki birkemsiz harby gullugy üçin» medalynyň Düzgünnamasyny we Ýazgysyny tassyklamaly (goşulýar).

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

TÜRKMENISTANYŇ KANUNY

Türkmenistanyň «Harby gullugyň weterany» medalyny döretmek hakynda

Harby gullukçylaryň köp ýyl birkemsiz gulluk edendigine mynasyp baha bermek maksady bilen:

1-nji madda. Türkmenistanyň «Harby gullugyň weterany» medalyny döretmeli.

2-nji madda. Türkmenistanyň «Harby gullugyň weterany» medalynyň Düzgün-namasyny we Ýazgysyny tassyklamaly (goşulýar).

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

TÜRKMENISTANYŇ KANUNY

«Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 18 ýyllygyna bagыşlanyp geçirilen dabaraly harby ýöriše gatnaşyja» diýen Türkmenistanyň ýadygärlilik medalyны döretmek hakynda

Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň harby gullukçylarynyň Türkmenistanyň döwlet Garaşsyzlygyny berkitmekde we gorap saklamakda, Watanymyzyň goranmak kuwwatyny pugtalandyrmakda, şeýle hem Watan goragçylaryny mertlik we watan-söýjilik ruhunda terbiýelemekde bitiren hyzmatlaryny, şeýle hem Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 18 ýyllygyna bagыşlanyp geçirilen dabaraly harby ýöriše işjeň gatnaşan we ýörişiň ýokary derejede guramaçlykly geçirilmegine goşan şahsy goşantalaryny göz öňünde tutup, olary sylaglamak maksady bilen:

1-nji madda. «Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 18 ýyllygyna bagыşlanyp geçirilen dabaraly harby ýöriše gatnaşyja» diýen Türkmenistanyň ýadygärlilik medalyny döretmeli.

2-nji madda. «Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 18 ýyllygyna bagыşlanyp geçirilen dabaraly harby ýöriše gatnaşyja» diýen Türkmenistanyň ýadygärlilik medaly hakyndaky Düzgünnamany tassyklamaly (goşulýar).

3-nji madda. «Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 18 ýyllygyna bagыşlanyp geçirilen dabaraly harby ýöriše gatnaşyja» diýen Türkmenistanyň ýadygärlilik medalynyň we plankasynyň ýazgylaryny tassyklamaly (goşulýar).

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

TÜRKMENISTANYŇ KANUNY

«Türkmenistanyň Garaşszlygynyň 19 ýyllygyna bagışlanyp geçirilen dabaraly harby ýörişe gatnaşyja» diýen Türkmenistanyň ýadygärlik medalyny döretmek hakynda

Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň harby gullukçylarynyň Türkmenistanyň döwlet Garaşszlygyny berkitmekde we gorap saklamakda, Watanymyzyň goranmak kuwwatyny pugtalandyrmakda, Watan goragçylaryny mertlik we watansöýüjilik ruhunda terbiýelemekde bitiren hyzmatlaryny, şeýle hem Türkmenistanyň Garaşszlygynyň 19 ýyllygyna bagışlanyp geçirilen dabaraly harby ýörişe işjeň gatnaşan we ýörişiň ýokary derejede guramaçylykly geçirilmegine goşan şahsy goşantlaryny gözönünde tutup, olary sylaglamak maksady bilen:

1-nji madda «Türkmenistanyň Garaşszlygynyň 19 ýyllygyna bagışlanyp geçirilen dabaraly harby ýörişe gatnaşyja» diýen ýadygärlik medalyny döretmeli.

2-nji madda «Türkmenistanyň Garaşszlygynyň 19 ýyllygyna bagışlanyp geçirilen dabaraly harby ýörişe gatnaşyja» diýen ýadygärlik medaly hakynda Düzgünnamey tassyklamaly (goşulýar).

3-nji madda «Türkmenistanyň Garaşszlygynyň 19 ýyllygyna bagışlanyp geçirilen dabaraly harby ýörişe gatnaşyja» diýen ýadygärlik medalynyň we plankasynyň ýazgylaryny tassyklamaly (goşulýar).

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

TÜRKMENISTANYŇ KANUNY

«Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 20 ýyllygyna bagyşlanyp geçirilen dabaraly harby ýörişe gatnaşyja» atly Türkmenistanyň ýubileý medalyny döretmek hakynda

Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň harby gullukçylarynyň Türkmenistanyň döwlet Garaşsyzlygyny berkitmekte we gorap saklamakda, Watanymyzyň goranmak kuwwatyny pugtalandyrmakda, Watan goragçylaryny mertlik we watansöýjilik ruhunda terbiýelemekde bitiren hyzmatlaryny, şeýle hem Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 20 ýyllygyna bagyşlanyp geçirilen dabaraly harby ýörişe işjeň gatnaşan we ýörişiň ýokary derejede guramaçlykly geçirilmegine goşan şahsy goşantlaryny göz öňünde tutup, olary sylaglamak maksady bilen:

1-nji madda. «Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 20 ýyllygyna bagyşlanyp geçirilen dabaraly harby ýörişe gatnaşyja» atly Türkmenistanyň ýubileý medalyny döretmeli.

2-nji madda. «Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 20 ýyllygyna bagyşlanyp geçirilen dabaraly harby ýörişe gatnaşyja» atly Türkmenistanyň ýubileý medaly hakynda Düzgünnamany tassyklamaly (goşulýar).

3-nji madda. «Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 20 ýyllygyna bagyşlanyp geçirilen dabaraly harby ýörişe gatnaşyja» atly Türkmenistanyň ýubileý medalynyň we onuň plankasynyň ýazgylaryny tassyklamaly (goşulýar).

4-nji madda. Türkmenistanyň Mejlisiniň 2009-njy ýylyň 2-nji oktyabrynda kabul eden «Türkmenistanyň döwlet sylaglary hakynda» Türkmenistanyň Kanunynyň (Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2009 ý., № 4, 68-nji madda) 11-nji maddasyna şu mazmunly bendi goşmaly:

«Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 20 ýyllygyna bagyşlanyp geçirilen dabaraly harby ýörişe gatnaşyja» atly Türkmenistanyň ýubileý medaly.

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

TÜRKMENISTANYŇ KANUNY

«Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 25 ýyllygyna bagыşlanyp geçirilen dabaraly harby ýöriše gatnaşyja» atly Türkmenistanyň ýubileý medalyň döretmek hakynda

1-nji madda. «Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 25 ýyllygyna bagыşlanyp geçirilen dabaraly harby ýöriše gatnaşyja» atly Türkmenistanyň ýubileý medalyň döretmeli.

2-nji madda. «Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 25 ýyllygyna bagыşlanyp geçirilen dabaraly harby ýöriše gatnaşyja» atly Türkmenistanyň ýubileý medaly hakynda Düzgünnamany tassyklamaly (goşulýar).

3-nji madda. «Türkmenistanyň Garaşsyzlygynyň 25 ýyllygyna bagыşlanyp geçirilen dabaraly harby ýöriše gatnaşyja» atly Türkmenistanyň ýubileý medalyň we onuň plankasynyň ýazgylaryny tassyklamaly (goşulýar).

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

MAZMUNY

GAÝRATYŇZ EGSIŁMESIN, MERTEBÄŇIZ BEÝGEL SIN!	7
WATAN GORAGY – ATALARYMYZYŇ MÜDİMİ PENDI	25
ILINIŇ SERDARY, ÖÝÜNIŇ HANY	57
ATLY GERÇEK	85
GERÇEK GAÝRATY DEÝ BELENTDIR TUGUM!	119
TOPRAGA TAGZIMYŇ ÖZEN-ÖRKI	151
GOÇ ÝIGIT DEMIR GALADYR	165
HAZAR – ASUDALYGYŇ MEKANY	193
GADIMYÝETIŇ KÖKENI	215
MASLAHAT JAÝ YERİNDE SÖWEŞ BOLMAZ	253
MERDANALYGYŇ MILLI MEKDEBI	271
SAZDA-DA, KÖÑÜLDE-DE WATAN AÝDÝMY	305
SAGDYNLYK WE RUHUBELENTLIK	323
TARYHY RESMINAMALAR	333

4 833001 501162